

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ DERS KİTAPLARI VE
ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARI'NDAKİ ŞİİRLERİN
DUYGU EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Sebahattin DEMİR

Denizli-2015

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ DERS KİTAPLARI VE
ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARI'NDAKİ ŞİİRLERİN
DUYGU EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Sebahattin DEMİR

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Cemal BAYAK

Denizli-2015

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Bu çalışma, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç.Dr. Derya YAYLI

Üye: Yrd.Doç.Dr. Cemal BAYAK

Üye: Yrd.Doç.Dr. Orhan KUMRAL

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 28/08/2015 tarih ve 30/08 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ramazan BAŞTÜRK

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı baŐkanı Prof.Dr. Nurettin ÖZTÜRK hocam başta olmak üzere yüksek lisans eğitimim süresince derslerime giren hocalarım Doç.Dr. Derya YAYLI, Doç.Dr. Kerim DEMİRCİ ve Doç.Dr. Bedri SARICA'ya, akademisyenlik yolunda beni teşvik eden hocam Yrd.Doç.Dr. Latife KIRBAŐOđLU KILIÇ'a, bu çalışmanın hazırlanmasında her türlü yardımını eksik etmeyen tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Cemal BAYAK'a gönülden teşekkür ederim.

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,

Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,

Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Sebahattin DEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	1
ABSTRACT	3
BİRİNCİ BÖLÜM=GİRİŞ	5
1.1. Problem Durumu	5
1.2. Araştırmanın Önemi	9
1.3. Araştırmanın Amacı	11
1.4. Araştırmanın Soruları	12
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	13
İKİNCİ BÖLÜM=ALAN YAZIN TARAMASI	15
2.1. Çocuk ve Şiir	15
2.1.1. Çocuğa Görelik	20
2.2. Şiirin Duygu Eğitimindeki Yeri	22
2.3. Şiirin Özellikleri ve Türleri	26
2.3.1. Genel Olarak Şiirin Özellikleri	26
2.3.2. Genel Olarak Şiir Türleri	30
2.4. Şiir İnceleme Yöntemleri	34
2.5. Çocuk ve Duygu Gelişimi	36
2.5.1. Çocuğun Yaşlara Göre Sosyal ve Duygusal Gelişimi (10-14 Yaş)	42
2.5.1.1. Çocuğun 10 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi	43
2.5.1.2. Çocuğun 11 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi	45
2.5.1.3. Çocuğun 12 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi	46
2.5.1.4. Çocuğun 13 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi	47
2.5.1.5. Çocuğun 14 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi	49
2.6. Duyguların İşlevleri	50

2.7. Duygu Türleri ve Sınıflamaları	52
2.8. İnsanın Temel Duygu Gereksinimleri	62
2.8.1. Türkçe Beş, Altı, Yedi ve Sekizinci Sınıf Ders Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda Öne Çıkan Duygular	63
2.9. Duygu Eğitiminin Amacı ve Önemi	96
2.10. Duygu Eğitiminin Gerekliği	99
2.10.1. Ailede Duygu Eğitiminin Gerekliği	100
2.10.2. Okulda Duygu Eğitiminin Gerekliği	103
2.11. Duygu Eğitimi ile İlgili Görüş ve Araştırmalar	108
2.11.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	109
2.11.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	113
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM=YÖNTEM	118
3.1. Araştırma Deseni	118
3.2. Çalışma Grubu	119
3.2.1. Örneklem Büyüklüğü	120
3.2.1.1. Sürekli Değişkenlerde Tahmin	121
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	122
3.3.1. Duygu ve Düşünce Atlası Yöntemi	123
3.3.2. Şiirde Duygu İnceleme Formu	123
3.3.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği	124
3.3.3.1. Ölçeğin Geliştirilme Süreci	125
3.3.3.1.1. Faktör Analizi Sonuçları	129
3.3.3.1.2. Alt Ölçekler için Güvenilirlik	134
3.3.3.1.2.1. Birinci Faktör için Güvenilirlik	134
3.3.3.1.2.2. İkinci Faktör için Güvenilirlik	135

3.3.3.1.2.3. Üçüncü Faktör için Güvenilirlik	135
3.4. Veri Toplama Süreci	136
3.4.1. Doküman İncelemesi Süreci	136
3.4.2. Nicel Verilerin Toplanması Süreci	136
3.5. Verilerin Analizi	137
3.5.1. Doküman İncelemesiyle Elde Edilen Verilerin Analizi	137
3.5.2. Nicel Verilerin Analizi	137
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM=BULGULAR	139
4.1. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın Duygu Bakımından İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulgular	139
4.1.1. Türkçe Dersi Eski Öğretim Programlarında Genel Olarak Duygular	139
4.1.2. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)	143
4.1.2.1. Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçlarında Duygular	144
4.1.2.2. Programın Yapısı ve Genel Amaçlarında Duygular	144
4.1.2.3. Öğrenme Alanı Bölümünde Duygular	145
4.1.2.4. Kazanımlar Açısından Duygular	147
4.1.2.5. Kazanımların, Öğrenme-Öğretme Sürecine Dağılımı Açısından Duygular	149
4.1.2.6. Temalar Açısından Duygular	151
4.1.2.7. Öğrenme Tür, Yöntem ve Teknikleri Açısından Duygular	152
4.1.2.8. Ölçme ve Değerlendirme Açısından Duygular	154
4.1.2.9. Okuma Dosyası Bakımından Duygular	155
4.1.3. İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı	155
4.1.3.1. Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçlarında Duygular	156
4.1.3.2. Programın Yapısı ve Genel Amaçlarında Duygular	157

4.1.3.3. Kazanımlar Açısından Duygular	157
4.1.3.4. Temalar Açısından Duygular	163
4.1.3.5. Yöntem ve Teknikler Açısından Duygular	165
4.1.3.6. Ölçme ve Değerlendirme Araç ve Yöntemleri Açısından Duygular	172
4.2. Doküman İncelemelerinden Elde Edilen Bulgular	173
4.2.1. Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	173
4.2.1.1. FCM Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	173
4.2.1.1.1. "Okulumuz" Şiiri	173
4.2.1.1.2. "Bugün" Şiiri	174
4.2.1.1.3. "Rüzgâr" Şiiri	176
4.2.1.1.4. "Kara Toprak" Şiiri	177
4.2.1.1.5. "Vatan" Şiiri	178
4.2.1.1.6. "Türkiye'm" Şiiri	179
4.2.1.1.7. "Edirne" Şiiri	180
4.2.1.1.8. "Bursa" Şiiri	181
4.2.1.1.9. "Uçak Yolculuğu" Şiiri	182
4.2.1.1.10. "Enerji Birikimi" Şiiri	183
4.2.1.1.11. "Ekmek" Şiiri	184
4.2.1.1.12. "Bugün Bayram" Şiiri	185
4.2.1.2. MEB Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	188
4.2.1.2.1. "Öğretmenim" Şiiri	188
4.2.1.2.2. "Atatürk ile Doğuş" Şiiri	190

4.2.1.2.3. “O Mustafa Kemal’di” Şiiri	191
4.2.1.2.4. “Orman Konuşuyor” Şiiri	192
4.2.1.2.5. “Türkiye” Şiiri	193
4.2.1.2.6. “Ayda Bir Küçük Serçe” Şiiri	195
4.2.1.2.7. “Güzel Bulut” Şiiri	197
4.2.1.2.8. “Güzel Yurdum Türkiye’m” Şiiri	198
4.2.1.2.9. “Anadolu Sevgisi” Şiiri	199
4.2.1.2.10. “Bilgi Çağı” Şiiri	200
4.2.1.2.11. “Bilim ve Teknoloji” Şiiri	201
4.2.1.2.12. “Sinemaya Gitme Günü” Şiiri	202
4.2.1.3. FCM Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması	206
4.2.2. Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	209
4.2.2.1. Gizem Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	209
4.2.2.1.1. “Türkiye’m Türkiye’m” Şiiri	209
4.2.2.1.2. “Ben Öğretmenim” Şiiri	211
4.2.2.1.3. “Atatürk Gülümsedi” Şiiri	213
4.2.2.1.4. “Gelecek Senin Çocuğum” Şiiri	216
4.2.2.1.5. “İlk Adım” Şiiri	217
4.2.2.1.6. “İstanbul” Şiiri	218
4.2.2.1.7. “Okul” Şiiri	219
4.2.2.1.8. “Rüzgâr” Şiiri	220
4.2.2.1.9. “Dünya ve Zaman” Şiiri	222

4.2.2.2. MEB Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde	
Tespit Edilen Duygular	226
4.2.2.2.1. "Kütüphane" Şiiri	226
4.2.2.2.2. "100. Yıl Atatürk Marşı" Şiiri	227
4.2.2.2.3. "Soylu Bilgi Ağacı" Şiiri	228
4.2.2.2.4. "Bayrak" Şiiri	230
4.2.2.2.5. "Anne" Şiiri	231
4.2.2.2.6. "Anadolu'da Bahar" Şiiri	232
4.2.2.3. Gizem Yayınları ile MEB Yayınları'nın Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz	
Kitapları'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması	237
4.2.3. Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen	
Duygular	239
4.2.3.1. Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki	
Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	240
4.2.3.1.1. "Kitaplarla Kurulan Dostluk" Şiiri	240
4.2.3.1.2. "50. Yıl Marşı" Şiiri	241
4.2.3.1.3. "Zamana Vurulan Kırkit" Şiiri	243
4.2.3.1.4. "Odalar ve Sofalar" Şiiri	244
4.2.3.1.5. "Han Duvarları" Şiiri	245
4.2.3.1.6. "Kara Toprak" Şiiri	248
4.2.3.2. MEB Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde	
Tespit Edilen Duygular	252
4.2.3.2.1. "Atatürk ve Türk Dili" Şiiri	252
4.2.3.2.2. "M. Kemal'i Düşünüyorum" Şiiri	253
4.2.3.2.3. "Bakardım Güneş Avuçlarımda" Şiiri	254

4.2.3.2.4. “Yüksek Yüksek Tepelere” Şiiri	255
4.2.3.2.5. “Sular” Şiiri	256
4.2.3.3. Cem Veb Ofset Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması	259
4.2.4. Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	261
4.2.4.1. Yıldırım Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	262
4.2.4.1.1. “Atatürk” Şiiri	262
4.2.4.1.2. “Atatürk Nerede?” Şiiri	263
4.2.4.1.3. “Kaldırımlar” Şiiri	265
4.2.4.1.4. “Beyaz Ev” Şiiri	266
4.2.4.1.5. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri	268
4.2.4.1.6. “Her İşin Başı” Şiiri	270
4.2.4.2. MEB Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular	274
4.2.4.2.1. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri	274
4.2.4.2.2. “Türküler Dolusu” Şiiri	276
4.2.4.2.3. “Bağlamacıya” Şiiri	277
4.2.4.2.4. “Su Gibi” Şiiri	278
4.2.4.2.5. “Adam Olmak” Şiiri	279
4.2.4.2.6. “Güney İlleri” Şiiri	280
4.2.4.3. Yıldırım Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması	284

4.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden Elde Edilen Bulgular	290
4.3.1. Cinsiyete Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	290
4.3.2. Sınıf Düzeylerine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	293
4.3.3. Adana ve Denizli İllerindeki Uygulamalara Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	296
4.3.4. Öğretmen Uygulamalarına Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	300
4.3.5. Öğrencilerin Kitaplarındaki Şiirlerin O Yaştaki Duygularını Karşılamadaki Yeterliliğine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	302
4.3.6. Öğrencilerin Kitaplarındaki Şiirlerin Duygularını Ayrıştırma Becerisine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	304
BEŞİNCİ BÖLÜM=TARTIŞMA VE ÖNERİLERİ	307
5.1. Tartışma	307
5.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın Duygu Bakımından İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışılması	306
5.1.2. Doküman İncelemelerinden Elde Edilen Bulguların Tartışılması	315
5.1.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması	322
5.2. Öneriler	327
KAYNAKÇA	331
EKLER	342
Ek-A Araştırmada Kullanılan Şiirde Duygu İnceleme Formu Örneği	342
Ek-B Araştırmada Kullanılan Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği Örneği	345

Ek-C Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nin Yapılabilirliği Olur İzinleri	349
Ek-D İncelenen Şiirler	354
ÖZGEÇMİŞ	455

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırmada incelenen Öğretmen Kılavuz Kitapları	120
Tablo 3.2. Farklı sapma miktarları için uygun örneklem büyüklükleri	121
Tablo 3.3. Pilot uygulamanın gerçekleştirildiği okullar	125
Tablo 3.4. Ölçek istatistikleri	128
Tablo 3.5. Güvenilirlik	129
Tablo 3.6. KMO ve Bartlett kürsellik testi tablosu	129
Tablo 3.7. Açıklanan toplam varyans tablosu	131
Tablo 3.8. Döndürülmüş faktör tablosu	133
Tablo 3.9. Durum tablosu	134
Tablo 3.10. İlk faktörün güvenilirliği	134
Tablo 3.11. Durum tablosu	135
Tablo 3.12. İkinci faktörün güvenilirliği	135
Tablo 3.13. Durum tablosu	135
Tablo 3.14. Üçüncü faktörün güvenilirliği	136
Tablo 4.1. Birinci ve beşinci sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda tespit edilen duygular	152
Tablo 4.2. Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda tespit edilen duygular	165
Tablo 4.3. FCM Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	186
Tablo 4.4. FCM Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	187
Tablo 4.5. MEB Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	204

Tablo 4.6. MEB Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	205
Tablo 4.7. FCM Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması	206
Tablo 4.8. Gizem Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	224
Tablo 4.9. Gizem Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	225
Tablo 4.10. MEB Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	235
Tablo 4.11. MEB Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	236
Tablo 4.12. Gizem Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması	237
Tablo 4.13. Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	250
Tablo 4.14. Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	251
Tablo 4.15. MEB Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	257
Tablo 4.16. MEB Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	258
Tablo 4.17. Cem Veb Ofset Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması	259

Tablo 4.18. Yıldırım Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	272
Tablo 4.19. Yıldırım Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	273
Tablo 4.20. MEB Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirlerdeki duygular	282
Tablo 4.21. MEB Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygu frekansları	283
Tablo 4.22. Yıldırım Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması	284
Tablo 4.23. İncelenen şiirlerin toplam duygu frekansları	286
Tablo 4.24. Cinsiyet frekans tablosu	290
Tablo 4.25. Betimleyici istatistikler tablosu	291
Tablo 4.26. Varyansların homojenliği testi	291
Tablo 4.27. Cinsiyetlere göre bağımsız örneklem t testi tablosu	292
Tablo 4.28. Varyansların homojenliği testi	293
Tablo 4.29. Betimleyici istatistik tablosu	294
Tablo 4.30. Sınıflar arası anova özet tablosu	294
Tablo 4.31. Sınıflar arası karşılaştırma tablosu	295
Tablo 4.32. İllere ve sınıf düzeylerine göre betimleyici istatistikler	297
Tablo 4.33. Varyansların homojenliği testi	297
Tablo 4.34. Sınıf ve illere göre iki yönlü anova tablosu özeti	298
Tablo 4.35. Varyansların homojenliği testi	300
Tablo 4.36. Anova özet tablosu	300
Tablo 4.37. Sınıflar arası karşılaştırma tablosu	301

Tablo 4.38. Varyansların homojenliği testi tablosu	302
Tablo 4.39. Anova özet tablosu	303
Tablo 4.40. Sınıflar arası karşılaştırma tablosu	303
Tablo 4.41. Varyansların homojenliği testi	304
Tablo 4.42. Anova özet tablosu	305
Tablo 4.43. Sınıflar arası karşılaştırma tablosu	305
Tablo 5.1. Araştırmada incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şairlerdeki duygu başlığı sayıları	316
Tablo 5.2. Araştırmada incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şairlerdeki duygu sayıları	316
Tablo 5.3. Araştırmada incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiir sayıları	317

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Yamaç Birikinti Grafiği	132
Şekil 4.1. İncelenen Şiirlerin Toplam Duygu Grafiği	289
Şekil 4.2. Bağımsız Değişkenlerdeki Gruplara Göre Ölçek Puanı Grafiği	299

SİMGE ve KISALTMALAR

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TÜDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TDK: Türk Dil Kurumu

Akt.: Aktaran

Bkz.: Bakınız

Diğ.: Diğerleri

Vs.: Ve Saire

Hzl.: Hazırlayan

Çev.: Çeviren

IQ: Intelligence Quotient

EQ: Emotional Quotient

KMO: Kaiser Meyer Olkin

 : Sınıf-Okul İçi Etkinlikler

ÖZET

Ortaokul Türkçe Dersi Ders Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenmesi

Demir, Sebahattin

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cemal BAYAK

Haziran 2015, 455 Sayfa

Bu çalışmanın amacı 2014-2015 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ortaokul Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı olarak kabul edilmiş ve dağıtım yapılmış olan ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda yer alan şiirlerin hangi duyguları kapsadığını belirlemek, şiirleri duygu eğitimi açısından incelemek, Adana ve Denizli illerinde kullanılan Öğretmen Kılavuz Kitapları'nın yayınlarında bulunan duyguların nitelik ve nicelik olarak farklılıklarını tespit etmek, Türkçe Dersi Öğretim Programlarında duyguların ve duygu eğitimi çalışmalarının ne şekilde ve ne kadar yer aldığını belirlemek, “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde edilen toplam puanların cinsiyetlere, sınıf düzeylerine, Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara, öğretmen uygulamalarına, öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliğine ve öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayırıştırma becerisine göre dağılımında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmektir.

Bu çalışmanın evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılı için MEB'in internet sitesinde duyurulan listede yer alan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf için oluşturulan bütün Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları ile Adana ve Denizli illerinde okuyan tüm ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise uygun örnekleme yöntemiyle seçilen Adana-Kozan İsmet İnönü Ortaokulu ve Denizli-

Pamukkale Merkez Ortaokulu öğrencileriyle beraber bu okullara MEB tarafından dağıtılmış olan Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmada tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” ve “Şiirde Duygu İnceleme Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 20.00 paket programıyla yapılmıştır. Ön uygulama için açılımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Daha sonra asıl veriler toplanarak bağımsız örneklem t-testi, iki yönlü ANOVA ve tek yönlü ANOVA kullanılarak araştırmanın veri analizi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ortaokul öğrencileri cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde kızlar lehine, sınıf düzeylerine göre değerlendirildiğinde altıncı sınıflar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Sınıf düzeylerinin öğrencilerin duygu eğitimine olan etkisinde illere göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Altıncı sınıfların “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nin üç alt boyutundaki önermelere katılım puanları diğer sınıflardan daha yüksektir. Ayrıca örnekleme oluşturan kitapların şiirlerinde en fazla “sevgi” duygusu bulunmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre değerlendirmeler yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Duygu, duygu eğitimi, duygusal zekâ, şiir inceleme yöntemi, Türkçe Dersi Öğretim Programı, eğitim, şiir.

ABSTRACT**Investigation of Poems in Turkish Textbooks and
Teachers' Books For Middle School in Terms of
Emotion Education**

Demir, Sebahattin

Master Thesis, The Institute of Educational Sciences,

Department of Turkish Language Teaching

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Cemal BAYAK

June 2015, 455 Pages

The aim of the study is to identify which emotions the poems cover in Turkish textbooks and teacher's books recognized and distributed by the Ministry of National Education as secondary school textbooks and teachers' books for Turkish teaching in 2014-2015 academic year. Therefore, our aim is to examine the poems in terms of emotion education; to identify the differences of emotions among poems in the students' and teachers' books used in Adana and Denizli in terms of quantity and quality aspects; to determine how and how much the emotions and emotion education take part in Turkish course curriculum; to find out whether there is a significant difference in the distribution of the total scores obtained from the "Emotion Education in Poetry Scale" in terms of gender, class level, classroom teaching in Adana and Denizli, adequacy of the poetry in students' textbooks to meet their feelings at that age and the ability of students in separating the emotions in poems.

The sample of the study consists of the students chosen by the convenience sampling among the fifth, sixth, seventh and eighth grades in Adana-Kozan İsmet İnönü Middle School and Denizli-Pamukkale Merkez Middle School and teachers' books and Turkish textbooks distributed to these schools by the Ministry of National Education.

The survey technique was used in the study. The data were collected through “Emotion Education in Poetry Scale” administered to the students and “Investigating Emotion in Poetry Form” used to analyze the textbooks and teachers’ books. The data analysis of the research was carried out using Independent-Sample T-Test, two-way ANOVA and one-way ANOVA by SPSS 20:00.

In the light of the findings obtained from the study, a significant difference was identified in favor of female students when middle school students were assessed according to gender. When the data were calculated in terms of grade level, a significant difference was found out in favor of the sixth grades. On the other hand, there were no significant differences in terms of cities on the effect of grade levels in emotion education. Participation level of the sixth graders for the items in three subsets of “Emotion Education in Poetry Scale” was much higher than those of the students in other grades. In addition, among the poems used in the text books, the most frequent emotion was “love”. Some suggestions were made based on the results of the study.

Keywords: Emotion, emotion education, emotional intelligence, poem analysis, Turkish course curriculum, education, poem.

BİRİNCİ BÖLÜM=GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Teknolojinin geliştiği bilimin hızla ilerlediği günümüzde bilişsel zekâ yetersiz kalmaktadır. Okullar genel olarak akademik bilgi ve becerilere eğilmekte, çocuğun duygu eğitimi ve gelişimine gereken önemi yeterince gösterememektedir. Oysa duygu eğitime gereken önemin verilmesi bireyin eğitim hayatındaki başarısını artıracak kadar, onun hayata daha iyi hazırlanmasına katkı sağlayacaktır.

Duygusal zekâlarını kullanamayan insanların gelişimleri olumsuz etkilenip başarılarının düştüğü, buna karşılık duygusal zekâlarını kullanan insanların hem bireysel hem kurumsal aşamada istediği sonuçlara zorlanmadan ulaştığı görülmektedir. Bu amaçla insanlar duygusal zekâlarını geliştirici birtakım faaliyetlere yönelmektedirler (Weisinger, 1998, s. 14).

Çocukların Türkçe derslerinde alacağı duygu eğitimi duygusal gelişimlerini tamamlamasına katkı sağlayacak, bunun sonucunda çocuklar tüm çevresiyle etkili iletişim kurabilecekler, hem okul ortamında hem de sosyal ortamda hedeflerini gerçekleştirebilecek ve başarılı olabileceklerdir.

Herhangi bir öğrencinin duygusal gelişiminde bir eksiklik olması başta eğitim hayatı olmak üzere tüm hayatını olumsuz etkilemektedir. Çocuğun değişik olaylar karşısında duygusal anlamda hep aynı tepkiyi vermesi veya hiç tepki vermemesi onun için olumsuz bir durumdur. Çocuk, başta Türkçe derslerinde olmak üzere duygu eğitimi olarak sağlıklı bir duygusal gelişim süreci yaşamazsa ve bilgilendirilmezse, bu durum gelecekte ciddi sıkıntıları beraberinde getirecektir.

Duygu eğitimi ülkemizde yeni gelişen bir kavram olmasına rağmen çocuklarımızın

geleceğini doğrudan etkilediği için çocuklara eğitim-öğretimin bütün yaş ve kademelerinde ders olarak verilmelidir. İyi yapılandırılmış ve planlı bir şekilde gerçekleştirilen duyuğun eğitiminin çocuğun kişilik gelişimine katkısı beklenenden fazla olacaktır.

Sağlam bir kişilik için ruh sağlığı noktasında bazı teorik bilgilerin edinilmesinin önemi büyüktür. Çocuk, edindiği eğitim ile ne çocukluk yaşamında ne de sonrası yaşamında uyum sorunu yaşayacaktır. Hemen hemen bütün davranış bozukluk ve aksaklıklarının esas nedeni kötü eğitim veya eğitimsizliktir. Bu sebeple özellikle örgün eğitimin yapıldığı okullarda ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi çok önemlidir (Akbyrak, 1977, s. 38).

İnsan duygularıyla vardır. İnsanlara duyguları göz önünde tutularak eğitim verilmelidir. Tüm etkinlik ve çalışmalar insanın duyguları ve duyuğun gelişimi göz önünde tutularak yapılmalıdır. Çünkü insan davranışlarının temelini insanın o davranışı gerçekleştirirken sahip olduğu duygular oluşturmaktadır.

Bireylerin duygularını ve duygusal gelişimlerini bilmeden onlara eğitim vererek onların dünyalarına yön vermek olanaksızdır. Birey duygularının tamamını bebeklik ve ilk çocukluk dönemlerinde edinir, ileri yaş ve dönemlerde duygularının bazılarını yoğunlaştırır, bazılarını bastırır, bazılarını da tekrar fark eder (Başaran, 2000, s. 95).

Bazı araştırmacılar duyguların doğuştan geldiğini, bazıları da sonradan yaşam içerisinde yaşa ve öğrenmeye bağlı olarak ortaya çıktığını veya yok olduğunu belli dönemlerde aşamalı olarak serpilip geliştiğini söylerler. Nitekim insanlar değişik yaş dönemlerinde ve kritik çağlarda değişik duygulara sahiptir.

Duyguların bebeklikle beraber fark edilmeye başlandığı birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir. Çocuk, yaşı arttıkça duygularını kontrol ve ifade etmeyle ilgili değişik beceriler kazanabilmektedir. Bireyin bebeklik ve ilk çocukluk dönemlerindeki duygusal becerileriyle yetişkinlik dönemlerindeki duygusal

becerilerinin farklı olması yaşa bağılı olarak artan duygularını kontrol ve ifade yeteneğinin bir sonucudur.

Duygularını kontrol edemeyen insanların topluma verdiği zararlara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Hayatı insanca yaşayabilmek, başka insanlara ve çevreye zarar vermemek için duyguların eğitilmiş olması gerekir. Aksi takdirde duygularını tanıyamayan, ifade edemeyen ve kontrol etmekte zorlanan insanlar kendisine ve içinde yaşadığı topluma zarar vermeye devam edecektir.

Günlük yaşamda bir an olsun yanımızdan ayıramadığımız duygular kadar, yaşadığımız olaylar karşısında bu duyguları en etkili şekilde ifade edip karşımızdakine hissettirmek de kendimizi anlatabilmek ve karşımızdakinin bizi anlayabilmesi bağlamında büyük etkiye sahiptir.

Yaşamımızda mühim bir yere sahip olan duyguların kullanılabilme yeteneği de en az duyguların kendisi kadar önemlidir. Bireyler kendilerinde bulunan iyi duyguları ortaya çıkarıp beslemeye, kötü duyguları da bastırıp yok etmeye yaşamları boyunca çalışmalıdırlar. Aynı zamanda bireyler duygularını kontrol edebilmeli, kendilerine zarar verebilecek duyguların kendilerini yönlendirmelerine izin vermemelidirler. Bütün bunları yapabilmek için ise bireylerin okul yaşamı süresince gördükleri eğitim-öğretim faaliyetleri bünyesinde sağlıklı ve planlı bir duygu eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 17).

Öğrencilerin duygu eğitimlerinde özellikle Türkçe dersi ders kitaplarında ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda yer alan edebî metinler önemli bir yere sahiptir. Edebî metinler arasında diğer türlere göre en yüksek duygu ögesine sahip metinleri ise şiirler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ortaokullarda okutulan Türkçe dersi ders kitaplarında ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirlerin duygusal açıdan incelenmesi, çocuğun

sağlıklı bir duygu gelişimine ve duygu dünyasının genişlemesine katkı yapması bakımından çok oldukça önemlidir.

Türkçe derslerinde kullanılan metin türlerinden olan şiirler, öğrenci düzeyine uygun, şiir dilinin niteliklerini yansıtan, kelime dağarcığını zenginleştiren ve türünün seçkin örneklerinden seçilmiş olursa öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirecek böylece duygu gelişimlerine katkıda bulunacaktır (TÜDÖP, 2006, s. 56).

Çocuklar, çocukluk döneminde yetişkin bir insan gibi hayattaki çoğu olay ve durumları yaşayamaz, bunun için çocukların zamana ve tecrübeye ihtiyacı vardır. Buna karşın kitaplarla ve kitaplardaki konularla gerçek yaşamdaki örnek olayları tecrübe etmeye çalıştığı gibi, gerçek yaşama hazırlanmada önemli bir uygulama yapma şansına kavuşmuş olur.

Alpöge'ye (2003) göre çocuklar, hoşuna giden, gelişimine katkıda bulunan değişik kitaplar aracılığıyla farklılıkları sezinler kültürler arası değişiklikleri görür, insan ilişkilerine, duygu ve düşünce örneklerine tanıklık ederek adeta gerçek yaşamın küçük bir provasını yapmış olur (s. 33).

Kitaplarda okuduğumuz metinlerde, gerçek yaşamda başka bir bireye nasıl davranmamız gerektiği değişik şekillerde sunulmaktadır. Bu davranışları belirleyen birçok etken bulunmakla beraber bu etkenlerin başında duygularımız ve düşüncelerimiz gelmektedir.

Hayatımızda diğer insanlara olan davranışlarımızı etkileyen önemli unsurlardan biri de duygusal yönümüzdür. Bazı zamanlarda ve bazı hâllerde kendimizi mutlu hissederken, bazen de içimiz sıkıldığında o andaki duygunun ne olduğunu söyleyemesek de genel olarak kendimizi kötü hissederiz (Harlak, 2007, s. 99).

Duygularla ve duygu eğitimiyle ilgili birçok çalışma artık ileri teknoloji sistemlerinden faydalanılarak yapılmaktadır. Yani teknolojik gelişmelerle duygular arasında bilimsel anlamda ilişkiler kurulmakta ve bu kurulan ilişkiler doğrultusunda yapılan çalışmalara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. “Son yıllarda çok ilerleyen beyin görüntüleme sistemleri ile beynin duygularla ilişkisi, uykuda beynin davranışı gibi durumlar incelenmiş, suç işlemeye kadar uzanan birçok davranışın duygularla ilgili olduğu ispatlanmıştır” (Bridge, 2004, s. 3).

Birey bedenlen, zihnen, ruhen ve duygusal anlamda sağlıklı olmalıdır. Bireyin bedensel ve bilişsel yapısında veya duygusal alanında meydana gelen bir aksaklık özellikle çocukluk döneminde önce okul hayatı olmak üzere tüm yaşamını olumsuz etkilemekte ve bireyi gelecekteki yaşamında istenmeyen davranışlara yöneltmektedir.

Zihinsel, psiko-motor ve duygusal açıdan eksikliklerimiz okul başarısını etkiler. Bu şekildeki istenmeyen bir durumla genellikle ergenlikte karşılaşılır ve bu daha çok ortaokul ve lise seviyesindeki başarıyı azaltıcı bir etki yapar. Aynı zamanda bu durum bireyin yalnızca ortaokul ve lise dönemlerini değil tüm hayatını olumsuz etkileyebilmektedir (Yavuzer, 1993, s. 198).

Ülkemizde duygusal zekâ alanıyla ilgili değişik uzmanlık bölümlerinde yapılan birçok çalışma bulunmasına karşın duygularla ve duygu eğitimiyle ilgili Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları üzerinde böyle bir araştırmanın yapılmamış olması nedeniyle bu çalışma yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Birey duygusal zekâ kabiliyetini en güzel şekilde kullanıp hem kendisinin hem de çevresindekilerin duygularını doğru analiz ettiğinde diğer bireylere uygun tepkiler verebilir. Bu sayede insanlar duygularını anlayıp kontrol ederek yaşamlarına daha iyi motive olur ve karşısındakilerle etkili bir iletişim kurar (Dulewicz ve Higgs, 2000, s. 345).

Duygusal zekâ sayesinde duygularını etkin bir şekilde kullanan bireylerin yaşamdaki başarıları artarken, kullanamayanların değişik zamanlarda çeşitli başarısızlıklar yaşadıkları görülmektedir. Bireyler farklı kaynaklardan değişik bilgiler öğrenerek bilişsel zekâlarını geliştirmeye çaba harcadıkları kadar duygularını tanımaya ve duygusal zekâlarını geliştirmeye çaba harcadıkları ölçüde başarılarını düzenli bir şekilde arttırabileceklerdir.

Duygular, yaşamımızı yönlendirir, renklendirir bunun yanında mutluluklarımızın, üzüntülerimizin, kaygılarımızın, ümitlerimizin yani olumlu ya da olumsuz birçok ruh hâlimizin nedenidir. Duygularımızı yönetip, yönlendiremezsek iş, okul, aile hayatımızda kısacası hayatımızın her döneminde başarısızlık riskimiz daha da artacaktır (Bridge, 2004, s. 7).

Başta çocuklar olmak üzere bütün insanların sadece IQ'suna (intelligence quotient) değil aynı zamanda EQ'suna (emotional quotient) da aynı derecede önem göstermesi gerekmektedir. IQ ve EQ dengesi mutlaka kurulmalıdır. Bu dengeyi iyi kuramayanların karşılaştığı sorunlar gün geçtikçe daha da artmakta ve ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Hayatta mutlu olmada sadece IQ artık yetersiz kalmaktadır.

Kendine gereğinden fazla güven duyan, kendini diğer insanlardan üstün gören ve karşısındakinin yerine koyup onun duygularına tercüman olamayan, kendisi dışındaki insanların ihtiyaçlarını anlayamayan sinirli, endişeli fakat yüksek IQ'ya sahip çocukların günlük hayatta fazla başarılı olamadığı, evlendikleri zaman evliliklerini sorunlu bir şekilde devam ettirmeye çalıştıkları görülmüştür (Bridge, 2004, s. 10).

Şiir türü, duygularımızı ve düşüncelerimizi coşkulu, ahenkli ve heyecanlı bir şekilde anlatması yönüyle diğer edebî türlerden ayrılır. Şiir, çocukların sözcüklerdeki duyguları anlayıp şiirde yaşadıkları duyguları anlatmasının en önemli yollarından birisidir. Çocukların duygularını doğru bir şekilde ifade ederek okuldaki arkadaşlarıyla sağlıklı

ilişkiler kurabilmesine, Türkçe derslerinde işlenen şiir türünün katkısı yadsınamaz bir gerçektir.

İnsanın birçok farklı yönü vardır. İnsanı anlamak için önce duygularını anlamak gerekir. Bu açıdan şiirler oldukça zengin duygulara sahiptir. Kısacası şiirlerden hareketle şairin hangi duyguları şiiri okuyan kişiye vermek istediğini şiirleri değişik açılardan inceleyerek ve şiirler üzerinde değişik biçimlerde duygu eğitimi çalışmaları yaparak anlayabiliriz.

Bu araştırma, ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirleri inceleyerek bu şiirlerin, çocuklara hangi duyguları kazandırmaya çalıştığını, bu duyguların Türkçe Dersi Öğretim Programı'na, çocuğun yaşı ve sınıfına uygunluğunun belirtilmesi, şiirlerdeki sözcüklere hangi duyguların yüklendiğini öğrenmek ve ortaokul öğrencilerinin şiirlerdeki duygu eğitimi çalışmalarına ölçek sonucu aldığı puanlarla katılımını görmek bakımından önemlidir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Önceleri insanlar kendilerince her yolu denedikten sonra mutlu olamadığı zamanlar, mutlu olamamanın kader olduğunu düşünür ve yaşamlarını kendilerine rahatsızlık veren sıkıntılarla devam ettirirlerdi. Bu sıkıntılar zaman zaman telafisi mümkün olmayan olumsuz durumlara yol açabilmekteydi.

Son günlerde gündeme gelen araştırmaların bulunan sonuçlarında istenilmeyen, kurtulmak istenen bir yaşamın yazgı olmadığı duygu eğitimi ile yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin eski hayatlarından daha mutlu ve daha rahat bir hayata kavuşabileceği görüldü (Bridge, 2004, s. 8).

Okullarda öğrencilerin, ailelerde aile bireylerinin toplumsal hayatta insanların yaşadığı sorunların artmasındaki önemli nedenlerden birisinin de duygu eğitimi alanındaki

yetersizlikler olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu alanla ilgili çalışmalara gereksinim vardır.

Bu çalışmanın amacı 2014-2015 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı olarak kabul edilmiş ve dağıtımı yapılmış olan ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda yer alan şiirlerin hangi duyguları kapsadığını belirlemek, şiirleri duygu eğitimi açısından incelemek, Adana ve Denizli illerinde kullanılan Öğretmen Kılavuz Kitapları'nın yayınlarında bulunan duyguların nitelik ve nicelik olarak farklılıklarını tespit etmek, Türkçe Dersi Öğretim Programlarında duyguların ve duygu eğitimi çalışmalarının ne şekilde ve ne kadar yer aldığını belirlemek, “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde edilen toplam puanların cinsiyetlere, sınıf düzeylerine, Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara, öğretmen uygulamalarına, öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliğine ve öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayırıştırma becerisine göre dağılımında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmektir.

Araştırma sonunda ortaya konan bulgularla MEB'in onayladığı kitapların duygu eğitimi açısından yeterli olup olmadığı ortaya konacak, yetersizlikler varsa bunlar tespit edilip çözüm önerileri sunulacaktır.

1.4. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın genel amaçları doğrultusunda aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda duygular ve duygu eğitimi çalışmaları ne şekilde ve ne kadar yer almaktadır?
2. Ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde hangi duygular vardır?

3. Adana ve Denizli illerinde kullanılan Öğretmen Kılavuz Kitapları'nın yayınlarında duygu sayısı bakımından nitelik ve nicelik olarak nasıl bir fark bulunmaktadır?
4. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların cinsiyetlere göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların sınıf düzeylerine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların öğretmen uygulamalarına göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamadaki yeterliliğine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayrıştırma becerisine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ölçek çalışmalarının yapıldığı ortaokulların bulunduğu Adana ve Denizli illeriyle, bu illerdeki öğrencilerle ve bu

ortaokullarda okutulan ortaokul Türkçe beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM=ALAN YAZIN TARAMASI

2.1. Çocuk ve Şiir

Şiirler duygularla sesleri dizelerde bir araya getiren etkileyici unsurlardandır. Dilin özenle kullanımını gerekli kılan sözcüklerle ahenk oluşturan şiir, bireyin sözcüklerle uyum oluşturduğu, fikirleri kısa ve öz bir şekilde anlatabildiği bir anlatım biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Akyol, 2006, s. 121).

Ortaokullardaki Türkçe dersi ders kitaplarında ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirlerin amaçlarından en önemlilerinden biri şüphesiz çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Şiirler, duyguları dil aracılığıyla tanıtması ve öğretmesi yönüyle ders kitapları açısından duygu eğitiminde önemli bir araçtır.

Ortaokul döneminde çocuğun bilmesi gereken duyguları, yurt ve ulus sevgisi gibi sevgi duygusunun değişik türlerini çocuklara göstermek şiirin görevleri arasında sayılabilir. Çocuklar, şiir vasıtasıyla önce ailesini, arkadaşlarını, okulunu, içerisinde yaşadığı toplumu ve tüm bunlardan hareketle bütün insanlığı sever.

Şiirin, ana dilini sevdirmeye ve onun zenginliğini öğretmeye, bir duygu, düşünce ve izlenimin sanatlı bir şekilde nasıl anlatılabileceğini göstermeye, bazı duyguları çocuğa fark ettirme açısından çocukların eğitiminde özellikle duygusal anlamda çok önemli bir işlevi bulunmaktadır (Oğuzkan, 2000, s. 248).

Çocuk, günlük yaşamında aynı anda veya ayrı olarak bütün duyguları değişik zamanlarda, değişik olay ve durumlar karşısında yaşayabilmektedir. Çocuk kimi zaman hata yapmaktan korkmakta, kimi zaman birisine sinirlendiğinde kızmakta veya kimi zaman da ebeveynlerince sert bir şekilde uyarıldığı için utanmaktadır. Çocuk, şiirlerde bulunan duyguları tanıyıp öğrenince kendi yaşadığı duyguların farkına varıp günlük hayatta daha dikkatli hareket etmektedir (Tür ve Turla, 1999, s. 43).

Farkında olmasalar da çocukların şiirlere aşinalığı küçük yaşlarda başlamaktadır. Bu yaşlarda ninniler ve ninniye benzeyen şiirsel söyleyişler çocuğun dikkatini daha fazla çekmekte ve çocukta yetişkinlerden farklı bir rahatlama etkisi oluşturmaktadır.

Çocuklar çok erken yaşlarda bilmece, tekerleme, ninni, gibi ezgili ve ahenkli şiirsel özelliklere sahip sözlü edebiyat ürünleri ile tanışır. Şiir bu edebiyat ürünleriyle birlikte küçük yaşlarda çocuğun hayatına dolaylı da olsa girmektedir. Çocuk büyüdükçe şiir dinlemeyi ve okumayı daha çok sevmeye başlamaktadır. Çünkü çocuk ve şair arasında doğaya ve yaşama bakma yönünden birtakım benzerlikler bulunmaktadır (Nas, 2004, s. 327).

Çocuklar küçücük dünyalarına sığdırdığı kocaman hayalleri şiirlerle renklendirir. Şiirler değişik özellikleri itibariyle çocuğun duygularına seslenen diğer edebî türlerden çocukla ilişkisi yönüyle ayrılan, farklı açılardan çocukla birçok benzerliği bulunan bir türdür.

Çocuk ve şiir kavramları birbirlerine çok yakışan ve birbirleriyle uyumlu olan iki kavramdır. Şiir, çocukların ruh dünyasında şekillendiği için onların hayal dünyalarındaki zenginlikleri ve güzellikleri göstermektedir. Bu sebeple şiirin derinliklerinde çocukların ve çocukça bir âlemin paklığı ve saflığı bulunmaktadır. Şiir yalnızca çocukların değil bütün insanların duygularına seslenen, insanlığın duygularından güç alan, insanların hayalleriyle beslenen ve çocuklar başta olmak üzere herkesin yaşamına renk katan bir sanattır. Bu sanatın gerek araç gerekse amaç olarak kullanılması öteki edebî türlerden farklılık arz etmektedir. Bir de çocuk şiiri söz konusu olunca bu mevzu eğitimciler ve şiirle ilgilenen yetişkinler için daha fazla önemli hâle gelmekte ve bu konu hakkında çokça düşünülmesi icap etmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2003, s. 207).

Şiirler çocuğu sadece eğlendirmez. Onlara bir taraftan hoşça vakit geçirme imkânı sunarken, diğer taraftan başta yaşamlarında karşılaşılabilecekleri duygular olmak üzere

kendileri için önemli olan bazı düşünce, tutum ve davranışları da öğrenmelerine katkı sağlar.

Çocuklara yönelik yazılan şiirler hem birçok duyguyu içinde barındırdığı gibi hem de öğretici niteliği bulunan, bunun yanında olayları öyküleyebilme özelliğine sahip eserlerdir. Şiirler kardeşlik, sevgi, dostluk, barış gibi olumlu duyguların çocuğa aşılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk gerek okula başlamadan önce, gerekse okula devam ederken hoşuna giden şiirlerle karşılaşmaktan mutluluk duyar (Göçer, 2010, s. 350).

Düzyazı uzun ve ahenksizliği nedeniyle genellikle sıkıcı bulunmasından dolayı çocuklar tarafından tercih edilmezken şiirler kısa, coşkulu ve akıcılık özelliği sayesinde çocuklar üzerinde hoş seda bırakabilmektedir. Çocuklar kısacık olan ama hoş giden bu mısralara ilgi duymaktadırlar.

Şiir, kısacık dizelerden meydana geldiği için ahenk açısından çocuklar üzerinde düzyazıdan daha etkindir. Şiir, çocuğun yaşamına renk katar ve hayal dünyasını zenginleştirir. Çocuklar, hayatlarının her çağında şiire olumlu yaklaşır, şiir dinlemekten, okumaktan ve ezberlemekten hoşlanır (Önkaş, 2009, s. i).

Çocuklar şiiri okur, ezberler veya bir başkası okurken dinler. Bunların hepsinin çocuklara ayrı ayrı sayısız yararı vardır. Çocuklar şiiri severek okudukları için okuma, hoşuna giderek dinledikleri için dinleme yetenekleri geliştirirken, ezberledikleri için de zihnini geliştirme olanağına sahip olmaktadır.

Şiiri ezberden okuma sadece çocuğun belleğinin gelişmesine katkıda bulunmaz aynı zamanda sosyalleşmesine de destek olmaktadır. Okullarda resmî bayram ve törenler başta olmak üzere çocuğun kalabalık karşısında şiir okuması sıkılganlığını atmasının yanında heyecanını kontrol altına almasında, toplumla iletişim kurmaya alışmasında ve

güven, başarı gibi duyguları yaşamasında çocuğa fayda sağlamaktadır (Erdal, 2010, s. 182).

Şiirin faydaları bunlarla da sınırlı değildir. Şiirin faydaları çocuğun şiirle etkileşimine bağlı olarak değişmektedir. Birçok araştırmacı bu konuda çalışmalar yapmıştır. Bunlardan sadece birisi olan Jean Le Perre şiir ile çocuk etkileşiminin önemini şu altı nedenle açıklamaktadır:

1. Şiir okumak çocukların hoşuna gider, çocuklar bu etkinlikten mutlu olurlar.
2. Şiirler, çocukların etraflarında çok sık duyabilecekleri rakam, zaman, renk, az-çok gibi kavramların kullanımlarını değişik şekillerde örneklendirir.
3. Çocukların kelime dağarcığının gelişimine şiirler destek olur, onlarda dil duyarlılığının ve sevgisinin oluşmasına katkı sağlar.
4. Şiirler, çocukların bireyler ile meydana gelen olaylar arasındaki bağlantıları anlamlandırmalarına yardımcı olur.
5. Şiirler, çocukların kendi ruh dünyalarını ve duygularını tanıyıp anlamalarına yardımcı olur.
6. Şiirler, çocukların evrensel duyguları tanımalarını sağladığı gibi kendisi dışındaki insanların duygularını anlamalarına da katkı sağlayabilmektedir (Sever, 2004, s. 234).

Şiir başta olmak üzere bütün edebî türlerin amaçlarından birisi de çocuğun duygu gelişimine yardımcı olmaktır. Edebî türlerin çocuğun duygu eğitimine hedeflenen etkiyi yapabilmesi için yüzeysel duygusallıktan yani duygusal sığılıktan ayıklanması gerekir. Duyguların aşırı şekilde verildiği, uygulanmaya konulduğu yaşam hâlleri çocukların, insan fitratını ve hayatın kendisini algılamasını engeller. Bu sebeplerle yazmaya dayalı materyallerde insan fitratıyla ilgili gerçek duygular yazarın samimi anlatımına konu yapılmalıdır (Sever, 2010, s. 138).

Yazarların samimi bir üslupla şiir yazmasının faydalarının yanında öğretmen, anne-baba veya herhangi bir kişi tarafından çocuğa şiir yazılırken veya okunurken şu husulara dikkat edilirse yazarlar, eğitimciler ve ebeveynler şiir konusunda ulaşmak istedikleri amaçlara doğrudan ulaşabilirler:

Şiirde tekerlemelerden yararlanılır ama burada unutulmaması gereken nokta şiir yazarken tekerlemelerden faydalanıldığıdır. Kısaca tekerlemeler şiir değildir. Şiirler çocuğun yaş ve seviyesine göre ayarlanmalıdır. Çocuğa, şiiri ezberlemesi için baskı yapılmamalı ve çocuk kesinlikle zorlanmamalıdır. Aksi takdirde çocuk şiirden nefret edip soğuyabilir (Nas, 2004, s. 328).

Gerek Türkçe dersi ders kitaplarında gerekse şiir kitaplarında değişik şiir türleri yetişkinler için yazıldığı gibi çocuklar için de yazılmaktadır. Burada önemli olan nokta çocuklar için yazılan şiirlerin, çocuğun yaşının ve seviyesinin göz önüne alınarak yazılması, gelişim döneminin gerekli özelliklerinin bu kitaplardaki şiirlerde yer bulabilmesidir.

Yalçın ve Aytaş'a (2003) göre çocuklar için yazılmış olan şiirlerin değişik türleri bulunmaktadır:

- 1- Somut şiirler
- 2- Nükteli şiirler
- 3- Müzikli şiirler
- 4- Öykülü şiirler
- 5- Resimli kitaplardaki şiirler
- 6- Serbest şiirler
- 7- Tekerlemeler

Okul öncesi yaşlarda bulunan çocuklar çoğunlukla resimli kitaplardaki şiirlerden, müzikli şiirlerden ve tekerlemelerden zevk alıp bu şiir türlerini dinlemeyi severler. Bu tarz şiirler

öncelikle bu yaşta bulunan çocukların idrak edebileceği kadar anlaşılır ve dikkat çekici ise çocuklar bu şiir türlerini sıklıkla tekrar ederek çabucak öğrenirler. Çocuklar ilkokul çağı ortalarından başlayarak nükteli, öykülü, somut ve serbest şiirleri zorlanmadan anlamakta, bu şiir türleriyle ilgilenmektedirler (Yalçın ve Aytaş, 2003, s. 212).

Şu anda uygulamada olan Türkçe Dersi Öğretim Programları bize şiir türünün Türkçe dersi beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulması gereken ortak bir tür olduğunu göstermektedir. Dikkat çeken diğer bir nokta ise şiir sayısının en fazla Türkçe beşinci sınıf ders kitaplarında bulunması şiir türünün erken yaştaki çocuklar için önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda yer verilmesi gereken türler şu şekilde belirtilmiştir:

“6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup

7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi

8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan”

(TÜDÖP, 2006, s. 57).

2.1.1. Çocuğa Görelilik

Dilidüzgün'e (1996) göre çocuğa görelilik: “Çocuk gerçekliğini işleme ve onun dünyasına göre bir dünya kurgulamadır” (s. 27). Okul hayatında çocuk bu dünyayı ilk olarak ilköğretimde kurgular. İlköğretim aileden sonra ilk eğitim ve öğretimin yapıldığı çeşitli bilgi ve yeteneklerin bireylere kazandırılmaya çalışıldığı temel bir basamaktır.

İlköğretim, eğitim sürecinin içindeki en önemli öğretim kademesidir. İlköğretim insanın yetişkin hayatında alacağı vazifeler için hazırlanmasında çok etkilidir. İlköğretim kademesinde kazanılan bilgi ve beceriler diğer öğretim kademelerinde kazanılacak becerilerin esasını oluşturmaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999, s. 3).

Kitaplar şüphesiz ilköğretim başta olmak üzere tüm eğitim hayatımızın vazgeçilemez materyalleridir, olmazsa olmazlarındandır. Örgün eğitim kurumlarında yapılan etkinlik ve uygulamaların neredeyse tamamı kitaplarda teorik olarak bulunmaktadır. Kitap, ders öğretmeni ve yazı tahtasından sonra en sık kullanılan bir araçtır (Alkan, 1995, s. 126).

Öğrencilerin sosyalleşmesi yalnızca fiziksel açıdan büyümesine ve başkalarıyla iletişim kurmasına bağlı değildir. Aynı zamanda eğitim-öğretim hayatı boyunca okuduğu kitapların kalitesine ve özelliklerine de bağlıdır. Bu kadar öneme sahip olan kitapların etkili bir biçimde kullanılabilmesi adına yazarlara birtakım sorumluluklar düşmektedir. Yazarlar bu sorumluluklarını yerine getirdiği takdirde kitaplar, çocuğun duygu eğitimine amaçlanan katkıyı sağlayabileceklerdir.

Çocuklar için yazılan kitapların duygu eğitimine beklenen desteği sağlayabilmesi için yazarların ve çizerlerin, estetik açıdan kitapların önemli bir eğitim vasıtası olduğunun bilincinde olması gerekir. Onlar bu estetik açıyla meydana getirdikleri kurguda çocuklara iletmeyi düşündükleri iletileri duygusal anlamda sığığa düşmeden anlatabilmelidir (Sever, 2010, s. 139).

Çocuğa görelilik ilkesi gereği çocuk şiirleri, çocuğun seviyesine uygun olmalı çocuklar bu şiirlerde kendilerinden bir şeyler bulabilmelidir. Çocuklar etkilenmediği, zevk almadığı, belli bir ritim yakalayamadığı kısacası kendine göre bir uyum ve bütünleşme oluşturamadığı şiirleri okumak istememektedirler. Ayrıca çocuk şiirleri çocuğun düşünce ve duygu yapısına uygun olmalı, şiirlerin mısraları çok kısa veya çok uzun olmamalı, gereken ölçülerde olmalı, şiirlerdeki kelimelerin hece sayısı çok olmamalı, şiirlerdeki kelimeler çocuğun kelime kapasitesiyle örtüşmeli, şiirler ölçülü, uyaklı olmalı ve hece ölçüsünün kısa kalıpları kullanılarak yazılmalıdır. İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda okutulan şiirler ortalama iki veya üç dördlükten oluşmalıdır. Dördüncü ve beşinci

sınıflarda ortalama üç veya beş dörtlük bulunurken altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda ortalama dört veya sekiz dörtlük bulunmalıdır (Erdal, 2010, s. 180).

Çocuk şiirlerinin bu niteliklerinden başka çocuk şiiri yazarlara da büyük görevler düşmektedir. Çocuk şiiri yazarları çocuğa görelilik ilkesine dikkat ederek şiirlerini yazmalıdır. Şiir yazarlar, şiirlerinin içeriğini çocuğun ilgisini cezbedecek ve olumlu duygular oluşturabilecek şekilde meydana getirmelidir. Şairler günlük hayatı olduğu gibi şiirlerinde vermemelidirler. Konularla üsluplarını birleştirerek şiirleriyle bir duygu ve heyecan ortaya koymaya çalışmalıdır (Çetin, 2006, s. 11). Kısaca çocuğa görelilik ilkesi dendiği zaman “Çocuğun hayal gücüne seslenen,
Onun rahatça ve zevk alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı kendinde barındıran,
Onun ilgi duyabileceği konuları işleyen,
Onu duygu ve düşünce yönünden besleyen,
Olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği düzeyde metinler akla gelir”
(Dursunoğlu, 2010, s. 32).

2.2. Şiirin Duygu Eğitimindeki Yeri

Türk Edebiyatı’ndaki edebî türlerden biri olan şiir türü, yoğunlukla duyguların ifadesinde kullanılmıştır. İnsanlar duygularını ve heyecanlarını etrafındakilere bazen davranışlarıyla göstermeye çalışmış bazen de sözcüklere dökerek şiir yazma gereksinimi hissetmişlerdir.

Şiir en eski edebî üründür. Tüm topluluklarda sanat gayesiyle önce şiir söylenmiştir. Çocuğun duygularını eğitmede ve değişik duygularını, hayal dünyasını yansıtmada en elverişli edebî tür olan şiir, dilin en ahenkli şekilde ele alındığı türdür. Çocuk şiirlerinde umutsuzluk dışında tüm duygular ele alınabilir. Şiir çocuğun duygu eğitiminin en önemli vasıtalarından birisidir (Nas, 2004, s. 326).

Edebî metinlerde şiir türü, her zaman duyguların ifade edilmesinde ve incelenmesinde ilk sıralarda yer almıştır. İnsanın hayatında meydana gelen olaylar, çalışma yaşamının zorlukları vb. çoğu durum gün içerisinde değişik duyguları beraberinde getirmektedir. Bu duygulardan bazıları kolayca ifade edilebilirken bazılarını ifade etmek zor hatta imkânsızdır. İnsanlar ifade etmekte zorlandıkları duyguları dışa vurmada değişik yollara başvurur. Bunlardan bir tanesi de şiirdir.

Şiir ile musiki, günlük dille anlatılamayan ruh durumlarının bir yansımasıdır. Şiir ile musikinin amacı bu durumların anlaşılabilmesi değil bizzat uygulanmasıdır (Safa, 1999, s. 247). Şiir yazarlar, duygularını dile getirdiği için onu okuyanlar da kendi duygularına benzer duyguları şiirde bulduğu için şiir yaşamdan ayrı düşünülemez.

Şiir, yaşamımıza mana katar. Şairin ulaştığı boyut yaşadığımız ama nedense adlandıramadığımız birçok gizli duygusallığı barındırır. Şair sadece içsel duygularını dile getirmez, içinde yaşadığı toplumun duygularını da dile getirir. Onun için şair ve şiir hayatın içinde bulunan gerçeklerdir (İlhan, 2011, s. 366).

Toplumda bulunan herkes şair değildir. Kimileri şair olmayı istemeyebilir, kimileri ise şair olmayı istediği hâlde olamayabilir. Şairlik yetenek istemektedir. Fakat insanların kimi zaman neşelendiğinde kimi zaman da üzüldüğünde kısacası her türlü ruh durumunda duygularını anlatması için şair olmasına gerek yoktur. Çünkü insanların duygularını etkili bir biçimde dışa vurmasının bir yolu da şiir yazmaktır.

Yazmak sadece insana ait olan bir yetidir. Yazma ihtiyacı hisseden bireyler yeterli miktarda bilgi donanımına ve duygu yoğunluğuna sahip olmalıdır. Günlük hayatında resmî işleri için dilekçe, bir işe başvurmak için öz geçmişi, diğer bazı işleri için rapor, teklif mektubu vb. yazı türlerini kullanan bireyler değişik konulardaki tutumlarını deneme, günce, makale vb. türlerle ortaya koyarken, duygularını başta şiir olmak üzere hikâye, roman vb. türlerle ortaya koymaktadır (Akalın, 2014, s. 6).

Kişiler eline kalemi aldığı zaman genellikle o andaki duygularına göre şiir yazmakla birlikte herkesin şiir yazma amacı ve nedeni farklıdır. Bazıları sinirlendiği zaman, bazıları gönlünü başkasına kaptırdığı zaman, bazıları kimsesizliğini unutmak, bazıları da hayatın manasını bulabilmek adına şiir yazmaktadır” (Akbal, 1977, s. 11).

“Çocuklar geleceğin yetişkinleridir” düşüncesiyle bakıldığında öğretmenler çocukları geleceğe hazırlarken şiir türünü gerek duygusal gerekse dilsel anlamda çokça kullanmalıdır. Çünkü çocuklar şiir türünden özellikle çocukluk döneminde diğer türlerden daha fazla etkilenmektedir.

Şiir türü öğrencilere dilin öğretilmesinde ve öğrencilerin dili etkili bir şekilde öğrenebilmesinde kısacası dille yapılabilen bütün etkinliklerde kullanılabilen önemli bir tür olduğu için bu türü her öğretmenin kullanması gerekmektedir (Roe ve Ross, 2006, s. 40). Öğretmenler şiir türünü çocuğa faydası bakımından ele alırsa, çocuğun içinde bulunduğu ruh dünyası bakımından değerlendirirse duygu eğitimi açısından daha faydalı sonuçlara ulaşabilir.

Bir üst dile ait olan şiir kişinin duygularını geliştirir. Çocuk, şiirle dünyasını renklendirir, hayal gücünü zenginleştirir. Şiir tutkusu çocuğun tabiatında doğuştan bulunmaktadır. Bu durum daha çocuk küçükken şarkılara eşlik etmeye çalışmasında ve oyun oynarken ezgili söylemlerinde gözlenmektedir. Şiir içerisinde ağlamak, gülmek, şaşırma gibi günlük hayata ait olan bütün duyguları barındırabilmektedir (Akyol, 2006, s. 121).

Şiirde işlenen duygular çocuğun eğitime ve duygu gelişimine katkı sağlayabildiği ölçüde eğitimin amaçladığı davranışlar ortaya çıkacaktır. Çocuğun eğitim sonucu kazanabileceği güzel davranışlar yalnızca okulda edinecekleri bilginin ürünü değildir. Elbette bilginin olması gerekir fakat çocuğun duygusal yönü eğitim sürecine dahil edilmediği sürece her yönüyle sağlıklı bir eğitimin gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Her yönüyle sağlıklı bir eğitim ancak bilişsel ve duygusal melekelerin birbirini destekler nitelikte bir etkileşim meydana getirmesi sonucu oluşabilecektir.

Eđitim bir taraftan olumlu duyguları ve dūřünceleri geliştirmeli, olumsuz davranışları tanıtımalı diğer taraftan istenmeyen olumsuzlukları yok etmeye çalışmalıdır. Eđitimle bireylere yalnızca mesleki bilgileri öğretmek ne bireyleri mutlu edecek ne de içinde yaşanılan toplumu geliştirebilecektir (Kalyoncu, 2012, s. 61).

Őiir, birçok kaynakta duyguların coşkulu ve ahenkli olarak anlatıldığı bir tūr olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan őiirde duygunluk söz konusudur. “Duygunluk, bir parçada duyguların belirtilmesi, anlatılmasıdır” (Őenbay, 1972, s. 225). Duygunluk bakımından őiir biçilmiş bir kaftandır. Çünkü duygular anlatılma ve yaşanma açısından en güzel ifadesini őiirde bulur. İnsanların her eylemlerinde duygular onlarla beraber hareket ettiği için duygunluk, insanlık adına büyük bir öneme sahiptir.

Duygunluk, insanların sahip olduğu en güçlü hazinedir. Bu güçlü hazineden yararlanıp duygunluğun önemini bilen insanlar hayatta başarıyı yakalayabilirler. Her birey anormal bir şekilde dünyaya gelmemişe duygundur. Bireyler sevinç, mutluluk, sevgi ve üzüntü gibi duyguları az ya da çok hissedebilirler ama bu hislerini muhatabı olan bireylere anlatabilmek başlı başına zor bir iştir. Bireyler gerektiği ölçüde bir duygunluğa sahip olmalı ve muhatabı olan kişilere de duygularını ölçülü olarak yansıtabilmelidir (Şenbay, 1972, s. 172).

Edebiyatın önemli tūrlerinden biri olması münasebetiyle őiirin bütün iřlev ve amaçları aynı zamanda edebiyatın da iřlev ve amaçlarıdır. Edebiyat ve őiir ait olduđu toplumun ürünleridir. Toplumda bulunan duygu ve deđerleri geleceđe tařımak görevi de bu ikiliye dūřmektedir.

Edebiyatın bir işlevi de bireylerin duygularını eğitmektir. Bu açıdan bakıldığında duyguların bolca kullanılması yönüyle őiir tūrünün çocuğun duygu eğitimindeki yeri daha iyi anlaşılmaktadır. őiir duygusal bir içeriğe, kurgulanmış bir yapıya sahiptir. Çocuđa bütün iyi ve güzel duygular çevresindeki bireylerle yaşadığı tüm ilişki ve kurallar yani

insanda bulunması amaçlanan pek çok duygu şiir vasıtasıyla öğretilir. İnsanın içinde bulunduğu çevrenin kültürel öğelerini benimseyebilmek, millî değerlerle evrensel değerler arasındaki ilişkinin farkına varabilmek, Atatürk sevgisi, Cumhuriyet'e sadakat gibi çok sayıda kazanım çocuğa şiirle kazandırılır (Erdal, 2010, s. 179).

2.3. Şiirin Özellikleri ve Türleri

“Şiir, zengin sembollerle, ritimli sözlerle seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan anlatım biçimi, manzume, nazım.” şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2005, s. 1867). Şiir kendi kendine yetebilen müstakil bir türdür. Bu müstakil yapı, şiirin oluşumunun insanların içerisinde yaşadığı toplumun kültürüyle doğrudan ilişkili olmasıyla açıklanabilir.

Şiir güzel sanatlar arasında ortaya çıkışı neticesiyle kendi başına bir hususiyet oluşturmaktadır. Öteki sanatlar sadece kendisinin oluşturduğu şeylere muhtaç olurken şiir direkt olarak bütün malzemesini halktan ve halkın gereksinimlerinden doğan dilden almaktadır (Tanpınar, 1969, s. 2).

2.3.1. Genel Olarak Şiirin Özellikleri

Edebî türler arasında öncelikle şiir türünün ortaya çıktığı söylenmektedir. Bu bakımdan şiir türünün az ya da çok diğer türleri etkilediği düşünülebilir. Türk Edebiyatı'nın klasik çağı olarak isimlendirilen 15. yüzyıldan 19. yüzyıla devam eden süreçte şiir önemli bir yere sahip olduğu için bütün edebî türler şiirle ilgili kurallar çerçevesinde gelişmiştir (Macit, 2012, s. 25).

Şiir yazıldığı dile özgü bir türdür. Bırakınız başka dilleri yazıldığı dilde bile tekrar tekrar okunduğunda okuyucu veya dinleyici tarafından şiire değişik kişisel anlamlar yüklenebilmektedir. Okuyanın bakış açısı ve o anda içinde bulunduğu ruh hâli bu anlamı etkileyebilmektedir.

Sadece şiir yazıldığı dilde okunduğu zaman bazı özellikleri içinde barındırmaktadır. Şiir lisanın çekirdeği, tadı ve müzik yeteneğidir veya bunlardan meydana gelen özel bir biçimdir. Bütün bu unsurlardan meydana gelen özel ve canlı biçim aynı lisanda bile değişik bir şekilde tekrarlandığı zaman bambaşka bir hâl almaktadır. Bunun sebebi dizenin derya köpüğü gibi, gökyüzünün maviliği gibi, şahsi hazinelerinde izlendikçe mevcut bulunan şeylerdir (Tanpınar, 1969, s. 25-26).

Şiir sözcüklerden oluşur. Şiir yazılırken sözcükler gelişigüzel değil itina ile seçilerek dizelerde sıralanmalıdır. Bununla da yetinilmemeli sözcükler anlamlarına göre dizelerde uyum içerisinde bulunmalıdır. Şiirin uzunluğundan veya kısalığından ziyade dizelerdeki ahengi yakalayabilmesi önem arz etmektedir.

Birçok insan şiiri bir sözcük işi zannetmektedir. Şiirde en uyumlu sözcükler seçilmeli en elverişli dizeler oluşturulmalıdır. Dizeler birden fazla sözcükten oluştuğu için sözcükler özenle seçilmelidir. Sözcüğe yoğunluk veren şiir mantığı, yapısında biçimseldir. Diğer yandan biçimsel olmayan şiir sözcüklere önem vermez anlayışı da yanlıştır. Kısacası tüm iş sözcüğü ele alıp işlemekten geçmektedir (İlhan, 2011, s. 327).

Her ne kadar serbest biçim ve ölçüde yazılanlar olsa da bütün ulusların edebiyatlarında olduğu gibi bizim edebiyatımızda da şiir denince akla genellikle uyak ve ölçü gelmektedir. Bu iki kavram şiirle adeta ayrılmaz bir bütün oluşturmakta ve bu kavramlar etrafında bazı değişik uygulamalar göze çarpmaktadır.

Dünyada neredeyse tüm milletlerin edebiyatlarında şiirin en basit ve en olgun örneklerinde hep aynı kalan ve hemen hemen bütün şiirlerde bulunan şekli unsurlar ölçü ve uyaktır. Uyak şiirlerde bulunan bir ses ögesidir. Müzikteki notaların belli bir sıklıkta tekrar edilmesi gibi uyak da belli sıklıklarla seslerin tekrar edilmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta belli aralıkların yalnızca klasik tarzdaki şiirlerde bulunabilen kuralcı bir biçimde ortaya çıkmayabileceğidir (Okay, 1998, s. 36).

İnsanlar küçük veya büyük çaplı bir olay veya durum karşısında bazen tek bir duyguyu yaşarken bazen de birden fazla duyguyu aynı anda yaşayabilir. Şiirler de bu bağlamda insana benzemektedir. Bazen bir şiirde tek bir duygu bulunurken bazen de aynı şiirde birden fazla duygu bulunabilir.

Şiir, kısacık dizelerinde birden çok duyguyu barındıran bir edebiyat türüdür. Bu nedenle şiir türü detaylı olarak incelenmeye müsaittir. Çocuk şiirle sadece eğlenmez buna ek olarak şiirdeki duyguları tanır. Şiir çocuğun merakına merak katar. Şiiri sevmenin ve sevdirmenin birçok yolu bulunmaktadır: Okula şiirle gelmek, sınıfta veya okulda şiir okumak, şiirle ilgili yorumda bulunmak ve şiirin duygularını bulmaya çalışmak vb... Çocukların şiirden hoşlanması şiirin önemini daha da arttırmaktadır. Bu sebeple, şiir örneklerinin özenle belirlenmesi ve çocuğun seviyesine göre olması gerekir (Kaya, 2013, s. 66-67).

Şiir insanın duygularını başkalarına iletmede geçmişte olduğu gibi şimdi de en etkili yolların başında gelmektedir. Şiir insanın duygularına tercüman olup ona yol gösteren bir araçtır. Şiir edebiyatın en kadim, en etkileyici ve duyguları ulaştırmada oldukça etkin bir mahsulüdür. Anlatmakta güçlük çektiğimiz duygular genellikle şiirle anlatılagelmiştir. İnsanın içinde oluşan iyi ya da kötü bütün duygular şiirsel anlatımda kendisini bulur. Şiir her zaman acıları hafifletmiş, mutluluklara mutluluk katmıştır. Bundan dolayı ümitsizlerin ümidi olmuştur. Kısacası şiir bütün duygulara yol gösteren bir kılavuzdur. Bütün bunlar göstermektedir ki şiir duyguların anlatım doruğudur (Demir ve Duman, 2004, s. 89).

Şiirin sadece duygu boyutu bulunmamakta aynı zamanda kendine özgü düşünce boyutu da bulunmaktadır. Bu boyut, duyguları tamamlayarak şiirin anlamını ve işlevlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Duygular düşünceleri, düşünceler de duyguları tamamlayınca şiir gerçek görünümüne ulaşabilmektedir.

Şiirdeki düşünce boyutu üç şekilde incelenebilmektedir. İlk düşünce, şiirin kendisinin de bir düşünme şekli olduğu yaklaşımdır. İkinci düşünce, dilin bir üslup şekli olarak şiir özelliği edinebilmesi için gereken dinamik düşünce yaklaşımıdır. Üçüncü düşünce ise okuyuculara verilmek istenen, şiirde bulunan ileti biçimindeki düşünce yaklaşımıdır. İlk yaklaşım madde karşısında şiiri sorgulama şekli olarak ele alan ve şiire çok kapsamlı bir açıdan bakan düşünce boyutudur. Bu boyuta göre şiir duyuların dışında kalan realitenin duyuların ortamına tekrar getirilebilmesi için meydana getirilmiş söylem şeklidir. Şiirin manasını ve fonksiyonlarını görmemize yardımcı olan bu düşünce boyutu şiirin ne olduğuna ilişkin bir problem sunmaktadır. Bu bakımdan incelendiğinde şiirin dilinin parçalanmış bir dil olduğu göze çarpmaktadır (Bolat, 2007, s. 254).

Şiirdeki sözcükler kendi anlamlarıyla kullanılabilmesi gibi çoğu zaman kendi anlamları dışında da kullanılmaktadır. Şairler sözcüklerin çağrışımsal özelliklerinden yararlanır. Okuyucu üzerinde bu çağrışımlarla etkili olmaya çalışır. Şiir iletişimsel değil döngüsel bir dildir. Diğer yönleriyle olduğu gibi bu yönüyle de şiir diğer bazı edebî türlerden ayrılmaktadır.

Şiirin hedefi yine kendisidir. Bu yönüyle şiir döngüsel bir lisandır. Nesir gibi iletişimsel değildir. Yani şiirin ilk amacı bazı düşünceleri okuyuculara ulaştırmak değildir. Oysa düzyazı türlerinden olan makale, roman, rapor, hikâye gibi metinlerde ilk hedef düşünselliktir. Buna rağmen bütün şiirler bir dil deneyidir (Bolat, 2007, s. 259).

Şiirlerde kelimeler çoğunlukla sözlük manalarının dışında yan manalarıyla, deyim ve deyişme ifade eden mecaz manalarıyla kullanılır. Kelimeler yan yana kullanılırken ses değerleriyle birlikte çağrışımsal ve duygusal manalarıyla ele alınır. Oluşturulan bağlantılarda bu çağrışımlardan faydalanılır. Şair bu yolu kullanarak okuyucunun kafasında söyledikleriyle bağlantılı yeni görüntüler kurgulamaya uğraşır (Kıbrıs, 2008, s. 54). Şair okuyucu üzerinde sözcüklerle birtakım kurgulamalar oluştururken dinleyici ve okuyucular da şiirlerdeki sözcüklerden kendi öznelğine göre birtakım anlamlar çıkarabilir.

Türü ne olursa olsun edebî metinlerde sözcük ya da sözcük öbeklerinin temel ve değişmece manalarından farklı olarak ayrıca dinleyicilerde veya okuyucularda uyandırmak istediği bazı duygular bulunmaktadır. Dinleyicileri veya okuyucuları duygulandırmak şiirin gayelerinden birisidir (Çetin, 2006, s. 52). Şiirde uyak ve ölçünün getirdiği uyuma bağlı olarak, şiiri sesli okurken duyguları belirginleştirmek ve anlamı kaybetmemek adına sesimizi iyi ayarlayabilmek oldukça önemlidir.

Şiirin özelliklerinden birisi de insanı sesli okumaya zorlayıcı bir niteliğinin bulunmasıdır. Sessiz okuma yaparak başladığınız bir şiiri sesli okumayla devam ettirdiğinizi ancak bir müddet sonra fark edebilirsiniz. Bu durum şiirin ses ve müzik yapısından kaynaklanan bir özelliktir. Herhangi bir şiiri doğru okuyabilmenin ve yorumlayabilmenin ilk koşulu şiirin anlamını doğru bir şekilde analiz etmektir. Mısralarda kelimelerle söylenmeye çalışılan duygu ve düşünceler okuyucu tarafından anlaşılınca sıra biçimsel özelliklere gelmektedir. Örneğin sevgiyi ve sevinci anlatan mısralarla, hüznü anlatan mısralar benzer ses tonlarıyla okunmamalıdır (Özdaş, 1991, s. 136-137).

Şiirler beden dili, vurgu ve tonlama gibi şiir okuma kurallarına uygun okununca iletilerini okuyucuya ulaştırabilmektedir. Şiiri güzel ve etkili okumak ise şiirin kişiye vermek istediği duyguyu yaşayarak dinleyenlerde de aynı duygu veya duyguları yaşatarak okumaktır (Kıbrıs, 2008, s. 57).

2.3.2. Genel Olarak Şiir Türleri

Genel olarak şiir türlerinin şiirin biçimine, konusuna, duygularına bağlı olarak belirlenmesi duyguların özellikle de ana duygunun şiir türlerini belirlemedeki önemini ortaya koymaktadır. “Bir edebî metnin geneline yayılan ve temayı besleyen sevinç, mutluluk, üzüntü gibi temel duygular” ana duygudur (TÜDÖP, 2006, s. 285).

Türü ne olursa olsun bütün şiirlerde ana duygu ve şiirin konusuyla ilgili olan yardımcı duygular bulunmaktadır. Şiirde temel duygunun anlaşılması, çocuk tarafından

farkına varılan duygunun ifade edilebilmesi öğrencilerin gelişimi açısından son derece önemlidir. Duygu eğitimine katkıda bulunan şiir türlerinde günlük yaşamda bulunan her türlü konuya ve duyguya yer verilmelidir.

MEB tarafından okullara dağıtılan ders kitaplarında yer alan, MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1-5; 6-8) belirlenen temel amaç ve kazandırılmak istenen temel becerilerde değişik şiir türlerinden yararlanılmaktadır. Kaya (2013) şiiri şekil bakımından aşağıdaki türlere ayırmaktadır:

Uyaklı Şiirler: Dizelerin son kısmında belli bir kural takip edilir.

Serbest Şiirler: Belli bir ses ya da uyum kuralı bulunmaz. Dize ve dörtlük bakımından da serbesttir.

Koşuk (Hikâyeli Şiirler): Dörtlük ve dizelerle yazılır ama şiirin tamamı bir öyküyü anlatır.

Limerik (Nükteli Şiir): Gülünç şiirlerdir. Beş dizeli birinci, ikinci, beşinci dizeleri kafiyelidir. Üçüncü ve dördüncü dizeleri de kendi aralarında kafiyelidir.

Görsel veya Yapısal Şiir: Şiirin teması ve konusu şekil ile verilir ve bazen sözcüklerin yerleştiriliş şekli görsellik kazandırır. Çocuklar için bu şiir türü çok ilginç ve eğlencelidir.

Haiku: Özü Japon sözcük sanatına dayanır. Tabiat gözlemleri haikunun temasıdır. Bazı kuralları vardır. Üç kafiyesiz dizeden oluşur. İlk dizesi üç sözcük, ikinci dizesi beş ve üçüncü dizesi de üç sözcük kuralını takip eder.

Kurallı/Formüllü Şiirler: Bunlar daha çok Cinquin, Couplet (kısa), akrostik, iki sesli şiirler ve iskele şiirlerdir. İskele şiirlerde bilinen bir formül bulunur. Bunlara formül şiir de denilebilir (s. 59).

Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy'a (2002) göre şiirler, kesin çizgilerle birbirinden ayrılmasa da taşıdığı duygu ve düşüncelerden hareketle lirik (aşk), pastoral (doğa),

didaktik (öğretici) ve epik (destansı) olmak üzere dört ayrı grupta değerlendirilmektedir:

- 1- Lirik Şiir: İçten gelen duyguların coşkulu bir dille anlatıldığı şiir türüdür.
- 2- Pastoral Şiir: Doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını bunlara karşı duyulan sevgi ve özlemleri anlatan şiir türüdür.
- 3- Didaktik Şiir: Belli bir düşünceyi aşlamak veya belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, bir ahlak dersi çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiir türüdür.
- 4- Epik Şiir: Konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik, yurt sevgisi olan ve tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiir türüdür (s. 69-80).

Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy'un (2002) şiir türleri sınıflandırmasını da kapsayan, konularına göre şiir türlerini lirik şiir, epik şiir, didaktik şiir, pastoral şiir, dramatik şiir ve satirik şiir olarak genel anlamda altı başlık altında sınıflandırabilmek mümkündür. Bu şiir türleri kısaca şu şekilde açıklanabilir:

1- Lirik Şiir:

Duyguları ahenkli ve heyecanlı bir dille anlatan şiirlerdir. Lirik sözcüğü Eski Yunan'da şairlerin şiirlerini telli bir tür saz olan "lir" ile beraber söylemelerinden kaynaklanmış daha sonraları içe doğan duyguları dile getiren şiirlere denmiştir. Dünya Edebiyatı'nda olduğu gibi Türk Edebiyatı'nda da en yaygın şiir türlerindedir (Cavkaytar, 2014, s. 113).

2- Epik Şiir:

Bir milletin geçmiş zamanlarda yaşadığı göçleri, afetleri, isyanları, hadiseleri, savaşları, toplumu ilgilendiren büyük çaplı problemleri, olağanüstülükleri, kahramanları, vatan sevgisini heyecanlı bir şekilde dile getiren genellikle uzun olan şiirlere denmektedir. Öteki şiir türlerine nazaran bu şiir türü daha toplumsaldır (Cavkaytar, 2014, s. 114).

3- Didaktik Şiir:

Bilgi vermek, nasihatta bulunmak, herhangi bir düşünceye açıklık getirmek amacıyla yazılan şiir türlerine didaktik şiir denmektedir. Didaktik kelimesi Eski Yunanca'da bulunan "didaktos" kelimesinden türemiştir. Bu şiir türlerinde özellikle üzerinde durulan düşüncedir. Eski dönemlerde şair bilgi veren, insanları eğiten ve onlara yol gösteren bir kişi olarak anılmaktaydı (Cavkaytar, 2014, s. 116).

4- Pastoral Şiir:

Doğayı, tabiatın güzelliklerini sevdirmeyi amaçlayan, çobanların hayatını, aşklarını, üzüntü ve sevinçlerini anlatan şiirlerdir. Sade bir dille yazılır, doğrudan ozanın ağzından anlatılıyorsa (monolog) idil, çobanların karşılıklı konuşması biçimindeyse (diyalog) eglog adını alır (Cavkaytar, 2014, s. 116).

5- Dramatik Şiir:

Bir olayı veya durumu tiyatro gibi canlandıran şiirlerdir. Eski Yunan'daki tragedya ile başlamıştır. Günümüzde ise manzum tiyatrolarla varlığını devam ettirmektedir (Cavkaytar, 2014, s. 117).

6- Satirik Şiir:

Herhangi bir kişiyi, bir savı, bir olay veya durumu direkt olarak ya da üstü örtük bir şekilde, iğneleyici bir tarzda ve tenkit edici bir biçimde anlatan şiirlere satirik şiir denmektedir. Eleştirinin de uyarıcı bir yönü bulunması sebebiyle satirik şiirde öğretici bir taraf bulunmaktadır. Tarihin her çağında bu şiir türüne rastlanabilmektedir (Cavkaytar, 2014, s. 119).

Çetin'e (2006) göre bilgi aktarımına, felsefeye, hikmete, düşünce üretimine ya da hazır düşünceleri dillendirmeye, düşünsel yaklaşım sergilemeye dayalı olan düşünce şiiri türü kendi içinde şu başlıklar altında değerlendirilebilmektedir:

1- Doğacıl Şiir: Yaşama şekline ve içinde bulunulan ortama felsefi bakış açısıyla yaklaşan şiir çeşididir. Doğacıl şiire genellikle "pastoral şiir" adı da verilmektedir (s. 19).

2- Hikemî Şiir: Hâkimane, bilgelik, tefekkür şiiri gibi değişik adlarla da bilinmektedir. Dünyada bulunan bütün varlıkların ve insanın neden yaratıldığını, yaşamın gayesini, içinde bulunulan zaman ile mekânın manasını, ölüm ve ötesi hayatın ne olduğu, hadiselerin, olumsuzlukların ve illetlerin temel nedeninin ne olduğu vb. meseleleri hikemî tarzda inceleyen, toplumsal problemlerin gizemine ışık tutmaya çalışan şiirlere denir (s. 26).

3- Mistik Şiir: Mistizm bireyin şahsında üstün, mümtaz ve kıymetli özelliklerin bulunduğu inanması, ulvi bir düşünce, varlık, veya kavramda tamamıyla erimesi, onunla tek vücut olması, şahsını bütünüyle ona sunması durumudur (s. 29).

4- İdeolojik Şiir: Bu şiir politik veya siyasal şiir olarak da adlandırılmaktadır. Bu şiir türünde şair genellikle başka kişilerce evvelden tespit edilmiş olan ideolojik yaklaşımları, olaylara bakış açılarını yansıtmaktadır. Şair şiirinde şahsi bireyselliği, subjektif duyguları ile tinsel durumları en yalın hâle getirmiştir ve açık tebliğler sunup çarpıcı sözlere değinmektedir (s. 32).

5- Öğretici Şiir: Düşünce şiirinin en aşağı ve bayağı seviyedeki uzantısını öğretici şiir meydana getirmektedir. Öğretici şiirin diğer bir adı didaktik şiir olarak ifade edilir. Şiir biçiminde yazılan bu tür metinlerde hedef okura birtakım bilgileri öğretmek, günlük yaşamda okurun işinde faydalanabileceği bilgiler sunmak, ahlaki öğütler vermek ve okurun ders almasını sağlayabilmektir (s. 34).

2.4. Şiir İnceleme Yöntemleri

Genel olarak duyguya dayalı bir tür olan şiirin kendi özelliklerine uygun inceleme ve çözümleme yöntemleri bulunmaktadır. Bir şiiri incelerken hangi yöntemin nasıl kullanılacağı konusunda bir fikir birliği oluşmamıştır. Hem Türkçe’de hem de Türkçe dışındaki dillerde şiir incelemesine yönelik teorik ve tatbikata dayalı birden fazla çalışma

vardır. Fakat bu çalışmalar şiirin bazı kısımlarını kapsamakta ve karışık durumdadır (Çetin, 2006, s. 9).

Şiir incelemelerine dönük kuramsal ve uygulamaya dayalı birden çok araştırma bulunmasına rağmen bu çalışmada fazla detaya girilmeden belli başlı şiir inceleme yöntemlerine genel olarak yer verilmiştir. Bunlardan ilki Aktaş'a aittir. Aktaş (2011) şiir çözümlemesinde şu başlıkları kullanmıştır:

“1. Şiir ve Zihniyet

2. Şiirin Yapısı

3. Şiirin Dili

4. Şiirin Teması

5. Şiirin Ahengi (Ses Akışı, Söyleyiş, Ritim)”. Aktaş'ın (2011) sınıflamasına benzer bir çalışma ise şu şekilde yapılmıştır:

Herhangi bir şiir incelenirken şiirle ilgili olan her şeye bir bütün olarak bakmak, öz ve üsluba ait detayları bütün bir şekilde değerlendirmek lazımdır. Şairlerin yaşama, içerisinde yaşadığı topluma, tabiata ve bireylere bakışları nasıldır, bu unsurlar şairlerin yapıtlarına ne şekilde ve ne kadar yansımıştır?

Şairlerin seçtiği konuların, kullandığı kelimelerin, kurduğu hayallerin altında yatan sebepler neler olabilir?

Şairlerin bu şiirleri yazmalarını sağlayan duygu veya duygular nelerdir?

Bu soruların cevaplarını bulabilmek için;

Şiirlerin yazıldığı çağa hâkim olan zihniyeti,

O döneme ait olan sanat anlayışını,

Dönemin toplumsal, kültürel ve politik yaşamının özelliklerini,

Şiirlerde ahengi sağlayan öğeleri,

Şairlerin bağlı oldukları akımları,

Şiirlerde kullanılan dili, yapıyı ve temayı açığa çıkarmak gerekir (Dolaner, Onan, Acar, 2013, s. 56). Çetin (2006) ise şiir çözümlemeyi dört bölüme ayırmaktadır:

1. İçerik: Konu, izlek, düşünce, olay, varlık, duygu, görüntü, anlam bölümlerinden oluşmaktadır.
2. Şekil: Nazım şekilleri, görüntüye dayalı şekil denemeleri, hacim bakımından şekilden oluşmaktadır.
3. Dil ve Üslup: Dil ve üslup bölümlerinden oluşmaktadır.
4. Ahenk: Ahengi sağlayan unsurlardan ses tekrarları, ses yansımaları, kelime tekrarları, ifade tekrarı, mısra tekrarı, ses dalgalanmasından oluşmaktadır (s. 3-8).

Son olarak Önal'a (2000) göre nazımda yapı uyum, şekil, içerik ile dil ve biçime dayanan bir bütünlükten oluşmaktadır. Bu yapıları oluşturan öğeler ise şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Ahenk unsurları: Kafiye, vezin, asonans ve aliterasyonlar (tekrarlar varsa simetri, lafza dayalı edebî sanatlar, nakaratlar vb.)
2. Şekil unsurları: Mısra düzeni, beyitlerin istifi, kıt'a ve bentlerin kurulması, nazım birimleri, nazım şekli, nazım türü vb.
3. Muhteva unsurları: Şiirin konusu, sınırlı konusu, mesajları, yorumları, kavram ve çağrışımları, mazmun ve imge dünyası, mecazlar sistemi vb.
4. Ses ve söyleyiş unsurları: Dil bilgisi ve stilistik çalışmaların ortaya koyduğu teknik yapı (s. 234).

2.5. Çocuk ve Duygu Gelişimi

Duygu, insanın hayatında bir hareketlilik yani devingenlikten oluşmaktadır. Duygular bilinen bir uyarıcıya karşı motive olma ve değerlere bağlı olarak ortaya çıkıp genellikle devamlılık gösteren heyecandan daha az etkiye sahiptir. Duygular çocuğun asıl

ihtiyaçlarının dışarıdan görünen yüzüdür. Duygular olgunlaşmanın yanında öğrenmeye de bağlı olarak çocukluğun her döneminde farklılık gösterir (MEB, 2013, s. 4).

Gelişim canlının döllenenmeden başlayarak bedensel, zihinsel, dil, duygusal ve sosyal yönlerden en son aşamaya gelinceye kadar sürekli ilerleme kaydeden düzenli değişimdir. Genel ve kapsamlı bir kavramdır. Organizma birbirine bağlı bir bütünlük içinde gelişmekte ve kendisinden beklenen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır (Şahintürk, 2010, s. 22).

Gelişim alanları birbirleriyle etkileşim hâlinindedir. Gelişim alanındaki herhangi bir değişme diğer alanları da etkileyebilir. Bedensel alandaki herhangi bir olumlu ya da olumsuz gelişmenin diğer gelişim alanlarından olan zihinsel ve duygusal alanı olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.

Çocuk için gelişim alanları bir bütünden meydana gelmektedir. Duygusal gelişim bu bütünün en önemli parçalarından birisidir. Duygusal gelişimin öteki gelişim alanlarıyla iç içe geliştiği bilim adamları tarafından ortaya konmuştur. Buradan hareketle çocuk duygusal gelişimini ancak diğer gelişim alanlarındaki gereksinimlerini gidermesiyle tamamlayabilir (MEB, 2013, s. 1).

Günümüzde insandan esinlenerek yapılan ve insana benzeyen robotların sayısı gittikçe artmaktadır. Her yönüyle insanı andıran bu robotların insana göre en önemli eksikliklerinden birisi kuşkusuz insani duygulara sahip olamayışları ve bundan dolayı insani duygulara göre davranamamalarıdır.

Birey duyguları olmadan farklılığını ve özgünlüğünü kanıtlayamaz. Duygusuz bireylerse bir makine gibidir. Bireyin değişik zamanlarda hissettiği mutluluklar, özlemler, üzüntüler onun kişiliğini meydana getirir. Toplumumuzda bastırılmış duygularla kendisine yabancılaşmış insanlar sık sık karşımıza çıkmaktadır (MEB, 2013, s. 1).

Genel olarak duyguları ayırt edemeyen ve buna bağlı olarak duygularını anlayamadığı için kendisini tanıyamayan insanlar gerek üzülmesi gereken gerekse

sevinmesi gereken bir olay veya durum karşısında ne yapacağını bilememekte ve tuhaf duygusal tepkilerde bulunabilmektedir.

Bütün insanların ruh durumları diğerlerinden başkadır ama insanlar benzer olaylar karşısında benzer duyguları kısmen ortak hissedebilirler. Herkesin başka kişilere benzeyen taraflarından birisi de duygularıdır. Bu duyguların meydana getirdiği bütün her insan için tektir ve hiçkimse birbirinin kopyası değildir (MEB, 2006, s. 7).

Doğumla başlayıp ölümle biten yaşamımızda birbirinden farklı gelişim dönemlerinden geçeriz. Her gelişim döneminde yerine getirilmesi gereken gelişim görevleri bulunmaktadır. Gelişim görevleri insanların belirli yaş aralıklarında kazanmaları beklenen davranışlardır. Özellikle ortaokul döneminde öğrencilerin gelişim ödevlerini yerine getirmelerinde şairlerin duygu gelişimi bakımından çocuğa katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Bireylerin yaşamları boyunca adım adım geçireceği gelişim görevleri dönemleri şu şekilde açıklanmaktadır:

Havighurst'a göre gelişim görevleri:

Bebeklik (0-2 yaş)

İlk Çocukluk (2-6 yaş)-Okul Öncesi Dönem

Son Çocukluk (6-12 yaş)-Okul Dönemi

Ergenlik Dönemi (12-18 yaş)

Genç Yetişkinlik Dönemi (18-30 yaş)

Yetişkinlik Dönemi (30-60 yaş)

Yaşlılık Dönemi (60 ve üzeri) (Şahintürk, 2010, s. 37).

Bireyler yaşamlarında kazandıkları birçok davranışı öğrenmeyle elde etme eğilimindedirler. Öğrenmeyi gerçekleştirmek isteyen bireyler gelişim dönemlerinde kazanılması beklenen davranışları kazanarak gelişimlerini sağlıklı bir şekilde

tamamlayabileceklerdir. Eğitim alanında öne çıkan diğer bazı kuramcılarının gelişim dönemleri kısaca şöyledir:

Jean Piaget, Bruner ve Vygotsky bilişsel gelişim alanında çalışmalar yapmıştır. Jean Piaget zihinsel gelişim dönemlerini dört bölüme ayırırken, Bruner bilişsel gelişim dönemlerini üç bölüme ayırmıştır. Bu kuramcılarının zihinsel gelişimle ilgili yaptığı çalışmalar kısaca şu dönemlerle açıklanmaktadır:

Jean Piaget'in Zihinsel Gelişim Dönemleri:

Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş)

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)

Somut İşlem Dönemi (7-11 yaş)

Soyut İşlem Dönemi (11-18 yaş)

Bruner'in Bilişsel Gelişim Kuramı:

Eylemsel Dönem (0-2 yaş)

İmgesel Dönem (3-6 yaş)

Sembolik Dönem (7+)

Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramı:

Vygotsky sosyal ve kültürel çevrenin bilişsel gelişimde çok önemli bir yerinin olduğunu belirtmektedir (Şahintürk, 2010, s. 55).

Freud'un Psikoseksüel Gelişim Dönemleri:

Freud kişilik gelişim dönemlerini beş bölüme ayırarak psikoseksüel açıdan incelemiştir.

Kısaca bu dönemler şu şekildedir:

Oral Dönem (0-1 yaş)

Anal Dönem (1-3 yaş)

Fallik Dönem (3-6 yaş)

Gizil (latent) Dönem (6-12 yaş)

Genital Dönem (12-18 yaş) (Şahintürk, 2010, s. 102).

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı:

Erikson gelişim dönemlerini sekiz bölüme ayırarak gelişimi psikososyal açıdan detaylı bir biçimde incelemiştir. Kısaca bu dönemler şu şekildedir:

Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-1 yaş)

Bağımsızlığa Karşı Şüphe ve Utanma-Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç (1-3 yaş)

Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3-6 yaş)

Başarıya Karşı Aşağılık-Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik (6-12 yaş)

Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (12-18 yaş)

Yakınlığa Karşı Yalnızlık-Dostluk Kazanmaya Karşı Yalıtılmışlık (18-30 yaş)

Üretkenliğe Karşı Durgunluk (30-60 yaş)

Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (60 yaş ve üzeri) (Şahintürk, 2010, s. 112).

Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Kuramı:

Kohlberg ise gelişim dönemlerini üç bölüme ve altı evreye ayırarak gelişimi ahlak gelişimi üzerinden incelemiştir. Kısaca bu dönemler şu şekildedir:

A. Gelenek Öncesi Düzey (4-9 yaş): Bu düzeyde birey ben merkezidir.

1. Evre: İtaat ve Ceza Eğilimi

2. Evre: Araçsal Amaç-Saf Çıkarıcı Eğilim

B. Geleneksel Düzey (10-15 yaş): Kişi toplumsal bakış açısı kazanır. Kendi çıkarları yerine toplumun çıkarlarını tercih eder.

3. Evre: Kişiler arası Uyum-İyi Çocuk Eğilimi

4. Evre: Yasa-Düzen Eğilimi

C. Gelenek Sonrası Düzey (16 yaşından sonrası):

5. Evre: Toplumsal Sözleşme-Sosyal Anlaşma Eğilimi

6. Evre: Evrensel Ahlak İlkesi Eğilimi (Şahintürk, 2010, s. 133).

Bu dönemlerden de anlaşılacağı üzere insan doğduğu zaman gelişimini tam olarak tamamlamadan dünyaya gelmekte ve ölünceye kadar yavaş yavaş gelişimini tamamlama adına birtakım girişim ve çalışmalarda bulunmaktadır. Bu süreçte duygu gelişimi insanın gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır.

Çağımızda basit olaylar ve hâllerle ilgili samimi duygularının farkına varamayıp duygularını hayatına istediği şekilde yansıtamayan birçok yetişkin duygu eğitimiyle gerçek duygularının farkına vararak, bu duyguları kullanarak çevresiyle istediği ilişkileri kurabilir (Bridge, 2004, s. 35). Duygularını gerçekçi biçimde algılayıp çevresiyle etkili iletişim kurma kişinin psikolojik gelişimiyle yakından ilişkilidir.

Psikolojik gelişimin tam anlamıyla sağlıklı olması isteniyorsa öncelikle duygusal gereksinimlerin doğru bir şekilde farkına varılması daha sonra da bu gereksinimlerin doyurulması gerekir. Duygusal doyum ise güven, sevgi, kardeşlik gibi birtakım duyguların toplum içinde yaşanması ve paylaşılmasıyla gerçekleştirilebilir (Baltaş ve Baltaş, 2004, s. 52-53).

Bebeklik ve çocukluk döneminde yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler çocuğun yetişkinlik dönemine temel oluşturmaktadır. Bundan dolayı çocuğa hayatta bulunan olumlu ya da olumsuz bütün durumlar öğretilmeye çalışılırsa çocuk bu öğrendiği durumlarla gerçek hayatta karşılaşabileceği zorlukları en aza indirebilecektir.

Çocuğun herhangi bir tehlike anında sergilediği davranış şekli çocuğun gelecekteki yaşamında duygu gelişimine etki edebilir. Bu sebeple çocuğa yaşamda hiçbir tehlikenin olmadığını, dünyada zorlukların bulunmadığını söylemek yanlıştır. Eğer sürekli çocuğa dünyanın tehlikesiz bir yer olduğu söylenirse çocuk zorluklar karşısında yazgısıyla tek başına bırakılmış olur. Hâlbuki çocuk, duygularını etkin bir şekilde kullanarak zorlukların üstesinden gelmeyi cesaret duygusunu kazanarak öğrenecektir (Topbaş, 2003, s. 29).

2.5.1. Çocuğun Yaşlara Göre Sosyal ve Duygusal Gelişimi (10-14 Yaş)

Şahintürk'e (2010) göre duygusal gelişim: "Bir durum karşısında bireyin ne hissettiği ile ilgili süreçleri içerir." (s. 37). Bireyin sosyal ve duygusal gelişim sürecinde duygusal zekâ kavramı ön plana çıkmaktadır. Duygusal zekânın da bilişsel zekâ gibi insanın doğumuyla başlayıp çevresel ve kalıtsal özelliklerden etkilendiği bilim çevrelerince söylenmektedir.

Duygusal zekâ hayatın ilk senelerinden başlayarak gelişir. Çocukluğun ilk çağlarından itibaren duygusal zekânın temelleri ebeveyn ilişkileriyle atılır. Çocuk, hayatında karşılaştığı hislere annesinin veya babasının tepki vermesi üzerine hislerinin onaylandığını veya reddedildiğini anlar ve duygularını tanır. Bu şekilde duygular çocuğun samimi çevresiyle olan hayatında gelişme olanağına kavuşur (Baltaş, 2006, s. 8).

Ortaokul dönemi genel olarak çocukların gelişimlerini tamamlamaları açısından yaklaşık 10-14 yaş aralığını kapsamaktadır. Çocuklar bu yaş aralığında değişik gelişim süreçlerini bir arada yaşayabileceği gibi kendilerinden beklenen gelişim ödevlerini de yerine getirmeye çalışmaktadır.

Çocuğa duygu eğitimiyle bazı davranış ve tutumları kazandırabilmek için duygu gelişim dönemlerinde bulunan kritik zamanlarda dikkatli davranılmalıdır. Çünkü çocuklar için kritik bir dönem olarak bilinen ergenlik çağının başlangıcı, ortaokul dönemine rastlamaktadır. Anne-baba ve eğitimcilerin bu dönemde duygu gelişimi noktasında çocuğa hassas davranması gerekmektedir.

Ergenliğin başlangıç dönemi olarak kabul edilen 12-14 yaş aralığı, çocuğun gelişimi ve eğitimi bakımından çok önemlidir. Çocukta bu yaşlar arasında fizyolojik, sosyal ve psikolojik farklılıklar ve gelişmeler yaşanmaya başlar. Anne-babanın bu yaşlar arasında meydana gelen olayları bilinçli bir şekilde karşılaması, çocukla arasında meydana gelen bağıllık açısından gereklidir. Çocuğun çevresiyle sağlıklı bir iletişime geçebilmesi

için bu yaşlar arasında meydana gelen olaylar ve özellikleri mutlaka bilinmelidir (Çamaşırıcı ve Tezcan, 2015).

Ergenlik döneminde çocuklar aşırı duygusallaşır. Bazı davranışlar karşısında kendilerinden beklenmeyen ve istenmeyen tepkiler verebilir. Bu dönemde çocuklar ailesinden ziyade arkadaşlarıyla daha iyi ilişki kurma eğilimindedir. Ne olursa olsun aile bu dönemde çocuğa itina ile yaklaşmalı, onu kırmadan sevgi yoluyla ona hayatın gerçeklerini göstermelidir.

Çocuğun duygusal gelişimini daha iyi anlayıp değerlendirmek adına 10 yaşından 14 yaşına kadar sosyal ve duygusal yaş dönemlerini tek tek ele alıp incelemekte yarar vardır. Çocuklardaki sosyal ve duygusal gelişimin cinsiyetlere göre farklılık gösterebilmesi nedeniyle kız ve erkek çocukların sosyal ve duygusal gelişimi aşağıda ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir.

2.5.1.1. Çocuğun 10 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi

Genellikle ilk çocukluk yılları beş yaş civarında biterken orta çocukluk yılları da 10 yaş civarında bitmektedir. Bu dönemde çocuklar başka davranışlar göstermekle birlikte beş yaşında gösterdiği özellikleri ve davranışları da gösterebilmektedir. Bu durum gelişimin sürekli ve binişik olması ilkesiyle ilişkilidir.

İzgi'ye (2014a) göre 10 yaşındaki erkek bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Tutarlıdır. Kendisi ve çevresiyle barışıktır. Kendi kendine yetebilen, içinde bulunduğu zamanı ve yeri yaşayabilen özellikleri vardır. Çocuk için 10 yaş gelişim çağının altın dönemidir. Bu sürece kadar öğrendiklerini içselleştirmeye başlamıştır. Ön ergenlik döneminde olan erkek çocuklar bu yaşta mutlu, heyecanlı, hoşgörülü ve uyumludur. Aileden kopuk değil aileyle iyi bir etkileşim içerisinde. Duygularında ve tavırlarında iniş ve çıkışlar bulunmaktadır. Altı ile dokuz yaşlarındaki patlama ve öfkeler biraz daha azalmıştır. Anne ve babalar bu yaştaki çocuk için değerlidir. Çocuk aileye samimi duygularla ve güven duygusuyla yaklaşmaktadır.

Çocuğun hayvanlarla arasının çok iyi olması hayvan sevgisini kazanması açısından önemlidir.

Okulu sevmektedir ve beşinci sınıfta olmaktan mutluluk duymaktadır. Somuttan soyuta doğru yavaş yavaş geçiş başlamıştır. Çocuk yeni duygular ve yeni algılayışlar kazanmak için uygun bir yaştadır (s. 270-287).

Akbayrak (1977) 10 yaşındaki bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunları ifade etmektedir:

Cinsiyet farklılıkları bariz bir duruma gelmiştir. Kızlar gerek giyinme gerekse dış görünüşlerine önem verme yönüyle erkeklerden bir adım öndedir. Bireysel farklılıklar görünür hâle gelmeye başlamıştır. Kişiliğiyle alakalı çekingenlik ve aşağı olma duygusundan sıyrılıp, etrafına ilgi duymaya başlar. Şahsıyla uzlaşma durumundadır. Daha olgun ve güvenilir davranışlar sergilemeye başlar. Uyumlu bir yaş içerisinde. Yetişkin davranışlarına kendisini alıştırmaya özen gösterdiği bir yaştadır. Bu yaşta çocuk az ağlamakta ve kin tutmamaktadır. Etrafındaki kişilere gerçek manada sevgi, mizah ve şefkat duygusuyla yaklaşmaya başlamaktadır. Şakalardan, fıkralardan ve karikatürlerden hoşlanmaktadır. Şahsi kusurları için mazeret bulmaya çalışır ve suçu başkalarına yükleme davranışı gösterebilir (s. 60).

İzgi'ye (2014b) göre 10 yaşındaki bir kız çocuğunun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

İlk ergenlik çağıdır. Bedensel açıdan olduğu gibi duygusal açıdan da önemli değişiklik ve gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Olgunlaşma döneminin başlangıcıdır. Yüksek bir duygusal yaşam görülür. İlişkiler hassaslaşır. Uyumsuzluklar ortaya çıkar. Bu durum duygusallığı artırır. Duygusallığın ikinci sebebi olarak güvensizlik gösterilebilir. Toplumda saygınlık kazanma ve konum elde etmeyi istemektedir. Davranışları ölçüsüzdür. Nedeni fiziki açıdan tam olgunlaşmamadır. Duyguları çok çabuk iniş ve çıkış göstermektedir. Çabuk sevinir, çabuk üzülür, çabuk kızar. Kız çocuğu sorumluluk duygusunu öğrenmesi gereken bir yaştadır (s. 310-312).

2.5.1.2. Çocuğun 11 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi

İzgi'ye (2014a) göre 11 yaşındaki erkek bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Ön ergenlik çağıının eşiğindedir. Ben merkezci düşünür ve bencildir. Okulda çok hareketlidir, sürekli konuşur. Oyun oynamak hoşuna gider. Eşik atlatma noktasındadır. Çocuk olmaktan çıkmıştır ama tam bir ergen de değildir. Doymak bilmeden yer. Her şeyi eleştiren, beğenmeyen bir tutum takınır. Bu dönemde arkadaşlarının istediği her şeyi aynen yapar. Duyguları inişli çıkışlıdır. Anne babaya karşı çıkıyor gibi görünse de bu dönemde daha fazla gereksinimi bulunmaktadır (s. 288-304).

Akbayrak (1977) 11 yaşındaki bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunları ifade etmektedir:

Kendisinin kötüye gittiğine, her yaptığını yanlış yaptığina ve hiçbir şeyi doğru yapamadığına inanmaktadır. Kendisini başkalarıyla çatışma hâlinde görür. Bencildir. Dış baskılara karşı reaksiyon gösterir. Kendisini olduğu kadar başkalarını da eleştirmeye başlar. Başkaları tarafından eleştirilmeye tahammülü yoktur. Kendi cinsinin rolüne uyma çabası başlamıştır. Bu konuda birçok soru sorar. Aşırı hassas, iddiacı ve güç işbirliği yaptığı dengesiz bir yaştr. Sık sık şiddetli öfke hâlleri görülür. Ters konuşur, karşılık verir, küfreder, alay eder, kin güder, vurur, ağlar, bağırır, okulla ve ödevleriyle ilgili, sağlık, aile ve arkadaşlıkla ilgili birçok kaygı, endişe ve korkular meydana çıkar. Karanlıktan, böceklerden korkar. Yalnız kalmaktan ve bir yerde kapalı kalmaktan endişe duyar. Ölüm fikri geliştiği için anne ve babasının ölmesinden korkmaktadır (s. 61).

İzgi'ye (2014b) göre 11 yaşındaki bir kız çocuğunun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

İlgi ve yetenekleri takdir edildiği zaman kendisini seven, kendisine güvenen, kendi değerleri üzerinde kesinlikle şüphesi olmayan bir tutumla başarıya daha da yaklaşır. Ailesindeki değer

yargılarıyla arkadaş topluluğunda ve toplumda gördüğü değer değişikliklerinin sebeplerini incelemeye başladığı için bir bocalama dönemi yaşayabilmektedir (s. 322-329).

2.5.1.3. Çocuğun 12 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi

İzgi'ye (2014a) göre 12 yaşındaki erkek bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Mantıklı düşünmeye başlar. Gençliğe adım atmaya ister. Hayatın sorumluluk ve hedeflerini tanımaya başlar. Oyun artık onun için yalnızca bir dinlenme ve eğlenme vasıtasıdır. Aşırı duygularla yüklüdür. Bir şeyi ya aşırı sever ya da bir şeyden aşırı nefret eder. Giyim kuşamı onun için önemli hâle gelmiştir. Giyeceklerini kendisi seçmek ister. Kendi kişiliğini ortaya çıkarmaya çalışır ve buna saygı gösterilmesini ister. Rekabete girmekten, bir o kadar da işbirliğinden hoşlanır. Duyguları bu yaşta aşırıdır. Bir şeyi hemen elde etmeye çalışır. Boy ve kiloyu kendince sorun olarak görebilmektedir (s. 305-316).

Akbayrak (1977) 12 yaşındaki bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunları ifade etmektedir:

Arkadaşlarının tasvibini kazanarak benliğini geliştirmeye, sosyalleşmeye başlar. Çocuklar arasında gruplaşmalar başlar. Sosyal rolleri artar ve daha olgun hâle gelir. Bebek muamelesi görmek istemez. Daha objektif olmaya ve kendini dünyanın merkezi olmaktan çıkarmaya başlar. Bencilliği azalır. Dışa dönük, iyimser, hevesli ve cömerttir. Kaygıları ve endişeleri sosyal alana kaymıştır. Acaba beni beğeniyorlar mı benim hakkımda ne düşünüyorlar diye endişe etmektedir. İsim takma, homurdanma, kinayeli konuşma gibi sözel tepkiler bu yaşta görülebilmektedir (s. 61-62).

İzgi'ye (2014b) göre 12 yaşındaki bir kız çocuğunun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Ergenlik çağının asıl niteliklerinden biri olan güvensizlik kız çocuğunun atılgan, gösterişçi ya da utangaç bir kişi olmasına neden olabilir. Ne istediğini bilmeyen bir ruh durumu vardır.

Bedeninin gelecekte sahip olacağı son hâli üzerine hayaller kurar ve ümitlere kapılır, tasa, utanç ve üzüntü yaşar. Bu yaşta aşırı sıkılgan ve uyumsuz bir yapıdadır. Hayalci, tasalı, dik başlıdır. Bedensel gelişimi duygusal olarak huzursuzluk oluşturduğu gibi genel ve yaygın bir şekilde endişeye sebep olur. Kızların bu çağdaki hareketsizliğine bağlı olarak davranışlarında huzursuzluk ve kararsızlık görülür. Bu dönemdeki suskunluk suçluluk endişesinden, aşağılık duygusundan, cinsel korkulardan, sevgi gereksiniminden, anne-baba sevgisini kaybetme kaygısından kaynaklanır. Bağımsızlık isteği artar. Biyolojik yapı gereği zevk, heyecan, coşku gibi duygular önem kazanır. Bu yaşta dostluk duyguları gelişir, karşılaştırma yapılırsa kıskançlık ve hasımlık duygusu gelişir fakat bunun yerine onaylama, kendine güven ve cesaret duygusu kazandırılmalıdır (s. 330-340).

2.5.1.4. Çocuğun 13 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi

İzgi'ye (2014a) göre 13 yaşındaki erkek bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Çocuk, çocuklukla ergenlik arasındaki geçiş aşamasındadır. Ergenlik kızlarda 11 yaşında başlar, erkek çocuklarda 13 yaşında kendisini gösterir. Çocuğun özgün bir kişilik bulma ve bağımsızlık kazanma için bir adım attığı dönemdir. Bu yaştaki çocuklar bir yandan ailesinden bağımsız olmayı ve kendi ayakları üzerinde kalabilmeyi isterken diğer yarıyla da duygusal yönden aileye bağımlılığının getirdiği rahatlığı ve güveni istemektedir. Her şeyden alınabilir ve çevresindekilerin kendisini eleştirdiğini zannedebilir. Ailesiyle yaşadığı herhangi bir duyguyu paylaşmaktan çekinebilir, samimi bir konuşma diyalogu kuramaz. Ayna karşısında bulunma zamanında artış olur. Nasıl göründüğünü merak eder. Arkadaşları bu yaşta onun için önemlidir. Arkadaşları gibi olmaya gayret eder, onlara güzel görünüp onlar tarafından beğenilmek ister. Bu çağda ilgileri cinsel kimlikleri ile uyumludur. Hormonlarında meydana gelen çoğalma duygusal ve heyecansal yönden iniş çıkışlara sebep olur. Sonuçlarını düşünmeden korkusuzca serüvenlere kalkışır. Bedensel

açından büyümeyle birlikte çocuk bir yönden şaşkınlık diğer yönden sakarlık duygusunu hisseder. Öfke, korku, sevgi ve kıskançlıkları bu yaşta fazladır. Daha atılgan, daha tepkisel davranmaya başlar. Heyecanı çok hızlı artar. Hassas, ani tepkili, atak mücadeleci, saldırgan biri hâline gelmiştir. Ergenlik öncesi, çocuk sevinç ve gurur içindedir ama şüphe, merak, ümit ve kaygı dolu bir bekleme görülmektedir. Aile çocuğa hoşgörüyü yaklaşmazsa çocuk içine kapanıp karamsar duygular yaşayabilir. Arkadaşlarıyla duygusal bir bağ ve ortak bir hedef için bir araya gelir. Arkadaşlarıyla birlikte dolaşıp birlikte eğlenmek için topluluk hâlinde gezerler. Okul başarısı düşebilir. Sınavlara çalışmaktansa, gezip tozmak ister. Bu dönemde ailenin sevgi ve saygıyla yaklaşması çocuğa mutluluk ve güven duygusu verecektir (s. 317-328).

Akbayrak (1977) 13 yaşındaki bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunları ifade etmektedir:

Kendi kişiliğiyle ilgilenmeye, kendini anlamaya, kendini kendi içinde aramaya başlar. Başkalarına benzemeye çalışır. Farklılıklardan hiç hoşlanmaz. Hayalci, içe kapanık ve düşünceli bir hâl alır. Sık sık ayna başında kendini tetkike koyulur. Sürekli düşünceli görünür, sakin, hâlsiz ve bezmiş bir durumdadır. Sanki bir sır küpüne dönmüştür. Sahip olduğu eşyalarını saklama davranışını sık sık gösterebilmektedir. Çok kırılığandır fakat korkuları çok kuvvetli değildir. Bir taraftan da hiçbir şeyden korkmadığına şahsını alıştırmaya uğraşır. Diğer kişilerdeki duygusal durumlar dikkatini çekmeye başlamaktadır. Ebeveynleriyle sırdaşlık ilişkileri kurmak istemez. Öfkesini en açık biçimde, kaçma şeklinde gösterir. Sinirlendiği zaman ortamdan uzaklaşır. Kinayeli şekilde konuşmayı sever. Kaşlarını çatarak, omuzlarını sallayarak, sıkıntı reaksiyonları gösterebilir. Kinini, suçunu başkalarına atarak göstermeye çalışır (Akbayrak, 1977, s. 62).

İzgi'ye (2014b) göre 13 yaşındaki bir kız çocuğunun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Çocukluktan uzaklaşarak ön ergenlik dönemine girer. Gereken destek sağlanmazsa okul başarısı gerileyebilir. Cinsel mevzulara merakla yaklaşır. İstekli ve hırslıdır. Genç kız bu dönemde öfke, şiddet, üzüntü ve gözyaşlarıyla dolu duygusal krizlere girebilir. Hissizce zorlamalar ve kendini beğenmişçe davranışlardan rahatsız olur. Desteğe ihtiyacı vardır. Alınganlık, kendini aşırı beğenme ve hayranlık duygusu bu yaşta yüksektir. İçine dönme, kendisinden şüphelenme, güvensizlik, aşağılık duygusu, gelecekte duyulan kaygı, sıkıntı ve kendisini herkesten çekme duygusu ve çoğu zaman kendi başına kalma isteği görülür. Krizleri başarıyla atlatabilirse kendisine güvenecek ve yaşama sevincini kazanabilecektir. Bedensel gelişime bağlı olarak güvensizlik, üzüntü, kırgınlık, sıkıntı ve yalnızlık duygusu yaşayabilir (s. 341-370).

2.5.1.5. Çocuğun 14 Yaşındaki Sosyal ve Duygusal Gelişimi

İzgi'ye (2014a) göre 14 yaşındaki erkek bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Nerede nasıl davranacağını bilemeyen duygularla hareket eder. Bedenindeki değişmelerin etkisiyle cinsel duyguları güçlenir ve genel bir gerginlik duygusu yaşar. Duygusal tutarsızlık hâkimdir. Bu durum toplumun değerlerine karşı çıkışı yansıtabilir. Bu çağda aile çocuğa anlık duygu ve heyecanlar yerine kalıcılığı yüksek duygular aşılmalıdır. Çocuğun kontrolsüz ve tutarsız tavırları fazladır. Arkadaşlarına benzeme isteği yüksektir. Kendileri gibilerle beraberken kendisini güvende hisseder, içinde bulunduğu durumun olumsuzluklarından böyle kurtulacağına inanır. Kendi kararlarını vermeye başlar. Kendi beklentileriyle toplumun beklentileri arasında ince bir geçiş duygusu yaşamaktadır. İçinden geldiği şekilde mi davranacağı yoksa toplumun kurallarına göre mi hareket edeceği konusunda şaşkınlık duygusu yaşamaktadır. Kendisini ve kişiliğini ispatlamak için etrafıyla çatışmaya girebilir. Herkes yapıyor ben de yapacağım duygusu bu yaşta her meselede karşımıza çıkar. Bu çağdaki gençler bir yerlere ait olmaya gereksinim duyarlar. Bu yaşta çocuk, ailede kendisine sevgi

duyulduğunu güvenildiğini bilirse olumsuz endişelerini ve sınav stresini basitçe aşabilir (s. 329-338).

Akbayrak (1977) 14 yaşındaki bir çocuğun duygusal gelişimiyle ilgili şunları ifade etmektedir:

Kendisini başkalarıyla kıyaslayarak benliğini bulmaya başlar. Normal olmak ve beğenilmek ister. Etkinliklere dönüktür. Arkadaş canlısıdır. Ayna karşısında uzun saatler geçirir. Taraksız yaşayamayacak hâle gelir. Benlik kavramında yeniden düzenleme ve ayarlama görülür. Yetişkinlik anlamında sorumluluk taşıyabilecek hâle gelir. Sosyal ve duygusal benliğe kavuşur. Önceki yaşlara göre daha enerjik, hareketli, dışa dönük ve daha mutludur. Şakadan, neşeden çok hoşlanır. Okulla ilgili kaygıları ön plana geçer. Dünya ve memleket meseleleri üzerinde düşünmeye başlar. Kötü bir tesir bırakmaktan korkar. Haksız muamele görse bile sükûnetle karşılar. Fiziki tepkiyi çok seyrek gösterir. En şiddetli tepkiyi kapıyı vurup gitmekle sergiler. Şahsi bazı korkuları devam edebilir. Geleceğe dönük kaygı ve korkuları başlar (s. 63).

İzgi'ye (2014b) göre 14 yaşındaki bir kız çocuğunun duygusal gelişimiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Sınav kaygısı yaşar. Herhangi bir madde bağımlılığı olan gençlerde değişikliklerden heyecan duyan hazza yönelik kişilik yapısı ve kendine güvenmeyen, endişeli, kendisini değersiz hisseden kişilik yapısı oluşur. Kitle iletişim vasıtaları çocuklar için çatışmalara ve suçluluk hissine neden olabilir. Reklamlar çocuklarda özentiye neden olmakta, bunun sonucu olarak çocuklar kanaatkârsız davranabilmektedir. Anne-babanın etkili iletişimi bu yaştaki çocukta saygı ve sorumluluk duygularının oluşmasına katkıda bulunur (s. 386-397).

2.6. Duyguların İşlevleri

Duyguların işlevlerinin ne olduğunun anlaşılabilmesi için insanın duygusal gelişiminin detaylı olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Duyguların diğer gelişim

alanlarından etkilenmekle beraber, asıl olarak insanın duygusal gelişimiyle birlikte ortaya çıktığı herkesçe bilinen bir gerçektir.

İnsan, gelişimini fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel boyutlarla tamamlamaya çalışır. İnsan gelişimini araştıran değişik bilim adamları bu alanlardan sadece birisini ele alabilirler. Örneğin kimi bilim adamları gelişimin zihinsel boyutunu ele alıp araştırırken, kimi bilim adamları gelişimin duygusal boyutunu ele alıp araştırabilir. Gelişimin değişik boyutlarıyla alakalı bütün araştırma sonuçları bir havuzda toplandığı takdirde insan gelişimi tam olarak anlaşılabilir (İnanç, Atıcı ve Bilgin, 2007, s. v).

İnsanın gelişimini yakından ilgilendiren boyutlardan birisi şüphesiz duygusal boyuttur. İnsan gelişiminin sağlıklı olabilmesi için duygusal boyut kapsamında duyguların işlevini tam olarak yerine getirmesi gerekmektedir. Duygusal gelişimin merkezinde bulunan duyguların insan yaşamını kolaylaştırıcı bir etkisi bulunmaktadır.

Duygular bize genel olarak tabiata ve içinde yaşadığımız çevreye uyumlu olma gibi genel bir işlev sunmaktadır. İnsan uyumlu olduğu zaman yaşama olasılığını artırır. İnsanın herhangi bir korkutucu bir durum karşısında korkup kaçması bu duruma örnek verilebilir (Dökmen, 2000, s. 121).

Duygular insan yaşamında gerekli olan, hayatı daha yaşanabilir ve anlamlı kılmak için birden fazla işleve sahiptir. Çeçen (2002) bazı araştırma yapanlara göre değişik duyguların değişik boyutlarda işlevleri bulunduğunu söylemektedir. Bu araştırmacılara göre duyguların işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Duygular uyum sağlama amacına sahiptir.
- 2) Duygular amaç yönelimli davranışların ortaya çıkmasında önemli ve yaşamsal motivasyon sağlar.
- 3) Duygular davranma sitemleriyle alakalı bilgi verir. Duygular sistemin hazır oluşunu inceleyip analiz ederek insanın belli bir şekilde davranmasına sebep olan bilgiyi verir.

- 4) Duygular motive edicidir. İnsana gereksinimlerini giderirken itici kuvvet desteği sağlar.
- 5) Duygular sistemler arasında önce yapılması gerekenleri örgütler. Duyguların hayatı koruyup kollama noktasında tüm sisteme baskı yapıcı bir etkisi bulunmaktadır.
- 6) Duygular değişik ifade edilen motor örüntüleri içinde bulundurmaktadır. İfade edilen motor unsurlar duygusal tecrübenin merkezini meydana getirmektedir.
- 7) Duygular birincil iletişim sistemleridir. Duygular canlının gerek kendisinin davranış biçimine yol gösterecek, gerekse başkalarını ikaz edecektir.
- 8) Duygular bireyin kendisini anlatmasının bir biçimidir. Duygusal zaman dilimleri aniden meydana gelen bir durumda bilgiyi hızlı ve en pratik bir şekilde bütün sistemin standartlarını ve amaçlarını göz önünde tutarak vermektedir.
- 9) Şematik duygusal belleklerin etkisiyle duygusal tepkiler oluşturulmaktadır. Doğum anıyla beraber insan belirli özel olaylara yönelik belleğine belirli duygusal kodlamalar yükleme eğilimindedir.
- 10) Duygusal şemaların harekete başlaması duygusal tecrübeleri oluşturmaktadır.
- 11) Duygusal şemalar devamlı bir şekilde yeni tecrübeler sayesinde çoğalmaktadır. Önceden yaşanmamış bir olayla karşı karşıya kalındığında mevcut şema devreye girmektedir.
- 12) Bilişsel-duygusal işlemler çabuk ama esnek tepki verme sistemi sağlamaktadır (s. 167-168).

2.7. Duygu Türleri ve Sınıflamaları

Her insanın sahip olabileceği duygular bilişsel, biyolojik ve davranışsal boyutlara göre tanımlanabilmektedir. Duygular, zihinsel nitelikleri belirtmesi açısından bilişsel, beden ile ilgili unsurlar bakımından biyolojik, duyguların belirli bir zaman sonra harekete dönüşmesi açısından bakıldığında ise davranışsal olarak tanımlanır (Langelier, 2006, 42).

Normal olan her insan düşünme eylemi sonucu kendisi adına birtakım iyi veya kötü, olumlu ya da olumsuz düşüncelere sahip olabilmektedir. Buna rağmen bazı zamanlar insanların düşünceleriyle değil de duygularıyla hareket ettiğini görmekteyiz. Bu durum duyguların insanları güdüleyici bir özelliğinin olduğunu gösterir.

Hemen hemen aynı düşüncelere ama değişik duygulara sahip iki insan göz önüne alındığında, insanlara özgü duyguların iki insanı tamamen değişik davranışlara yönlendirebildiği görülmektedir. Bu olay herhangi bir hissin insanı herhangi bir şeyi yapmak için harekete geçirebildiği ve çoğu zaman da bireyin hareket şekillerine yön verebildiği anlamındadır (Çeçen, 2002, s. 165).

Duygular gerek tanımlanma noktasında gerekse kuramsal çerçevede sınırları ve kapsamı geniş bir kavramdır. Duygularla ve duygu eğitimiyle ilgili çalışma yapan araştırmacılar, duyguları değişik tür ve sınıflara ayırmışlardır. Değişik araştırmacılara göre duygu tür ve sınıflamaları şu şekilde ifade edilmektedir:

Kalyoncu'ya (2012) göre duygular iyi ve kötü duygular olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu duygular şu şekilde açıklanabilmektedir:

İyi duygular: İnsanın doğuştan yapısında bulunan ve hayatı sevimli, tatlı ve anlamlı kılmada son derece gerekli olan duygulardır. Kimin içinde bulunuyorsa öncelikle onu mutlu edecek olan duygular şunlardır:

- 1- Şefkat
- 2- Acıma
- 3- Merhamet
- 4- Yardımlaşma
- 5- Cömertlik
- 6- Mertlik
- 7- Sorumluluk vs. gibi duygulardır.

Birey, doğumla başlayan hayat yolculuğunda ne her zaman mutludur ne de her zaman mutsuzdur. Kimi durumlara sevinip gülerken, kimi durumlar karşısında üzülüp ağlamaktadır. Duygularda da aynı durum söz konusudur. Her zaman hayatta iyi duygular yaşamamaktayız, bazen kötü duygular da yaşayabilmekteyiz. Yani her insan günlük yaşamda iyi, güzel duygularla karşılaşır bu duyguları yaşayabileceği gibi, kötü, çirkin duygularla karşılaşır bu duyguları da yaşayabilmektedir.

Kötü duygular: Huzursuz eden, kimin içinde yer alıyorsa onu mutsuz eden duygulardır. Öncelikle duygusal yönden, sonra da fiziksel açıdan rahatsızlıklara sebep olabilecek derecede yorucu, kötü yani olumsuz duygulardır. Bu duygular da iyi duygular gibi doğuştan yapımızda bulunmaktadır. Bu duygular:

- 1- Kin
- 2- Nefret
- 3- İntikam
- 4- Haset
- 5- Kıskançlık
- 6- Kötü zan
- 7- Büyüklenme vs. gibi duygulardır (s. 50-51).

Özellikle çalışma hayatında bulunan bireyler işe gitmek amacıyla uyandıkları andan itibaren tekrar uyumak amacıyla başını yastığa koyuncaya kadar geçen sürede işinin ve işle ilgili duygularının etkisi altındadır. Çalışan bireylerin, zamanlarının çoğunu işleriyle ve çalışma yerleriyle ilgili süreçlerde geçirmesi sebebiyle iş yeri duyguları insan hayatında büyük önem taşımaktadır.

Weiss ve Cropanzana günlük hayatımızın en önemli parçalarından biri olan çalışma yeri duygularını alt bölümleriyle beraber şu şekilde belirtmişlerdir:

- 1- Kızgınlık: Nefret, kıskançlık, dargınlık, tahrik, öfke, eziyet

2- Korku: Kaygı

3- Memnuniyet: Sevinç, büyülenme, iyimserlik, gurur, rahatlama

4- Sevgi-Aşk: Muhabbet, arzu, özlem ve şehvet

5- Üzüntü: Hüsrân, kayıtsızlık, utanç, cefa, duygudaş

6- Sürpriz (Özkalp, 2013, s. 60). Duyguların bir başka sınıflaması ise içsel kaynaklı ve dışsal kaynaklı şeklinde yapılmaktadır:

1- Öz-Bilinç Duyguları: Kişinin kendi ruh yapısından kaynaklanan içsel duygulara denir. Suçluluk, gurur, utanma vb. bu duygulara örnek olarak verilebilir.

2- Sosyal Duygular: Kişinin kendi ruh yapısı dışında oluşan duygulara denir.

Acıma, küçümsemek, merhamet, kıskançlık vb. bu duygulara örnek olarak verilebilir (Özkalp, 2013, s. 64).

Bir başka sınıflamayı yapan Fersahoğlu ve Demir'e (2012) göre duygular yoğunluk açısından üçe ayrılmaktadır:

1- Duygu: Yoğunluk bakımından heyecandan daha az yoğunluğa sahip olan fakat devamlılık ve kalıcılık açısından heyecandan daha fazla etkiye sahip olan sevgi, pişmanlık, gurur, kıskançlık, utanç ve sempati gibi hislerdir.

2- Heyecan: Zihinde ve canlıda düzensizlik ve sarsıntı oluşturabilecek şekilde kendisini gösteren duygulara denmektedir.

3- Tutku (İhtiras): Toplumsal yaşamda ve iş yaşamında mühim kişilik sorunları ve intibaksızlığı meydana getiren karmaşık duygulardır. Cimrilik, aşk, kıskançlık vb. (s. 22-23). Diğer bir sınıflandırmaya göre duygular üç sınıfa ayrılmaktadır:

Bencil (Egoist) Duygular: Diğer insanlara karşı sürekli kendini beğenmek, her konuda kendini düşünmek, kısacası her zaman kendini ön plana çıkarmak biçiminde ifade edilebilen duygulardır.

Benci-Özgeci Duygular: Bireyleri, insanlığın ve içerisinde yaşanan toplumun isteklerine yönlendiren, bireylerin kendileri dışındaki bireylere iyi davranmaktan ve onlar için fedakârlık yapmaktan zevk duymalarına yardım eden hislerdir.

İdeal ve Yüksek Duygular: Yüksek bir ülkü ya da hedefe dayalı olan, o hedef veya ülkülerin yükseltilmesine imkân tanıyan hislerdir. Ahlak ve din sevgisi, vatan ve millet sevgisi, ilim sevgisi örnek olarak verilebilir (Pazarlı,1968, s. 77-78). M. Günzel-Hanbold, duyguları başka bir tasnifle üç grupta ele almaktadır:

1. Bedeni duygular

2. Ruhi duygular

3. Manevi duygular

Duyguları içeriklerine bakarak tasnif eden H. Ebinghaus, onları haz ve elem kapsamı içerisinde ele almaktadır. Max Scheler'in taksimi ise şöyledir:

Bedensel ve duygusal duygular: Haz ve elem duygusu gibi.

İçgüdüsel duygular: Korku ve kıskançlık duygusu gibi.

Manevi ve ruhi değerlere ait duygular: Dinî ve ahlaki duygular gibi.

İnsanın bedenini iyice saran veya onun içine işlemiş olan duygular: Mutluluk, düş kırıklığı vb. gibi (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 33-34).

Şenbay (1972) duyguları üçe ayırarak şu şekilde açıklamaktadır:

1- Bağırdan Gelen Duygular: İnsan varlığının derinliklerinden gelen, bireylerin istedikleri zaman bu duyguların önüne geçemediği, bütün gücüyle bireylerin benliğini saran duygulardır.

2- Yürekten Gelen Duygular: Yüzeysel olmamakla birlikte fazla derin ve kuvvetli olmayan duygulardır. Bireylere düşünmeden, istediği her şeyi yaptırabilecek kadar etkili değildir.

3- Dimağdan Gelen Duygular: Yalnızca düşünceyle alakalı olan, yüzeysel kalan duygulardır. (s. 173) Höfler, ruhsal durumlardan hareket ederek, duyguları dört bölümde ele almıştır:

“1- Tasavvurlardan doğan duygular

2- Karara bağlı duygular

3- Hayal uyandıran duygular

4- İçgüdü uyarıları ile uyanan istek duyguları” (Yavuz, 1992, s. 35). Hubert Rohrer, duyguları üç ana grupta toplamaktadır:

1- Duyularla İlgili Duygular

2- İçgüdüsel Duygular. Bunlar da iki kısımda ele alınmaktadır:

a) Canlı İçgüdüsel Duygular: korku endişe ve dehşet vs.

b) Sosyal Güdüsel Duygular: haset, kıskançlık vs.

3- Üçüncü Kişiliği Gerektiren Duygular: Bunlar da aşağıdaki duygulardan oluşmaktadır:

a) Dinî duygular,

b) Ahlaki duygular,

c) Estetik duygular,

d) Mantıki duygular,

e) Sempati ve aynı duyguları paylaşma duygusu,

f) Adalet, ölçülü ve edepli olma duygusu (Yavuz, 1992, s. 34-37).

Duygular kaynaklarına ve iç yapılarına göre de sınıflandırılmaktadır. Buna göre duygular:

“Vücut organlarından ve duyulardan gelen duygular,

Benlik duyguları,

Toplumsal duygular,

Ülkü ile ilgili yüksek duygular,

Heyecansal yönü güçlü olan duygulardır” (Konuk, 1994, s. 11).

“Duygular, gerginlik uyandıranlar, gevşek olanlar, şeklinde de tasnif edilmektedir.

Bekleyiş gibi. Bu durumda olan insanlarda gergin bir duygu hâli oluşabilir.

Wunt, duyguları üç sınıfta ele almaktadır:

Haz ve elem,

Az ya da çok yeğlilik,

Gevşeklik ve gerginlik” (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 35).

“Duygular genel olarak kaynak ve özelliklerine göre şöyle tasnif edilmiştir:

1- Organik duygular,

2- Benlik duygusu,

3- Sosyal duygular,

4- Zihnî ve manevi duygular:

a) Akli ve mantıki duygular,

b) Estetik duygular,

c) Ahlaki duygular,

d) İnanç duygusu” (Peker, 2000, s. 99). Bazı araştırmacılar da duyguları kümeler hâlinde

sınıflandırmıştır. Bunlardan biri olan Goleman temel duygu kümelerini sekiz ana başlık

altında ele almaktadır:

Öfke: tükenme, kin, düşmanlık, hakaret, rahatsızlık, içerleme, kızma, alınganlık,

sinirlenme, hınç, hiddet, gazap ve belki de en uç noktada patolojik şiddet ve nefret

Bireyler öfkeyi hissetmeye başladığında, vücutlarında bulunan kan akışı düşmanlara karşı

harekete geçebilmek için silah kullanmayı kolaylaştırmaktadır. O anda bütün güç ellerde

toplanmakta ve vücutta adrenalin vb. hormonlar çabuk salgılanmaktadır. Kalp atışlarında

artış meydana gelmesi bireylerin kendilerini enerjik hissetmelerine sebep olmaktadır (Goleman, 2004, s. 21).

Üzüntü: Neşesizlik, acı, umutsuzluk, kasvet, can sıkıntısı, yalnızlık, melankoli, kendine acıma, keder ve patolojik olduğunda şiddetli depresyon anlamında kullanılmaktadır.

Üzüntünün temel görevi bireyin bir yakınının ölmesi ya da herhangi bir olay karşısında bireyin hayal kırıklığı yaşaması durumlarında yaşama tekrar dönmeye yardım etmektir. Üzüntü öfkenin aksine bireylerin enerjilerini azaltmakta, depresyona sebep olması durumunda ise bireylerin yaşamdan uzaklaşmasına neden olmaktadır (Goleman, 2004, s. 22).

Korku: Dehşet, kuruntu, tasa, çekinme, hayret, uyanıklık, şüphe, huzursuzluk, ürkme, vicdan azabı, sinirlilik, kaygı, patolojik olduğunda ise panik ve fobi anlamında kullanılmaktadır.

Korku hissedilmeye başlandığında, vücutta bulunan kan akışı bacaklara doğru yöneldiği için bireylerin kaçma davranışları kolaylaşmaktadır. Vücut korku anında kaçmakla saklanmak arasında bir ikilem yaşamaktadır. Beyin bütün dikkatini korku meydana getiren olay veya durumlara yöneltmektedir (Goleman, 2004, s. 21).

Zevk: Coşku, aşırı zindelik, rahatlama, sevinç, hoşnutluk, eğlenme, heyecan, gurur, vecd hâli, haz, kendinden geçme, mutluluk, tatmin ve tensel zevk anlamında kullanılmaktadır.

Beyin mutluluk anında olumsuz duyguları engelleyerek, kaygı verici düşüncelerden kendisini arındırarak bir rahatlama durumu meydana getirmektedir. Bu rahatlama hâli, bireylerin dinlenmelerini sağlamakta ve değişik amaçlara ulaşmada bireyleri arzulu hâle getirmektedir (Goleman, 2004, s. 21).

İğrenme: Küçümseme, hoşlanmama, hor görme, nefret etme, itici bulma, tikslenme ve aşağılama anlamında kullanılmaktadır.

Tiksinme duygusu her yerde aynı şekilde ifade edilebilen evrensel duygulardan bir tanesidir. Herhangi bir durum, nesne veya olay düşünüldüğünde, görüldüğünde ya da bunların kokusu alındığında, tadına bakıldığında tikslenme duygusu oluşabilmektedir. İnsanlar genellikle bu duyguyu üst dudaklarını yana doğru çekip burunlarını kırıştırarak ifade etmektedirler (Goleman, 2004, s. 22).

Utanç: Mahcubiyet, üzülme, nedamet, hayal kırıklığı, çile, küçük düşme, suçluluk, ve pişmanlık anlamında kullanılmaktadır.

Sevgi: Sadakat, dostluk, aşırı tutkunluk, güven, hayranlık, yakın ilgi, kabul görme, muhabbet ve iyilik anlamında kullanılmaktadır.

Sevgi, sevecen hislerin ortaya çıkmasını sağlamakla beraber korku ve öfke duygularında görülen ruh hâllerinin ve fizyolojik gelişmelerin tam karşıtı bir durum meydana getirmektedir. Sevgi insan vücudunda gevşeme tepkisi oluşturarak bireylerin iş birliğı yapmasını kolaylaştırdığı gibi huzurlu bir ortamda yaşamlarını devam ettirmelerini sağlamaktadır (Goleman, 2004, s. 21).

Şaşkınlık: Merak, hayret, şok ve afallama anlamında kullanılmaktadır.

“Şaşkınlıkla kalkan kaşlar, görüş alanının büyüyüp retinaya daha fazla ışık girmesini sağlar. Bu, beklenmedik durum hakkında daha fazla bilgi edinip çevrede neler olup bittiğini anlayarak en uygun hareketin yapılmasına olanak verir” (Goleman, 2004, s. 21). Çetin (2006) duyguları özellikleri açısından iyimser ve kötümser duygular olarak iki başlık altında incelemektedir:

A- İyimser/Yumuşak Duygular:

İyimser kişi genellikle olumsuz olasılıkları aklına getirmeyen, her kişinin, olayın ve durumun olumlu, güzel, iyi ve hoş taraflarını görmek isteyen kişidir. Dünyaya

bütünüyle iyimser bakabilen şair, yaşama sevinciyle dolu olan, ümitli, kişilere sevgiyle yaklaşan, olumlu duyguları öneren bir yol izlemektedir (s. 53).

Belli başlı iyimser ve yumuşak duygular şunlardır:

- 1- Yaşama Sevinci
- 2- Ümit
- 3- Hasret Duygusu
- 4- Acıma Duygusu
- 5- Aşk Duygusu

B- Kötümser/Karamsar Duygular:

Kötümser kişiler bir kişinin, olayın veya durumun bedbin, çirkin, olumsuz, ümitsiz yönlerini görenlerdir. Bu duygu dünyadaki her şeye kötümser bakmanın sonucu ortaya çıkmaktadır (s. 65). Belli başlı kötümser ve karamsar duygular şunlardır:

“1- Karamsar duyguların dış dünyaya yansıtılması.

2- Kaçış Şiiri: Elemden kaçış duyguları da bir bakıma kötümserlik ve karamsarlık durumlarını içerir. Kötümser/karamsar duyguların en önemli boyutunu kaçış şiirleri oluşturur (s. 66).

3- Nihilizm: Hiççilik ve yokçuluk demektir. Bu, bizatihi hayatı, salt yaşamayı en üst değer bilen dünya görüşüdür. Nihilist, idealist değildir ve ideolojik, dinî, millî, sosyal değerlere kayıtsızdır (s. 69).

4- Gurbet Duygusu

5- Yalnızlık Duygusu

6- Korku Duygusu

7- Kin ve Nefret Duygusu: Kin, birisinin başka birisine, topluma, duruma ya da kuruma karşı duyduğu şiddetli düşmanlık ve öfke hissidir. İnsan, sevmediği bir şeye karşı

sevgisizliđi Őiddetlenip aŐırı bir dereceye gelince kin oluŐur ve iŐten iŐe nefret duyarak, iđrenerek, tiksinererek dűŐmanca tavırlar iŐine girer ve oŐ almaya kalkar” (s. 74).

2.8. İnsanın Temel Duygu Gereksinimleri

“Duygu iŐin his, duygu deđeri, ruhsal durum deđeri, duygusal anlam gibi karŐılıklar da kullanılır. Duygu kalbin sevinmek, űzűlmek gibi farklı derecelerdeki etkilenmeleri ve heyecanlanmalarındır. Manevi bir olgu olan duygu, genel anlamda insanın hazza yűneliŐ ve elemenden kaŐıŐını ifade eder” (Őetin, 2006, s. 52).

Birey sűrekli Őevresiyle etkileŐim hűlindedir. Bu etkileŐim bireyin haz ve elem iŐerisinde olmasına neden olur. Bebeđin dođduđu andan itibaren bazı gereksinim ve duygularının karŐılanması, birey iŐin faydalı olan ŐeŐitli duyguların dođmasını sađlamaktadır. Gereksinimlerinin karŐılanması Őocuđu mutlu eder. Uyuma, beslenme gibi fizyolojik ihtiyaŐlar ile sevme, gűvenme gibi psikolojik ihtiyaŐlar Őocuđun gerginlik ya da haz duymasına ve duygusal deđiŐimine etki edebilmektedir. İnsanın temel duygu gereksinimlerini belirlerken araŐtırmacılar Maslow’un ihtiyaŐlar hiyerarŐisinden yararlanabilmektedir. Maslow, teorisinde gereksinimleri beŐ temel bűlűme ayırmıŐtır. Bunlar:

1. Fizyolojik İhtiyaŐlar: Bu ihtiyaŐlar gűnűn deđiŐik saatlerinde uyumak ve yemek yemek gibi insan bedeninin temel fonksiyonlarıyla ilgilidir.
2. Gűvenlik İhtiyaŐları: Bu ihtiyaŐlar bireylerin psikolojik veya fiziksel tehlikelerden korunması iŐin gerekli olan gereksinimlerdir.
3. Ait Olma ve Sevgi: Bu ihtiyaŐlar bireylerin sevgi, sosyal katılım, grup űyeliđi ve kabul etme gibi diđer bireylerle iliŐkide bulunmalarını gerektirmektedir.
4. Saygınlık (Statű) İhtiyaŐları: Bu ihtiyaŐlar bireylerin iŐerisinde yaŐadıđı toplumda saygı gűrme, diđerlerinin ilgisini Őekme gereksinimlerinin bir neticesidir.

5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyaçları: Bu ihtiyaçlar aslında bireylerin saygınlık (statü) ihtiyaçlarının devamı olarak bireylerin kendilerine olan saygısını kuvvetlendirmek için doyurulması icap eden gereksinimlerdir (Dereli, 1995, s. 154-155).

Maslow'un geliştirilmiş ihtiyaçlar hiyerarşisi ise aşağıdaki basamaklardan oluşmaktadır:

“Estetik

Bilme ve Anlama

Kendini Tamamlama

Takdir ve Saygı

Ait olma ve Sevgi

Güvenlik

Fizyolojik” (İnceoğlu, 2004, s. 115).

2.8.1. Türkçe Beş, Altı, Yedi ve Sekizinci Sınıf Ders Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda Öne Çıkan Duygular

Türkçe beş, altı, yedi ve sekizinci sınıf ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda öne çıkan, “Türkçe Dersi Öğretim Programları” ile “Şiirde Duygu İnceleme Formu”nda ve “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nde yer alan duygular çalışmanın amaçları doğrultusunda gereken ölçüde aşağıda açıklanmaktadır:

Acımasızlık Duygusu

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “acımasızlık” sözcüğü, “Acımasız olma durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Acımasızlık duygusunun karşıtı olan acıma duygusu tanımlandığında acımasızlık duygusunun ne olduğunun daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Merhamet olarak da bilinen acıma duygusu Çetin (2006) tarafından “Merhametli,

vicdanlı bir insan, başka canlıların kötü ve olumsuz durumlarını görüp izlediği ya da duyduğu zaman onlara karşı içinde şefkate dayalı yumuşak duygular besler” şeklinde ifade edilmektedir (s. 59).

Adalet Duygusu

TDK tarafından “adalet” sözcüğü, “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe”; “Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme”; “Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları”; “Herkes kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Adalet duygusu bireyin doğru-yanlış, iyi-kötü, haklı-haksız şeklindeki birtakım önermelerin farkını anlayabilmesidir. Adalet evrensel olarak aynı şekilde algılanan uluslarüstü bir duygudur. Duygu eğitiminde adalet duygusunun farklı bir önemi vardır. Çünkü bir toplumda adalet bulunmadan toplumu düzene sokan kurum ve kurallar olmaz. Dikkatli bir duygu eğitimi ile çocuklar kendinden başkalarına adil olmayı, adaleti korumayı, tarafsız davranmayı, hiçkimseye hiçbir şekilde ayrıcalıkta bulunmamayı kavrar (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 98).

Bilhassa akrabamız olmayan veya tanımadığımız insanlara adil davranmak yüksek karakterin belirtisidir. Başkalarının hakkını görmezlikten gelen birey, çıkar sağladığı kişilerden ancak geçici bir itibar görür. Oysa adalet duygusu sevdiğine de sevmediğine de adil davranmayı gerektirir (Kalyoncu, 2012, s. 78).

Adaletle işlerini yapan, doğruluktan ve adaletten ayrılmayan insanlar genel olarak adil insan olarak tanımlanmaktadır. Adalet duygusunu tam anlamıyla benimseyip içselleştirerek hareket etmek adil insan olmanın ilk koşuludur. Adil bir insanın özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Hem kendisine hem de başkalarına haksız davranılmasını istemez.
- Sadece kendisinin haklarını değil başka insanların haklarını da savunur.

- Sorunlara adaletili çözüm önerileri sunar.
- Kendi kusurlarını görerek hatalarını kabullenir.
- Yalnızca kendisini değil bütün insanları düşünmeye çalışır, bencil davranmaz.
- Doğru söyleme eğilimindedir (Akgünlü, Server, Düzgün ve Bükük, 2005, s. 31).

Ait Olma Duygusu

TDK tarafından “ait” sözcüğü, “İlgilendiren, ilişkin, ilişik, ilgili” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Ait olma duygusu bir yere ait olmayı ifade eder. İnsanlar hangi toplumda doğacağını seçemez. Ama doğduktan sonra hangi toplumda yaşamak istediğini seçebilir. Tercihe bağlı bu seçimi etkileyen en önemli şeylerden biri iyi bir duygu eğitimidir (Kalyoncu, 2012, s. 29).

Aşk Duygusu

TDK tarafından “aşk” sözcüğü, “Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevdâ, amor” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). “Bir şeye, birisine duyulan aşırı derecedeki sevginin ifadesi olan aşk, neşesi ile, elemi ile, ümidi ile ümitsizliğiyle, değişik yönleri ile terennüm edilir” (Çetin, 2006, s. 60).

Ayrılık Duygusu

TDK tarafından “ayrılık” sözcüğü, “Ayrı olma durumu”; “Birinden uzak düşme, firak, firkat”; “Düşünce, görüş veya duygu arasındaki uyuşmazlık, mübâyenet”; “Evlilik birliğinin yargıç kararı ile geçici bir süre için kaldırılması” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Ayrılık duygusu birçok duyguyu beraberinde getirebilmektedir. İnsan evinden, vatanından kısaca mekânsal olarak ayrı kalabileceği gibi sevdiği kişi veya kişilerden de değişik sebeplerle ayrı kalabilir. Herhangi bir ayrılık sonucu ayrılık duygusunu yaşayan bireyde, zamanla bu duyguya bağlı olarak yalnızlık, özlem, hüzn vb. duygular ortaya çıkabilmektedir.

Bağlılık Duygusu

Genellikle örgütsel bir yapıyla anılan ve olumlu neticelerin çıkmasını sağlayan “bağlılık” sözcüğü TDK tarafından, “Bağlı olma durumu, merbutiyet”; “Birine karşı, sevgi, saygı ile yakınlık duyma ve gösterme, sadakat”; “Bağlılaşım” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Günümüzde birçok insanın nesne, kişi, olay, kurum, yer vb. bir şeye özveriyle bağlandığına hatta bu bağlılığın kimi durumlarda saplantı boyutuna vardığına zaman zaman tanıklık etmekteyiz. Burada önemli olan neye bağlanmak isteniliyorsa o şeye karşı sağlıklı bir bağlılık duygusu geliştirebilmektir.

Barış Duygusu

TDK tarafından “barış” sözcüğü, “Barışma işi”; “Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar”; “Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç”; “Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Dünyadaki bütün devlet ve milletlerin özlemini çektiği, ülkelerinde her zaman bulunmasını istediği evrensel duyguların başında gelen duygulardan birisi de barış duygusudur. Bu duygunun hiç bulunmadığı veya az geliştiği ülkelerin içler acısı durumu özellikle başta iç ve dış savaşlar olmak üzere toplumsal kargaşaların yaşandığı bu ülkelerde her geçen gün daha da şiddetlenmektedir. Bütün dünyada ve yurttan her zaman barışın olması için bireylerin barış duygusuyla hareket etmesi gerekmektedir.

Başarı Duygusu

TDK tarafından “başarı” sözcüğü, “Başarma işi, muvaffakiyet” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Başarılı olmak isteyen birey öncelikle özverili olmalıdır. Kapasitesine göre hedefini belirlemeli, bu doğrultuda ümitsizliğe kapılmadan, engeller karşısında yılmadan çalışmalıdır. Ancak bu şekilde başarıyı

yakalayabilecektir.

Başarılı olma duygusu bireylerin evrensel duygularından biridir. Bütün bireylerde ortak olan bu duygunun yaşla, cinsiyetle ve sosyal durumlarla alakası yoktur. Şekli ve türü fark etmeksizin başarılı olma, çalışmanın bir neticesidir. Genel olarak insan ne kadar çalışırsa o kadar başarılı olur. Beklentiler de çalışma arttıkça artar (Topbaş, 2003, s. 44).

Başarılı yakalamanın en önemli adımlarından biri insanın amacı doğrultusunda motive olmasıdır. İyi bir şekilde motive olan bireyin amaca ulaşma yolunda dikkat dağınıklığı problemini, motive olmayanlara göre daha az yaşayacak olması başarıma olasılığını arttıracaktır.

Başarı için doğru yerde, doğru zamanda, doğru kararları alabilmek, verilen görevlerin ve ödevlerin üzerine güdülenmek gerekmektedir (Bridge, 2004, s. 45). Karşısına çıkan sorunlara duygularından bağımsız olarak gerçekçi ve tarafsız bir yöntemle yaklaşabilen bireyler zorluklara göğüs gerip başarı duygusunu yakaladığı zaman yaşama sevincine kavuşurlar (Akbayrak, 1977, s. 46-47).

Beğenme Duygusu

TDK tarafından “beğenme” sözcüğü, “Beğenmek işi veya durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Birey çoğu zaman yapılan bir işin ya da olayın veya bir durum ya da düşüncenin kendince uygun olması durumunda o işi, olayı, düşünceyi ve durumu beğenir. Beğenme kişiden kişiye değişebilen öznel bir nitelik taşımaktadır.

Cesaret Duygusu

Fiziksel, ahlaki cesaret gibi değişik türleri bulunan “cesaret” sözcüğü TDK tarafından, “Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven”; “Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekliliği”; “Cüret”; “Atılgnlık” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Cesaret duygusuyla hareket eden kişiler toplumda cesur olarak adlandırılmaktadır. Bir kişi herhangi bir konuda yiğitlik gösterebiliyorsa, kararlı davranabiliyorsa, korkmadan, atik bir şekilde bir işe girişebiliyorsa o zaman o kişinin cesaret duygusuyla hareket etmeye çalıştığı söylenebilir.

Çaresizlik Duygusu

TDK tarafından “çaresizlik” sözcüğü, “Çaresiz olma durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Genellikle insanlar bir olay ya da durum karşısında çıkar yol bulamadıklarında, etrafındaki dostlarından yardım isteyip de istediği desteği alamadıklarında veya buna benzer olaylar ve durumlar karşısında çaresizlik duygusuna kapılabilmektedir.

Çaresizlik duygusuna kapılan insanlar umutlarını kaybeden, kendilerince tüm çarelerin bittiğini zanneden, çaresizlik denizinde boğulmuş olan insanlardır. Çaresizlik duygusundan kurtulmak isteyen birey, ümit duygusuyla hareket ederse çaresizlik durumunda tek çarenin kendisi olduğu bilincine daha kolay varabilir.

Dayanışma Duygusu

TDK tarafından “dayanışma” sözcüğü, “Dayanışmak işi, tesanüt”; “Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsan toplumsal bir varlık olduğu için insanın toplumdaki diğer insanlarla beraber yaşamayı öğrenmesi gerekmektedir.

Toplum içinde herhangi bir iş yaparken veya karar alırken bireyin diğer bireylerle beraber hareket etmesi aslında onun dayanışma duygusuyla davrandığını göstermektedir. Dayanışma duygusuyla hareket eden birey ya da toplumlar etmeyenlere göre daha hızlı ve faydalı sonuçlara ulaşabilmektedir. Dayanışma duygusu, birlik ve beraberlik duygusuyla yakından ilişkili olan bir duygudur.

Dirlik ve Birlik Duygusu

TDK tarafından “dirlik” sözcüğü, “Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim”; “Huzur, erinç” olarak tanımlanırken “birlik” sözcüğü ise, “Tek, bir olma durumu, vahdaniyet”; “Bağlılık, benzerlik, bağlantı, vahdet”; “Bir arada olma durumu”; “Bölünmezliği içeren yalın bütün” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Dirlik ve birlik duygusu toplumların ve devletlerin bekasının sağlanmasında olmazsa olmaz duygulardandır. “Nerede birlik orada dirlik” sözü bireylerin gerek duygu ve düşünce gerekse davranış olarak birlikte hareket etmesi sonucunun topluma huzur ve düzen getireceğini ifade etmektedir.

Sahiplenme duygusuna sahip olan insanlar dirlik ve birlik duygusuyla hareket ederler. Yani insan bir şeyi sahiplenemiyorsa orada dirlik ve birlik duygusu da yoktur. Sahiplenme duygusu haneden hareketle komşuluğa, köyden, mahalleden hareketle hemşehriliğe, doğulusu, batılısı, güneylisi ve kuzeylisiyle sonunda tüm bunların üzerinde yurttaşlığa, vatanını sahiplenmeye, onun için fedakârlıkta bulunmaya ve gerektiğinde hayatını bile feda etmeye kadar bireyleri götürebilmektedir (Kalyoncu, 2012, s. 33).

Dostluk Duygusu

TDK tarafından “dostluk” sözcüğü, “Dost olma durumu”; “Dostça davranış” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Toplumsal varlık olan birey, tek olarak yaşamını sürdüremez. Bireyin diğer bireylerle konuşma, ilişki kurma gibi birtakım gereksinimleri vardır. Bu gereksinimleri giderebilmek adına bireyin hem günlük hayatta değişik açılardan iletişimde olduğu kişiler olduğu gibi, hem de hayatın zorlukları karşısında dertlerini, sıkıntılarını, mutluluklarını paylaşabileceği dost ve arkadaşları vardır (Akbayrak, 1977, s. 43).

Hem okulda, mahallede, iş arkadaşlarımızda hem de akraba çevremizde bulunan kendisine kendimizi yakın hissettiğimiz kişiler bizim dostumuzdur. Dostlarımızla birçok

şeyi ve duyguyu paylaşıyoruz. Bu açıdan duyguların en yoğun paylaşıldığı çevre dost çevresidir. Dostlarımızla aramızdaki duygular diğer insanlara göre çok daha önemlidir (Kalyoncu, 2012, s. 69).

Hasımlık duygusunun çocukta ortaya çıkıp gelişmesini önlemek veya çocukta bulunan bu duyguyu düzelterek yok etmek için hem aileye hem de eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Çocuklara ailelerinde ebeveynler, eğitim-öğretim ortamında öğretmenler gerekli ölçüde sevgi, şefkat ve ilgi göstermeli, çocukların ihtiyaçlarını gidermeli, yetenek ve becerilerini bireysel olarak değerlendirmeli, onları başka arkadaşları ve kardeşleriyle mukayese ederek onların kıskançlık duygusu yaşamalarına izin vermemelidirler. Aynı zamanda hem ailelerin hem de eğitimcilerin kendilerinde bulunan hasımlık duygularını çocukların bulunduğu ortamlarda açıklamamaları ve çocukları sürekli barışa teşvik etmeleri gerekmektedir (Akbayrak, 1977, s. 100).

Eğlenme Duygusu

TDK tarafından “eğlenme” sözcüğü, “Eğlenmek işi”; “Neşeli, hoşça vakit geçirme” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Sevgi duygusu gibi insanın en temel ihtiyaçlarından olan bu duygu yaşa ve ortama bağlı olarak değişebilen bir özellik göstermektedir. İnsanlar sevinçli olduğunda veya herhangi bir sıkıntılı durumdan kurtulduğunda eğlenmek isteyebilmektedir.

Eşitlik Duygusu

TDK tarafından “eşitlik” sözcüğü, “İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet”; “Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu”; “Bedensel, ruhsal başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Eşitlik duygusu uluslararası duygulardandır. İnsan doğası gereği sadece insan

olması itibariyle diğer insanlarla aynı konumdadır. Bu sebeple hem devletlerin anayasalarında hem de uluslararası belgelerde eşitlik ilkesi adı altında düzenlemeler sıkça yapılmaktadır.

İnsanlar arasında tam bir eşitlik sağlanabilmesi için bireylerin toplumda eşitlik duygusuyla hareket etmesi gerekmektedir. Bu duyguyu kazanma yollarından birisi de bireyin çocukluk döneminde ailede ve okulda yapılan duygu eğitimi çalışmalarındaki eşitlik duygusuyla yapılan etkinliklere katılabilesidir.

Fedakârlık Duygusu

TDK tarafından “fedakârlık” sözcüğü, “Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Fedakârlık duygusu karşılık beklemeden davranışta bulunmayı gerektirmektedir. Fedakârlık duygusuna sahip olanların yaptıkları herhangi bir iş veya yardım karşısında kendi lehine beklenti içine girmemesi gerekmektedir.

İnsanlar genelde sevdikleri için fedakârlıkta bulunmaktadır. Bu duygu doğuştan olmayıp yaşam içerisinde zamanla değişik tecrübeler sonucu kazanılabilmektedir. Fedakârlık duygusu fedakârlık yapabilmenin cesaret istemesinden dolayı cesaret duygusuyla yakından ilişkilidir. Çocuk yaştan itibaren bireylere fedakârlık duygusu öğretilmelidir. Bir ülkenin kalkınmasında o ülkenin vatandaşlarının ülkesi için ne kadar fedakârlık yaptığı birinci derecede öneme sahiptir.

Girişimcilik Duygusu

TDK tarafından “girişimcilik” sözcüğü, “Girişimci olma durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Girişimci olmanın ilk koşulu girişken olmaktır. Bu bakımdan girişkenlik: “Çekingen veya saldırganca davranmadan duygularımızı ve düşüncelerimizi karşımızdaki kişilere ifade edebilmektir. Girişken olmak, gerekli yerlerde hareketli ve istekli davranabilmeyi gerektirir” (Akgünlü ve diğ.,

2005, s. 56).

Reddedilen veya reddilme duygusunu çokça hisseden bir çocuk gelecekte topluma ayak uydurmada birçok problem yaşayabilir. Toplumda diğer insanlarca onaylanıp kabul edilme uluslararası bir ihtiyaçtır. Bireyin yaptığı işlerin beğenilmesi bireyde girişimciliği arttırır. Anne-babasının sevdiği çocukların kendilerine güveni tamdır. Kendilerine güvenen çocuklar içinde yaşadığı toplumun ilgisini çekerek daha rahat davranmaktadırlar, bu da çocuğun girişkenliğini arttırmaktadır (Topbaş, 2003, s. 60).

Gurur Duygusu

TDK tarafından “gurur” sözcüğü, “Kendini beğenme, büyüklenme, benlik, kibir”; “Övünme”; “Kurum, çalım” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere gurur sözcüğünün kibir anlamına gelen olumsuz bir anlamı ile kişinin kendisinin ve bağlı olduğu topluluğun başarılarıyla övünmesi anlamına gelen olumlu bir anlamı vardır.

Gurur duygusunda aşırıya kaçılmadığında ve bu duygu istenilen seviyede tutulduğunda birey için faydalı ve başarılı sonuçlara ulaşılacaktır. Bilerek veya bilmeyerek bu ölçünün kaçırılması psikolojik rahatsızlıklara yol açabilecek istenmeyen sonuçları beraberinde getirebilecektir. Yer ve zamana göre değişik şekillerde kullanılabilmesinden dolayı en karmaşık insan duygularından birisidir.

Güven Duygusu

Son zamanlarda insanların toplumdaki beklentilerinin değişmesine bağlı olarak yeniden şekillenen “güven” sözcüğü TDK tarafından, “Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat”; “Yüreklilik, cesaret” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Güven duygusu çocuğun bebeklik döneminde ilk edindiği duygulardandır. Birbirine güvenemeyen insanlar bir toplumda kendini diken üstünde yaşıyor gibi hisseder, bu

bakımdan güven önemli bir duygudur. Duygu eğitiminde ilk olarak çocuğun kendine güvenmesi hedeflenir. Çünkü kendilerine güvenemeyen insanlar ne diğer insanlara ne de içinde bulunduğu dünyaya güven duyabilir. Özgüveni olan bireyler diğer bireylere güven veren aynı şekilde diğer bireyler tarafından güven duyulan böylelikle toplumu geliştirebilecek yeterliliğe sahip olan şahıslardır (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 83).

Babanın çocuğunu zaman zaman çalıştığı yere götürmesi bazen de ona, onun gelişimine uygun, faydalı görev ve sorumluklar vermesi çocuğun güven duygusu kazanmasında önemlidir. Aynı şekilde babanın, çocuğun okulla ve diğer konularla ilgili yaşadığı sorunlar hakkında çocukla akşamları konuşması da çocuğun güven duygusu kazanmasında büyük bir etkiye sahiptir. Bu gibi çalışmalar çocuğun güven duyabilen özerk bir kişiliğe geçiş yapmasını kolaylaştırır (Yavuzer, 1993, s. 26).

Güvensizlik Duygusu

TDK tarafından “güvensizlik” sözcüğü, “Güvensiz olma durumu, itimsizlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsanın olumsuz duygularından bir tanesi olmakla beraber kontrol altında tutulmadığında olumsuz neticelere neden olabilecek bir duygudur.

Güvensizlik duygusu çok değişik sebeplerden kaynaklanabilmektedir. İnsanın kendisini yetersiz hissetmesi ve çevrenin kişiye güven verememesi bu durumun sebeplerine örnek verilebilir. Bu duygunun kişide bulunması hâlinde kişiler mutsuz olabilirken toplumda bulunması hâlinde toplum parçalanarak her açıdan gerileyebilmektedir. Bu bakımdan bireylerde ve toplumlarda güvensizlik duygusu yerine güven duygusu arttırılmalıdır.

Hayal Kırıklığı Duygusu

TDK tarafından “hayal kırıklığı” sözcüğü, “Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmeyişinden duyulan üzüntü” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe

Sözlük). Genellikle kişinin kendi etkisi dışında oluşabilen sonuçlarda ortaya çıkan bir duygudur.

Günlük yaşamda karşılaşmak istenilmeyen ama herkesin karşılaşabileceği duygulardan bir tanesidir. Çocuklara erken yaşlarda hem aileler hem de eğitimciler tarafından hayal kırıklığı duygusunun herkes tarafından yaşanabilecek doğal duygularımızdan biri olduğu anlatılmalıdır. Bu noktada önemli olan hayal kırıklığı sonucunda yıkıcı etkiler meydana gelmeden çocuğun kendisini toparlaması gerektiğidir.

Karamsar ve ümitsiz insanların hayal kırıklığı duygusu yaşamaları sonucu psikolojik rahatsızlıklar meydana gelebilmektedir. Bunun yanında olumlu ve sağlıklı düşünen insanların hayal kırıklığı duygusuna kapılabilme olasılığı karamsar ve ümitsiz insanlara göre daha azdır.

Heyecan Duygusu

TDK tarafından “heyecan” sözcüğü, “Sevinç, korku, kızgınlık, üzüntü, kıskançlık, sevgi vb. sebeplerle ortaya çıkan güçlü ve geçici duygu durumu”; “Coşku” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Çetin’e (2006) göre heyecan: “Duygulardaki coşkunluğa, haz ve elem duygularının aşırı hâline denir. Duyguların belli bir dereceyi aşması, çoğu zaman irade tarafından kontrol edilemez hâle gelmesi aşırı heyecanın ifadesidir” (s. 74).

Heyecan sıklıkla yoğun hissedilen iyimser veya kötümser duyguların bireyin sakin ve olağan hâlini bozması şeklinde açıklanabilir. Heyecan zevk yönünde olabileceği gibi üzüntü yönünde de olabilir. Heyecanın bu yönlerini çevrede bulunan uyarıcılar etkileyebileceği gibi daima çevresel etkenler söz konusu değildir. Bir kişiyi düşünmek veya tasavvur etmek de kişilerin heyecanlanmalarına sebep olabilir (MEB, 2013, s. 4).

Hor Görme Duygusu

TDK tarafından “hor görme” sözcüğü, “Değerinden düşük göstermek”;

“Küçültücü davranışlarda bulunmak” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Kimi insanlar bazen farkında olmadan bazen de bilinçli olarak başka insanlara önem vermeyen, onları değersiz sayan, küçümseyen bir tavır takınmaktadır. Oysa eşitlik duygusuna sahip olan bireyler başkalarını hor görmeden dost olarak onlarla birlikte yaşayabilme yeteneğine sahiptirler.

Örgün eğitim kurumları başta olmak üzere tüm eğitim kurumlarının amacı hor görme gibi olumsuz duyguları kontrol altına alarak bireylerde gelişebilecek bu gibi olumsuz duyguların yerine eşitlik, kardeşlik ve arkadaşlık gibi olumlu duyguların gelişmesine katkıda bulunabilmektir.

Hoşgörü Duygusu

Halk tarafından göz yumma, görmezlikten gelme anlamlarında da kullanılabilen “hoşgörü” sözcüğü TDK tarafından, “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Hoşgörü aynı ortamda bulunduğumuz diğer insanların bize karşı olan yaklaşımında büyük etkiye sahip olmakla beraber kendi ruh durumumuzun da refahı açısından büyük önem arz etmektedir (Kalyoncu, 2012, s. 75). Hoşgörülü davranışın çok sayıda yararı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Hoşgörülü davranışlarda bulunursak, aynı davranışlarla karşılaşırız.

Çevremizdeki kişiler tarafından seviliriz ve takdir ediliriz.

Daha çok arkadaşımız olur ve biz de mutlu oluruz.

Sorunlarımızı kavga etmeden, anlaşarak çözebiliriz.

Daha başarılı oluruz (Akgünlü ve diğ., 2005, s. 62).

Çocuğun küçükken ailesinden ve yakın çevresinden istediği kadar sevgi, alaka ve hoşgörüyü bulamaması, onun hiçbir şey bilmiyorsun denilerek engellenmesi ve sürekli olarak eleştirilmesi çocukta aşağılık ve utangaçlık gibi olumsuz duyguların gelişimine

neden olur (Akbayrak, 1977, s. 110).

Huzur Duygusu

TDK tarafından “huzur” sözcüğü, “Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık, erinç” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Huzur duygusu mutluluk duygusuyla yakından ilişkili olan bir duygudur. Çünkü mutlu olmak isteyen bireyin öncelikle huzurlu olması gerekmektedir. Huzurlu insan sadece mutluluk duygusunu değil sevgi, şefkat, dostluk gibi birçok olumlu duyguyu kendisinde toplamayı başarabilen insandır.

Hüzün Duygusu

TDK tarafından “hüzün” sözcüğü, “Gönül üzgünlüğü, gam, keder, sıkıntı” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsanın önem verdiği bir şeyi kaybetmesi, elde edememesi veya hayal kırıklığı, mutsuzluk gibi olumsuz duyguları yaşaması sonucu ortaya çıkan duygulardan bir tanesi de hüzündür. İnsan hüzünlü olduğu zaman hayatındaki hiçbir şeyden zevk alamaz aksine her şey ona olumsuz görünebilir. Hüzün duygusu yalnızlık, özlem, kaygı, umutsuzluk vb. çoğu olumsuz duyguyu beraberinde getirebilmektedir.

İnanç Duygusu

TDK tarafından “inanç” sözcüğü, “Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma”, “Birine duyulan güven, inanma duygusu”; “İnanılan şey, görüş, öğreti”; “Tanrı’ya, bir dine inanma, akide, iman, itikat” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Umut duygusu, inanç duygusuyla doğrudan bağlantılı olan bir duygudur. Genellikle umutlu olan bireyler hedeflerini başarabileceğine inananlardır.

Kahramanlık Duygusu

TDK tarafından “kahramanlık” sözcüğü, “Kahramanca davranış, yiğitlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Toplumda kahramanlık duygusuna sahip olanlar veya kahramanlık duygusuyla hareket edenler toplum tarafından kahraman olarak adlandırılır. Kahraman olarak adlandırılan kişi inandığı bir amaç uğrunda korkusuzca canını hiçe sayabilen, kendince kutsal saydığı değerleri her şeyin üzerinde tutan, mücadeleci bir ruh yapısına sahiptir.

Bunun yanında savaşta veya herkesi ilgilendiren olumsuz bir durum veya olay karşısında toplum için fedakârlıkta bulunarak toplumun müşkülünü çözebilen, yiğitlik gösteren kişilere de toplum kahraman adını verebilir. Her toplumun değişik zamanlarda kendi içinden çıkmış kahramanları vardır.

Kanaatkârlık Duygusu

TDK tarafından “kanaatkârlık” sözcüğü, “Kanaatkâr olma durumu, kanaatlilik, kanıklık, yetingenlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Kimi insanlar ellerinde bulunanlardan hoşnut olup elindekileri yeterli bulurken kimileri ise hep daha fazlasını isteyen doymayan bir tutum takınmaktadırlar.

İnsanlar kendilerine yettiği ölçüde hırslı olmalıdır. Ölçülü olunmadığı zaman fazla hırslı olmak kanaatkârlığı yok edip aç gözlülüğü beraberinde getirebilir. Bu durum başta bireyin kendisi olmak üzere tüm topluma zarar verebilir. Çünkü aç gözlü bir tutum takılarak her şeyin daha fazlasını elde etmek isteyen insan bilerek veya bilmeyerek etrafındakilere zarar verebilir. Bu sebeple insanlar kanaatkâr bir tutum içinde hareket etmelidir.

Karamsarlık Duygusu

TDK tarafından “karamsarlık” sözcüğü, “Kötümserlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Kişiler kendilerinin olumlu ya da olumsuz yönlerini tam

olarak bilememektedirler. Bu durum kişinin gerçek hayattaki tercihlerini ve yaşantılarını olumsuz etkilemektedir. Oysa zayıf ve güçlü yönlerine göre amaç belirlemek kişiyi bir yönüyle karamsarlık duygusundan kurtarabilecektir.

Her şeyi olumsuz gören, yarısı dolu olan bardağa boş tarafından bakan bireyler karamsar bireylerdir. Bu olumsuz duygudan kurtulmak isteyen bireyler ise, olaylara iyi tarafından bakabilmeli, “yapamam, başaramam” demek yerine “yapabilirim, başarabilirim” gibi olumlu ifadeleri kullanabilmeli, geleceğe yönelik ümidini hiçbir zaman kaybetmemelidir. Aynı zamanda girişimci bir tutum takınmalı, gerekirse bazı durumlarda risk alabilmelidir.

Kararlılık Duygusu

Dışavurum olarak da adlandırılabilen kararlılık duygusu kişinin hakları için sonuna kadar mücadele edebilmesini ve duygularını açık bir şekilde ortaya koyabilmesini ifade etmektedir. Aynı zamanda kararlılık duygusu sağa sola saldırmadan, tacizkar davranmadan içinden çıkılamayacak hâllerde dahi öfke, samimiyet gibi duygularını sesli bir şekilde ortaya koyabilmektir. Utangaç olan ve aşırı tedbirli davranan kişilerin kararlı olabilmesi çok zordur. Çünkü kararlı bireyler o işten zarar göreceklarını bile bile doğruları söylemekten ve kendilerine gelen saldırılara cevap vermekten çekinmezler (Stein ve Book, 2003, s. 87).

TDK tarafından “kararlılık” sözcüğü, “Kararlı olma durumu, istikrar” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsanlar aldığı kararları zaman zaman gözden geçirmeli, kendisi için faydalı olan ve başarı getiren koşullarda kararlılığını devam ettirirken olumsuz olan ve başarısız olunan durumlarda kararlarını değiştirip yeni kararlar alabilmelidir. Kararlılık her durumda hep aynı çizgide ilerlemek değildir. İnsan hem kendisi hem de çevresi için faydalı ve sağlıklı sonuçlara ulaşmada kararlılık göstermelidir. En kötü kararlılık bile kararsızlıktan iyidir. İnsanlar ancak kararlı olma durumunda

karşılaştığı engelleri aşır başarıya ulaşabilir. Kararlılık duygusu genellikle azim duygusuyla beraber anılmaktadır.

Herhangi bir problemle yüz yüze geldiklerinde anında telaşlanıp paniğe kapılan insanlar bir zaman sonra aşağılık duygusuna kapılabilir. Buna rağmen aniden meydana gelen problemlere soğukkanlılıkla yaklaşan, sabreden, mantıklı şekilde düşünerek harekete geçen bireyler kararlılıkla başarı ve huzuru yakalayabilirler (Akbarak, 1977, s. 47).

Kardeşlik Duygusu

TDK tarafından “kardeşlik” sözcüğü, “Kardeş olma durumu, karındaşlık, uhuvvet”; “Kardeş kadar yakın sayılan kimse, yakın dost”; “Birlik, beraberlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Aynı ana ve babadan doğan aralarında kan bağı bulunan kişilere kardeş dendiği gibi belli amaç ve değer etrafında bir araya gelen insanlarda oluşan duygu da kardeşlik duygusudur.

Bir toplumun huzurlu ve mutlu olması isteniyorsa o toplumda kardeşlik duygusu geliştirilmelidir. Aynı vatanda, aynı bayrak altında yaşayan insanlar kardeşlik duygusuyla hareket etmelidir. Aksi hâlde istenmeyen tehlikeler ortaya çıkabilir. Kardeş, aynı zamanda dost, arkadaş demektir. İnsanlar bir şeyi paylaşarak ve fedakârlık yaparak aralarındaki kardeşlik duygusunu geliştirebilir.

Kaygı Duygusu

TDK tarafından “kaygı” sözcüğü, “Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa”; “Genellikle kötü bir şey olacaktı düşünceyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). “Kaygı tasalanmadır. Yaşamdaki baskıların uyandırdığı sıkıntıdır. Akli zayıflatır, öğrenmeyi güçleştirir” (Bridge, 2004, s. 31).

Kaygılandığımız şeyler bazen gerçek olur fakat kaygının kendisi de gerçekleşen

olay kadar kişilere zarar verebilir. Kaygı bulaşıcıdır. Kaygının üstesinden gelmenin ilk aşaması hiçbir şey kazandırmadığını ve bizi engellediğini kabullenmektir. Olumlu düşünmeye çalışmak bu noktada büyük öneme sahiptir (Addington, 1992, s. 124-161).

Kaygılı ve tasalı olan bireylerin geçmişte kalan, olmuş bitmiş bir konuda ya da gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kesin olmayan konularda gereksiz yere üzüldükleri görülmektedir. Oysa yaşama başarıyla uyum sağlayabilmek için geçmiş ve gelecek yerine şimdiki zamanı iyi değerlendirerek sorunlar giderilmeye çalışılmalıdır (Akbayrak, 1977, s. 46).

Kaygılı çocuğun problemi dış kaynaklı değildir. Aksine çocuğun kişiliğinde meydana gelen iç kaynaklıdır. Kısacası kaygı probleminin nedeni çocuğun kendisidir. Çocuk genellikle kendisini güvensiz hisseder. Bu güvensizlik çocukta korku, sıkıntı ve kaygı oluşumuna sebep olabilir (Topbaş, 2003, s. 27).

Çocukları endişelerinden koruyabilmek adına çocuklar şeytan, cin gibi hayali varlıklarla korkutulmamalı, yetişkinler çocukları gelecek yaşamlarında kaygıya düşürebilecek telkinlerden uzak durmalı ve çocukların tek başına bırakılması ve terk edilmesi gibi elem verici veya ürkütücü deneyimler ve anılar edinmelerine müsaade etmemelidir. Yetişkinlerin çocuklarla ilgili kendilerini üzen ve endişelendiren sorunlarını çocukların anlayabilecekleri tarzda çocuklara açıklamaları gerekmektedir (Akbayrak, 1977, s. 107).

Keşfetme Duygusu

TDK tarafından “keşfetme” sözcüğü, “Keşfetmek işi” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Kendisine güvenen bireyler değişik girişim ve denemeler sonucu yeni bir şeyler ortaya koyabilmektedir. Keşfetme duygusuna sahip bireylerin ortaya koyduğu buluşlarla insanların hayatı her geçen gün daha da kolaylaşmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler ve eğitimciler çocukların içindeki keşfetme duygusunu ortaya

çıkarmalarına yardımcı olmalıdırlar.

Kıskançlık Duygusu

TDK tarafından “kıskançlık” sözcüğü, “Bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik, hasutluk” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Kıskançlık duygusu öfke, endişe ve korku gibi birden fazla duygunun bir araya gelmesiyle oluşabilen bir duygudur. Bu duygu insanları en yıpratıcı duyguların başında gelmektedir. Çünkü soruna ve soruna bağlı olarak oluşan sıkıntı durumu hem kıskanan kişiyi hem de kıskanılan kişiyi doğrudan etkileyebilmektedir. İlerki yaşlarda görülen kıskançlık duygusu çocukluk dönemine nazaran daha vahim sonuçlara yol açabilmektedir. Kıskançlıkla mücadele etmenin en etkili yoluysa bireylerin hayata ve olaylara olduğundan daha iyimser bakmaya çalışmasıdır (Bridge, 2004, s. 30).

Kıskançlık duygusunda birtakım karmaşık dürtüler ve hisler rol oynamaktadır. Bu duygu karşı taraftan beklenen sevgi, şefkat ve ilgi eksikliğine yönelik geliştirilen doğal bir tepkidir (Yavuzer, 1993, s. 108). Aynı zamanda kıskançlık duygusu;

- 1- Bireylerin etrafındaki insanlarla bir şeyleri paylaşmak istememe,
- 2- Etrafındaki insanların başarılarından mutlu olamama,
- 3- Etrafındaki insanları küçük görme gibi bazı olumsuz davranışlara neden olur (Akgünlü ve diğ., 2005, s. 54). Kıskanç olan çocuklar bir taraftan sosyal hayatta güvenliğini yitirdiği kaygısına düşmekte, diğer taraftan da kıskandığı insanlara karşı düşmanlık duygusuyla hareket etmektedirler (Akbayrak, 1977, s. 93).

Korku Duygusu

TDK tarafından “korku” sözcüğü, “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü”; “Kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara”; “Gerçek

veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Sevgi duygusunun kollayıcı, bütünleştirici, huzur verici ve barıştırıcı niteliğine karşın korku duygusu ürkütücü, uzaklaştırıcı, nefret uyandırıcı bir özellik göstermektedir. Bu duygu önce kişinin kendi içerisinde tedirginlik ve huzursuzluk yaşamasına neden olur. Daha sonra bireyler bu olumsuz durumu en yakınlarından başlayarak tüm çevrelerine aksettirirler. Korku duygusu ilerleyen aşamalarda bireyleri saldırgan bir hâle getirebilir (Kalyoncu, 2012, s. 36).

Tüm duygular gibi korku duygusu da doğal duygularımızdan birisidir. İnsanları bazen bazı tehlikelerden koruduğu için faydalı bir duygudur. Diğer duygularımız gibi bu duygumuzun da farkına varmalı ve bu duygumuzu etkin bir biçimde hayatımızda kullanabilmeliyiz (Bridge, 2004, s. 104).

Tehlikeli durum veya olay kişinin kendi potansiyelinin üzerindeyse normal bir duygu olan korku yaşamını idame ettirmede bireylere yardım eder. Yine korku duygusu gerçek yaşama uygunluk gösterebilirse bireylerin gerçek olay ve durumlara uyumunu kolaylaştırmaktadır (Topbaş, 2003, s. 22). “Evham kaynaklı korkular ve ölüm korkusu gibi çeşitleri vardır. Evhamlı kişi, kaynağı belirsiz birtakım korkular, ürpertiler içinde olur. Ölüm korkusu genellikle öte dünya inancını yitirmiş ve bu dünya güzelliklerinden, tatlı hayattan ayrılığa dayanamayacak şairlerde ortaya çıkar” (Çetin, 2006, s. 72-73).

Bebekler öğrenmeye bağlı olarak bir veya iki yaşlarından sonra yeni yeni korkular edinirler. Bebekler üç temel korkuya sahip olarak dünyaya gelirler. Bunlar:

- 1- Aşırı soğuk ve aşırı sıcak uyaranlardan korkmak
- 2- Beklenmeyen ve çocuğa göre yüksek olan seslerden korkmak

3- Yüksek bir yerden düşmekten korkmaktır (Akbaşrak, 1977, s. 108).

Korku sadece minik çocuklara has bir duygu değildir. Her dönemin kendisine ait korkuları vardır. Bunun da ötesinde bütün alanlar, bütün zamanlar, bütün canlılar korkunun kapsamındadır. Henüz bu nedenle dünyadan korkuları yok etmek mümkün değildir. Burada dikkat edilmesi gereken husus korkunun patoloji sınırını geçmemesidir (Topbaş, 2003, s. 16).

Merak Duygusu

TDK tarafından “merak” sözcüğü, “Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek”; “Bir şeyi edinme, yapma, bir şeyle uğraşma isteği”; “Düşkünlük, heves” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Merak duygusu sadece insanlarda bulunmaz hayvanlarda da bulunabilir.

İnsanların hayatını kolaylaştıran teknolojinin gelişimine etki eden en önemli duygulardan biri şüphesiz merak duygusudur. Merak bebeklik döneminde başlayan, insanın ölümüne kadar devam edebilen bir duygudur. Merak duygusu keşfetme duygusunun ortaya çıkmasını sağlayan duyguların başında gelmektedir. Çocuklar merak ederek çevresindeki çoğu şeyi tanıyıp öğrenebilir.

Minnet Duygusu

TDK tarafından “minnet” sözcüğü, “Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Birisi bize yardım ettiğinde veya birisinden yardım aldığımız zaman duyduğumuz hoşnutluk aslında minnet duygusudur. Kişilerin sahip olduğu minnet duygusu kişide bulunma miktarı açısından kişiden kişiye değişebilen bir duygudur.

Mutluluk Duygusu

TDK tarafından “mutluluk” sözcüğü, “Bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık, saadetlilik”

olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Mutluluk duygusu, bedensel ve ruhsal gereksinimlerin karşılanması ve yeteneklerin uygulama olanağına kavuşmasıyla meydana gelen tatmin olabilme duygusudur (Kalyoncu, 2012, s. 23).

Mutluluk yaşamaktan zevk alma, etrafımızdaki insanlarla eğlenmekten hoşnut olmadır. Mutluluk kişisel tatmin, memnun olma ve hayattan zevk almanın birleşimidir. Duygusal zekâ için çok önemlidir ve duygusal zekânın göstergesi gibi çalışır. Mutluluk depresyon ve kaygıdan uzak durarak sürekli neşeli, istekli ve huzurlu olmayı amaçlar (Stein ve Book, 2003, s. 239).

Yaşamımızı yönlendiren asıl duygu mutluluktur. Diğer bütün duyguların amacı bu asıl duyguyu beslemektir. Bu sebeple mutluluğu besleyebilecek olan öteki duyguları etkin bir biçimde yaşamın içine yayabildiğimiz ölçüde duygu dünyamızı zenginleştirebiliriz ve hayatımızı daha mutlu hâle getirebiliriz (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 16).

Ruh, vücut ve zihin bireylerin varlığında bir araya gelen üç unsurdur. Bu üç unsur arasında uyumlu bir denge kuramayan bireylerin moralleri gittikçe bozulur ve bunun sonucunda mutsuzluk duygusu ortaya çıkar. Bireyler zaman zaman bedenlen hâlsiz ve hasta olabiliyorlarsa, ruhi yönden de sıkıntı içerisinde bulunabilirler. Buradan anlaşılacağı üzere yaşamlarında maddi ve manevi olarak denge kurabilen bireyler bedenlen, zihnen ve ruhen sağlığını koruyabilir ve mutluluğu yakalayabilir (Akbayrak, 1977, s. 1).

İnsanlar bazen küçük mutluluklar arasında küçük mutsuzluklar yaşayabilir. Kimi zaman da gerçek mutluluk avucunun içindeyken kıymetini bilmeden onu hor kullanabilir. Mutluluğu tanımalı, kıymetini bilmeli, ufak tefek şeylere takılıp gerçek mutluluğu yakalayamamaktan uzak durmalıyız (Bridge, 2004, s. 94).

Mücadele Duygusu

TDK tarafından “mücadele” sözcüğü, “Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çaba, savaş”; “Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete

karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Mücadele bir düşmanı yenmek için yapılabileceği gibi ulaşılması çok istenen bir amaç uğruna da yapılabilir. Birey herhangi bir olay karşısında mağlup olduğunda veya amacına ulaşamadığında pes etmemeli elinden geldiğince mücadele ederek başarıyı yakalamaya çalışmalıdır.

İnsanların emek vererek mücadele sonucu kazandığı şeyler daha çok hoşlarına gitmektedir. Hayvanların bile yaşamak için doğanın kısır döngüsünde mücadelecı bir yapıyla hayatını devam ettirebilmeye çalışması insanlar tarafından örnek alınması gereken bir durumdur.

Özgürlük Duygusu

TDK tarafından “özgürlük” sözcüğü, “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî”; “Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Özgürlük bireylerin toplumda bulunan diğer bireylerle çatışmadan hem kendisine hem de topluma zarar vermeden kendi başına kararlar alabilmesi, olaylar ve durumlar karşısında korkmadan görüşlerini açıklayabilmesi yani bağımsız olarak davranabilmesidir (Özyılmaz, 2003, s. 92). Çocuğu gerekenden fazla koruyup kollama çocuğun ruhen özgürlük kazanmasına önemli bir engel teşkil etmektedir (Akbayrak, 1977, s. 89).

Özgüven Duygusu

Özgüveni: “Kişinin kendisine güvenerek hareket etmesi, yaşam mücadelesinde karşısına çıkan zorlukları aşmada gerekli donanım ve kapasiteye sahip olması” şeklinde tanımlayabiliriz. Çocuğun özgüveninin kaynağını ailesinin ona güvenmesi ve çocuğun bu

duyulan güvenin farkında olması oluşturur (Kalyoncu, 2012, s. 156).

İnsanın özgüveni kendisini önemli, kuvvetli, yeterli ve içinde yaşadığı toplumda gerekli, insanlığa faydalı bir birey olarak algılayabilmesini sağlayacaktır. Nevrotik hastalıklar üzerinde yapılan bütün incelemeler özgüven eksikliğinin bireyleri acizliğe soktuğunu defalarca göstermiştir. Bunun yanında özgüvensizlik bireyi cesaretsizliğe ve nevrotik hastalıklara sürükleyecektir (Arık, 1996, s. 58).

Özlem Duygusu

TDK tarafından “özlem” sözcüğü, “Bir kimseyi veya bir şeyi görme, kavuşma isteği, hasret, tahassür” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Bu duygu bir kişiden veya bir şeyden ayrı kalınmış arzularındandır. Bireylerin kendilerine uzakta olan sevdiği bir insanı veya şeyi göreceği gelmesi, çok sevdiği bir şeye yeniden kavuşması ve onu tekrardan elde etme isteğidir. Yakıcı olan duygulardan bir tanesidir (Çetin, 2006, s. 57). Çok değişik sebeplerle oluşabilen yalnızlık duygusu çoğu kez özlem duygusuyla beraber anılmaktadır.

Sabır Duygusu

TDK tarafından “sabır” sözcüğü, “Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç”; “Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Aceleci davranmak, panik şeklinde hareket etmek sonuç olarak hem huzursuzluk verir hem de başarıma olasılığımızı düşürür. Bu nedenle yararlı gördüklerimizi yapmayı sürdürmekte, zarar veren her şeyden uzak durmakta, zorluklarla mücadele etmekte ve sorunları çözmekte sabırlı olmalıyız (Kalyoncu, 2012, s. 54). Karşımıza çıkan engelleri, başarılı olana kadar yılmadan sabırla aşmaya çalışmalıyız. Çünkü sabır duygusal niteliklere bağlıdır ve başarıda büyük bir öneme sahiptir (Bridge, 2004, s. 27).

Saflık Duygusu

TDK tarafından “saflık” sözcüğü, “Saf olma durumu, temizlik, arılık, safiyet”; “Kolayca aldatılabilme durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Bu duygu bazen toplum tarafından yanlış algılanmakta olan bir duygu olsa da ne zekânın eksikliğini ne de aşırı iyi niyeti ifade etmektedir. Kısaca saflık duygusu samimi duygularla insana yaklaşabilmek demektir.

Savaş Duygusu

TDK tarafından “savaş” sözcüğü, “Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal”; “Uğraşma, kavga, mücadele”; “Bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyla girişilen mücadele” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Savaş duygusu makul birkaç sebep dışında toplumlar ve bireyler tarafından hiç arzulanmayan duyguların, en başta gelenlerindedir. Bu duygu ilkel kabilelerde, milletlerde, toplumlarda ve devletlerde bulunabileceği gibi bireysel olarak kişilerde de bulunabilmektedir.

Çıkar çatışmaları insanların savaş duygusuyla hareket etmesine neden olmaktadır. Savaş duygusuyla hareket eden toplumlarda kan ve gözyaşı gibi olumsuz sonuçlar kaçınılmazdır. Böyle sonuçlarla karşılaşmak istemeyen toplumlar barış duygusuyla hareket etmelidir.

Saygı Duygusu

TDK tarafından “saygı” sözcüğü, “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram”; “Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Saygı konusunda önemli görülebilecek hususlar şunlardır:

- Saygı, bireylerle kurduğumuz ilişkilerimizde çok önemli bir yere sahiptir.
- Sağlıklı ve olumlu ilişkilerimiz için kendimize ve karşımızdaki bireylere saygılı olmak oldukça önemlidir.
- Saygılı olan davranışlar bireyleri oldukları hâllerıyla kabul eden, hiçkimseyi küçük görerek dışlamayan hoşgörülü davranışları anlatmaktadır.
- Kendilerine saygı duymayan bireylerden başkalarına saygı göstermesi beklenemez.
- Karşımızda bulunan bireylere zarar veren ve bireylerin aralarındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olan davranışlar saygısız davranışlardır (Akgünlü ve diğ., 2005, s. 46).

Sevgi Duygusu

TDK tarafından “sevgi” sözcüğü, “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Sevgi her şeyden daha önemlidir. Hayatta en önde gelen duygumuz sevgidir. Varken kıymetini bilemediğimiz ama bulunmadığı zaman yokluğunu aradığımız tüm yaraları saran olası bütün güzellikleri gösteren bir duygudur. Sevginin bulunmadığı yerde hoyratlık ve suç işleme çoğalır (Bridge, 2004, s. 11).

Hem çocuğun eğitiminde hem de anne-baba-çocuk ilişkisinde sevginin özel bir anlamı, önemi ve yeri vardır. Sevgi duygusunu tanımlamada çok değişik tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Bu duygu bazen ebeveynler tarafından değişik zamanlarda değişik şekillerde yorumlanabilmektedir. Bazılarına göre çocuğu kucaklamak bazılarına göre ise öpmek sevmek demektir. Önemli olan sevginin tanımlarından ziyade bu duygunun değişik şekillerinden birisini kullanarak çocuğun sevgi ihtiyacını en iyi şekilde karşılayabilmesine yardımcı olmaktır (Yavuzer, 1993, s. 34).

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren sevilme ve korunma ister. Çocuklar kendisine sevgiyle yaklaşanlara olumlu davranışlarda bulunur. Sevgi, çocuğun gelecekte ruhi açıdan sağlıklı bir birey olabilmesinin en önemli koşuludur. Sevgi duygusu şefkat, güven, yaşama

sevinci, mutluluk gibi pek çok duyguyu beraberinde getirir. Sevgiyle yetişenler başkalarına sevgi göstermede sevgiyle yetişmeyenlere göre daha başarılıdır. Bunun yanında sevgiyle büyüyenler, büyümeyenlere göre sorunlarının üstesinden gelmede daha akılcı çözümler üretmektedir (Kulaksızoğlu, 2004, s. 69)

Sevginin bulunmadığı bir yerde insanların hayatının bir manası kalmaz. Yalnızca insanlar için değil bütün canlıların hayat kaynağı sevgidir. İyi bir biçimde sevgi duygusunu öğrenememiş bireyler dünyayı yaşanmaz hâle getirebilir. Çocuk sevgiyi önce ailede, ilerleyen yaşlarda da okulda kazanır. Duygu eğitiminin asıl işlevi tüm duyguların kaynağı olan sevgiyi bütün insanlığa öğretebilmektir. Tüm duyguların başlangıcı sevgidir. Duygu eğitiminde sevgiye gereken önem verilmezse bireyler arasındaki ilişki bozulur. Sosyal hayatta birbirine saygı duymayan insan sayısında artış olur. Sevgi bulaşıcı bir hastalık gibi hissedildiği ortama yayılır. Duygu eğitimi bakımından sevgi ilişkisi terazinin bir tarafında birey olan diğer tarafına her şey konabilen bir ilişkidir. Gönüllerinde sevgi duygusu bulunmayanlar, insanlara ve bütün canlılara büyük zararlar vermişlerdir ve vermeye devam etmektedirler. Bu sebeplerden dolayı duygu eğitimiyle başta okul çocukları olmak üzere bütün insanlığa sevgi duygusu aşılmalıdır (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 74).

Sevgi her yaşta büyük öneme sahiptir fakat çocukluk çağında sevginin yaşamsal bir manası vardır. Çünkü ilerleyen dönemlerde sevgisizlik ruhsal sorunlara yol açabilmekte, psikolojik çöküntü ve belirsizliklerin artmasına sebep olabilmektedir. Sevgi diğer duyguların da kaynağı durumunda bulunmaktadır (Kalyoncu, 2012, s. 150).

Eğitim ve öğretim ortamında öğrencinin her yönüyle gelişimini sağlamak adına özellikle öğretmen, öğrenci ve aile üçgeninde ilişkilerin sevgi üzerine kurulması gerekmektedir. Sönmez (1987) eğitim ortamında mutlaka bulunması gereken sevgi duygusuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

1. Sevgi, düşüncelerin ve hislerin paylaşılabilmesidir.

2. Sevgi, insanları hoş görebilmektir fakat bu durum insanlara karşı vurdum duymaz olarak onları boş vermek anlamına gelmemektedir.
3. Sevgi, bireylerin kendilerini tanımalarına ve becerilerini geliştirebilmelerine yardımcı olabilmektir.
4. Sevgi, şeffaf olabilmektir.
5. Sevgi, bireylerin en ehemmiyetli ihtiyaçlarından birisidir.
6. Sevgi, merkezde hiçbir varlığa yer vermeme, bencil davranmama, bütün varlıkların birbirleriyle ilişkilerini tanımlayıp bu belirlenen ilişkileri olumluya doğru geliştirmeye, problemlerin çözümünde işbirliği içerisinde çalışabilmedir.
7. Sevgi, tutarlı olan bilgilere dayanmalı, çoğulcu özelliğe sahip demokratik özgür bir ortamlarda gelişmelidir.
8. Sevgi; yetenek, bilgi ve hislerin incelenmesi, birbirleriyle çelişmemesi ve zenginleşebilmesidir” (s.69).

Sevinç Duygusu

TDK tarafından “sevinç” sözcüğü, “İstenen veya hoşya giden bir şeyin olmasıyla duyulan coşku” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsanın sıkıntılarının olmamasını ifade eden, neşesiyle ortamı şenlendirip insanlara huzur veren bir duygudur.

İnsanlar kendisi için büyük bir öneme sahip sevindirici bir haber alınca sevinç duygusuna sahip olabileceği gibi küçük bir olay, durum, kişi ya da nesne karşısında da bu duyguyu hissedebilir. İnsanlar yaratılışı gereği yaşamı boyunca sevinçli olmayı hedeflemektedir. Fakat insan yaşamının acı gerçekleri kimi insanlara bu şansı verirken kimilerine vermemektedir.

Genellikle sevinç denince ilk akla gelen yaşama sevincidir. Yaşama sevinci ise Çetin (2006) tarafından şöyle tanımlanmaktadır: “İnsanın içinde bulunduğu şartlar içinde mutlu olmasıdır. Yaşadığına, iyi kötü sahip olduğu şeylere şükretmesi, memnun

olmasıdır” (s. 54).

Sorumluluk Duygusu

TDK tarafından “sorumluluk” sözcüğü, “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Çocuğa ilk önce ailede başarabileceği küçük işler verilerek sorumluluk duygusu kazandırılmaya çalışılmalıdır. Okul döneminde ise duygu eğitimi kapsamında çocuğa bazı sorumluluklar verilmelidir. Böylece çocuk iyi ve faydalı davranışlara yönlendirilmiş olacaktır.

Çocuklar sorumluluğuna verilen herhangi bir şeyi yaparken diğer taraftan da o şeyi öğrenmektedir. Çocuklardan belli bir yaşa geldiğinde kullandığı nesnelere aldığı yere koyması beklenir. Çocukların okullarda sınıflarını temiz tutması, sıralarını düzeltmesi ve yaşadığı yerin düzgün olması gerekir (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 104).

Şaşırma Duygusu

TDK tarafından “şaşıрма” sözcüğü, “Şaşırmak işi” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Bireyler yaşamları boyunca bu duyguyu değişik şekil ve yoğunlukta yaşamaktadır. Bazen beklemediğimiz bir olay ya da durumla karşılaşınca bazen de ne yapacağımızı bilemediğimizde şaşırma duygusunu yaşayabiliriz.

Şefkat Duygusu

TDK tarafından “şefkat” sözcüğü, “Sevecenlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). “İlgi, sevgi, şefkat, çocuğun temel ihtiyaçlarındandır. Bu ihtiyaçları karşılanamayan çocuklar genellikle zihnî ve sosyal gerilik içinde bulunurlar. Ayrıca ilgisizlik çeşitli davranış bozukluklarının, psikonevrozların belirmesine sebep olur” (Akbayrak, 1977, s. 93).

Şüphe Duygusu

TDK tarafından “şüphe” sözcüğü, “Kuşku” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel

Türkçe Sözlük). Aşırı kuşkucu birey her hareketini kafasında oluşturduğu şüphelere göre belirlediğinden kendisi için düşman veya rakip olanların yorum ve hareketlerine göre davranan bir şahsiyet geliştirir. Bu aşırı şüphe duygusu bireyi olumsuz etkileyebilir (Kalyoncu, 2012, s. 97).

Takdir Etme Duygusu

TDK tarafından “takdir” sözcüğü, “Beğenme, beğenip belirtme, değer verme”; “Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Okul dönemi çocuklarının değer ve takdir duygusu duygu eğitimi sayesinde daha ileriye götürülebilir.

İnsanlar değer yargılarıyla dünyayı anlamlandırır. Takdir edilmeleriyle davranışlarını sürdürür. Değer ve takdir duygusunun istenilen düzeyde olmaması halklar ve sosyal hayat için bir tehlikedir. İyi bir duygu eğitimi alamayan insanlar bir şeyi kolay kolay beğenmez, değerlere saygı duymaz ve başkalarını da takdir etmek istemezler (Fersahoğlu ve Demir, 2012, s. 90).

Tasarruf Duygusu

TDK tarafından “tasarruf” sözcüğü, “Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım”; “Para biriktirme, artırım”; “Tutum” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). İnsanlar mallarının kıymetini bilmeli, eşyalarını israf edici boyutta düzensiz bir şekilde kullanmamalıdır.

İnsanlar sahip olduğu nesnelere kendilerine gerekli olanından fazlasını geleceğe dönük olarak, tedbir amaçlı biriktirmeye çalışmalıdır. Ancak bu şekilde zor ve sıkıntılı zamanlarda rahat bir şekilde yaşamını devam ettirebilir. Tasarruf sadece somut konularda değil soyut konularda da yapılabilir. Çocuklara bu duygu küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Tevazu Duygusu

TDK tarafından “tevazu” sözcüğü, “Alçak gönüllülük” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Genellikle alçak gönüllü davranışlarda bulunmaya çalışmak bireylerin toplum huzurunda ve sosyal yaşantısında yücelmesini daha fazla saygı görmesini sağlamaktadır ki bu duygu bizim ulus olarak en beğenilen huylarımızdan birisidir (Kalyoncu, 2012, s. 55).

Utanç Duygusu

TDK tarafından “utanç” sözcüğü, “Utanma, hicap” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Çocukları utangaçlıktan kurtarabilmek için onlara üstesinden gelebilecekleri vazifeler vererek onların kendilerine güven duygusunu geliştirebilmek, öteki bireylerle arkadaşlıklar kurup dostlar edinebilmesine olanak tanımak ve çocukların yanlarında utangaçlıklarından veya utanmalarına sebep olabilecek bir olaydan bahsetmemek gerekmektedir (Akbayrak, 1977, s. 110).

Ebeveynleri tarafından istenmediğini anlayan çocuklar yaşama utangaç bir biçimde girerler. Kendilerine güvenemezler ya da az güvenirler. Toplumda hiçbir şekilde rahat hareket edemezler. Ne yapsalar nasıl davransalar eleştirileceklerini zannederler. Bu sebeple yeteneklerini ve kendilerini geliştirmede birtakım sorunlar yaşamaktadırlar. Sürekli başkalarının telkinleri doğrultusunda hareket etme eğilimindedirler (Topbaş, 2003, s. 60).

Ümit Duygusu

Günlük yaşamda bazen “umut” bazen de “ümit” olarak kullanılabilen bu duygu TDK tarafından, “Umut” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Ümit, kişinin geleceğe dair kişisel ya da sosyal anlamda bazı güzel ve olumlu şeylerin gerçekleşmesi beklentisidir (Çetin, 2006, s. 55).

Ümitli olmak okul hayatımızdan yaşamımızdaki bütün yorucu işlere tahammül

etmeye kadar güçlü bir işleve sahiptir. Amaçlar ne olursa olsun insan ümitli olduğu zaman üstesinden gelemeyeceği hiçbir iş yoktur. Ümitli olan insanlar, ümitsiz ve karamsar insanlara göre hayatta her zaman daha başarılı olurlar (Bridge, 2004, s. 28).

Olayların gidişatını olumlu açılardan değerlendirebilen, yanlışlarından ders çıkarabilen ve ilerki yaşamına umutla bakabilen bireyler bütün sorunlara, güçlüklerle karşın hayatı severler. Çünkü ümit bireyleri yaşama bağlayan bir duygudur. Ümitsiz olanlar yaşama gücü olmayan veya bu gücü kaybedenlerdir (Akbaşrak, 1977, s. 47).

Üzüntü Duygusu

TDK tarafından “üzüntü” sözcüğü, “Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği, teessür” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Mutluluk ve sevinç duygularının olmadığı zamanlarda ortaya çıkan duygulardan biri üzüntü duygusudur. Üzüntü duygusunun çokça hâkim olduğu bireylerde küskünlük ve hayata tahammül edememe sıklıkla görülmeye başlanır. Üzüntüyle başa çıkmanın yollarından birisi çocuğa iyi bir eğitim vermektir.

İnsanlar gereksinimleri karşılanmadığı ve duygusal anlamda tatmin olmadığı zaman mutsuz ve gergin olmaktadır. Buna elem adı da verilir. Elem, bireylerde gerilim yaratan, hem kendisini hem de etrafındaki kişileri üzmesinden ya da onlara zarar vermesinden dolayı bireylerin olumsuz duygularından bir tanesidir. Bireylerin engellenmesi, başarısız olması, denetim altına alınması, sevdiği bir şeyi kaybetmesi vb. durumlar elem duygusuna sebep olmaktadır. Bu sebeplere bir kişi neden oluyorsa ona karşı düşmanlık, kin, nefret, öfke, kıskançlık, kızgınlık ve iğrenme gibi duygular geliştirmesine sebep olmaktadır. Bireylerin etraflarındaki insanlardan çok kendilerinden kaynaklanan elem duyguları eziklik, utanma, sıkıntı, korku, üzüntü ve bıkkınlık gibi duygulardır (MEB, 2013, s. 5).

Vefa Duygusu

TDK tarafından “vefa” sözcüğü, “Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Geçmişte aynı ortamı paylaşan bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde birbirlerini arayıp sorma ihtiyacı hissetmesi vefa duygusunun bir sonucudur.

Sözünde duran, kararlı ve sadık olan kişiler vefalı kişilerdir. Bu duygu bütün toplumu bir araya getirebilecek güçtedir. Vefa duygusu imkânlar doğrultusunda bireylerle bir şeyler paylaşmayı, yakın çevremizi ve dostlarımızı hatırlamayı gerektirir (Kalyoncu, 2012, s. 73).

Yalnızlık Duygusu

TDK tarafından “yalnızlık” sözcüğü, “Yalnız olma durumu, kimsesizlik”; “Kimse bulunmama durumu, ıssızlık, tenhalık” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). “Yalnızlık duygusu, tek başına kalma hâli ve kimsesizliktir. Bir kimsenin eşsiz, arkadaşsız, dostsuz, koruyucusuz, hamisiz kalma durumudur. Kişinin kendisini ıssız ve تنها hissetmesidir” (Çetin, 2006, s. 71).

Yalnızlık duygusu çoğunlukla bireylerin cesaretlerini azaltmaktadır. Çünkü bireylerin yanlarında güçlü dost ve akrabalarının bulunması cesaretlerini büyük miktarda arttırmaktadır. Yalnızken sesleri çıkmayan, cesaret gösteremeyen bireyler, tanıdıkları insanların buldukları grup eylemlerinde daha cesur davranabilmektedirler. Öbür taraftan büyük gruplar bireylerin gerçeklik algısını ve tehlikelerle alakalı bilincini değiştirebilmektedir. Bunun sebebi büyük grupların davranışları, cesaret duygusu kazandırmaktan çok tahrik etmeleridir (Topbaş, 2003, s. 30).

Yardımseverlik Duygusu

TDK tarafından “yardımseverlik” sözcüğü, “Hayırseverlik” olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük). Toplumda sevgi, saygı, vefa, kardeşlik gibi duyguların

bulunması sonucu ortaya çıkan duygulardan biri de yardımseverlik duygusudur. Bu duygu zorda kalan yardıma muhtaç olan bireylere karşılık beklemeden sırf insan olmasından dolayı yardımda bulunabilmektir.

Son yıllarda başta teknolojiye olmak üzere toplumda meydana gelen bütün değişimler birçok duyguyu azalttığı gibi yardımseverlik duygusunun da azalmasına neden olmuştur. Yardımseverlik duygusunun artırılması için bireyler arasında sağlam dostluk ve kardeşlik köprülerinin kurulması faydalı olabilir.

2.9. Duygu Eğitiminin Amacı ve Önemi

Günlük yaşantımızın büyük bir bölümü çeşitli duygularımızın izlerini taşımaktadır. Aynı gün hatta aynı dakika içinde birçok duyguyu aynı anda yaşayabiliriz. Duygular hayatımızın ayrılmaz parçalarıdır. İnsan kuşkusuz duygusal bir varlıktır. İnsanın duygusal varlık oluşu doğuştan gelen bir özelliktir.

Duyguların yaşamdaki önemini kavrayan, çoklu zekâ teorisini dünyaya tanıtan Harvard Üniversitesi profesörü Howard Gardner yaşamda matematiğin, sözel iletişimin zekâsı olduğu gibi, duyguların da bir zekâ başlığı altında ele alınması gerektiğini belirtmiştir.

Bilimsel incelemelerde IQ seviyesinin başarılı olmayı %20 etkilediği görülmesine rağmen duygusal zekânın iş, aile ve toplum yaşam başarısı üzerinde en önemli etken olduğu görülmüştür. Hayatta kullandığımız yeteneklerden çoğu gücünü düşüncelerimizden ve duygularımızdan almaktadır (Yavuz, 2009, s. 187).

İnsanların duygularının bazı özelliklerinin bilinmesi duygu eğitimi açısından son derece önemlidir. Bu özelliklerden bazıları şu şekilde ifade edilebilir:

- 1- Duyguların ortaya çıkmasını bir şey tetikler.
- 2- Duygular kısa sürede insanı etkiler ve bulaşıcı hâle gelir.
- 3- Duyguların ifadesi evrensel bir yapıdadır.

4- İnsanların duygularını nasıl ifade edeceğini belirleyen şey kültürdür.

5- Duygular genellikle duygusal deneyimlerle yaşanır.

6- Duygular düşünce, davranış ve fizyolojik tepkilerle ortaya çıkar.

7- Duygular insanı kişi ya da nesnelere yönlendirir (Özkalp, 2013, s. 59-61).

Duygu eğitiminin amacı bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı bütün duyguların her yönüyle gelişimine katkıda bulunarak bireyin ve toplumun uyumlu bir şekilde devamını sağlamaktır. Duygu eğitiminin diğer bir amacı ise duyguların kişi tarafından doğru yer ve zamanda kullanılmasına katkıda bulunabilmektir. Son olarak duygu eğitiminin, bireyin daha dengeli ve daha başarılı bir yaşama düzeyine ulaşması için gereksinimlerini ve umutlarını gerçekleştirebileceği bir ortam oluşturmayı amaçladığı söylenilebilir.

Duygu eğitiminin amaçlarına ancak insanların yetenek ve ilgilerine uygun bir şekilde duygu eğitimi verilerek ulaşılabilir. İnsanların kendi ihtiyaçlarından doğan ve duygularıyla yakından ilişkili olan duygu eğitimi çocuğa birçok fayda sağlaması açısından önemlidir. Bu faydalar ana hatlarıyla şunlardır:

Duygu eğitimi toplum düzeninin oluşmasında etkin bir rol oynar. Topluluk hâlinde sosyal hayatta yaşayan insanlar duygularına göre davranırlar. Bu davranışlar sonucu toplumsal düzen sağlanmış olur. Toplumun barış ve huzur içinde yaşamasının yollarından biri de duygu eğitimidir.

Etkili bir duygu eğitimi alan bireyler almayanlara göre iletişim becerileri, özgüven sahibi olmak vb. alanlarda daha başarılı olmaktadır. Duygu eğitimi küçük yaşlardan itibaren insanın değişik ve karışık duygular karşısında nasıl davranacağını belirler. Duyguları güçlü bir şekilde kullanabilmek de duygu eğitimiyle mümkündür.

Bir bebek dünyaya kalıtsal olarak bütün duygularla donatılarak gelse bile duygu eğitimi almazsa duygularının çoğunu zamanla kaybedebilir. Duygu eğitimi eğitimin alt

bileşenlerinden birisidir. Duygu eğitimcileri bireylerin duygularını olması gerektiği gibi eğitmelidir.

Duygu eğitimi alan kişiler çevrelerinin duygularına daha fazla duyarlıdır. Başkalarının sevinç ve kederlerine katılarak duygusal anlamda empati kurabilirler. Çocuğun ilk yıllardan itibaren duygu eğitimi alması onu yaşamda doğru davranışlara, huzurlu ve mutlu seçimlere götürerek toplumsal güven ve huzur ortamının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Duygu eğitimiyle duygularını kontrol edebilen insanlar önüne gelen engelleri kolayca aşabilirler. İnsanlar duygu eğitimiyle hayatlarını adım adım olumlu yönde değiştirebilir. Duygularımız ya bizi güçlendirecek, hayata sınıksız tutunmamızı sağlayacak, ya da bizi zayıflatıp başarısızlığa yönlendirecektir.

Duygu eğitimi sayesinde olumsuz duyguların ürettiği olumsuz durumlar bizi etkileyemeyecek veya daha az etkileyecektir. İnsanlar bazen yanlış olduğunu bile bile bazı davranışları yapmaktadır. Bu olumsuz durumun giderilmesine duygu eğitimi katkıda bulunmaya çalışır.

Duygu eğitimiyle insanları daha iyi tanıyabilir, gereksinimlerini daha iyi analiz edebiliriz. Duygu eğitimi hem doğuştan gelen hem de sonradan kazanılan duygularımızı eğitmede kullanılabilir. Duygu eğitiminde şu iki hususa dikkat edilmelidir:

- 1- Duygu eğitiminde çocuklar üzerinde olumsuz duygu ve düşünceler yerine olumlu duygu ve düşünceler uyandırılmalıdır.
- 2- Duygu eğitimi bilgi öğretimiyle beraber yapıldığında hedeflere ve başarıya daha iyi ulaşılabilir. Duygu eğitiminde bireyin aldığı bilgi de duyguları kadar önemlidir. Ama ne bilgi duygu olmadan ne de duygu bilgi olmadan bir anlam ifade eder. Aralarındaki denge sağlıklı bir duygu eğitimi için şarttır.

2.10. Duygu Eğitiminin Gerekliliği

Duyuş sözcüğü geniş manada duygularla alakalıdır. Bu kavram coşkularla ve duygularla alakalı mantık ve aklın karşıtı olarak kabul edilmektedir. Biliş ile bilgi arasında bulunan farklılık duyuş ile duygu arasında bulunan farklılığa benzemektedir. Duyuş kavramı duygu sözcüğünden daha geniş bir anlamdadır. Duyuşsal alan denildiğinde ise sıklıkla tutumlar, inançlar, değerler, tercihler, ahlak, duygular vb. duygusal boyutu gösterebilen sözcükler anlaşılmaktadır (Bacanlı, 1999, s. 6).

Duyuşsal alanla ilişkili olan duyguyu Manz (2009) kısaca şöyle tanımlar: “İnsanın kendisini ruhsal ve fiziksel olarak ortaya koymasını sağlayan herhangi bir özgül his veya karmaşık tepkidir” (s. 15). İnsanı anlamak ve insanın davranışlarını belirleyip, değerlendirmek için bireyi o davranışa iten duyguyu bilmek gerekmektedir.

Sağlıklı insan ilişkilerine ve daha açık bir iletişime geçebilmek için bedeni iyi kullanmanın yanında, duygusal olgunluğa erişmenin önemi büyüktür. Duygusal olgunluk ise insanın kendi duygularını anlaması ve yaşam düzeyini arttıracak yönde düzenlemesi, başkalarının duygularını anlamak amacıyla empati yapabilmesidir (Baltaş ve Baltaş, 1997, s. 158-160).

İnsanlar arası ilişkilerde kimi bireyler duygularını değil düşündüklerini ifade ederler, kimi bireyler ise duygularını açığa çıkarmazlar. Hâlbuki yaşanan duyguların açıklanması insanlar arası ilişkilerde çok önemlidir. İnsan şahsına ait duygularını açıklayarak kendisi ile ilgili farkındalık seviyesini yükseltirken, muhatabı olan kişi tarafından duygularının anlaşılmasına imkân tanır (Şahin, 2010, s. 49).

Duygu eğitimi gerek ailede gerekse okulda gelişigüzel yapılmamalı planlı ve programlı olmalıdır. Çocukların okuldaki ve ailedeki yaşamsal alanı eğlenceli ve mutlu bir ortam olmalıdır. Çünkü çocukların duygusal anlamda sağlıklı olmaları hem öğrenme yetenekleriyle hem de etkili bir şekilde düşünebilmeleriyle doğrudan ilişkilidir. Çocuklara

gerginliğin olmadığı, korkuların ve hayal kırıklıklarının bulunmadığı, her zaman mutluluk ve neşenin yaşandığı, kendilerini güvende hissedebildikleri bir ortam sunulmalıdır. Ancak bu şekilde çocukların üretken, bağımsız, mutlu ve başarılı olmalarına katkı sağlanabilir (MEB, 2013, s. 16).

Okullarımızda bilgi eğitimi daha çok yarışmalara ve sınavlara hazırlamak vb. amaçlarla yapılmaktadır. Buna benzer şekilde öğrencilerin duygusal gelişimlerini artırmak için okullarda duygu eğitimi çalışmaları yapılması gerekmektedir. “Bilgi kadar, belki ondan çok daha fazla insanların duygu eğitimine ihtiyaçları vardır. Çünkü insan bilgi ile değil, duyguları ile insandır. Bir bilgisayara bilgi yüklemekle onu eğitmiş olmazsınız” (Kalyoncu, 2012, s. i).

Duyguların anlatılabilmesinde öğrenmenin etkisi yadsınamaz. Bu sebeple bireyler duygularını ailelerinden, içerisinde yaşamış olduğu toplumdaki, aldığı eğitimlerden kısacası ait olduğu toplumun kültüründen edindiği şekliyle başkalarına anlatabilmektedir. Bireyler bazı duygularını bastırması gerektiğini ve bazı duygularını toplumda kullanması gerektiğini kültürlenme yoluyla öğrenmektedirler. Bireyler duygularının doğal anlatımını sadece bebeklik yaşamları ve çocukluk dönemlerinde sergilemektedirler. Bireylerin diğer yaşam dönemlerinde ne zaman, nerede, nasıl duygusal eylemlerde bulunacaklarını iyi ayarlamaları gerekmektedir (Başaran, 2000, s. 97).

2.10.1. Ailede Duygu Eğitiminin Gerekliği

Aile biyolojik ilişki neticesinde birey türünü devam ettiren, belirli kurallarla karşılıklı ilişkilerin tanımlandığı, sosyalleşme sürecinin ilk olarak başladığı, o zamana kadar toplumdaki maddi ve manevi zenginlikleri nesilden nesile taşıyan biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, hukuki şekilleri olan toplumsal bir birimdir (Tezcan, 1997, s. 14).

İnsanın yaşam kaynağı ailesidir. Çünkü insan ilk olarak ailesinden edindiği duygularla gelişmekte ve ailesinin duygusal ortamında serpilip büyümektedir. Bütün psikologların çocuklarla ilgili psikolojik sorunlarda çocukluğun ilk yıllarına inmesi bu duygusal sürecin bir sonucudur. Çocukların bebeklik döneminde gördüğü sevgi ve şefkat duygusu çok önemlidir. Bebeklikte geçirilen olumsuz duyguların neden olduğu sonuçlar ilerleyen yıllarda hatta yetişkinlik döneminde kişilik bozukluklarına yol açabilmektedir.

Çocuğuna kızım demeyi içinden geçiren fakat diyemeyen, kızı babasını öpmek için yanına yaklaştığında her zaman onu eliyle iten babanın hayatı boyunca ailesinden ne şefkatli bir yaklaşım gördüğünü ne de “oğlum” kelimesini duyduğunu araştırmalar sonucu öğreniyoruz. Buradaki ebeveynlerin çocuklarını kabul edememelerinin temelinde anne-babalığı benimseyebilecekleri yeterli duygusal olgunluk seviyesine ulaşamamaları gerçeği bulunmaktadır. Çocuklarda temel güven duygusunun meydana gelmesinde annelerinin uyumlu ve sebatlı tutumları büyük önem arz etmektedir. Bu durumun temelleri de bebeklik çağındaki yemek yeme, temizlik ve uyku gibi gereksinimlerinin belirli bir düzen içerisinde karşılanabilmesiyle atılmaktadır (Yavuzer, 1993, s. 15).

Aile duygu eğitiminin yapıldığı ilk yerdir. Güzel duyguların açığa çıkarılıp buna bağlı olarak olumlu davranışların kazandırıldığı temel kurumdur. Duygu eğitiminde bireyin bütün yaşamını bir bina olarak düşünürsek aile bu binanın temelidir. Çocuğun kazandığı sevgi, güven, ait olma gibi temel duygu gereksinimlerinin ilk karşılandığı yer ailedir.

Toplumların temeli ve esas unsuru olan aile, bireylerin duygusal gelişimlerine etki eden ilk ve en önemli sosyal tabakadır. Herhangi bir ailede dünyaya gözlerini açan bireyler dış dünyayı algılamaya en çok müsait oldukları bebeklik dönemlerinin tamamını ve çocukluk dönemlerinin de çoğunu ailesiyle birlikte geçirmektedirler. Bireyler kişilik gelişimlerinde ve toplumsallaşmalarında rol oynayan olumlu veya olumsuz örnekleri ilk

önce aile bireylerinde görmektedirler. Bireyler dillerini ve dinlerini ilk önce ailelerinden öğrenmekle birlikte toplumda bulunan norm ve değerlerin ilk provalarını da aileleriyle yapmaktadırlar (Akbarak, 1977, s. 67).

Bireyin içerisinde yaşadığı ve çok geniş bir kapsama sahip olan aile kurumu çeşitli tür ve sınıflamalara ayrılabilir. Aileyi genel olarak sağlıklı ve sağlıklı olarak ikiye ayırabiliriz: Sağlıklı ailede üyeler doğruları söylemekte ısrarlıdır ve mücadele eder, gerçekçi olmak için çaba gösterir, kendi düşünce, duygu ve tavırlarından kendisini sorumlu görür. Sağlıklı aile ortamında ise üyeler içten değil dıştan denetimli bireyler olarak yetişirler (Aydın ve Gürler, 2014, s. 32).

Anne ve babaların “geleceğin yetişkinleri” olacak çocuklarına iyi bir duygu eğitimi verebilmesi, aslında önceden iyi bir duygu eğitimi almış olmalarına bağlıdır. Çocuklara okulda da duygu eğitimi verilmektedir fakat çocukların okula başlamadan önce de duygularının olması ailede yapılacak duygu eğitiminin önemini gözler önüne sermektedir.

Çocuğun aileden beklentilerini genel olarak üç bölümde toplayabiliriz:

1. Güven: Çocuğun aile içi eğitim alarak toplumla kendisini uyumlu hâle getirebilmesi çocukta güven ve emniyet duygusu oluşturmaktadır. Çocuk ailesindeki bireylerle huzurlu ve uyumlu olunca ilerki yaşamında toplumda huzurlu ve uyumlu bir birey olabilecektir.
2. Sevecenlik: Bütün çocuklar sevgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuğun sevgi gereksinimi kadar çocuğa gösterilen sevginin şekli de önem arz etmektedir. Sevgi duygusundan kendilerine düşen payları alamayan çocuklar yetimhanelerde maddi imkânlar elverişli olmasına rağmen gelişme gerilikleri gösterebilmektelerse, çocuklara gösterilen bilinçsiz ve aşırı hoşgörü de onlara zarar verebilmektedir.
3. Etkinlik: Çocuklara sürekli baskıcı davranılmamalı, çocuklar gereken ölçülerde özgür bırakılmalı, onlar için faydalı etkinlikler gerektiğinde yapılmalıdır. Çocukları faydalı etkinlik faaliyetlerine yönelterek cesaretlendirmek onlar için gereklidir (Altınköprü, 2008, s. 72).

Anne-babanın çocuklara karşı tutumu çocukların bazı duygu ve davranışları kazanıp kazanamamalarında hayati öneme sahiptir. “Suçlayan, cezalandıran ve sürekli karışan ana-babanın çocuklarının kolayca ağlayan çocuklar olduğu görülür. Baskı altında büyüyen çocuklarda genellikle isyankâr vaziyet alışlarla birlikte aşağılık duygusu gelişebilir” (Yavuzer, 1993, s. 29).

Ebeveynlerin çocuğu aşırı baskı altına alıp gerekenden fazla korumacı tutumla çocuğa yaklaşması, çocukta aşırı bağıllık duygusunun gelişimine bağılı olarak güvensizlik oluşturacaktır. İnsanlık tarihi boyunca bilimde, sanatta ve yaşayış tarzında pek çok değişiklik meydana geldiği hâlde ailenin çocuk eğitiminde oynadığı rolün önemi hiç sarsılmamıştır. Aile eğitiminin çocukların eğitimlerindeki önemi şu noktalara dayanmaktadır:

Aile yaşamının esası güven, sevgi, karşılıklı anlayış ve bağıllık gibi duygulara dayanmaktadır. Bu duygular etrafında şekillenen bir aile ortamı çocukların eğitimlerinde her açıdan elverişli olan bir yerdir. Aile yuvasında çocuklar için yaşamak, onları en iyi şekilde yaşatmak ve yetiştirmek eğilimi ağır basmaktadır. Bu sebeplerle aileler çocuklarının bedenlen, zihnen ve ruhen gelişimlerine önem vermektedirler. Çocuklar ilk izlenim ve değerlendirmelerini aile içerisinde yapmakta, ilk alışkanlıklarını burada kazanmakta ve duygusal yaşantılarının temellerini burada atmaktadırlar. Bu temelleri sağlam atabilen çocuklar hem okulda hem de toplumda sağlıklı bir gelişmeyi ve uyumu yakalayabilmektedirler. Bir milletin veya toplumun devamlılığının sağlanması noktasında aile eğitiminin yeri çok büyüktür (Akbaşrak, 1977, s. 68).

2.10.2. Okulda Duygu Eğitiminin Gerekliliği

Çocuklar etraftan görüp gözlediklerini yapmaya çalışmaktadır. Bu nedenle duygularını içinde yaşadığı toplumdan etkilenererek ve topluma bağılı olarak oluşturur. Çocuklar temel eğitimlerini aileden alır fakat günümüzün hayat şekli ailede ve aile

bireylerindeki ilişkilerde bir kısım değişiklikler oluşturmuştur. Büyük aileler parçalanarak çekirdek aile şeklini almış, çocuklarıyla bütün gününü geçiren ebeveynlerin yerini çalışan anne ve babalar almıştır. Bütün bu gelişmeler eğitim alanında meydana gelen ihtiyaçların okullar aracılığıyla giderilmesine yol açmıştır (Yılmaz, 2013, s. 11).

Bireyin şahsiyet gelişimine ailesinden sonra en çok etki eden kurum okuldur. Bunun sebebi okulun, kişinin yaşam mücadelesinde ihtiyaç duyduğu bilgi ve yetenekleri kazandıran bir kurum olmasıdır. Okul buna ek olarak çocuğun ailesinde öğrendiği eksik ve yanlış davranışları düzeltme olanağı sağlar. Öğrencilere türlü eğitim öğretim ortamları sunarak kişilik noktasında çocuğun duygu gelişimini sağlamaktadır (Akbayrak, 1977, s. 121).

Eğitim kurumları aynı zamanda sosyal kurumlardan olduğu için, birçok öğrenci ve yetişkin bireyi gün içerisinde bir araya getirir. Bireyler okula gelirken sadece bilgilerini ve bedenlerini değil bunun yanında toplumsal becerileriyle beraber duygularını yönetme becerilerini de getirirler (Türnüklü, 2004, s. 138).

Günümüz şartlarına bağlı olarak okulların yalnızca tek bir alanda değil değişik alanlarda akademik başarının yanında bireyin duygu eğitimine katkıda bulunarak insanı bir bütün olarak ele alması gerekmektedir. “Örgün öğretimde öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde yeteri kadar çalışılmamaktadır. Okullarda öğrencilerin kendi aralarında ve yetişkinlerle yaşadıkları çoğu kişiler arası sorunların kaynağına bu alandaki yetersizliklerin neden olduğu düşünülmektedir” (Türnüklü, 2004, s. 136).

Duygular yaşayarak öğrenilir bu nedenle okullarda çocuklara sadece bilişsel beceriler kazandırmak yetmez. Çocukların duygusal gelişimini destekleyebilecek değişik yaşam ortamları yalnızca okullarda değil çocukla ilgili olan bütün kurumlarda oluşturulmalıdır.

Çocukların yeni olan herhangi bir şeyi öğrenirken duygular her zaman çocukların yanındadır. Bu yönüyle akademik açıdan başarılı olmak isteyen çocuklar için duygu eğitimi zorunludur. Bunun da ötesinde okullarda düzenli bir şekilde duygu eğitimi sunmak en az matematik ve diğer eğitim-öğretimler kadar gereklidir (Bridge, 2004, s. 36).

Ortaokul döneminde kazandığımız duygular hayatımızın ilerleyen dönemlerinde yaşamımızı etkileyebilir. Bu yüzden okullarda verilen eğitim hem zihinsel hem de duygusal gelişimimize yönelik olmalıdır. Böylece sağlıklı davranan bireyler topluma kazandırılabilir.

Ortaokul çağındaki çocukların yaşadığı topluluk içinde diğer bireylerle uyumlu bir şekilde yaşamını devam ettirebilmesi için eğitim ve öğretimle gerekli donanımlar çocuğa kazandırılmaktadır. Okulda yapılan bütün çalışmaların amacı çocukların bilişlerini, psiko-motor hareketlerini ve duygularını geliştirebilmektir (Yörükoğlu, 2007, s. 57-66).

Okuldaki duygu eğitiminin amacı kısa dönemde çocuğu duygularını kontrol edebilen başarılı bir öğrenci olarak bir sonraki sınıfa veya öğrenime hazırlamaktır. Uzun vadede ise öğrencilerin topluma ve devlete faydalı bir yurttaş olmasını sağlamaktır.

Türk eğitim sisteminde eğitim düzeyi arttıkça bilhassa duyuşsal alan bakımından öğrencideki tutarlı hareket ve tavır sayısında azalış olmakta, nitelik ise özünü kaybetmektedir (Sönmez, 1986, s. 57). Dünyadaki tüm eğitim sistemlerinin amacı iyi vatandaş ve iyi birey yetiştirmektir. Bu hedefe ulaşmak için eğitimciler zihinsel, duygusal ve davranış bakımından insanlara işlem uygular. Tüm bu faaliyetlerin amacı bireyde istenilen davranış değişikliği meydana getirmektir (Yılmaz, 2013, s. 12).

Çocuk okulda gerçek yaşamın bir tür provasını yapmaktadır. Çocuk okulda günlük hayatta yaşabileceği bütün duyguları sınıf ve okul arkadaşlarıyla değişik olay ve durumlar karşısında yavaş yavaş yaşamaktadır. Eğitim çocukta iyi ve güzel duyguları uyandırmalı olumsuz duygu ve davranışları önlemelidir. Ancak bu şekilde çocuklar gelecek yaşamlarında mutlu olabilir.

Çocuklar Türkçe derslerinde şiirler yoluyla öğrendikleri duyguları günlük hayatlarına kolayca uygulayabilirler. Tüknüklü (2004) sosyal ve duygusal öğrenme programlarının okul ortamında uygulanmasıyla ilgili şu önerileri getirmektedir:

1. Sosyal ve duygusal öğrenme programları bireylerin yaşlarına ve seviyelerine uygun olarak hazırlanmalıdır.
2. Örgün öğretimlerde ders programlarına sosyal ve duygusal öğrenme programlarının amaçları eş süreli olarak örtük bir şekilde konulmalıdır.
3. Öğretmenler hem ailelerle hem de çocuklarla etkileşimlerinde sosyal ve duygusal öğrenme programının temalarına göre hareket etmelidirler.
4. Sosyal ve duygusal öğrenme programları öğretmenler, okul idarecileri, aileler ve öğrencileri kapsayıcı nitelikte hazırlanmalıdır (s. 145). Duygusal gelişimle ilgili etkinlik planlama ve uygulama çalışmalarında şu hususlarda dikkatli olmak gerekmektedir:
 - 1- Çocukların gelişim seviyelerine, yaşlarına, bireysel farklılıklarına uygun bir şekilde çevresel düzenlemeler yapılmalı ve etkinlikler planlanmalıdır.
 - 2- Çocukların benliklerini olumlu şekilde geliştirici, kendilerini oldukları gibi kabul etmelerini sağlayıcı, çocukları destekleyici tutum ve davranışlar benimsenmelidir.
 - 3- Çocukların arkadaşlarının düşünce ve duygularını anlayabilmelerine imkân sağlanmalı, çocuklar düşüncelerini ve duygularını kabul görececek bir biçimde açıklayabilmelidir.
 - 4- Çocukların etraflarındaki diğer çocuk ve bireylerle etkileşim içerisinde bulunmalarını sağlayacak çevreler oluşturulmalıdır.
 - 5- Çocukların algılama biçimlerine göre dış dünyayı ve çevrelerini ifade edebilmelerine yardımcı olunmalıdır.
 - 6- Çocukların birlikte hareket etme, paylaşma, vazife ve sorumluluk alma gibi davranışlarının oluşabilmesine olanak tanıyan etkinlikler planlanmalıdır.

7- Çocukların karar alma ve seçme yeteneklerini kazanabilmelerine fırsatlar verilmelidir (MEB, 2013, s. 22).

Sınıf ortamında uygulanabilecek duygusal gelişimi destekleyen etkinliklerden bazıları şunlardır:

- 1- Sıfır ile on iki yaş döneminde bulunan çocukların duygusal gelişim özelliklerini arttırıcı sınıfta drama etkinliği,
- 2- Çocukların ergenlik dönemlerinde yaşanabilecek duygusal özelliklerin anlatıldığı sınıfta drama etkinliği,
- 3- Diğer yaşam ortamlarıyla duygusal gelişim alanlarının bağlantısını anlatan örnek yaşantılar etkinliği,
- 4- Sınıfta müzik, maske, kukla vb. değişik materyallerin kullanılmasıyla değişik duyguları ortaya çıkarma etkinliği,
- 5- Sınıfta değişik duyguları ortaya çıkaran oyun etkinlikleri,
- 6- Değişik duyguları ifade eden bir öykü oluşturup sınıfta canlandırma etkinliği (MEB, 2013, s. 22).

Okulda herhangi bir şeyin öğretiminde mühim olan öğrencilerin bazı konular hakkında kazanabilecekleri bilgilerin azlığı veya çokluğu değildir. Öğrencilerin düşünce ve duygu yaşamını, kişiliğini geliştirebilmektir. Öğrenciler öğrendikleri birçok bilgiyi zamanla unutabilirler. Ama öğrencilerin işitmeyi, düşünmeyi, görmeyi ve becerilerini kullanmayı öğrenerek eğitim kurumlarından mezun olmaları gerekmektedir (Ayhan, 1997, s. 181). Öğretmenler de duygu gelişimine katkıda bulunup çocuğa yol göstermelidir.

Eğitim esnasında çocuğa sevgi gösterilmesi ve güven ortamı sunulması hem eğitimi veren kişiye hem de eğitim alan kişiye huzur verecektir. Bu huzur ortamı içerisinde çocuklar kendilerine verilmek istenen bilgileri daha iyi kavrayabileceklerdir. Çocuklara dayak atma, baskı yapma, korkutma gibi cezalarla yaklaşma oluşan bu güven ve sevgi

ortamını zayıflatacak hatta yok edebilecektir. Bu tip cezalar sunma geçici bir çözüm getirmiş gibi görünse de sürekliliği bulunmamaktadır. Aksine eğitim vermeye çalışan kişilere kin ve nefret duymasına ayrıca düşmanlık beslemesine neden olacaktır. Çocuklar kendileriyle ilgili iyi duygular beslemeyen, kendilerini sevmeyen kişilerin kendilerine ceza vermelerine asla tahammül edemezler. Burada önemli olan çocukların neden cezalandırıldığını bilmeleri ve bu cezayı haklı olarak aldıklarının bilincinde olmalarıdır (Aydın ve Gürler, 2014, s. 37).

Öğretmenlerin çocuklara bilgi vermelerinin yanında duygusal açıdan okur yazar olmaları öğrencilerinin duygularını okuyabilmeleri bağlamında büyük bir etkiye sahiptir (Bridge, 2004, s. 39). Öğrencilerine karşı duygular noktasında hassas davranan öğretmenler şu etkinliklerden bazılarını yaparak çocukların duygu gelişimine katkıda bulunmaya çalışabilir:

Öğretmenler duygularla alakalı öğrencilerine şiir yazdırabilir veya mutluluk, kıskançlık, yalnızlık vb. konularda kendileri şiirler yazarak şiirlerini öğrencileriyle paylaşabilir. Öğretmenler okulda, sınıfta veya günlük yaşamda herhangi bir olay meydana geldiğinde bu olayların hem duygusal hem düşünsel boyutuyla ilgilenmeli, duygusal boyuta ayırdığı zamanı kayıp olarak görmemelidirler. Öğretmenler çocukların samimi bir şekilde duygularını fark edip tanınmasına ve etkili bir biçimde dile getirmesine gereken katkıyı yapmalıdır (Bridge, 2004, s. 59).

2.11. Duygu Eğitimi ile İlgili Görüş ve Araştırmalar

Duygu eğitimiyle ilgili bugüne kadar istenilen düzeyde araştırmalar yapılmamıştır. Duygularla ilgili yaşamın her alanında yapılan çalışmalar eğitim alanındaki çalışmalarla birleştirilmiştir. Duygu eğitimi adıyla alanyazında birkaç çalışma dışında çalışma yoktur. Bu çalışmalara bakıldığında zaman genellikle metinler üzerinden yapılan çalışmalar olduğu görülmüştür. Bunun nedeni duygu eğitimi konusunun çalışma alanı olarak yeni olmasıdır.

Yapılan tez vb. çalışmaların öğretici ve edebî metinlerin duygu eğitimi açısından incelenmesi şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada diğer çalışmalarda yer almayan duygu eğitiminin şiirler yoluyla incelenmesi üzerinde durulmuştur. Araştırmayla ilgili olarak duyguların sınıflandırılması, duygu eğitiminin önemi ve işlevi, çocuk ve duygu gelişimi gibi kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.11.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Saltalı'nın (2010) "Duygu Eğitiminin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi" başlıklı doktora tezi giriş ve sonuç haricinde dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Duygu Eğitimi Programı'nın okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş çocuklarının duygusal becerilerini (duyguları tanıma, duyguları anlama ve duyguları ifade etme) etkileyip etkilemediğinin ortaya konması amaçlanmıştır. Tezin bulguları ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Duygu Eğitimi Programı çocukların duygularını tanıma, duygularını anlama, duygularını ifade etme ve duygusal becerilerine olumlu katkı sağlamış ve puan ortalamalarında anlamlı düzeyde artış yaratmıştır. Duygu Eğitimi Programı'nın kalıcılığını sınamak amacıyla deney grubu çocuklarının duygularını tanıma, duygularını anlama, duygularını ifade etme ve duygusal becerisi son-test izleme testi puan ortalamaları karşılaştırılmış ve eğitimin etkisinin sekiz hafta sonunda korunduğu ortaya konmuştur.

Gürel'in (2006) "Öğretici Hikâyeler Yoluyla Düşünce ve Duygu Eğitimi Tanımlar ve Yöntemler" başlıklı yüksek lisans tezi giriş ve sonuç haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada insan doğasının özellik ve niteliklerine bağlı olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin beraberlik ve bütünlük içerisinde yürütülmesinin gereğine yönelik açık tanımlamalar getirilmesinin yanında denge ve uyum yükseltici özellikleri sebebiyle öğretici hikâyeler yoluyla öğrencilerin düşünce ve duygu geliştirmelerinde sağlanabilecek belirgin açılımları, soru-cevap yöntemi ile kullanılan diğer yöntemlerin yönlendiriciliği

ışığında belirlemek ve sınıflandırmak amaçlanmıştır. Tezin bulguları ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlara göre araştırmanın üst ve alt sorularına geçerli ve güvenilir cevap sunduğunu söyleyebiliriz.

Tarhan (2005) “Kendinizle Barışık Olmak Duyguların Eğitimi” adlı kitabında “Beyin Hazinesini Yönlendirebilmek, Duyguların Eğitimi, Duyguların Kaynağı, Mutluluk Katsayısı, Beyin ve Duygular, Zekâ, Duygusal Zekâ, Hafıza, Soyut Düşünce ve Beyin, Beyin Sağlığı ve Unutkanlık, Kişilik Değişir mi? konularını birinci bölümde; Ruh Sağlığımızı Koruma Yolları ve Tıp, Sürekli Endişe Hâli, Kronik Stresin Sonuçları, Depresyon, Depresyonun Beslenmesi, Beyin ve Akıl Hastalıkları, Panik Atak, Sinirlilik, Yorgunluk ve Beyin, Yorgunluk Çeşitleri, Osteoporozun Psikososyal Boyutu ve Psikiyatrik Tedavisi, Tatil Yorgunluğu Olur mu?, Genomun Geleceği konularını ikinci bölümde; İçimizdeki Güç, Beynimizdeki Mutluluk Hormonları, Güzel Düşünün Beyniniz Morfin Salgılasın, Kanseri Yenebilmek, Az İlaç, Hızlı Tedavi, İç Disiplin, Duygusal Zekâ veya Nefis Terbiyesi, En Zor Kontrol Edilen Duygu: Öfke, Değişimci Üretkenlik konularını üçüncü bölümde; Ahlak Eğitimi, Duygu Sağlığına Çözüm, Lokum Testi ve Doyumu Erteleme Duygusu, Söz Büyüğün “Sus” Küçüğün mü?, Anne Hapishanede Ya Çocuk?, Çocukta Öfke ve Korku Duygusu, Bencillik Yalan İlişkisi, Büyüklük Hastalığı, Güç Mutluluk Getirir mi?, Şiddet Hak Arama Yöntemi midir?, Büyük Balık Küçük Balığı Yutar mı?, Güvensizliğin Sebepleri konularını dördüncü bölümde; Toplumsal Hayat: Sorunlar ve Çözümler, Satanizm: Mahiyeti, Yayılma Sebepleri ve Önleme Yolları, İşyerinde ve Toplumda Stresin Arttığı Nasıl Anlaşılır?, Yatılı Okullarda Kıraşa Dikkat, Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Çocuk ve Toplum Psikolojisini Nasıl Etkiler?, Fiziksel Mekânın Fikir Üretimine ve Verimliliğe Etkisi, Büyük Yöneticilerin 10 Ortak Özelliği, Freud’un Yanılgısı konularını beşinci bölümde; Sağlıklı İletişim: İyi Diyalog, Diyalog Yeteneğinizi Test Edin, Diyalog Kurma Yolları, Evlilik İçin Mutluluk Testi konularını

altıncı bölümde; Röportajlar, Taraftarlık mı, Kişilik Bozukluğu mu?, Çağın Hastalığı: Unutkanlık, “Taş Fırın Erkeği” Modeli Toplumsal Yapımıza Zarar Veriyor, Davranış Bozuklukları Medyayla Besleniyor, Beynimizin de Check-Up’a İhtiyacı Var, Hiperaktif Büyükler, Mutlu Bir Aile Orkestra Gibidir, Kaynaklar” konularını yedinci bölümde incelemiştir. Tarhan çalışmasında ruh sağlığını korumanın yolunun insanın kendisiyle barışık olmasından geçtiğini ortaya koymuştur. Bütün bunları gerçekleştirebilmek için duygularımızı eğitmek gerektiğini belirtmiştir.

Fersahoğlu ve Demir’in (2012) “Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi” adlı kitabı giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: 1. Duygu Tanımı, Çeşitleri, Önemi ve Tasnifi; 2. Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişimi; 3. İslam Terbiye Sisteminde Duygu Eğitim ve Öğretimiyle İlgili Bazı Öneriler. Çalışmada İslam eğitim sisteminde duygu eğitiminin önemine dikkat çekmek, okuyuculara az da olsa bazı bilgiler vermek amaçlanmıştır. Duygu eğitiminden yoksun olan bir inanç sisteminin ruhsuz ve mekanik bir inanç sistemi olduğu ortaya konmuştur.

Bridge’nin (2004) “Siz Olsaydınız Ne Yapardınız? Duyguların Eğitimi” adlı kitabı dört bölümden oluşmaktadır Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: 1. Duygusal Zekâ; 2. Duyguların Eğitimi; 3. Yöntem; 4. Uygulamalar. Çalışmada kendisiyle barışık, mutlu ve başarılı bir yaşama ulaşmak için duyguların öğrenilebilmesi ve yönetilebilmesi ile ilgili bilgiler vermek amaçlanmıştır. Sağlıklı, kendisiyle barışık, mutlu ve başarılı çocuklar yetiştirmek isteyen anne-babalar ve öğretmenler için duygu eğitimiyle ilgili pratik bilgiler ortaya konmuştur.

Kalyoncu’nun (2012) “Mutluluk İçin Duygu Eğitimi” adlı kitabı 19 küçük bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: I. Temel İhtiyaçlar İçinde Duygularımız; II. Kainat İçinde Bir Yaratılış Harikası: İnsan; III. Duygu Eğitimi ve İnsanın “Anlam İhtiyacı”; IV. Aidiyet Duygusu ve “Kimlik”; V. Sevgi ve Korku

Duygusu Arasındaki Kişilik Gelişimi; VI. Güzel ve Kötü Duygular; VII. Güzel Duygularla Beslenen Güzel Huylar; VIII. Kötü Duyguların Sebep Olduğu Kötü Huylar; IX. Dost-Arkadaş Çevresinde Duygusal Etkileşim; X. Hoşgörü Sahibi Olmak; XI. Ergenlikte ve Gençlikte Şiddete Meyil; XII. Benlik Sevgisi Problemi; XIII. Sahip Olma ve Ebedileşme Duyguları; XIV. Korku ve Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri; XV. Şiddet ve Öfke Duygusundan Korunmak; XVI. Hataları Giderme; XVII. Ölüm Korkusu; XVIII. Sevgi ve Toplumsal Uzlaşma; XIX. Anne Babalara Notlar. Çalışmada temel ihtiyaçların temininde söz konusu olabilecek tehlikelerden korunmak için duyguların tanınması ve kontrolü ile ilgili bilgiler vermek amaçlanmıştır. Hayatı tadında, onurlu, özgürce yaşamak ve mutlu olmak için duygu eğitimiyle ilgili bilgiler ortaya konmuştur.

Otluoğlu (2002) “İlköğretim Okulu Programı’nda Duyuşsal Alan ve Duygu Eğitimi” adlı çalışmasında ilköğretim ders programlarının amaçlarını duyuşsal alan ve duygu eğitimi bakımından irdeleyip bazı öneriler ortaya koymayı amaçlamıştır. Kullanılmakta olan duyuşsal alan sınıflamasıyla yeterli düzeyde duyuş kazandırılmadığını bu nedenle duyuşsal alana özgü yeni bir sınıflama oluşturulması ya da seçilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Köse (2009) “7-13 Yaş Çocuklarının Duygusal Zekâ Düzeyi” adlı yüksek lisans tezinde 7 ile 13 yaşlar arasındaki çocukların duygusal zekâ seviyelerini yaş, cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenleri bakımından araştırmıştır. Çalışma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Samsun’da merkez ilçelere bağlı sekiz tane ilköğretim okulunda, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarında okuyan toplam 500 tane çocukla yapılmıştır. Çalışmada, ilköğretim çocuklarının duygusal zekâ seviyelerini tespit etmek amacıyla araştırmacının geliştirdiği “7-13 Yaş Duygusal Zekâ Ölçeği” ile veriler toplanmıştır. Kız çocuklarının duygusal zekâ seviyelerinin erkek çocuklara göre yüksek

olduğu, çocukların sınıf seviyesi arttıkça duygusal zekâ seviyelerinin de arttığı çalışma sonunda ortaya konmuştur.

Kırtıl (2009) “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri ile Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul öncesi eğitimden faydalanıp faydalanmama durumu ve anne-baba tutumu değişkenlerine bağlı olarak ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ ve yaşam doyumu seviyeleri arasında bulunan ilişkiyi araştırmıştır. İzmir’de merkez ilçelere bağlı ilköğretim okullarının altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında okuyan 293 tane öğrencileriyle yapılmıştır. Çalışmadaki veriler Ergin, İşmen ve Özabacı tarafından geliştirilen Duygusal Zekâ Ölçeği (1999) ile Diener, Emmans, Lorsen, Giffin tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği (1985) ve kişisel bilgi formuyla toplanmıştır. Yaşam doyumu ve duygusal zekâ alanları arasında pozitif boyutlu anlamlı bir bağlantı bulunmuştur. Genel duygusal zekâ ortalamalarına cinsiyete göre bakıldığında, kız çocuklarının ortalamaları erkek çocuklara göre yüksek çıkmıştır. Genel duygusal zekâ boyutunda anne baba tutumuna bakıldığında ise, öğrencilerin duygusal zekâ ve yaşam doyumu seviyeleri arasında bulunan ilişkide anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Genel duygusal zekâ ortalamalarında ve yaşam doyumu ortalamalarında yaşa, okul öncesi eğitimden faydalanıp faydalanmama ve anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıkların bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.11.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Williford (2000) akademik başarılar ve duygusal zekâ arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığını incelemiştir. Araştırmada örneklem ilköğretimde okuyan 500 tane öğrenciden meydana gelmiştir. Çalışmada Bar-On duygusal zekâ ölçeğine göre veriler toplanmıştır. Akademik başarı ile duygusal zekâ ilişkisinin pozitif yönlü olduğu çalışma sonunda ortaya konmuştur.

Mayer, Perkins, Caruso ve Salovey (2001) çalışmalarında üstün yeteneklilik ve duygusal zekâ arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığını incelemiştir. Çalışmada duygusal zekâ ölçeğine göre veriler toplanmıştır. Genel zekâyı ise “Peabody Resim Kelime Ölçeği”ne göre ölçmüşlerdir. Çalışmanın örnekleme ergenlik dönemindeki 11 öğrencidir. Duygusal zekâ seviyesi yüksek çıkan ergenlerin kendilerini daha güzel ifade ettiği, duygularını yönlendirici olarak gördükleri, toplumsal hayatlarında strese karşı daha dirençli fertler olduğu çalışma sonunda ortaya konmuştur.

Tenenbaum, Visscher, Pons ve Harris (2004) çalışmalarında sanayileşmemiş alanlardaki çocukların duyguları anlama yetenekleriyle alakalı yapılan araştırmada 18 tanesi köyde hayatını sürdüren 49-84. aylar arasında olan, 21 tanesi de 97-132. aylar arasında olan toplam 39 çocuktan Duyguları Kavrama Testi (Test for Emotional Comprehension) kullanılarak veriler elde etmişlerdir. Sekiz ile 11 yaş aralığında bulunan çocukların duygularını anlama puanlarının dört ile yedi yaş aralığındaki çocuklardan daha fazla bulunduğu bunun yanında bu çocukların duyguların dış nedenlerinin daha iyi farkına vardıkları çalışma sonunda ortaya konmuştur.

Bohnert, Crnic ve Lim (2003) çalışmalarında saldırgan davranışlar ve duygusal beceriler arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığını incelemiştir. Araştırmada örneklem yedi ile 10 yaşları arasında 90 tane çocuktan oluşmaktadır. Çalışmada çocuklardan elde edilen duyguları anlama becerileri verileri “Kusche Etkileşimli Görüşme Formu” (Kusche Affective Interview) ile saldırgan davranışlar verileri ise annelerin “Çocuklar İçin Davranış Dereceleme Ölçeği”ni (Child Behavior Checklist) doldurmasıyla toplanmıştır. Duyguları ifade etme becerisi verileri de çocuklara göre özel olarak hazırlanan laboratuvarında çocukların geçirdiği 30 dakikalık zamanın video kayıtlarının gözlemcilerce değerlendirilmesi sonucu toplanmıştır. Çocuğun duygularını ifade etmesinde öfke tepkisini dışa vurmayla saldırganlık puanları arasında anlamlı seviyede bağlantı

olduğu; duyguları anlamada, olumsuz duyguları anlama ile saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu çalışma sonunda ortaya konmuştur.

Hay (2008) “Düşünce Gücüyle Tedavi” adlı kitabını 16 bölümden oluşturmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: I. İnandıklarım; II. Sorun Nedir?; III. Sorun Nereden Kaynaklanıyor; IV. Doğru Mu?; V. Şimdi Ne Yapıyoruz?; VI. Değişime Direnmek; VII. Nasıl Değişiriz?; VIII. Yeniyi İnşa Etmek; IX. Günlük Çalışma; X. İlişkiler; XI. İş; XII. Başarı; XIII. Zenginlik; XIV. Beden; XV. Liste; XVI. Benim Hikâyem. Çalışmada düşüncelerle duygular arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Evrende her şeyin bir karşılığı olduğu insanların olumsuz düşüncelerinin bedelini fiziksel, zihinsel ve duygusal rahatsızlıklarla ödediği belirtilmiştir. Duyguların enerji olduğu, olumsuz düşüncelerin olumsuz duyguları yaratarak düşük frekanslı duyguları meydana getirdiği, düşük frekanslı duyguların da bedenin bağışıklık sistemini zayıflattığı açıklanmıştır.

Mohzan, Mohd, Hassan ve Halil (2013) yaptıkları araştırmada akademik başarıyı duygusal zekânın etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Çalışma Universiti Teknologi Mara Eğitim Fakültesi’nde okuyan 278 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışmada veriler Duygusal Zekâ Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Çalışmanın neticesinde Eğitim Fakültesi’nde okuyanların duygusal zekâlarının fazla olduğu, duygusal zekâ ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Klosko ve Young (2012) “Hayatı Yeniden Keşfedin” adlı kitabında insanın birtakım olumsuz duygu ve tutumlarının mutluluğa ulaşmayı engellediğine dikkat çekerek, okuyuculara mutluluğa ulaşmayı engelleyen girdaplardan nasıl kurtulunması gerektiği hakkında bazı bilgiler vermeyi amaçlamışlardır. İnsanların hayatını değiştirebilecek tekniklerle insan için olumsuz olan yıkıcı şemalardan nasıl kurtulabilecekleri ortaya konmuştur.

Giriş dışında kitabın bölümleri şu başlıklardan oluşmaktadır: Şemalar, Sizde Hangi Şemalar Var?, Şemaları Anlamak, Teslim, Kaçma ve Karşı Saldırı, Şemalar Nasıl Değişir?, Terk Edilme Şeması, Kuşkuculuk ve Kötüye Kullanılma Şeması, Duygusal

Yoksunluk Şeması, Sosyal İzolasyon Şeması, Bağımlılık Şeması, Dayanısızlık Şeması, Kusurluluk Şeması, Başarısızlık Şeması, Boyun Eğicilik Şeması, Yüksek Standartlar Şeması, Haklılık Şeması, Değişimin Felsefesi.

Murphy (2011) “Özgüven ve Özsaygı Kazanmak” adlı kitabını 12 bölümden oluşturmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: I. Özgüven Oluşturmak; II. Kendini Sevmeyi Öğrenmek; III. Sevgi ve Yeni Bir İmaj; IV. Kişiliği Geliştirmek; V. Kendi Ayakları Üzerinde Durmak; VI. Değiştiremeyeceğiniz Şeyler Var; VII. “Evet”, “Hayır” Demeyi Öğrenmek; VIII. Haksızlıklarla Baş Edebilmek; IX. İncinmiş Duygulara Deva; X. Zor İnsanlarla Baş Edebilmek; XI. Marta Jonathan Livingston: Ruhsal Bir Yorumlama; XII. Din ve Kadının Esareti. Çalışmada bilinçaltı ile sağlıklı yaşam arasında ilişkiler ortaya konmuştur. Özgüven kazanabilmek, özsaygıyı hayatımızda arttırabilmek, başkalarıyla iletişimimizi geliştirebilmek için neler yapmamız gerektiği gerçek yaşam hikâyeleriyle anlatılmaktadır. Her insanın kendi hayatını zenginleştirme potansiyelinin kendi içinde olduğu, çalışmada sık sık vurgulanmaktadır.

Petrides, Furnham ve Martin (2004) yaptıkları çalışmada, hem ailelerin hem de çocukların IQ’ları ile duygusal zekâlarını araştırmışlardır. İnceleme neticesinde erkeklerin kadınlardan fazla IQ ortalamasına sahip olduğu fakat kadınlara göre daha az EQ ortalamasına sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı şekilde tüm çocukların ebeveynleri için de aynı sonuçların çıktığı neticesine ulaşmışlardır.

Branden (2015) “Özsaygı” adlı kitabını üç ana bölümden ve iki tane ekten oluşturmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: I. Özsaygı: Temel İlkeler; II. Özsaygının İçsel Kaynakları; III. Dış Etkiler: Benlik ve Diğerleri. Branden bu çalışmasında yaptığı klinik çalışmalar ve araştırmalarının sonucunda, özsaygının insan psikolojisi, gelişimi ve diğer insanlarla etkileşimi üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Pratik zihin egzersizleriyle insanların özsaygılarını arttırmaya çalışmaktadır.

Work (1990) uyum ile yaşam streslerinin ilişkili olup olmadığını belirlemek için yaptığı araştırmada 11-13 yaş çocukları üzerinde çalışmıştır. Çocuklar sosyal destek, denetim odağı ve empati değişkenlerine bağlı ölçümlere göre incelenmiştir. Çalışma neticesinde 11-13 yaş çocuklarının uyumu ve yaşam streslerinin meydana gelme sıklığı arasında ılımlı seviyede negatif yönde ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Chodorow (2007) “Duyguların Gücü” adlı kitabını giriş ve kaynakça dışında dört ana bölümden oluşturmaktadır. Bu bölümler şu başlıkları taşımaktadır: I. Psikanaliz; II. Cinsiyet; III. Kültür; IV. Sonuçlar. Chodorow bu çalışmasında psikanaliz, cinsiyet analizi, ve antropolojiyi bir araya getirerek duyguların gücünün bireysel, evrensel ve kültürel anlamda önemi üzerinde durmuştur. Chodorow birinci bölümde psikanalizin kilit kavramlarını ayrıntılı bir biçimde açıklamaktadır. İkinci bölümde gelişim ve ruhsal yaşamın şimdideki belirlenmelerine dair psikanalitik varsayımlar hakkındaki düşünceler açısından bazı içerimleri ele almaktadır. Üçüncü bölümde çağdaş feminizm bağlamında cinsiyet inşasına yapılan karmaşık kişisel ve duygusal katkılar ile içeriden gelen bireysel öznellik ve kendi kendini yaratma veçhelerinin önemini tartışmaktadır. Dördüncü bölümde psikanalistlerin dikkatini cinsiyetlerin anlamı ve klinik bireyselliği üzerindeki karmaşık kültürel katkılara çekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM=YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada verileri elde etmek için kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci, elde edilen verilerin analizi ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Çalışmada önce ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe dersi ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı (MEB, FCM, Gizem, Cem Veb Ofset, Yıldırım Yayınları) içerisinde yer alan şiirler uzmanlardan görüş alınarak incelenmiş ve şiirlerde hangi duyguların bulunduğu tespit edilmiştir. Daha sonra Adana-Kozan İsmet İnönü Ortaokulu ve Denizli-Pamukkale Merkez Ortaokulu'nda bulunan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine uzman eşliğinde ölçek uygulanarak bazı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan bu çalışmada şiir incelemelerinden elde edilen veriler, ölçeklerden elde edilen verilerden farklı olduğu için her biri ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma tarama deseninin kullanıldığı nicel bir çalışmadır. “Tarama araştırmalarında araştırmacılar, görüşlerin ve özelliklerin neden kaynaklandığından çok, örneklemedeki bireyler açısından nasıl dağıldığıyla ilgilenmektedir” (Fraenkel ve Wallen, 2006; akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 232). “Tarama araştırmalarının aşamaları, bilimsel yöntemin aşamalarıyla tutarlı olarak şu şekilde sıralanabilir: Problemin belirlenmesi, hedef kitlenin belirlenmesi, verilerin nasıl toplanacağına belirlenmesi, örneklemin seçilmesi, veri toplama aracının hazırlanması ve verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırmanın raporlaştırılmasıdır” (Büyüköztürk ve diğ., 2010, s. 234).

Bu araştırmada araştırmanın yöntemine ve desenine uygun olarak önce ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve ğretmen Kılavuz Kitapları'nda yer alan Őirler belirlenmiŐ, taşıdıkları duygular ortaya çıkarılmış ve öğrencilerin bu duyguları edinme durumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini 2014-2015 eğitim ğretim yılı için MEB'in internet sitesinde duyurulan listede yer alan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf için oluşturulan bütün Türkçe dersi ders kitapları ve ğretmen Kılavuz Kitapları ile Adana ve Denizli illerinde okuyan tüm beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise uygun örnekleme yöntemiyle seçilen Adana-Kozan İsmet İnönü Ortaokulu ve Denizli-Pamukkale Merkez Ortaokulu ğrencileriyle beraber bu okullara MEB tarafından dağıtılmış olan Türkçe dersi ders kitapları ve ğretmen Kılavuz Kitapları oluşturmaktadır.

Genellikle diğer örnekleme yöntemlerinin kullanılma imknının olmadığı zaman kullanılan "uygun örnekleme yöntemi", "elverişli" ve "kazara örnekleme" olarak da araştırmacılar tarafından adlandırılmaktadır. "Burada araştırmacı, ihtiyaç duyduğu büyüklükteki bir gruba ulaŐana kadar en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılardan baŐlamak üzere örneklemini oluŐturmaya başlar ya da en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf sağlayacak bir durum, örnek üzerinde çalışır" (Ravid, 1994; akt. Büyüköztürk ve diğer., 2010, s. 91). Araştırmada incelenen kitaplar MEB'in internet sitesinde bulunan listede yer alan kitaplardır. Bu kitaplar tablo 3.1'de sunulmaktadır.

Tablo 3.1

Araştırmada İncelenen Öğretmen Kılavuz Kitapları

Yayınevi	Kitap	Hazırlayan
MEB Yayınları	Türkçe 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Sema Başar-Seda Zeybek Köken
FCM Yayınları	Türkçe 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Alev Müftüoğlu-Selahattin Bektaş-Zeybek Köken
MEB Yayınları	Türkçe 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Komisyon
Gizem Yayınları	Türkçe 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Şükran Kaplan-Gülay Yıldırım Şen
MEB Yayınları	Türkçe 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Komisyon
Cem Veb Ofset Yayınları	Türkçe 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Elife Şahbaz Dağlıoğlu
MEB Yayınları	Türkçe 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Serdar Arhan-Sema Başar-Tuncay Demirel
Yıldırım Yayınları	Türkçe 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı	Şükran Kaplan-Gülay Yıldırım Şen

3.2.1. Örneklem Büyüklüğü

İhtiyaç duyulan örneklem büyüklüğü evren değerinin tahmini için öngörülen sapma miktarının, evrenin varyansının, tahmine ilişkin kabul edilen güven düzeyinin bir fonksiyonu olarak ifade edilebilir. Evreni temsil eden örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında kullanılacak formül araştırmacının odağı olan değişkenin sürekli veya süreksiz olmasına ve örnekleme yöntemine göre değişiklik gösterir (Çıngı, 1994; akt. Büyüköztürk ve diğ., 2010, s. 93). Bu çalışmanın yapısı gereği sürekli değişkenlerde tahmine göre örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır.

3.2.1.1. Sürekli Değişkenlerde Tahmin

“Yıllık ortalama gelir miktarı, akademik başarı puanları gibi sürekli değişkenlerin ölçüleceği bir çalışmada evren ortalamasının tahmini için “n” örneklem büyüklüğünü hesaplamada kullanılacak formül şu şekilde yazılabilir” (Büyüköztürk ve diğ., 2010, s. 94).

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

$$n_0 = [(t S)/d]^2$$

Bu çalışmada Adana ilinde bulunan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların toplam sayısı 132.085'tir. Denizli ilinde bulunan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların toplam sayısı da 59.151'dir. 45 maddelik “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” hem Adana hem de Denizli ilindeki ortaokulların beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarından her birinden ayrı ayrı 200 öğrenciye uygulandığı için toplam ölçek uygulanan öğrenci sayısı 1600'dür. Buradan hareketle çalışmanın örneklem büyüklüğü tablo 3.2'ye uygundur.

Tablo 3.2

Farklı Sapma Miktarları İçin Uygun Örneklem Büyüklükleri

N	Sapma Miktarı				
	.01	.02	.03	.04	.05
	8.763	2.345	1.056	597	383
100.000	14.267	3.994	1.816	1.029	661
	9.423	2.397	1.065	600	384
500.000	16.105	4.126	1.842	1.038	665

Kaynak: Çingı, 1994: 25; akt. Büyüköztürk ve diğ., 2010: 98.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmadaki verilere ulaşmak için önce doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi: “Araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de birlikte kullanılabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 187).

Çalışmadaki verilerin bir kısmı ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan şiirlerin Bayak (2003) tarafından geliştirilen “Duygu ve Düşünce Atlası Yöntemi” ile incelenmesi ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na işaretlenmesiyle elde edilmiştir.

Çalışmadaki diğer veriler ise Adana-Kozan İsmet İnönü Ortaokulu ve Denizli-Pamukkale Merkez Ortaokulu beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” uygulanarak ölçek sonuçlarının analiz edilmesiyle elde edilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu” Alper’in (2012) kullandığı “Metinde Duygu İnceleme Formu”ndan esinlenerek hazırlanırken, araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” de Gürbüz’ün (2006) kullandığı “Türkçe Öğretmenlerinin Şiir Türünden Yararlanma Biçim ve Düzeyleri” adlı ölçekten esinlenerek hazırlanmıştır.

Özet olarak araştırmadaki veriler Bayak (2003) tarafından geliştirilen “Duygu ve Düşünce Atlası Yöntemi”, araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu” ve “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Sözü edilen ölçme araçları ve kullanım amaçları şu şekildedir:

3.3.1. Duygu ve Düşünce Atlası Yöntemi

Çalışmada ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki 62 adet şiir bu yöneme göre incelenmiştir. Bu yöntem bütün nazım birimlerinde uygulanabilme özelliğine sahiptir ve aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:

Birinci Basamak: Önce metin kurulur ve bilgisayara yazılırken şiir birimlerinin numaralanması her çalışmada yapılır.

İkinci Basamak: Metnin nesre çevrilmesi bu çalışmayı yapan kişinin metni nasıl anladığını görmemiz açısından önemlidir. Çalışmayı yürüten için de çok yararlı olacak, şairin şiirinin dünyasını yakından tanıma fırsatı bulacaktır.

Üçüncü Basamak: Burada şairin nazım birimi içerisinde söylediği ve çağrıştırdığı veya sezdirmek istediği her şey belirlenmeye çalışılmalıdır. Bu tür çalışmaların dikkat edilmesi gereken noktası bu basamaktır.

Dördüncü Basamak: Bir eserdeki bütün şiirler nazım birimine göre bu şekilde tarandıktan sonra bulunan unsurlar birleştirilmelidir.

Beşinci Basamak: Aynı başlığı taşıyan ögeler tek bir başlıkta derlenecektir. Bu başlığın yanında varsa onunla ilgili kelimeler bulunmalıdır. Ayrıca bu konudan diğer konulara yapılan göndermelere bu konunun sonunda yer verilmelidir.

Altıncı Basamak: Bu incelemeyi bitirdikten sonra şiirlerin sözcük indeksi yapılmalıdır.

Yedinci Basamak: Son olarak da beşinci basamakta tamamlanan “inceleme” içindeki bilgilere ulaşılabilmesi için bu bölümün bir genel indeksinin yapılmasına ihtiyaç vardır (Bayak, 2003, s. 189-191).

3.3.2. Şiirde Duygu İnceleme Formu

Araştırmada alanyazın taraması sonuçlarına ve uzman görüşlerine dayanılarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu” kullanılmıştır. Bu form

ile ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirler incelenmiştir. Bu form Alper'in (2012) geliştirmiş olduğu "Metinde Duygu İnceleme Formu"ndan esinlenerek oluşturulmuştur.

İnceleme sonuçlarından hareketle şiirlerdeki duygular tespit edilmiştir. Geçerlilik çalışmalarında formda yer alan maddeler ve duygular öğretmenler ve akademisyenler tarafından incelenmiştir. İncelenen şiirlerde hangi duygular bulunmuşsa o duygu formda işaretlenmiştir. İki öğretmen, ikisi üniversitede akademisyen olan uzmanlar aracılığıyla Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda yer alan şiirlerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır.

Form ile her bir Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan şiirler uzmanların görüşleri alınarak sütunlarda yer alan 1'den başlayarak sayı numarası verilen 64 adet duyguya göre incelenmiştir. Her şiire "A" harfinden başlayarak sırayla harfler verilmiş olup o harfler de formun satır kısmına yazılmıştır. Duygular satırda bulunan şiirlere göre işaretlenerek belirlenmiştir. Böylece duyguların şiirlerde var olup olmadığı saptanmıştır.

3.3.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği

Çalışmanın amaç ve alt amaçlarına göre düzenlenmiş olan ölçek dört ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde öğrencilere ait kişisel bilgileri toplamak amacıyla öğrencilerden cinsiyet ve sınıflarını işaretlemesi istenmektedir. Bu iki soru ölçeği değerlendirmede etkili olmuştur. Ölçeğin ikinci bölümü 15 önermeden oluşmuştur. Çocukların, Türkçe öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımlarına ilişkin önermeler vardır. Üçüncü bölüm çocukların, Türkçe ders kitabındaki şiirlerin duyguları kazandırması katılımlarına ilişkin olan 15 önermeden oluşmuştur. Ölçeğin

dördüncü bölümü ise 15 önermeden meydana gelmektedir ve bu önermeler çocukların, Türkçe ders kitabındaki şiirlerin duygularını algılamalarına yönelik katılımlarına ilişkindir.

“Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” beşli likert tipi bir ölçek olduğu için verilen öneri ve uygulamalara katılma dereceleri beşer şık hâlinde verilmiştir. Bunlar, “hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, tamamen katılıyorum” diye derecelendirilmiştir.

3.3.3.1. Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçek hazırlanırken konuyla ilgili kaynaklar taranmış ve ölçeğin teorik temeli oluşturulmuştur. Yapılan ölçek taslakları uzman görüşlerce değerlendirilerek son hâline getirilmiştir. Daha sonra ölçeğin pilot uygulaması yapılarak gerekli analizler yapılmış ve nihai ölçek oluşturulmuştur. Uygulama sırasında çıkabilecek aksaklıkları önlemek ve soruların yeterliliğini, anlaşılabilirliğini test etmek için 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında Adana'nın Kozan ilçesinde seçilen toplam üç ortaokul ile Denizli'nin Babadağ ve Çivril ilçelerinde seçilen toplam üç ortaokulda pilot uygulama yapılmış, bu uygulamanın sonuçları doğrultusunda asıl ölçek çalışmalarına başlanmıştır. Bu okullar tablo 3.3'te sunulmaktadır.

Tablo 3.3

Pilot Uygulamanın Gerçekleştirildiği Okullar

Denizli'deki Okullar	Adana'daki Okullar
Denizli-Çivril Gürpınar Atatürk Ortaokulu	Adana-Kozan 60. Yıl Ortaokulu
Denizli-Çivril Gümüşsu Derviş Ali Mehmet Ceylan Ortaokulu	Adana-Kozan Hacıbeyli Atatürk Ortaokulu
Denizli-Babadağ Müşerref Yılmaz Ortaokulu	Adana-Kozan Remzi Oğuz Arık Ortaokulu

Tablo 3.3'te adı geçen okulların beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarından her birinden ayrı ayrı 75 öğrenciye ölçek uygulanarak veriler toplanmıştır. “Kapsam (içerik) geçerliliği, testi oluşturan maddelerin ölçülmek istenen tanımlanmış davranışlar evrenini ölçmede ne derece temsil ettiğine, örneklediğine ilişkindir... Kapsam geçerliliğini incelemede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır” (Büyüköztürk ve diğ., 2010, s. 119).

Bu çerçevede toplam 60 maddelik taslak bir ölçek hazırlanmıştır. Bu taslak ölçekle ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların ölçekle ilgili karşılaşabileceği sorunlar konusunda, Türkçe Eğitimi alanında uzman üç akademisyen, istatistik analizler konusunda bir uzman akademisyen ve maddelerin anlaşılabilirliği ile ilgili olarak beş Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinden sonra 45 maddelik bir ölçek üç boyutlu şekilde oluşturulmuştur. Bu ölçek likert tipi bir ölçektir ve beş kategoriden oluşmaktadır. Ölçek geliştirilirken uygulanan aşamalar sırasıyla şu şekilde ifade edilebilir:

Madde Havuzu Meydana Getirme: Veri toplama aracının geliştirilmesinde ilk olarak alanyazın taramasına gidilmiştir. Daha sonra ölçek geliştirme alanında yapılan çalışmalara bakılmıştır. Deneme örneği 60 madde olarak hazırlanmıştır. Sorular geniş zaman kullanılarak yazılmıştır. Soruların akıcı ve sade bir dil kullanılarak yazılmasına dikkat edilmiştir.

Uzman Görüşü Alma: Oluşturulan maddelerin anlaşılma yeterlilik kapasitelerine ilişkin istatistik analizler konusunda bir uzman akademisyen, Türkçe Eğitimi alanında uzman üç akademisyen ve beş Türkçe öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler etrafında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ön Deneme Aşaması: Bir ölçekte yer alacak maddeler alan taraması yapıp tasarlandıktan sonra bir ön incelemeden geçirilmiş ve gerekli görülen düzeltmeler yapılmış olsa bile henüz öğrenciye uygulanacak safhada değildir (Tezbaşaran, 1996; akt. Kara,

2014, s. 22). Bu yüzden uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanmış olan “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nin denemesi hem Adana hem de Denizli illerindeki ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflardan her birinden ayrı ayrı 75 öğrenciye uygulanmış ve uygulama sırasında öğrencilerin anlamakta zorlandıkları maddeler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu maddeler tekrar incelenerek gereken düzeltmeler yapılmıştır.

Esas Deneme Uygulaması: Bu aşamada geliştirilen 45 maddelik ölçek hem Adana hem de Denizli illerindeki ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflardan her birinden ayrı ayrı 200 öğrenciye uygulanmış olup toplam ölçek uygulanan öğrenci sayısı 1600’dir.

Faktör Analizi Aşaması: Ölçekte bulunan maddeler “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde belirtilen beşli likert tipi dereceleme ölçeğinde hazırlanmıştır. Ölçekte dört olumsuz madde yer almaktadır. Bu olumsuz maddelerin analizleri ise ters kodlanarak yapılmıştır. Ölçek 45 maddeden oluşmakta ve bütün maddeler için beşer seçenek bulunmaktadır.

Ön uygulama yapılmış ve elde edilen veriler açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Dik döndürme yöntemlerindeki “varimaks” yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bu çözümlemelere göre ölçek maddelerinin beklenen alt boyutlarda yer alıp almadığının ve maddelerin başka faktörlerle binişik (birden çok faktöre yük verme) olup olmadığının belirlenmesi amacıyla madde faktör yükleri incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre üç faktörlü bir ölçek elde edilmiştir.

Buna göre birinci faktör “Öğretmeninizin Şiirleri Duygu Bakımından İşleyişine Katılımınız” adını taşımaktadır ve birinci faktöre giden maddeler; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 nolu maddelerdir. İkinci faktör “Kitabınızdaki Şiirlerin Duyguları Size Kazandırmasına Katılımınız” adını taşımaktadır ve ikinci faktöre giden maddeler; 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 nolu maddelerdir. Üçüncü faktör

“Kitabınızdaki Şiirlerin Duygularını Algılamanız Bakımından Katılımınız” adını taşımaktadır ve üçüncü faktöre giden maddeler; 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45 nolu maddelerdir.

Güvenirlilik Belirleme Aşaması: Ölçek geliştirme aşamalarından sonra oluşturulan deneme ölçeğinin son şeklini alması için ölçeğin genelini ve alt boyutlarının Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirliği $0,884$ olarak elde edilmiştir. Buna göre oluşturulan ölçek güveniliridir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen toplam puanların cinsiyetlere, sınıf düzeylerine, Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara, öğretmen uygulamalarına, öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamadaki yeterliliğine ve öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayrıştırma becerisine göre dağılımında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla hazırlanan “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nin geliştirilmesine yönelik çalışmalar şu şekildedir:

Tablo 3.4

Ölçek İstatistikleri

Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
155,84	550,577	23,464	45

Tablo 3.4’te sunulan verilere göre ölçek 45 maddeden oluşmaktadır. Bütün maddeler için beşer seçenek bulunmaktadır. Bu seçenekler ve seçeneklerin puanlaması ise hiç katılmıyorum için 1, katılmıyorum için 2, kararsızım için 3, katılıyorum için 4 ve tamamen katılıyorum için 5’tir. Bu ölçeğin ortalama puanı $155,84$ olarak elde edilmiştir. Standart sapması ise $23,464$ ’tür.

Tablo 3.5

Güvenilirlik

Güvenilirlik Katsayısı	Madde Sayısı
0,884	45

Tablo 3.5'e göre ölçeğin güvenilirliği 0,884 olarak elde edilmiştir. Güvenilirlik 1'e yaklaştıkça yükselir. Literatüre göre 0,70 olan güvenilirlik kabul edilebilir olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bu ölçek güvenilirirdir.

3.3.3.1.1. Faktör Analizi Sonuçları

Veri grubunun faktör analizine uygunluğunu gösteren bir diğer test ise Kaiser (1970) tarafından bulunan Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği testi olup kısaca KMO testi olarak belirtilen testtir. Bu test daha çok örneklemin yeterli olup olmadığı ile ilgili bilgi veren bir testtir. Örneklem yeterliliğinin ölçüm kriteri 0 ile 1 arasında değişir. KMO değeri değişkenlerin sayısı arttırıldığında, faktör sayısı azaldığında, korelasyon düzeyi arttığında (diğer değişkenler her bir durum için sabit olduğu varsayılacak) artar (Dziuban ve Shirkey, 1974, s. 358-361). KMO index aralığı;

a) 0,50'den küçük ise "kabul edilemez"

b) 0,50-0,60 ise "kötü"

c) 0,60-0,70 ise "zayıf-vasat"

d) 0,70-0,80 ise "orta"

e) 0,80-0,90 ise "iyi"

f) 0,90 üzerinde ise "mükemmel" çıkarımı yapılır (Kaiser, 1974, s. 111-117).

Tablo 3.6

KMO ve Bartlett Küresellik Testi Tablosu

Kaiser Meyer Olkin	Bartlett Küresellik Testi		
Örneklem Yeterliliği	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
0,812	3256,714	990	,000

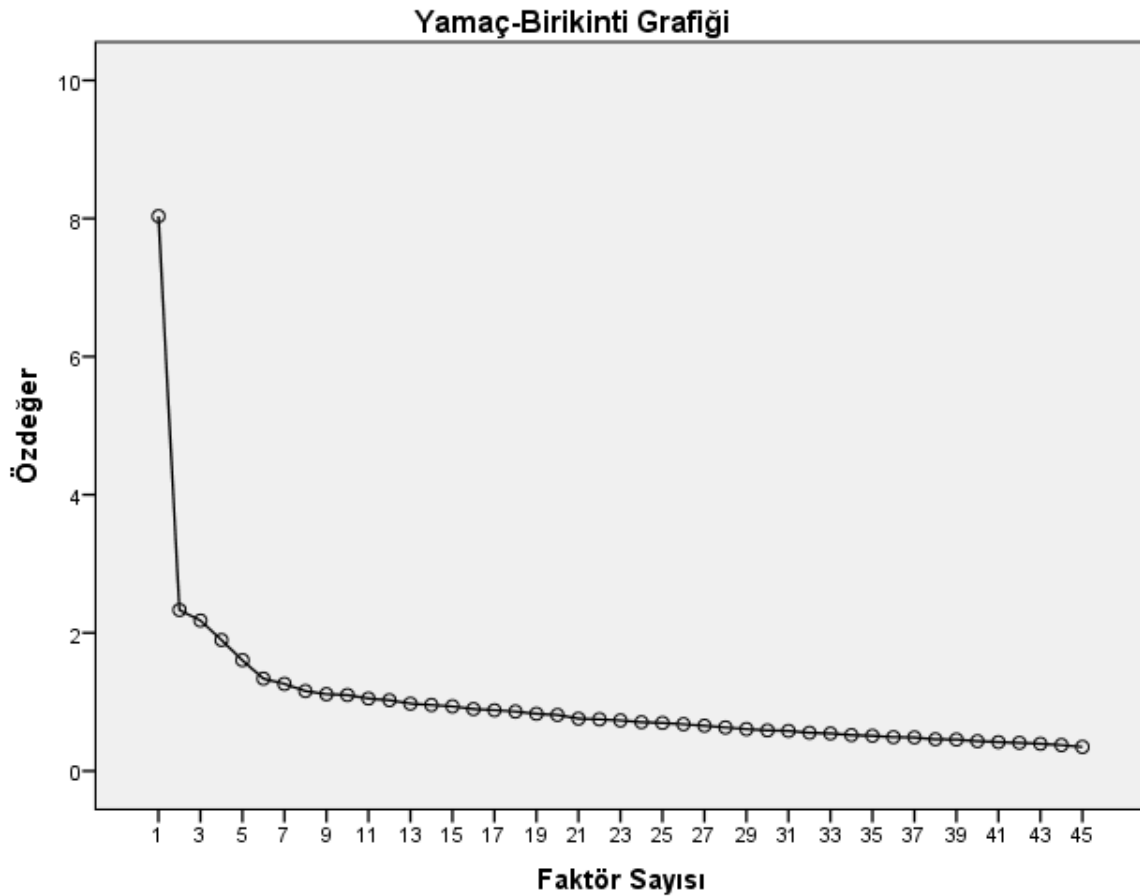
KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığını gösterir. Kaiser (1974) kriterine göre 0,80'den büyük olması örneklem yeterliliğinin iyi olduğunu gösterir. Bu değer tablo 3.6'ya göre $0,812 > 0,80$ olduğu için örneklem büyüklüğü yeterlidir. Bartlett küresellik testi ise faktör analizinde elde edilen korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını test eder. Korelasyon matrisi birim matris olmadığında veri faktör analizi için uygundur yorumu yapılabilir. Bunun için anlamlılık değerine bakılması gerekmektedir. Anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğu için korelasyon matrisi birim matris değildir ve bu veri faktör analizi için uygundur.

Tablo 3.7'de açıklanan toplam varyansa göre öz değeri 1'den büyük olan değerler bir faktör belirtmektedir. Fakat literatür incelendiğinde sadece öz değerlere bakarak faktör sayısına karar vermek hataya neden olabilir. Açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde üç faktörün varyansı açıkladığı görülmektedir. Bu toplam varyansın %28'ini açıklamaktadır. Bu da sosyal bilimlerde yeterlidir.

Tablo 3.7

Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Faktör	İlk Özdeğerler			Döndürüldükten Sonra Faktörlerin Yükleri		
	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
1	7,501	16,669	16,669	4,492	9,983	9,983
2	2,437	5,416	22,085	4,154	9,231	19,214
3	2,246	4,992	27,077	3,538	7,863	27,077
4	1,912	4,249	31,326			
5	1,578	3,507	34,833			
6	1,448	3,218	38,051			
7	1,424	3,165	41,216			
8	1,308	2,907	44,123			
9	1,195	2,656	46,779			
10	1,174	2,608	49,387			
11	1,167	2,593	51,980			
12	1,138	2,530	54,510			
13	1,084	2,408	56,918			
14	1,050	2,332	59,250			
15	1,026	2,280	61,531			
16	,988	2,195	63,726			
17	,918	2,039	65,765			
18	,885	1,966	67,732			
19	,833	1,850	69,582			
20	,802	1,783	71,365			
21	,787	1,748	73,113			
22	,753	1,673	74,786			
23	,718	1,596	76,382			
24	,685	1,522	77,904			
25	,660	1,466	79,370			
26	,653	1,452	80,822			
27	,626	1,392	82,214			
28	,625	1,390	83,604			
29	,601	1,336	84,941			
30	,570	1,266	86,207			
31	,554	1,231	87,438			
32	,503	1,119	88,556			
33	,499	1,109	89,665			
34	,481	1,069	90,734			
35	,474	1,053	91,787			
36	,453	1,006	92,793			
37	,426	,947	93,740			
38	,422	,937	94,677			
39	,416	,925	95,602			
40	,384	,853	96,455			
41	,376	,836	97,291			
42	,336	,747	98,038			
43	,331	,736	98,774			
44	,296	,657	99,432			
45	,256	,568	100,000			

Şekil 3.1 Yamaç birikinti grafiği

Yamaç birikinti grafiğine göre ise kesme noktasına kadar olan noktalar 1 faktör belirtmektedir. Burada kesme noktasının üzerinde beş nokta yer almaktadır. Beş faktör vardır yorumu yapılır.

Döndürölmüş faktör tablosu ise hangi maddenin hangi faktöre gittiğini göstermektedir. Bir maddenin bir faktöre yük verebilmesi için en az 0,30 yük olarak gitmesi gerekmektedir. İkinci olarak ise bir madde birden fazla faktöre yük vermişse aradaki farkın 0,1' den yüksek olması gerekmektedir. Aksi takdirde ölçekten çıkarılması gerekmektedir.

Tablo 3.8

Döndürülmüş Faktör Tablosu

Madde	Faktör		
	1	2	3
Madde22	,666		
Madde18	,657		
Madde19	,651		
Madde21	,645		
Madde23	,644		
Madde24	,621		
Madde17	,600		
Madde28	,587		
Madde30	,566		
Madde25	,533		
Madde20	,524		
Madde27	,446		
Madde3	,426		,616
Madde29	,424		
Madde10			,334
Madde40		,689	
Madde44		,647	
Madde41		,579	
Madde42		,574	
Madde43		,563	
Madde35		,560	
Madde39		,549	
Madde45		,526	
Madde34		,440	
Madde38		,412	
Madde36		,387	
Madde37		,368	
Madde33		,327	
Madde16	,330		
Madde26	,372		
Madde5			,606
Madde1			,552
Madde9			,505
Madde8			,487
Madde14			,479
Madde13			,478
Madde12			,457
Madde6	,309		,427
Madde7			,422
Madde11			,416
Madde4			,409
Madde2			,401
Madde32		,448	,326
Madde31		,387	
Madde15			,335

Tablo 3.8’deki döndürülmüş faktör tablosundan hareketle “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nde birinci, ikinci ve üçüncü faktöre giden maddeler şu şekilde gösterilebilir:

Birinci faktöre giden maddeler: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

İkinci faktöre giden maddeler: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30

Üçüncü faktöre giden maddeler: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45

3.3.3.1.2. Alt Ölçekler için Güvenilirlik

3.3.3.1.2.1. Birinci Faktör için Güvenilirlik

Birinci faktöre ait durum tablosu tablo 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3.9

Durum Tablosu

	N	Yüzde
Geçerli	598	99,7
Çıkarılmış	2	0,3
Toplam	600	100

Birinci faktöre ait güvenilirlik tablosu tablo 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3.10

İlk Faktörün Güvenilirliği

Güvenilirlik Katsayısı	Madde Sayısı
0,821	15

Birinci faktör için güvenilirlik katsayısı 0,821 olarak elde edilmiştir. 0,70’den büyük olduğu için ilk faktör güvenilirdir.

3.3.3.1.2.2. İkinci Faktör için Güvenilirlik

İkinci faktöre ait durum tablosu tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11

Durum Tablosu

	N	Yüzde
Geçerli	599	99,8
Çıkarılmış	1	0,2
Toplam	600	100

İkinci faktöre ait güvenilirlik tablosu tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12

İkinci Faktörün Güvenilirliği

Güvenilirlik Katsayısı	Madde Sayısı
0,810	15

İkinci faktör için güvenilirlik katsayısı $0,810$ olarak elde edilmiştir. $0,70$ ’den büyük olduğu için ikinci faktör güvenilirdir.

3.3.3.1.2.3. Üçüncü Faktör için Güvenilirlik

Üçüncü faktöre ait durum tablosu tablo 3.13’te verilmiştir.

Tablo 3.13

Durum Tablosu

	N	Yüzde
Geçerli	599	99,8
Çıkarılmış	1	0,2
Toplam	600	100

Üçüncü faktöre ait güvenilirlik tablosu tablo 3.14’te verilmiştir.

Tablo 3.14

Üçüncü Faktörün Güvenilirliği

Güvenilirlik Katsayısı	Madde Sayısı
0,731	15

Üçüncü faktör için güvenilirlik katsayısı *0,731* olarak elde edilmiştir. *0,70*'den büyük olduğu için üçüncü faktör güvenilirdir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama uygulamaları araştırmanın amacına ve veri toplama araçlarına uygun olarak iki şekilde elde edilmiştir.

3.4.1. Doküman İncelemesi Süreci

Şiirde Duygu İnceleme Formu'nun uygulanabilmesi için önce 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan bütün Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'na ulaşılmıştır. Daha sonra araştırmanın örneklemini oluşturan ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe dersi ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı belirlenmiştir.

Doküman incelemesinden hareketle Bayak (2003) tarafından geliştirilen "Duygu ve Düşünce Atlası Yöntemi" kullanılmış ve şiirlerdeki duygular incelenmiştir. İncelenen kitaplardaki şiirlerin duyguları tek tek tespit edilip araştırmacı tarafından geliştirilen "Şiirde Duygu İnceleme Formu"na işaretlenerek veriler toplanmıştır.

3.4.2. Nicel Verilerin Toplanması Süreci

Araştırmada Adana ili sınırları içerisinde olan Kozan ilçesindeki İsmet İnönü ve Denizli ili sınırları içerisinde olan Pamukkale ilçesindeki Merkez Ortaokulu'nda bulunan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okuyan her sınıftan ayrı ayrı 200 öğrencinin Türkçe öğretmenlerinin, şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımlarını, Türkçe ders

kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duyguları kazandırmasına katılımlarını ve Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygularını algılamalarına yönelik katılımlarını belirlemek amacıyla “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” ile veriler gerekli izinler alınarak toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Doküman İncelemesiyle Elde Edilen Verilerin Analizi

Şiirde Duygu İnceleme Formu'nda değişik uzmanlardan alınan verilerle bağımsız gözlemciler arası uyuma önem verilerek güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ilk aşamada görüş birliği ve görüş ayrılığı olan maddeler tespit edilmiştir. Bütün uzmanların ortak kararı sonucunda duygular belirlenmiştir. Sadece bir, iki veya üç uzmanın belirttiği duygular görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada 64 tane duygu uzmanlar tarafından ortak olarak belirtildiği için görüş birliği olarak 16 tane duygu ise uzmanlar tarafından ortak olarak belirtilmediği için görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994; akt. Çapoğlu, 2014, s. 57) belirttiği formül P (Uzlaşma Yüzdesi %) = $\frac{Na \text{ (Görüş Birliği)}}{Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}} \times 100$ kullanılmış ve hesaplama sonucunda $P = 0.80$ değeri bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Karasar'a (2006) göre bulunan değer 0.75 'ten küçük olması güvenilirlik açısından sıkıntı doğurmaktadır (s. 165). Elde edilen verilerden frekans tabloları hazırlanarak bilgiler elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu” ile elde edilen veriler tablolaştırılmıştır.

3.5.2. Nicel Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 20.00 paket programıyla yapılmıştır. Ön uygulama için açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Daha sonra asıl veriler toplanarak

bağımsız örneklem t-testi, iki yönlü ANOVA ve tek yönlü ANOVA yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmada boş değerler incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007, s. 62).

Araştırma verisindeki hiçbir değişkende %5'ten fazla boş değere rastlanmadığı için veri ataması yapılmamıştır. Araştırma alt problemlerini incelemek için kullanılan istatistiksel tekniklerin parametrik veya nanparametrik teknikler aracılığıyla yapılması için bir dizi varsayımsal kriter incelenmiştir (Field, 2005, s. 63-65). Araştırma kapsamında normallik varsayımı kontrol edilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğu için veri normaldir yani homojen dağılımlıdır. Ayrıca grupların varyans homojenliği levene testi ile kontrol edilmiştir.

Sonuç olarak araştırmanın parametrik varsayımlarını karşılayan “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde edilen toplam puanların cinsiyetlere göre dağılımında bağımsız örneklem için t-testi, Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara göre dağılımında iki yönlü ANOVA; sınıf düzeylerine göre dağılımı, öğretmen uygulamalarına göre dağılımı, öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliğine göre dağılımı ve öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayrıştırma becerisine göre dağılımında ise tek yönlü ANOVA kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM=BULGULAR

4.1. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın Duygu Bakımından İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulgular

Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe dersinin belli sınıf ve kademelerde öğrenilmesi gereken ders konularını planlı olarak içeren bir alt sistemdir. Eğitimden, insanların zekâ alanlarını geliştirmelerine yardımcı olması ve hayatında meydana gelecek türlü hâllerde değişik zekâ alanlarını insanlara doğru şekilde kullandırması beklenmektedir (Yeşilyaprak, 2001, s. 4).

Çocukların yaşlarına ve gelişim seviyelerine göre olmayan şekilde bilgilerinin, yeteneklerinin ve becerilerinin ilerisinde veya gerisinde ders anlatılmasının, ezberci eğitim verilmesinin, analiz yapmayı, değerlendirmeyi, sorgulamayı ve yaratıcılığı yok edici öğretimin, çocukların şahsi ihtiyaçlarını ve gelişim seviyelerini görmezden gelen ders programlarının çocuğun zihinsel, duygusal ve bedensel gelişimini engellediği ortaya konmuştur (Yavuzer, 1993, s. 188).

4.1.1. Türkçe Dersi Eski Öğretim Programlarında Genel Olarak Duygular

Türkçe dersi öğretiminin hedeflerine ulaşılabilmesi için, öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılan materyallerin anlatımın gücünü yansıtması, hitap ettiği yaş topluluğunun kavram gelişimini desteklemesi ve türlerinin özgün örneklerini yansıtması gerekir (Sever, 2007, s. 229). Cumhuriyet'in başlangıcından 1981'e kadar hazırlanan öğretim programlarını Türkçe dersi açısından genel olarak iki şekilde inceleyebiliriz:

- 1) İlkokul Türkçe Programları (1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1968 programları)
- 2) Ortaokul Türkçe Programları (1924, 1929, 1931-1932, 1938, 1949, 1962 programları).

1981 senesinde oluşturulan "Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı", ilköğretim 1-8. sınıflardaki Türkçe derslerine bütün bir şekilde yer veren müstakil yapı

bir programdır. 2005 ve 2006 programları ise 1-5. sınıflar ve 6-8. sınıflar için ayrı ayrı oluşturulmuştur (Coşkun ve Taş, 2008, s. 63).

1949 yılında hazırlanan “Ortaokul Türkçe Programı” daha önceki programlara nazaran en kapsamlı olandır. Bu programda şu bölüm başlıkları bulunmaktadır: Amaçlar, Açıklamalar, Okuma, Söz ve Yazıyla İfade, Dil Bilgisi, İmlâ, Yazı. Programın “Amaçlar” kısmında anlatım ve anlama faaliyetleri önemli görülmüştür. Bunun yanında metinlerden yardım alarak öğrencilerde dil sevgisinin oluşturulması, okuma alışkanlığının edinilmesi, hayatı ve millî duyguları tanıtmaya gibi değişik amaçlara yer verildiği göze çarpmaktadır. Programın “Açıklamalar” kısmında Türkçe derslerinin mukayese etme, karar alma yeteneği, hayal gücünü ve duygusal gelişimi zenginleştirme açısından öğrencilere faydalı olacağı açıklanmış, ana dilini öğrenmede serbest okumadan yararlanılarak edebiyattan faydalanılması gerektiği belirtilmiştir (Altunkaya, 2010, s. 25).

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı’nda duygularla ilgili ifade edilen hedefler şunlardır:

Programın “Genel Amaçlar” kısmında:

İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amacı, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak, estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak; onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak; sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında, Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;

“Anlama” bölümünün “Özel Amaçlar” kısmında:

Öğrencilerin edindikleri dinleme, izleme alışkanlık ve becerisini, düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini, konuşmaları, güncel yayımları anlayabilecek, eleştirebilecek ve onlardan yararlanabilecek ölçüde geliştirmek;

“Anlatım” bölümünün “Özel Amaçlar” kısmında:

Gördükleri, bildikleri bir yeri, bir olayı, bir canlıyı, bir kimseyi vb. anlatabilme, tanıtabilme, bunlar hakkında duygu ve düşüncelerini açıklayabilme (MEB, 1981).

“Dil Bilgisi” bölümünün “Özel Amaçlar” kısmında duygulara ait herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Türk eğitiminin genel yapısında, hem eğitimin seviyesi yükseldikçe hem de genel hedeflerden özel hedeflere doğru gidildikçe duyuşsal alana yönelik hedefler azalmaktadır. Hedeflerdeki bu iniş diğer bazı unsurların yanında duyuşsal alana yönelik faaliyetlerin gereken ölçüde yapılamaması neticesini ortaya çıkarmaktadır. Ders izlencelerinde çocuklara kazandırılması istenen birtakım duygulardan bahsedilmekle beraber, içerikte bu duygularla alakalı kısımlara istenen ölçüde yer verilmemekte ve bu duyguların ne şekilde çocuklara kazandırılacağı noktasında somut örnekler bulunmamaktadır. Bütün bu sebepler eğitimde kalitenin düşmesine neden olmaktadır (Otluoğlu, 2002, s. 163).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bilişsel, duyuşsal ve devinişsel amaçlarla bireylere kazandırılmak istenilen nitelikler aşağıdaki gibidir:

- 1) Vücut organlarının bireysel veya beraber hareket etmesi sonucu meydana gelen becerilerden ve yeteneklerden oluşan psiko-motor alan becerileri,
- 2) Bilgiyi tanıyabilme, hatırlayabilme ve bilgiyle ilgili akıl yürütebilme, teoriler, kuramlar, genellemeler gibi zihinsel süreçleri oluşturabilme ve bunları kontrol edebilme gibi süreçlerde ortaya çıkan yeterliliklerden meydana gelen zihinsel alan yeterlilikleri,

3) Güven, tutum ve ilgi gibi değişik adlarla bilinen, yönelim ve duygulardan meydana gelen duyuşsal alan nitelikleridir (Özçelik, 1998, s. 20).

Bilişsel alana yönelik çalışmalar bilgiyi bilen insan yetiştirirken duyuşsal alana yönelik çalışmalar neyi nasıl yaptığını bilen insan yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilköğretimin genel amaçlarıyla, Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları doğrultusunda öğrencilerin hangi nitelikleri kazanmaları gerektiği ortaya konulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda çeşitli şiirlerle ve metinlerle çocuklara kazanması gereken nitelikler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu nitelikler bilişsel yeterliliklerin yanında duyuşsal özelliklerden oluşmaktadır. Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen amaçlarla örtüşmelidir ve gelişim düzeylerine uygun olarak öğrencilerin duygusal gereksinimlerine cevap vermelidir.

Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirler ana dilinin zenginlik, incelik ve güzelliklerinin sezdirilerek güçlü bir ana dili bilinci ve sevgisi kazandırılmasında önemli bir yer tutan duyguları içermelidir. Bu nedenle şiirlerin programın amaçlarına uygun duyguları içermesi oldukça önemlidir.

Türkçe'nin kurallarının hissedilip kavranarak zamanla alışkanlık hâline gelmesinde ders kitaplarıyla aktarılan Türk ve Dünya Edebiyatı'nın güzide örnekleri büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple ders kitaplarının programın hedeflerine uygun, edebî niteliği olan metinleri içermesi lazımdır (Özbay, 2006, s. 170).

Duygu eğitiminde önemli olan çocukların duygu eğitimiyle erken yaşlarda tanışıp kendi arkadaşlarıyla beraber masal, hikâye, şiir vb. edebî türlerden yararlanarak duygular üzerinde düşüncelerini sağlamaktır. Bu gibi bilişsel süreçlerin yanında yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesi gereği çocuklar önce okulda sonra günlük hayatta kazanması gereken duyguları bizzat kendisi uygulamalıdır.

Herhangi bir yöntemi seçerken öğretmenin hiç unutmaması gereken şey, o yöntemin öğretim sırasında öğrencinin kişiliğinin gelişmesine yardım edip etmeyeceğidir. Bütün çocuklar şiirin müziksel ritmini, ahengini sever. Herhangi bir konuyu “şiire dayalı” bir yöntemle işleyen öğretmen, çocukların dersten daha çok zevk almasına yardımcı olabilir.

Öğrencilerin anlama ve anlatma evrenlerinin meydana gelmesine olanak tanıyan bir dil öğretim izlencesi olan Türkçe öğretiminde, şiire dayalı bir öğretim yöntemiyle duyuşsal stratejiler oluşturulabilir. Şiir öğrencilerin eğlence ve duyuşsal evrenlerine diğer türlerden daha fazla önem vermektedir. Bu noktada Türkçe öğretiminde duyuşsal stratejiler şiirle ilgili bir teknik ve yöntemle meydana getirilebilir. Şiire dayalı bir yöntemi tüm insanlar empatik bir şekilde şahıslarında deneyebilir, onun olumlu sonuçlarının ortaya çıktığını görebilir. Ayrıca duyuşsal stratejiler zihinsel ve zihinsel farkındalık stratejilerini harekete geçirebilmektedir (Demir ve Duman, 2004, s. 96).

2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilköğretimin dört yıl ilkokul ve dört yıl ortaokul olarak ayrılması buna karşın Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın 1-5. sınıflar ve 6-8. sınıflar olarak eski şekliyle kalmasından dolayı Türkçe Dersi Öğretim Programı 1-5. sınıflar ve 6-8. sınıflar olarak ayrı ayrı incelenmiştir.

4.1.2. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın “Giriş” bölümünde bulunan:
 “Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, bilgi edinme ve öğrenmelerinde dilin önemli bir yeri bulunmaktadır. Dil ve zihinsel becerilerin gelişimi, öğrencilerin olayları sorgulama, çok yönlü düşünme, değerlendirme, karar verme, sosyalleşme ve çağdaşlaşma süreçlerini kolaylaştırmaktadır” (TÜDÖP, 2009, s. 9). Bu ifade Türkçe öğretiminin hedefine ulaşmasında çocuğun bütün yönleriyle ele alınmasında dilin gerekliliğini göstermektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na bakıldığında duygular ve duygu gelişimi konusunda ayrı bir bölüm bulunmadığı görülmektedir. Buna rağmen 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda: Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarında, programın yapısı ve genel amaçlarında, kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamalarda, öğrenme alanı bölümünde, kazanımların öğrenme-öğretme sürecine dağılımı bölümünde, temalarda, öğrenme tür ve tekniklerde, ölçme ve değerlendirmede ve kitap okuma dosyası bölümünde duygu kavramından bahsedilmektedir.

4.1.2.1. Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçlarında Duygular

Programda Türk Millî Eğitimi'nin “Genel Amacı”nın ikinci maddesi şu şekilde açıklanmaktadır:

Türk milletinin bütün fertlerini; beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir (TÜDÖP, 2009, s. 7).

Bu maddede görüldüğü üzere bireyin beden, zihin, ahlak ve ruh bakımından olduğu gibi duygu bakımından da dengeli ve sağlıklı olarak yetişmesi istenmektedir. Ancak bu şekilde yetişen bireylerin yapıcı, yenilikçi, sorumluluk alabilen, saygılı, hoşgörülü, akılcı bir kişilik sahibi olabileceği vurgulanmaktadır.

4.1.2.2. Programın Yapısı ve Genel Amaçlarında Duygular

Programdaki “Temel Yaklaşım” da duygularla ilgili herhangi bir vurgu bulunmamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın, “Programın Yapısı” bölümünde: “Türkçe Dersi (1-5. sınıflar) Öğretim Programı'nın yapısı genel amaçlar, temel beceriler, öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalardan oluşmaktadır.” denmektedir

(TÜDÖP, 2009, s. 12). “Programın Yapısı”nın “Genel Amaçlar” kısmında duygulara 11. maddede şöyle dikkat çekilmektedir:

“Bireylerin millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmektir”

(TÜDÖP, 2009, s. 12). Programın “Temel Beceriler” bölümünde duygularla ilgili herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır.

4.1.2.3. Öğrenme Alanı Bölümünde Duygular

“Öğrenme Alanı” bölümünde duygularla ilgili olarak: “Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunudan oluşan beş öğrenme alanı üzerinde yapılandırılmıştır. Öğrenme alanları öğrencilerin dil, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimine yönelik çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerleri içermektedir.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 13). “Öğrenme Alanları” bölümünde duygulara yapılan vurgu şu şekilde örneklendirilebilir:

“Öğrenme Alanı”nın “Dinleme” kısmında:

“Son aşamada ise anlamlandırılan bilgi, duygu ve düşünceler bireyin ön bilgileriyle birleştirilerek bütünleştirilmekte ve zihnindeki yapıya yerleştirilmektedir.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 13).

“Öğrenme Alanı”nın “Konuşma” kısmında:

Konuşma, zihindeki duygu, düşünce ve bilgilerin sözle ifade edilmesidir...

Konuşmaya zihinde yapılandırılmış duygu, düşünce ve bilgilerin gözden geçirilmesiyle başlanmaktadır... Belirlenen amaç ve yöntemlere göre aktarılacak duygu, düşünce ve bilgiler seçilmektedir. Seçilen duygu, düşünce ve bilgiler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, özetleme, sorgulama, analiz sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilerek düzenlenmektedir.

Düzenleme sonucu aktarılmasına karar verilen duygu, düşünce ve bilgiler, ses,

hece, kelime ve cümleler aracılığıyla aktarılmaktadır... Öğrencilerin duygu, düşünce ve bilgilerini kendilerine güvenerek aktarmaları, iletişim kurmaları ve öğrenmeleri açısından konuşma becerilerinin gelişimi çok önemlidir denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 15).

“Öğrenme Alanı”nın “Okuma” kısmında:

“Okuma sürecinde duygu, düşünce ve bilgiler zihinsel kavramlara çevrilmekte, anlamlandırılmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 16).

“Öğrenme Alanı”nın “Yazma” kısmında:

Yazma, zihindeki duygu, düşünce ve bilgilerin yazılı olarak ifade edilmesidir...

Seçilen bilgiler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilerek düzenlenmektedir.

Düzenleme sonucu aktarılmasına karar verilen duygu, düşünce ve bilgiler, harf,

hece, kelime ve cümleler aracılığıyla aktarılmaktadır... Duygu, düşünce ve bilgileri

açık ve anlaşılır yazma, çeşitli zihinsel becerileri geliştirmeyi gerektirir... Yazma

becerileri; öğrencilerin düşüncelerini geliştirme, bilgilerini düzenleme, dili etkili

kullanma, öğrenme, düşünme, anlama, iletişim kurma ve duygularını aktarma

becerilerini de geliştirmektedir, denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 17).

“Öğrenme Alanı”nın “Görsel Okuma” ve “Görsel Sunu” kısmında:

Öğrenciler görsel okuma yoluyla çeşitli duygu, düşünce ve bilgileri öğrenirler...

Görsel sunu alanında öğrencilerin duygu, düşünce ve bilgilerini görseller

aracılığıyla aktarmaları ele alınmıştır. Öğrenciler, duygu ve düşüncelerini ifade

etmek, bilgilerini aktarmak için şema, resim, fotoğraf, desen gibi görsellerden; rol

oynama, tiyatro, oyun, taklit gibi görsel etkinliklerden ve video, ses-görüntü

kasetleri, bilgisayar gibi araçlardan yararlanabilirler, denmektedir (TÜDÖP, 2009,

s. 18).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Dil Bilgisi" başlığı altında: "İlköğretim 1-5 sınıflar düzeyinde, dil bilgisi kural ve ilkelerinin sezdirilerek öğretilmesi benimsenmiştir. Bu nedenle dil bilgisi konularının verilişinde adlandırmaya gidilmemiştir." (TÜDÖP, 2009, s. 18) ifadesi bulunduğu için "Dil Bilgisi" duygular açısından ayrı bir alan olarak değerlendirmeye alınmamıştır.

4+4+4 eğitim sistemine geçildiği için beşinci sınıflar ortaokul bölümüne alınmıştır. Bu bağlamda tez kapsamında 1-5 sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'ndan sadece beşinci sınıflar bu çalışmada incelenecektir. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflar ilkokul kapsamında ele alındığından bu çalışmada incelenmeyecektir.

4.1.2.4. Kazanımlar Açısından Duygular

Beşinci sınıfların "Dinleme Öğrenme Alanı"nın "Amaç ve Kazanımlar" kısmında: "Dinlediğini Anlama" bölümünde:

"Madde 14: Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler." denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 98).

Beşinci sınıfların "Dinleme Öğrenme Alanı"nın "Etkinlik Örnekleri" kısmında: Duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Beşinci sınıfların "Dinleme Öğrenme Alanı"nın

"Açıklamalar" kısmında ise duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Beşinci

sınıfların "Konuşma Öğrenme Alanı"nın "Amaç ve Kazanımlar" kısmında:

"Konuşma Kurallarını Uygulama" bölümünde:

"Madde 8: Sesine duygu tonu katar." denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 101).

"Kendini Sözlü Olarak İfade Etme" bölümünde:

"Madde 22: Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder." denmektedir

(TÜDÖP, 2009, s. 103). "Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma" bölümünde:

"Madde 2: Grup çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır." denmektedir (TÜDÖP,

2009, s. 104). Beşinci sınıfların konuşma öğrenme alanının etkinlik örnekleri kısmında

duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Beşinci sınıfların “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Üzüntü, sevinç, korku gibi duyguları ses tonuna yansıtır.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 101). “Yer ve nesnelere renk, biçim, büyüklük vb. kişileri de görünüş, duygu vb. yönlerden betimler.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 104).

Beşinci sınıfların “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmı

“Okuduğunu Anlama” bölümünde:

“Madde 6: Okuduklarındaki duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 106). “Madde 20: Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 107). Beşinci sınıfların “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Beşinci sınıfların “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Öğrenciler şiir ezberlemeye zorlanmamalıdır, ancak ilgi duydukları şiirleri ezberlemeye teşvik edilmelidir. Ezberledikleri şiirleri sınıf veya topluluk önünde okuma fırsatı verilmelidir. Şiirde sadece konu ve ana duygu bulma çalışmaları yaptırılmalı, daha ayrıntılı anlamsal ve biçimsel (redif, uyak vb.) analizler yaptırılmamalıdır.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 109).

Beşinci sınıfların “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının

“Kendini Yazılı Olarak İfade Etme” bölümünde:

“Madde 24: Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 113). Beşinci sınıfların “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Beşinci sınıfların “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Yazılarında abartma, taşlama, tersini söyleme gibi yollarla mizah duygusunu yansıtmaları istenebilir.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 112). Beşinci sınıfların “Görsel Okuma ve

Görsel Sunu Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının “Görsel Sunu” bölümünde:

“Madde 3: Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir.

Madde 6: Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.

Madde 9: Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 119).

Beşinci sınıfların “Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Beşinci sınıfların “Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nun kazanımları ile eşleşen ara disiplin alan kazanımlarından beşinci sınıfların “Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim Kazanımları” bölümünün: “Tarihte yapılan bir spor türünün kurgusunu hazırlar ve uygular.” ifadesi ile “Türkçe Kazanımları” bölümünün: “Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” ifadesi eşleştirilmiştir (TÜDÖP, 2009, s. 140).

4.1.2.5. Kazanımların, Öğrenme-Öğretme Sürecine Dağılımı Açısından Duygular

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının birinci maddesi olan “Hazırlık” kısmında duygularla ilgili herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının ikinci maddesi olan “Anlama” kısmının “Metni İnceleme” bölümünde “Dinlediği veya okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” ifadesi kullanılmaktadır (TÜDÖP, 2009, s. 160).

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının üçüncü maddesi olan “Zihinde Yapılandırma” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının dördüncü maddesi olan “Kendini İfade Etme” kısmının “Kuralları Gözden Geçirme” bölümünün “Konuşma Kuralları” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” ifadesi kullanılmaktadır (TÜDÖP, 2009, s. 165).

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının dördüncü maddesi olan “Kendini İfade Etme” kısmının “Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu” bölümünde dikkat çeken duygu ifadeleri şunlardır:

“Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak veya yazılı olarak ifade eder.”, “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun vb. yollarla sunar.” (TÜDÖP, 2009, s. 167). “Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil, sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir.”, “Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır” (TÜDÖP, 2009, s. 168).

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun kazanımlarının öğrenme-öğretme sürecine dağılımının beşinci maddesi olan “Ölçme Değerlendirme” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler bakımından açık bir şekilde duygu sözcüğü kullanılmamıştır. Şiirlerin özellikleri ve duygu gelişimi şu maddelerde vurgulanmaktadır:

Madde 1: Metinler, Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.

Madde 8: Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

Madde 12: Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. içeren öğeler yer almamalıdır.

Madde 13: Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır.

Madde 14: Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Madde 15: Metinler öğrencilerin hayal dünyalarını, yaratıcılıklarını zenginleştirecek ve öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Madde 18: Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir (TÜDÖP, 2009, s. 170).

4.1.2.6. Temalar Açısından Duygular

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre herhangi bir eğitim-öğretim yılı içerisinde işlenebilecek olan sekiz tane tema açıklanmıştır. Bu temalardan dört tanesi seçmeli temadır, dört tanesi de zorunlu temadır. “İçerik Önerileri” başlığı altında temalarda verilen konular mecburi değildir. Aynı temalarda değişik konuların seçilebilmesinde herhangi bir sakinca yoktur. Bütün temalarda üç değişik türden; bilgilendirici metin, şiir ve hikâye edici metin olarak dört tane metin ele alınmalıdır. Programdaki temalar bölümünde ana tema ve ana temaya bağlı alt temalar bağlamında duygular şu şekilde gösterilmektedir:

Zorunlu temalardan olan “Atatürk” ana temasında alt temaya bağlı duygular:

“Atatürk ve Millî Mücadele, diğer din, örf ve adetlere hoşgörülü olma”dan oluşmaktadır.

Zorunlu temalardan olan “değerlerimiz” ana temasında alt temaya bağlı duygu:

“kahramanlık”tan oluşmaktadır. Zorunlu temalardan olan “sağlık ve çevre” ana temasında

alt temaya bağlı duygu: “temizlik”ten oluşmaktadır. Zorunlu temalardan olan “birey ve

toplum” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “mutluluk, sevgi, üzüntü, beğeniler,

dayanışma, barış, hoşgörü”den oluşmaktadır.

Seçmeli temalardan olan “güzel ülkem Türkiye” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. Seçmeli temalardan olan “yenilikler ve gelişmeler” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “keşifler ve buluşlar”dan oluşmaktadır. Seçmeli temalardan olan “oyun ve spor” ana temasında, “dünyamız ve uzay” ana temasında, “hayal gücü” ana temasında, “eğitsel ve sosyal etkinlikler” ana temasında, “kurumlar ve sosyal örgütler” ana temasında, “doğal afetler” ana temasında ve “güzel sanatlar” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. Seçmeli temalardan olan “üretim, tüketim ve verimlilik” ana temasında alt temaya bağlı duygu: “tasarruf”tan oluşmaktadır. 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda tespit edilen toplam 12 adet duygu tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1

Birinci ve Beşinci Sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda Tespit Edilen Duygular

Barış	Mücadele
Beğenme	Mutluluk
Dayanışma	Sevgi
Hoşgörü	Tasarruf
Kahramanlık	Temizlik
Keşif	Üzüntü

4.1.2.7. Öğrenme Tür, Yöntem ve Teknikleri Açısından Duygular

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda “Öğrenme Türleri” bakımından 14 adet tür bulunmaktadır. Bunlardan duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Sorgulayıcı Dinleme:

Sorgulayıcı dinleme, bir konuşmada aktarılan duygu, düşünce ve bilgilerin doğruluğu, nedenleri, tutarlılığı gibi yönlerini sorgulayarak dinlemedir. Sorgulayıcı dinlemede öğrenci konuşmacının görüşünü paylaşmasa da olaylara tarafsız

bakabilmelidir. Sorgulayıcı dinleme öğrencinin zihinsel becerileri yanında diğer becerilerini de etkilemekte ve geliştirmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 354).

2- Sorgulayıcı Konuşma:

Öğrencinin bir fikre katılıp katılmadığını, nedenleri ile anlatması ve öne sürülen gerekçeleri sorgulayarak konuşmasıdır. Sorgulayıcı konuşmada zihindeki duygu, düşünce ve bilgiler dikkatle seçilerek çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bunlar sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, özetleme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi işlemlerdir (TÜDÖP, 2009, s. 355).

3- Kişi Betimlemesi: [İç Görünüşü (Kişinin Duygularını) Betimleme]

Bir kişinin duygularından söz etmek bir nesneyi, bir yeri ya da bir kişiyi betimlemekten daha farklıdır. Bir nesneyi ya da yeri betimlemek iyi bir gözlem yapmayı ve ne yazacağınızı iyi bir şekilde planlamayı gerektirir. Kişinin duygularının betimlenmesi sürecinde betimlenecek duygu sanki bir filmin bir sahnesinin durdurulması gibidir. Öğrenci, o sahneye ilişkin neler hissettiğini kaydetmelidir. Betimlenen kişinin duygularını (mutluluk, korku, güven, kıskançlık, utanma, nefret, coşku, kızgınlık, üzüntü, hayret, sevgi, hayal kırıklığı, heyecan, tereddüt) anlatırken duyguyu yüzde ve bedendeki yansımaları ile vermeye çalışmak, duygunun adını bulmayı okuyucuya bırakmak önemlidir. Ayrıca, bir insan birden çok duyguyu aynı anda yaşayabilir, duygular birbirinin içine girmiş olabilir. Bazen bir durum için farklı kişilerin, farklı duygular hissetmesi mümkündür (TÜDÖP, 2009, s. 358).

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda "Yöntemler" açısından sekiz adet yöntem bulunmaktadır. Bunlardan duygularla ilgili olan yoktur. 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda "Teknikler" bakımından altı adet tür bulunmaktadır. Bunlardan duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Drama:

“... Öğrencilerin gerek oyuncu, gerekse izleyici konumundayken, konuyla ilgili ön bilgilerini hatırlayabilecekleri ve yansıtabilecekleri bir ortam içerisinde olmaları gerekir. Bu ortamda eleştiri yapabilmeleri; sosyal, duygusal ve bilişsel yönden bireysel farklılıklarının farkına varabilmeleri sağlanır...” (TÜDÖP, 2009, s. 374).

4.1.2.8. Ölçme ve Değerlendirme Açısından Duygular

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda: “Ölçme ve değerlendirme öğrenme-öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Öğrencilerin başarılarını, gelişim durumlarını belirlemek, öğretim yöntemlerinin etkinliğini anlamak için yapılır.” denmektedir (TÜDÖP, 2009, s. 380).

“Öğrenme-Öğretme Süreci Gözlem Formu”nda, “Öğrenme Alanları Değerlendirme Formu”nda, “Öğrenci Ürün Dosyası”nda ve “Öğrenci Ürün Dosyası Değerlendirme Formu”nda duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır.

“Öğrenme Öz Değerlendirme Formu”nun “Konuşma” bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerimi sözlü olarak ifade ederim.” ifadesi bulunmaktadır. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümünde ise: “Duygu, düşünce ve izlenimlerimi drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunarım.” ve “Duygu, düşünce ve bilgilerimi görselleştirmede renkleri kullanırım.” ifadeleri yer almaktadır (TÜDÖP, 2009, s. 383).

“Hikâye Anlatımı Öz Değerlendirme Formu”nda: “Hikâye ile ilgili hissettiklerimi açıkladım.” ifadesi bulunmaktadır. “Gözlem Formu”nda ise duygularla ilgili dikkat çekici ifadeler şunlardır:

“Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular. Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar. Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır” (TÜDÖP, 2009, s. 386).

4.1.2.9. Okuma Dosyası Bakımından Duygular

1-5 sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun "Okuma Dosyası" bölümünün "Okuma İlgisi" kısmında ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin ilgi türleri, gelişimlerine ve zekâ alanlarına göre genel olarak dört grupta toplanmaktadır. Bunlardan duygularla ilgili olan ilk iki madde şu şekildedir:

1) İlk Okuma İlgileri:

Bunlar ilk okuma yazma sonrası öğrencilerde görülen aileye ve günlük yaşama dönük ilk ilgililerdir. Bu aşamadaki öğrenciler bir taraftan okuma heyecanını yaşamakta bir taraftan da okuma ve anlama hızını artırmaya çalışmaktadır. Bu nedenle öğrencileri okumaya güdüleyen, heyecanlandıran aile ve günlük yaşamla ilgili kitaplar seçilmelidir. Seçilen kitaplarla öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmelerine katkı sağlanmalıdır.

2) Kişilik ve Beceri Geliştirme İlgileri:

Bunlar öğrencilerde dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik ilgilerle hayal, duygu, düşünce, iletişim gibi kişisel özellikleri içeren ilgililerdir (TÜDÖP, 2009, s. 394).

4.1.3. İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın "Giriş" bölümünde bulunan: "Öğrenme sürecinin başarıya ulaşması için, öğrencilerin biyolojik, psikolojik ve zihinsel özelliklerinden kaynaklanan bireysel farklılıklarının dikkate alınması gerekir" (TÜDÖP, 2006, s. 2) ifadesi Türkçe öğretimin hedefine ulaşmasında çocuğun bütün yönleriyle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'na bakıldığında duygular ve duygu gelişimi konusunda ayrı bir bölüm bulunmadığı görülmektedir. Buna rağmen Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda: Türk Millî Eğitimi'nin genel

amaçlarında, programdaki temel yaklaşımda, programın yapısı ve genel amaçlarında, kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamalarda, okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerde, temalarda, yöntem ve tekniklerde, şiir kitabı okuma formunda, ölçme ve değerlendirmede duygu kavramından bahsedilmektedir. Diğer yandan dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özellikler bölümünde duygu sözcüğüne doğrudan yer verilmemiş, duygu gelişimi üstü örtük bir şekilde ifade edilmiştir.

4.1.3.1. Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçlarında Duygular

Programda Türk Millî Eğitimi'nin “Genel Amacı”nın ikinci maddesi şu şekilde açıklanmaktadır:

Türk milletinin bütün fertlerini; beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir (TÜDÖP, 2006, s. 1).

Bu maddede görüldüğü üzere bireyin beden, zihin, ahlak ve ruh bakımından olduğu gibi duygu bakımından da dengeli ve sağlıklı olarak yetişmesi istenmektedir. Ancak bu şekilde yetişen bireylerin yapıcı, yenilikçi, sorumluluk alabilen, saygılı, hoşgörülü, akılcı bir kişilik sahibi olabileceği vurgulanmaktadır.

Programdaki “Temel Yaklaşım” da duygular şu şekilde vurgulanmaktadır:

Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı

alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır, denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 3).

4.1.3.2. Programın Yapısı ve Genel Amaçlarında Duygular

“Programın Yapısı” ve “Genel Amaçları”nda duygulara şöyle dikkat çekilmektedir:

Madde 2: Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,

Madde 6: Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,

Madde 11: Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (TÜDÖP, 2006, s. 4).

4.1.3.3. Kazanımlar Açısından Duygular

“Kazanım, Etkinlik Örnekleri ve Açıklamalar” bölümünde duygulara şu şekilde yer verilmektedir:

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının “Dinleneni/İzleneni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Madde 4: Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

Madde 5: Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler (TÜDÖP, 2006, s. 14).

Madde 15: Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.

Madde 23: Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 15). Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında:

🏠 “Ben olsaydım...”: Öğrenciler, kahraman veya konuşmacının yerine geçerek onların duygu ve düşüncelerini kendi bakış açılarıyla ifade eder (15. kazanım)(TÜDÖP, 2006, s. 14). 🏠 “Duyguyu Tahmin Et!”: Bir cümle farklı ses tonlarında kaydedilerek öğrencilerden hangi duyguyu yansıttığını bulmaları istenir (bkz. Kılavuz) denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 15).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Ana fikir/ana duygu bulunurken öğrencilerin düşüncelerini serbestçe ve kendine özgü bir şekilde ifade etmelerine imkân verilir.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 14).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde:

“Madde 1: Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 23).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında:

🏠 “Duygulu İfadeler”: Bir cümle farklı duygu tonlarıyla söylenir (TÜDÖP, 2006, s. 20).

🏠 “Hayallerim ve Ben”: Hayallerini gerçekleştiren bir kişinin hayatı araştırılarak anlatılır. Öğrencilerden kendi hayallerini anlatmaları istenir. (1. kazanım)

🏠 “Bir Kuş Olsaydım!”: Öğrenciler kendilerini bir kuş olarak hayal ederler.

Nereye ve kimin yanına gitmek istediklerini sebepleriyle anlatırlar. (1. kazanım)

🏠 “Rüya anlatma”: Rüyalar hakkında konuşulur. (1. kazanım)

🏠 “Ben Olsaydım...” kalıp ifadesinden yola çıkılarak duygu ve düşünceler yazılır denmektedir (bkz. Kılavuz) (TÜDÖP, 2006, s. 23).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Konuşma Öğrenme Alanı'nın "Açıklamalar" kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Türkçe

Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma Öğrenme Alanı'nın "Amaç ve Kazanımlar" kısmının "Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme" bölümünde:

"Madde 4: Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler. Madde 5: Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler (TÜDÖP, 2006, s. 25). Madde 21: Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar. Madde 26: Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder." denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 26).

"Okuma Alışkanlığı Kazanma" bölümünde:

"Madde 6: Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır." denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 29).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma Öğrenme Alanı'nın "Etkinlik Örnekleri" kısmında:

 "Kısaca...": Sınıfta sesli okuma çalışması yapılır. Öğrencilerden okunan metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini bularak metni özetlemeleri istenir" (4, 5, 12. kazanım) (bkz. Kılavuz) (TÜDÖP, 2006, s. 25).

 "Canlanan Hikâyeler": Öğrencilerden biri beğendiği bir hikâyeyi seçer.

Kendisini hikâyedeki şahıs veya varlık kadrosundan birinin yerine koyar.

Hikâyenin konusuna ve canlandığı şahıs veya varlığın özelliğine uygun kostüm giyerek sınıf ortamında kendi bakış açısından hikâyeyi anlatır. (21. kazanım)

 "Benim Kahramanım": Her gruptan bir öğrenci seçilerek okunan metindeki bir kişi belirler. Öğrenciye birtakım sorular yöneltilirken yardımcı olması için

öğretmen sorulara önce kendisinin belirlediği bir kahraman aracılığıyla cevap verir (21. kazanım) (bkz. Kılavuz) (TÜDÖP, 2006, s. 26).

🏠“Haftanın hikâyesi”: Öğrenciler tarafından okunan hikâyeler belirli aralıklarla sınıf ortamında paylaşılır. Okuduğu hikâyeyi en güzel şekilde anlatan öğrenci belirlenerek ödüllendirilir. (6. kazanım)(bkz. Kılavuz)

🏠“Haftanın Ödüllü Kitabı”: Okunan kitaplar tanıtılır, en iyi tanıtılan kitap haftanın kitabı olarak seçilir. Kitabı tanıtan öğrenci ödüllendirilir. (6. kazanım)

🏠“Pano düzenleme”: Öğrencilerin sınıf veya okul panolarına seçtikleri metinlerle katılmaları sağlanır. (6. kazanım)

🏠“Soru sorma”: Aynı kitap bütün öğrenciler tarafından okunur. Öğrencilerden biri kitabı tanıtırken diğerleri tarafından kitapla ilgili sorular sorulur (6. kazanım) denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 29).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Ana fikir/ana duygu bulunurken öğrencilerin düşüncelerini serbestçe ve kendine özgü bir şekilde ifade etmelerine imkân verilir” (TÜDÖP, 2006, s. 25).

Şiirde ses akışını sağlayan kafiye, redif gibi ahenk unsurları fark edilir. Kafiye ve redif terimleri kullanılmaz, bunların çeşitlerine değinilmez. Şiirin duygu, düşünce ve hayalleri ifade eden derin bir anlatım olduğu kavranır. Kendi anlamları dışında kullanılarak şiirde çağrışımlara yol açan kelimeler belirlenir (TÜDÖP, 2006, s. 26).

“Okunanlarla ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşılması, beğenilen şiirlerin ve düz yazıların kaynaktan veya ezbere okunması için uygun ortam hazırlanır.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 29).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde:

“Madde 1: Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.”

denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 35).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında:

“Çağrışımlar ve Duygular”: Verilen kavramın çağrıştırdığı duyguyu yansıtan bir şiir yazılır. Yazılan şiirler öğrencilerin kendilerinin bulduğu bir ritimle söylenir” (4. kazanım) (bkz. Kılavuz) (TÜDÖP, 2006, s. 33).

“Ben Büyüyünce...”: Hayal edilen mesleğe yönelik tasarılar yazılır. (1. kazanım)

“Zamanla Değişir Her Şey”: Öğrencilerden iki dakika içinde “değişim” kelimesinin çağrıştırdıklarını yazmaları istenir... (1. kazanım) (bkz. Kılavuz)

“Müziğin Gölgesindeki Yazılar”: İki ayrı grup oluşturulur... Gruplara aynı yazma konusu verilir ve aynı anda yazmaya başlamaları sağlanır... (1. kazanım)

“Geçmiş Yolculuk”: Seçilen bir anı ile ilgili zihin haritası oluşturulur... (1. kazanım) (bkz. Kılavuz)

“Dilek Kutusu”: Sınıfta veya okulda dilek kutusu oluşturularak derslerin işlenişine ya da etkinliklere yönelik düşünce, istek ve eleştiriler yazılır. (1. kazanım)

“Gezip Gördüklerim”: Tarihî ve turistik yerlere düzenlenen gezilerde notlar alınarak izlenimler yazılır. (1. kazanım) (bkz. Kılavuz)

“Eğer”: ... Burada yaşamının olumlu ve olumsuz yanları yazılı olarak ifade edilir” denmektedir (1. kazanım) (bkz. Kılavuz) (TÜDÖP, 2006, s. 35).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında:

“Öğrenciler şiir defteri ve günlük tutmaları konusunda özendirilir. Şiir defteri, öğrencilerin kendi yazdıkları ve beğendikleri şiirlerden oluşur. Öğrenciler her gün günlük tutulabilecekleri gibi yalnızca etkilendikleri olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini de yazabilirler.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 35).

Sekizinci sınıfların “Dil Bilgisi Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmının “Cümleyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama” bölümünde: “Madde 11: Cümleye hâkim olan duyguyu fark eder.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 49). Sekizinci sınıfların “Dil Bilgisi Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında: Altını çizme: Cümleye hâkim olan duyguyu belirleyen kelimelerin altı çizilir (11. kazanım) (TÜDÖP, 2006, s. 49). Sekizinci sınıfların “Dil Bilgisi Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında: “Üzülme, şaşırma, beğenme, özlem, pişmanlık vb. duygular ele alınır.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 49).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” kısmında duygularla ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan ara disiplin alan kazanımlarından altıncı sınıfların “Sağlık Kültürü Kazanımları” bölümünde: “Duygu ve düşüncelerini paylaşma biçimlerini açıklar.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 54).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nın uygulanmasında “Öğretmenin Rolü” bölümünde bulunan şu maddeler duygular ve duygu gelişimi bakımından dikkat çekicidir: “Öğretmen; dersine girdiği öğrenci grubunun gösterdiği gelişim ile ilgili bilgi edinir. Okuduğu kitaplardan kişisel ve kültürel gelişimi sağlayıcı nitelikte olanları tanıtmak, diğer öğretmen ve velilerle paylaşmak amacıyla sunum yapar” (TÜDÖP, 2006, s. 55). Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler bakımından şiirlerin özellikleri ve duygu gelişimi şu maddelerde vurgulanır:

Madde 4: Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

Madde 8: Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

Madde 12: Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

Madde 17: Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Madde 18: Metinler, öğrencilerin duyu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir (TÜDÖP, 2006, s. 56).

Öte yandan dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özellikler bakımından şiirlerin özellikleri ve duyu gelişimi Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda şöyle vurgulanır:

Madde 1: Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.

Madde 4: Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

Madde 7: Öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

Madde 13: Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır (TÜDÖP, 2006, s. 57).

4.1.3.4. Temalar Açısından Duygular

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda: “Her temada iki olaya, bir düşünceye dayalı metne yer verilmelidir. Altı temadan en az dördünde şiir türünde metin

yer almalıdır.” denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 58). Programdaki “Temalar” bölümünde ana tema ve ana temaya bağlı alt temalar bağlamında duygular şu şekilde gösterilmektedir:

“Sevgi” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “insan, aile, vatan, millet, bayrak ve dil sevgisi”nden oluşmaktadır. “Millî kültür” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. “Toplum hayatı” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “medeniyet, yardımlaşma, dayanışma, dostluk, konukseverlik”ten oluşmaktadır. “Okuma kültürü” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “okuma alışkanlığı ve sevgisi”nden oluşmaktadır. “İletişim” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır (TÜDÖP, 2006, s. 58). “Hak ve özgürlükler” ana temasında alt temaya bağlı duygu: “özgürlük”ten oluşmaktadır. “Kişisel gelişim” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “kendine saygı, sorumluluk, başarı, girişimcilik”ten oluşmaktadır. “Bilim ve teknoloji” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. “Alışkanlıklar” ana temasında ve “zaman ve mekân” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. “Duygular” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “umut, mutluluk, heyecan, korku, kaygı, üzüntü, yalnızlık, özlem, sitem, veda, kıskançlık, bağışlama, takdir etme, beğenme, mizah”tan oluşmaktadır (TÜDÖP, 2006, s. 59). “Doğa ve evren” ana temasında ve “güzel sanatlar” ana temasında alt temaya bağlı duygular bulunmamaktadır. “Kavramlar ve çağrışımlar” ana temasında alt temaya bağlı duygular: “oyun ve eğlence, estetik zevk, güzellik”ten oluşmaktadır (TÜDÖP, 2006, s. 60). Altı, yedi ve sekizinci sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda tespit edilen toplam 28 adet duygu tablo 4.2’de gösterilmektedir.

Tablo 4.2

Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Tespit Edilen

Duygular

Bağışlama	Mizah
Başarı	Mutluluk
Beğenme	Oyun ve eğlence
Dayanışma	Özgürlük
Dostluk	Özlem
Empati	Sevgi
Estetik zevk	Sitem
Girişimcilik	Sorumluluk
Heyecan	Takdir etme
Kaygı	Umut
Kendine saygı	Üzüntü
Kıskançlık	Veda
Konukseverlik	Yalnızlık
Korku	Yardımlaşma

4.1.3.5. Yöntem ve Teknikler Açısından Duygular

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nda yedi adet “Yöntem ve Teknik” bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Kendisini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme: (Empati kurma)

Amaç: Dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamaktır.

Uygulama: Öğrencilerden konuşmacının veya dinlediklerindeki/izlediklerindeki varlık ve şahıslardan birinin yerine kendilerini koyarak olayları, duygu ve düşünceleri anlamaları istenir. Bu yöntemle yapılan dinleme/izleme diğer kişi ile aynı fikri paylaşma anlamına gelmez.

Bir süre için kendi duygu ve düşüncelerinden sıyrılarak olaylara ve durumlara karşısındakinin bakış açısıyla bakmayı ve onu anlamayı gerektirir. Öğrenci, kendini karşısındakinin yerine koyarken, o kişiyi iyi-kötü, onun duygu ve düşüncelerini de doğru-yanlış olarak değerlendirmekten kaçınmalıdır; çünkü ön yargılı yaklaşım karşımızdakini anlamamızı engeller (TÜDÖP, 2006, s. 62).

2- Eleştirel dinleme/izleme:

Amaç: Öğrencilere dinledikleri/izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmaktadır.

Uygulama: Sunulan bilginin konuşmacının kişisel duygu ve düşüncelerini mi yansıttığı, yoksa bilimsel verilere ve gözlemlere mi dayandığı hızlı bir şekilde analiz edilmelidir (TÜDÖP, 2006, s. 63).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda Konuşma Öğrenme Alanı"nda 10 adet "Yöntem ve Teknik" bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Katılımlı konuşma:

Amaç: Dinleyicileri konuşma sürecine katarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve konuya farklı bakış açıları getirmektir.

Uygulama: Dinleyicileri konuşma sürecine katmak amacıyla konuşma yer yer kesintiye uğratarak dinleyicilerin duygu, düşünce ve sorularını iletmeleri sağlanır.

Bu amaçla konunun ilgi çekici yönleri üzerinde durulmalı, sorular sorularak dinleyicinin konu üzerinde düşünmeleri sağlanmalıdır (TÜDÖP, 2006, s. 64).

2- Kendisini konuşanın yerine koyarak konuşma (Empati kurma):

Amaç: Konuşmada, karşısındakinin değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini

anladığını hissettirerek etkili bir iletişim kurmaktır.

Uygulama: Bir sorunu çözmek, doğruyu aramak veya karşısındakinin sevinçlerine ve sıkıntılarına ortak olmak gibi olumlu iletişim becerilerini geliştirmek için konuşma ortamı oluşturulur. Her hafta bir konu belirlenerek karşısındakini anlama etkinliği yaptırılır.

3- Güdümlü konuşma:

Amaç: Öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmektir.

Uygulama: Öğretmen tarafından belli bir konu seçilerek sınıfın gündemine alınır.

Konu hakkında öğrenciler bilgilendirilir. Sınıfta konuyla ilgili beyin fırtınası yapılır. Birkaç öğrenci seçilerek konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini iki dakika içinde ifade etmeleri sağlanır.

4- Serbest konuşma:

Amaç: Öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmektir.

Uygulama: Öğrenciler seçtikleri konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini anlatırlar. Öğrencilere kendilerini ifade etme fırsatı vermek için haftalık ders saatinin bir kısmı serbest konuşmaya ayrılmalıdır (TÜDÖP, 2006, s. 65).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma Öğrenme Alanı"nda 14 adet "Yöntem ve Teknik" bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Tahmin ederek okuma:

"Amaç: Öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak için metinde geçen duygu, düşünce ve olaylarla ilgili merak uyandırmaktır.

Uygulama: Öğrencilere, metinde geçen bazı kelime ve ifadelerin metnin devamı

hakkında fikir verebileceği açıklanır” (TÜDÖP, 2006, s. 67).

2- Okuma tiyatrosu:

Amaç: Öğrencilerin metnin yapısını, dilini ve metinde yer alan şahıs ve varlık kadrosunun özelliklerini anlamalarını sağlamaktır.

Uygulama: Metin okunduktan sonra diyaloglara dönüştürülerek tiyatro metni hâline getirilir. Metnin içeriğiyle ilgili değişiklik yapılmaz, konuşma cümlelerinden ve olaylardan hareketle diyaloglar oluşturulur. Her öğrenci okuyacağı bölüme hazırlanır. Aynı zamanda metnin kavranması sağlanmalıdır. Öğrenciler, okudukları bölümde vermeleri gereken duyguyu, metnin bağlamından hareketle açıklayabilmelidir (TÜDÖP, 2006, s. 68).

3- Tartışarak okuma:

Amaç: Öğrencilerin metinde işlenen konuyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamaktır.

Uygulama: Bu yöntem, metin bölümlere ayrılarak uygulanabileceği gibi metnin bütününe yönelik olarak da uygulanabilir. Tartışma sınıfça veya küçük gruplar hâlinde yapılabilir. Tartışma sonunda varılan ortak düşünceler not edilerek metin hâlinde sunulur. Bütün öğrencilerin tartışmaya katılması ve birbirlerinin düşüncelerine saygı duyması sağlanır (TÜDÖP, 2006, s. 69).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Yazma Alanı”nda 15 adet “Yöntem ve Teknik” bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Serbest yazma:

Amaç: Öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini yazmalarını sağlayarak ifade güçlerini ve yazılı anlatım yeteneklerini geliştirmektir.

Uygulama: Öğrenciler bir konu seçerler ve seçtikleri konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini tür (şiir, hikâye, tiyatro, masal vb.) sınırlaması olmadan yazarlar. Serbest yazma çalışmalarının sınıfta uygulanma zorunluluğu yoktur. Öğrenciler okul dışında yazdıklarını da öğretmen ve arkadaşlarıyla paylaşabilirler (TÜDÖP, 2006, s. 70).

2- Kontrollü yazma:

Amaç: Kelimelerin, cümle yapıları ve ifade kalıplarının Türkçe'nin kurallarına uygun şekilde yazılmasıdır.

Uygulama: Kelime, cümle ve paragraf düzeyinde yapılan kontrollü yazma çalışmaları öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak cümle ve paragraf düzeyinde ele alınmıştır. Dil bilgisi çalışmalarını da pekiştirmeye yönelik olan bu yöntem farklı şekillerde uygulanabilir.

1. Öğrencilere örnek bir metin verilir. Öğrenciler metinde geçen anahtar kelimeleri de kullanarak yeni bir metin oluştururlar.
2. Bir paragrafı oluşturan cümlelerin yerleri değiştirilir. Öğrenciler duygu ve düşüncenin akışına göre cümleleri mantıklı bir sıraya koyarak paragrafı yeniden oluştururlar.
3. Belirli bir konuda öğretmen veya öğrenciler tarafından hazırlanan sorulara verilen cevaplar bütünlük içinde ele alınarak birkaç paragraflık metin oluşturulur. Öğrenciler metni hemen yazabilecekleri gibi konu hakkında araştırma yapıp yeterli bilgi sahibi olduktan sonra da yazabilirler.

3- Güdümlü yazma:

Amaç: Öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmektir.

Uygulama: Öğretmen tarafından belli bir konu hakkında öğrenciler bilgilendirilir.

Konu çeşitli yönleriyle sınıf ortamında tartışılıp değerlendirilir. Öğrenciler konu hakkında edindikleri bilgiler ışığında duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade ederler.

4- Metin tamamlama:

Amaç: Öğrencilerin okuduklarından hareketle duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmek, onları etkin duruma getirerek yorum yapma ve fikir yürütme becerilerini geliştirmektir.

Uygulama: Öğrencilere olay veya düşünce ağırlıklı herhangi bir metnin bölümlerinden birkaçı verilir. Öğrencilerden, okuduklarından hareketle duygu, düşünce veya olayların gelişimine yönelik fikirlerini yazmaları istenir. Metin tamamlamada esas, duygu, düşünce ve olayların metnin genel anlamına ve mantıksal bütünlüğüne bağlı kalınarak tamamlanmasıdır (TÜDÖP, 2006, s. 71).

5- Tahminde bulunma:

Amaç: Öğrencilerin okuduklarından hareketle duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmek, onları etkin duruma getirerek yorum yapma ve fikir yürütme becerilerini geliştirmektir.

Uygulama: Metin tamamlamaya yakın olan bu yöntem, metnin yalnızca gelişimine ve sonucuna değil, metnin öncesine yönelik tahminleri de içerir. Bu yöntemle öğrenciler, yalnızca okuduklarının değil, dinlediklerinin ve izlediklerinin öncesi, başlangıcı, gelişimi ve sonucuna yönelik tahminlerde bulunarak yazma çalışmaları yaparlar.

6- Bir metinden hareketle yeni bir metin oluşturma:

Amaç: Öğrencilerin hangi türde yazmaya yatkın olduklarını belirleyerek yaratıcılıklarını o yönde geliştirmektir.

Uygulama: Öğrencilere herhangi bir türde (hikâye, şiir, gazete haberi, fıkra, deneme vb.) bir metin verilerek okutulur/dinletilir. Öğrenciler okudukları metinden hareketle metinde ele alınan duygu, düşünce, hayal veya olayları geliştirerek ve yaratıcılıklarını kullanarak farklı bir türde metin oluştururlar.

7- Duyulardan hareketle yazma:

Amaç: Öğrencilerin algılama güçlerini ve dikkatlerini geliştirmektir.

Uygulama: Duyuların birini veya birkaçını harekete geçirecek etkinlikler yapılır.

Örneğin öğrencilere müzik dinletilerek kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri yazmaları istenir. Sınıfa getirilen veya öğrencilerden birinin çizmiş olduğu resim hakkında konuşulur. Daha sonra öğrencilerden resimle ilgili duygu, düşünce, hayal veya izlenimlerini yazmaları istenir (TÜDÖP, 2006, s. 72).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Okuma Alışkanlığının Kazandırılması" bölümünde duygularla ilgili olarak:

Okuma etkinlikleriyle öğrencilere, okuduğunu daha hızlı ve doğru anlama, çok yönlü ve yaratıcı düşünme, farklı duygu ve düşüncelere saygılı olma, yapıcı eleştirilerde bulunma gibi beceriler kazandırılabilir. Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında zekâ seviyesi, fiziksel ve psikolojik durumu, toplumsal çevresi, kişisel deneyimi önemli rol oynar. Bu nedenle okuma çalışmalarında öğrencilerin sosyal, ekonomik, kültürel, zihinsel ve duygusal durumları göz önünde bulundurulmalıdır, denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 205).

"Okuma Gelişim Dosyası"nda:

"Okunan her kitapla ilgili duygu ve düşünceler yer alır." ifadesi bulunmaktadır (TÜDÖP, 2006, s. 206). Aynı zamanda "Şiir Kitabı Okuma Formu"nun; "Kişisel Bilgiler, Kitapla İlgili Bilgiler ve Kitapla İlgili Duygu ve Düşünceler" bölümlerinden oluşması duygulara verilen önemi bir kez daha göstermektedir.

4.1.3.6. Ölçme ve Değerlendirme Araç ve Yöntemleri Açısından Duygular

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda: "Türkçe dersinin öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirme uygulamaları, üç boyutta ele alınabilir. Bunlar öğretimin başında, öğretim sürecinde ve sonunda yapılacak değerlendirmelerdir." denmektedir (TÜDÖP, 2006, s. 214).

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda "Ölçme ve Değerlendirme" bölümünde 13 adet "Yöntem ve Teknik" bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin duygularla ilgili olanları şunlardır:

1- Görüşme:

Görüşmeler öğrencilerin anladıkları, düşündükleri ve hissettikleri ile ilgili değerli bilgiler sağlar. Görüşmeler genellikle öğrencilerin ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla yapılır. Resmî görüşmeler, planlı birtakım soruların sıralanması ile yapılır. Resmî olmayan görüşmeler ise ders sırasında öğrenciye sorular sorularak yapılabilir. Sözlü sınavlar öğrenci ve öğretmen arasında sözlü iletişim gerektirir. Konuşmada akıcılık, kendine güven, tartışma yeteneği vb. niteliklerin değerlendirilmesinde kullanılır. Ancak güvenilirliği düşüktür ve değerlendirmeler nesnel olmayabilir. Öğrencilerde strese neden olabilir ve bu da unutmaya yol açabilir (TÜDÖP, 2006, s. 219).

2- Tutum Ölçekleri:

Tutum, bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluşluk hâli veya eğilimdir. Tutum bir bireye atfedilen bir eğilimdir. Gözlenebilen, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir. Tutumların ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem likert ölçeğidir. Likert tipi ölçeklerle, ölçülmek istenen tutumla ilgili çok sayıda olumlu ve olumsuz ifade yazılır. Bu ifadeler için, "Tamamen katılıyorum",

“Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” biçiminde tepkide bulunulur. Böylece her cevaplayıcı, ölçekteki her ifadenin kapsadığı tutum objesine katılma/katılmama derecesini bildirmiş olur. Bir kişinin ölçekten aldığı puan, ölçekte bulunan maddelerden aldığı puanların toplamından oluşur (TÜDÖP, 2006, s. 220).

4.2. Doküman İncelemelerinden Elde Edilen Bulgular

4.2.1. Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Türkçe beşinci sınıf ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde tespit edilen duygular hem FCM Yayınları’na hem de MEB Yayınları’na göre ayrı ayrı değerlendirilecektir.

4.2.1.1. FCM Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde FCM Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında yer alan 12 adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.1.1.1. “Okulumuz” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Birey ve Toplum

Alt Tema: Okul

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Rakım Çalapala

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir. “Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” denmektedir. “Yazma” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunabilir ve bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanabilir.” denmektedir.

Okulumuz

Okul: Öğrenciler için her yerden daha güzel, neşeli bir bilgi yuvası olan sevgilidir.

Kitaplar: Güzeldir.

İnsan: Birçok arkadaşın, güzel kitapların olduğu yerde sevilir.

Okul: Birçok arkadaş ve güzel kitapların bulunduğu yerdir.

Bilgi Giren Yer: Kaygının olmadığı yerdir.

Okul: Çatısı altına kötü duyguların giremediği, kaygıların kalmadığı yerdir.

4.2.1.1.2. “Bugün” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk ve Millî Mücadele

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Uluğ Turanlıoğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme” bölümü kazanımlarında: “Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.”

denmektedir. “Konuşma” bölümü kazanımlarında: “Sesine duygu tonu katar.”

denmektedir. “Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma” bölümünde: “Grup

çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunabilir.” denmektedir.

Bugün

Yurdumun En Büyük Bayramı: Şanlı bayrağın durmadan dalgalandığı, ufukların gül açtığı, toprağın güldüğü gündür. (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı)

Şanlı Bayrak: Durmadan dalgalanır.

Ufuklar: Gül açar.

Toprak: Güler.

Ağaçlar: Bezenir.

Dallar ve Allar: Süslenir.

Bahçeler: Donanır.

Yurdumun En Büyük Bayramı: Ağaçların bezendiği, bahçelerin donandığı, dalların, alların ve Ata'nın geçtiği yolların süslendiği gündür.

Yurdumun En Büyük Bayramı: İstiklâl sevdasının ufkumuzda olduğu gündür.

Şanlı Düğün: Yurt için savaşmaktır.

Yaşama Duygusu: Her şeyden üstündür.

İstiklâl Sevdası: Ufkumuzdadır.

Yurdumun En Büyük Bayramı: Tarihe sığmayan şanlıların, ölümden korkmayan canların, bayrağa renk veren kanların Türk'ün olduğu gündür.

Can: Ölümden korkmaz.

Şan: Tarihe sığmaz.

Kan: Bayrağa renk verir.

Yurdumun En Büyük Bayramı: Bayrağın altında yatanın, destanlar kaynağı vatanın, kanını toprağa katanın olduğu gündür.

Bayrak: Altında yatılır.

Vatan: Destan kaynağıdır.

4.2.1.1.3. “Rüzgâr” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sağlık ve Çevre

Alt Tema: Hava Olayları

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Cahit Külebi

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme” bölümü kazanımlarında: “Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunabilir.” denmektedir.

Rüzgâr

Rüzgâr: Şimdi buradan geçen, peşinden koşulan ama yetişilemeyen, nerelerde gezip tozduğu öğrenilemeyendir.

Rüzgâr: Denizden çıkıp kıyılar boyunca giden, tuz, katran ve ter kokusu yüreğini allak bullak edendir.

Rüzgâr: Dağlara doğru tırmanmaya başlayıp bulutları koyun gibi güden, otları yaylalarda okşayıp büyütendir.

Bulutlar: Rüzgârın koyun gibi güttüğüdür.

Yaylalar: Otların büyüdüğü yerdir.

Rüzgâr: Köylere uğradığında ıslak, karanlık odalarda beşik sallayan, güneş altında çalışanlara imdat eyleyendir.

Beşik: Köylerde ıslak, karanlık odalarda bulunur.

Rüzgâr: Kentlere uğrayıp yanımızdan geçen, haşhaş çiçeğine benzeyen kızları görüp bir gülüş, bir tel saç, allık, pudra alıp gidendir.

Kızlar: Haşhaş çiçeğine benzer.

4.2.1.1.4. “Kara Toprak” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sağlık ve Çevre

Alt Tema: Toprak

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Gülağ Öz

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Kara Toprak

Dost: Dost dost diye nicesine sarılan, beyhude dolanıp boşa yorulan ama gerçekte kara topraktır.

Kara Toprak: Sadık yârdır.

Güzel: Bağlanıldığında ne vefa görülür ne de fayda bulunur.

Kara Toprak: Her türlü isteğe cevap veren sadık yârdır.

Kara Toprak: Koyun, kuzu, süt, yemek, ekmek, et veren, kazma ile dövmeyince kıt veren sadık yârdır.

Nesil: Âdem’den bu zamana kadar devam eder.

Kara Toprak: Âdem’den bu zamana neslini getiren, türlü türlü meyve yetiren, her gün tepesinde götüren sadık yârdır.

Kara Toprak: Karnı kazma ve belle yarılan, tırnağı ve eliyle yüzü yırtılan, her şeye rağmen insanları gülle karşılayabilen sadık yârdır.

4.2.1.1.5. “Vatan” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Değerlerimiz

Alt Tema: Vatan

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: İbrahim Alâattin GÖVSA

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme” bölümü kazanımlarında: “Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.”

denmektedir. “Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler ve okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirleyip sorgulayabilir.” denmektedir.

“Yazma” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” denmektedir.

Vatan

Vatan Sevdası: Başka yerlerde gezerken gönlünde bir yabancılık sezip, kalbin annesinden ayrı düşen bir yavrunun küçük kalbi gibi sızlamasıdır.

Başka Yerler: Gezilirken gönülde yabancılık sezilen yerlerdir.

Yavru: Annesinden ayrı düşen küçük kalplidir.

Vatan: Hepimizin annesidir.

Rüzgâr: Vatana uzaklardan dönerken hoş koku getirir.

Dalgalar: Gemi vatana yaklaşırken dilinden anlanır.

Gemi: Vatana bir an önce varmak için uçması, yaklaşması istenir.

Minare: Sisler arasından gözüktür.

Kalp: İçindeki hislerden taşar.

Vatan: Mavi göllerin, yeşil suların, şehirlerin, şeref fısıldayan nehirlerin, uyan diye uğuldayan koruların bulunduğu yerdir.

Vatan: Anne gibi sevilip hizmet edilmesi gereken mübarek bir memlektir.

4.2.1.1.6. “Türkiye’ m” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Ülkem Türkiye

Alt Tema: Coğrafya

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Adil Turan

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” ve

“Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirleyip sorgulayabilir.” denmektedir.

Türkiye’ m

Türkiye: Toprağına, taşına, yerde gezen gökte uçan kuşuna, baharına, yazına, kara kışına âşık olunur.

Türkiye: Eli kalem, kazma, kürek tutan, yüzü toprak kokan, sınırlarında omuz omuza yatan insanların olduğu yerdir.

Türkiye: İyi yürekli kardeşlerin bulunduğu, dostların olduğu, çiğdem kokulu memlektir.

Türkiye: Tarlalarında demet demet ekin biçilen, yaylalarında koyun güdülüp kaval çalınan yerdir.

Türkiye: Kötü gözlerin şairin gözüyle bakamadığı bir sevgilidir.

Kötü Göz: Bakışlarından bellidir.

Türkiye: Deniz mavisini gözlerin, urban olmuş yeşil yeşil ormanların, nehirler boyu uzanan kolların sıcak kucağında saadetin olduğu çiğdem kokulu memlektir.

Türkiye: Elinde saz, dilinde türkü olan memlektir.

Türkiye: Doğulan, doyulan, konulan yurt, gönülde yatan memleketdir.

4.2.1.1.7. “Edirne” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Ülkem Türkiye

Alt Tema: Şehirler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Zeki Tunaboşlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Edirne

Edirne: Doğulan, çok sevilen, ortasından Tuna nehrinin zümrüt gibi akıp gittiği şehirdir.

Tuna Nehri: Zümrüt gibi Edirne’nin ortasından akıp gider.

Selimiye: Dört asırdan beri uzaklardan parıldar.

Edirne: Selimiye’nin bulunduğu, insanın yaklaşırken sevinç duyduğu şehirdir.

İnce Boylu Dört Minare: Sinan’ın dört genç kızı olan, ufuklarda gönüllere akan çoban yıldızdır.

Çoban Yıldızı: Ufuklarda gönüllere akar.

Sarayıçi: Yeryüzünün cennetidir.

Meriç: Ovaların bereketidir.

Edirne: Bir tarafta yeryüzünün cenneti olan Sarayıçi’nin diğer tarafta ovaların bereketi olan

Meriç’in bulunduğu yerdir.

Edirne: Dört bir yanı bağ ve bahçe olan, ataların armağanı olan bir yığittir.

Edirne: Irmaklarının gümüş tel köpükleri altın kemer olan, böyle başka bir yerin bulunmadığı güzel bir memleketdir.

Kartallar: Sınırları gözetler.

Edime: Sınırları gözetleyen kartalların yuvası olan, kem gözlere diken olan, yurdun kopmaz meyvesidir.

4.2.1.1.8. “Bursa” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Ülkem Türkiye

Alt Tema: Şehirler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Celal Sıtkı Gürler

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Bursa

Bursa: Her bir yeri cennetten bir köşe olan, şeftali bahçeleri mis gibi kokup durandır.

Şeftali Bahçeleri: Mis gibi kokar.

Dağların Dik Başları: Yaz ve kış bembeyazdır.

Genç Kızlar: İpekli kumaş dokuyup, işlerler.

Bursa: Dağların dik başlarının yaz ve kış bembeyaz olduğu, genç kızların ipekli kumaş dokuyup işlediği yerdir.

Uludağ: Çamları hastalara şifadır.

Çekirge Hamamları: Binbir derde devadır.

Bursa: Uludağ çamlarının hastalara şifa olduğu, çekirge hamamlarının binbir derde deva olduğu yerdir.

Bursa: Bir yanda Cem Sultan’ın Çinili Türbe’sinin bulunduğu, diğer yanda gür suların şırıldayan sesinin olduğu yerdir.

Gür Sular: Şırıldar.

Nilüfer: Kıvrım kıvrım akan ovaların kızıdır.

Yeşil: Türk sanatının en parlak yıldızıdır.

Bursa: Nilüfer'in ve Türk sanatının en parlak yıldızı olan Yeşil'in bulunduğu yerdir.

Nilüfer: Kulaklara çarpan sesin sahibidir.

Bursa: Nilüfer'in bulunduğu yurdumuzun şen bir köşesidir.

4.2.1.1.9. “Uçak Yolculuğu” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Yenilikler ve Gelişmeler

Alt Tema: Buluşlar

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Cahit Külebi

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

“Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunabilir.” denmektedir.

Uçak Yolculuğu

Uçak: Üzerine binip, şu dünyayı gezip, Akdeniz sahillerine gidip, sıcak denizlere ve çimen gemici çocuklara merhaba demek için sahip olunandır.

Akdeniz: Sıcak denizleri ve sahilleri olandır.

Uçak: Üzerine binip Fransa'ya Berlin'e dört iklimden selam götürmek için uzaklara gitmeye yarayandır.

Uçak: Diyar diyar gitmeye yarayandır.

4.2.1.1.10. “Enerji Birikimi” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Üretim, Tüketim ve Verimlilik

Alt Tema: Tasarruf

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Nesrin Sırmatel

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” denmektedir.

Enerji Birikimi

Zenginlik Kaynakları: Düşünülen çok azdır.

Dünyamız: Zenginlik kaynakları düşünülen az olduğu için bir çıkmazla karşı karşıya kalandır.

Petrol: Hızla tükenmesinden dolayı arabamızın yolda kalmaması için tüketimi biraz yavaşlatılması gerekir.

Su: Musluğun az açılarak boşa akıtılmaması gerekir.

Elektrik: Odada bulunulmadığında kapatılması gerekir.

Ağaçlar: Ölüncü kağıt yapılır, sihirbaz olup olmadığı noktasında kuşku duyulur.

Kağıtlar: Acımasızca tüketilir.

Zaman: İnsanın önem vermediği, geri gelmeyendir.

Para: Kazanılır.

Çağdaş İnsan: Emegini boşa harcamaz.

Birikim: Yalnızca parayla olmaz.

Enerji Birikimi: Zenginlik kaynaklarının tükenmesi ile arabaların yolda kalmaması için petrol tüketiminin azalmasıyla, musluğu az açıp suyu boşa akıtmamayla, odada bulunulmadığında elektriği kapatmayla, kağıtların acımasızca tüketilmemesiyle, insanların zamana önem vermesiyle, yalnız parayla değil çağdaş insanın emeğini boşa harcamamasıyla ortaya çıkan birikimdir.

4.2.1.1.11. “Ekmek” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Üretim, Tüketim ve Verimlilik

Alt Tema: Yiyecekler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Hasan Ali Yücel

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Ekmek

Çiftçi: Tarlayı sürüp buğdayı eker.

Buğday: Çiftçinin tarlayı sürüp buğdayı ekmesi sonucu azar azar boy veren, sapları gittikçe uzayan, başakları olgunlaşıp içi dolgunlaşandır.

Başak: Yazın sıcakların artmasıyla her biri sararır.

Harman Yeri: Ekinler biçilince şenlenir.

Buğday: Harman olunca saptan ayrılır.

Ekmek: Güzel kokuludur, herkes çok sever, yemeklerin başı ve arkadaşıdır.

4.2.1.1.12. “Bugün Bayram” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Sanatlar

Alt Tema: Müzik

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Barış Manço

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme” bölümü kazanımlarında: “Dinlediklerinde duygusal ve abartılı sözleri ayırt eder.” denmektedir. “Okuma” bölümü kazanımlarında: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümü kazanımlarında: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunabilir.” denmektedir.

Bugün Bayram

Anne: Gitti gideli içlerde sızı bırakan ve o sızıyı yalnızca kendisi anlayan, cennette meleklerle bizi düşleyip ağlayandır.

Bayram: Çocukların erken kalktığı, en güzel giysilerini giydiği, ellerinde taze kır çiçekleriyle annelerini üzmediği gündür.

Anne: Yaz gecelerinde yıldızlar içinde ara sıra bize göz kırpan, soğuk günlerde kalbimizi ısıtan en sıcak anıdır.

Güzel Çiçekler: Gönül alır.

FCM Yayınları’nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3

FCM Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
A		+						+		+					+												+	+								
B						+	+		+								+						+		+			+								
C		+			+						+										+							+								+
D		+	+					+					+		+							+				+	+					+				
E		+								+														+			+			+		+			+	
F		+					+	+				+				+						+		+			+									
G		+			+	+			+						+												+	+								
H				+	+																						+	+								
J					+							+							+		+	+					+	+								
K	+																		+		+									+						
L				+																		+					+	+								
M														+								+		+				+			+			+		

Tablo A-Okulumuz, B-Bugün, C-Rüzgâr, D-Kara Toprak, E-Vatan, F-Türkiye'm, G-Edirne, H-Bursa, J-Uçak Yolculuğu, K-Enerji Birikimi

L-Ekmek, M-Bugün Bayram

1-Acımasızlık, 2-Aşk, 3-Bağlılık, 4-Başarı, 5-Beğenme, 6-Cesaret, 7-Dayanışma, 8-Dostluk, 9-Gurur, 10-Güven, 11-Hayal Kırıklığı

12-Heyecan, 13-Hoşgörü, 14-Hüzün, 15-Huzur, 16-İnanç, 17-Kahramanlık, 18-Kaygı, 19-Keşfetme, 20-Korku, 21-Merak, 22-Mutluluk

23-Mücadele, 24-Özlem, 25-Savaş, 26-Saygı, 27-Sevgi, 28-Sevinç, 29-Takdir Etme, 30-Tasarruf, 31-Üzüntü, 32-Vefa, 33-Yalnızlık

34-Yardımseverlik

Tablo 4.3'teki analize göre incelenmiş olan 12 adet şiirin hepsinde en az dört adet, en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu H'deki "Bursa", K'deki "Enerji Birikimi" ve L'deki "Ekmek" şiirlerinde, en fazla duygu ise D'deki "Kara Toprak" adlı şiirde bulunmuştur. FCM Yayınları'nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki toplam 12 şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4

FCM Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu Frekansları

FCM Yayıncılık	f	%
Sevgi	9	12%
Sevinç	7	9,33%
Aşk	6	8%
Beğenme	5	6,67%
Mutluluk	5	6,67%
Dostluk	3	4%
Huzur	3	4%
Özlem	3	4%
Başarı	2	2,67%
Cesaret	2	2,67%
Gurur	2	2,67%
Güven	2	2,67%
Heyecan	2	2,67%
Merak	2	2,67%
Üzüntü	2	2,67%
Yalnızlık	2	2,67%
Acımasızlık	1	1,33%
Bağlılık	1	1,33%
Dayanışma	1	1,33%
Hayal Kırıklığı	1	1,33%
Hoşgörü	1	1,33%
Hüzün	1	1,33%
İnanç	1	1,33%
Kahramanlık	1	1,33%
Kaygı	1	1,33%
Keşfetme	1	1,33%
Korku	1	1,33%
Mücadele	1	1,33%

Savaş	1	1,33%
Saygı	1	1,33%
Takdir etme	1	1,33%
Tasarruf	1	1,33%
Vefa	1	1,33%
Yardımseverlik	1	1,33%
	75	

Tablo 4.4.'te görüldüğü gibi bu kitapta 34 adet duygu başlığı ve 75 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir. Bu durum duygu eğitimi açısından önemlidir.

4.2.1.2. MEB Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde MEB Yayınları Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yer alan 12 adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.1.2.1. “Öğretmenim” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Birey ve Toplum

Alt Tema: Öğretmen

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Selma Erdem

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir.

“Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” ile “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

Öğretmenim

Okul: Mavi önlük ve küçük çantayla gidilir.

Öğretmen: Mavi önlük ve küçük çantayla okulun ilk günü kendisine koşan öğrencilerine göz kırpıp “Adın nedir?” diye sorar.

Öğrenci: Mavi önlük ve küçük çantayla okulun ilk günü öğretmenine koşar ve öğretmeni “Adın nedir?” diye sorduğunda heyecandan dili tutulur.

Öğretmen: Okulu sevdendir.

Öğrenci: Öğretmeni için okulu sever.

Öğrenci: Bahçede düşüp dizi kanadığında, canı çok yandığı için gözleri yaşla dolar.

Öğretmen: Bahçede düşüp dizi kanadığında canı çok yandığı için gözleri yaş dolan öğrencisine “Ağlama yüreğim!” diyerek tüm sevgisini ona verir ve onun acısına merhem olur.

Öğrenci: Öğretmeni için insanı sever.

Öğretmen: İnsanı sevdendir.

Öğrenci: Kara tahtaya elindeki tebeşirle bomboş büyük bir halka çizer.

Öğretmen: Öğrencinin elini tutarak dünya yaptırır, öğrencinin elindeki tebeşirle kara tahtaya çizdiği halkaya sevgi ve kardeşlik yazar.

Öğrenci: Öğretmeni için dünyayı sever.

Öğretmen: Dünyayı sevdendir.

Öğrenci: Dünyayı dolaşır.

Öğretmen: Öğrenciye ışık tutan, yol gösteren, anne, baba, can arkadaşıdır, dünya dolaşıldığında eşi bulunamayan dost ve kardeşidir.

Öğrenci: Öğretmeni için barışı ve her şeyi sever.

Öğretmen: Barışı ve her şeyi sevdendir.

Öğretmen: Ağacı, yağmuru, doğan güneşi, yerdeki karıncayı, yanan ateşi, toprağı, bayrağı, memleketi ve vatani sevmeyi öğretir.

Öğrenci: Öğretmen için yurdunu sever.

Öğretmen: Öğrencilere yurdunu sevdirebilir.

Öğretmen: Önderdir, hakkının nasıl ödeneceğı bilinemeyen iki şeyden biridir, (diğeri anne) öğrencinin kalbindeki bütün sevgilerin sahibidir.

Öğrenci: Öğretmeni için yaşamı ve dostluğı sever.

Öğretmen: Öğrencilere yaşamı ve dostluğı sevdirebilir.

Öğrenci: Kucağında çiçekler, yüreğinde öğretmeni, önünde öğrenciler olan, öğretmenin izinden giden, içinde güzel duyguları olan kişidir.

Öğretmen: Kucağında çiçekler olan, öğrencilerin yüreğinde olarak en önde giden, önder olan, öğrencilerin içindeki en güzel duyguların sahibidir.

4.2.1.2.2. “Atatürk ile Doğıuş” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk ve Cumhuriyet Eğitimi

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Süleyman Havadar

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir.

“Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” ile “Okuduğı şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümünün “Görsel Sunu” bölümünde: “Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.” denmektedir.

Atatürk'le Doğuş

Atatürk: Ülkemizi aydınlatan, ÷lkemize medeniyet, hürriyet getiren, bizlere Cumhuriyet'i armağan edendir.

Atatürk: Milletin hâkimiyetine dayalı çağdaş bir düzen kuran, arkasında devletlerin ve nice milletlerin olduğu kişidir.

Ülke: Aydınlanabilen, medeniyet, hürriyet ve Cumhuriyet'in geldiği yerdir.

Atatürk: En ileri başlardan ışık olup doğan, burçlarda, başta, başlarda olandır.

Atatürk: Türk'ü uyandıran, milleti yeniden millet yapan, ebedîyen milleti karanlıktan kurtarandır.

Atatürk'ün Eseri: Dünya yerinden olsa, dağlar taşlar dağılsa, zerresi zarar görmeyecektir.

4.2.1.2.3. "O Mustafa Kemal'di" Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Kişilik Özellikleri

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Suna Doğanay

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

O Mustafa Kemal'di

Ordu: Kurulur.

Para: Bulunur.

Düşman: Yenilir.

Atatürk: Ordu yok denildiğinde “kurulur” diyen, para yok denildiğinde “bulunur” diyen, düşman çok denildiğinde “yenilir” diyen ve bütün dedikleri olandır.

Bulutlar: Gelibolu’dan kara çalar.

Şanlı Bir Tarih: Yüreği kan ağlar.

Mevsimler: Boşa susar.

Denizler: Yorgundur.

Ağaçlar: Şaşkındır.

Silah, Para, Aşk: Yok olanlardır.

Düşman: Sayıca çok olup, yurdun dört yanını sarar.

Kaleler: Edirne’den Kars’a, Samsun’dan Ardahan’a bir bir düşer.

Çanakkale, İstanbul ve İzmir: Kaybedilir.

Atatürk: Okyanusun derinlerinden doğan bakıştır. Denizden daha mavi gözleri, güneşten daha sarı saçları olandır.

Atatürk: Eteklerinde ödle kurtların uluduğu dağların kara bulutlarını yarararak dik yamaçlarına atını süren, inatla, azimle rüzgârları çağlayanların en dibine savurandır.

Sivas, Erzurum, Amasya: Ulusun kanat çırpmaya hazır olduğu yerlerdir.

Gemi: Kartal bakışlı bir kaptan gelinceye kadar dümensiz olarak karanlık tutsağı olur, deryalarda sürüklenir.

Atatürk: “İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!” dediğinde düşmanın belini çoktan büken, sönmüş ışıklardan sızan bir ışıkla eli kalem tutan, barış ve özgürlük kokan, Çanakkale’de destan yazandır.

4.2.1.2.4. “Orman Konuşuyor” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sağlık ve Çevre

Alt Tema: Bitkiler

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Tahsin Bilengil

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir.

“Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

Orman Konuşuyor

Orman: Dağları, yeşil kucağı, en güzel çiçekleri, körpe çağı bizdir.

Orman: Güneşin sıcaklığını süzüp verir, evi, damı, harmanı serinletir.

Orman: Menekşelerin, minelerin, sarı pembe güllerin, coşup duran bülbüllerin, çiğdemlerin, otların, yanıklar pınarının, böceklerin, kuşların, bal taşıyan arıların bağrında doğduğu, geliştiği ve bollaştığı, otun, kuzunun, titreşen kanatların olduğu yerdir.

Orman: Bulunmadığı yerlerde hayatın olmadığı, yıllarca kırların kimsesiz kaldığı, nerede yaşarsa orada hayatın bulunduğu yerdir.

Orman: Köye, kente bereketin varlığıyla iner, bu yüzden de yokluğun, sıkıntıların diner.

Bulutlar: Yere bolluk getirir, yağmuru sağa sağa ormana gider, ormanın malıdır.

Bozkırlar: Yağmur sayesinde bahçeye, bağa dönen yerlerdir.

Orman: Bulutları çeker, toplar.

4.2.1.2.5. “Türkiye” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Değerlerimiz

Alt Tema: Türk Kültürü

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Adil Turan

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma” kazanımında “Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir. “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir. “Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

Türkiye

Türkiye: Toprağına, taşına, yerde gezen gökte uçan kuşuna, baharına, yazına, kara kışına âşık olunur.

Türkiye: Eli kalem, kazma, kürek tutan, yüzü toprak kokan, sınırlarında omuz omuza yatan insanlar bulunur.

Türkiye: İyi yürekli kardeşlerin bulunduğu, dostların olduğu çiğdem kokulu memlektir.

Türkiye: Tarlalarında demet demet ekin biçilir, yaylalarında koyun güdülüp kaval çalınır, ekmek tuza banıp yenilir.

Türkiye: Düzünde, bayırında kolun yastık yapıldığı, kesede bereketin, gönülde servetin bulunduğu, dizde kuvvet torbada katık olan, insanın damarlarında dolaşan memlektir.

Türkiye: Deniz mavisini gözlerin, urban olmuş yeşil yeşil ormanların, nehirler boyu uzanan kollarn sıcak kucağında saadetin olduğu, çiğdem kokulu memlektir.

Türkiye: Nice türküler yakılan, bayrak bayrak destanlar yazılan, davullar çalınıp zeybeklerin dize geldiği, gençliğin, heyecanın, gayretin yıllar yılı kapısında nöbet tuttuğu, gözde nur, içte sevgi, elinde saz, dilinde türkü olan memlektir.

Türkiye: Doğulan, doyulan, konulan yurt, sevgi, inanç ve özlemdir.

Türkiye: Beşiklerin sallandığı, mezarların bulunduğu, gönülde yatan memlektir.

4.2.1.2.6. “Ayda Bir Küçük Serçe” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Dünya’mız ve Uzay

Alt Tema: Ay

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Çiğdem Suna

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir.

“Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

“Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümünün “Görsel Sunu” bölümünde: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.” denmektedir. “Dinleme” kazanımında “Dinlediğini Anlama” bölümünde: “Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Yazma” kazanımında kendini yazılı olarak ifade etme bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” denmektedir.

Ayda Bir Küçük Serçe

Gökyüzü: Masmavidir.

Bulutlar: Bembeyazdır.

Küçük Serçe: Masmavi gökyüzünde bembeyaz bulutlar arasında kanat çırpıp şarkılar söyler, dinlenir, arkadaşlarıyla eğlenir, uçmayı öğrendiği için uçmanın keyfini çıkarır.

Küçük Serçe: Güneş batıncaya dek uçar, sabahtan beri Ay’ın gelmesini bekler, Ay’ı Güneş’ten daha çok sever.

Ay: Görevi karanlıkları aydınlatmaktır.

Küçük Serçe: Bu gece uçarak Ay’a kavuşabilmeyi kendisine en büyük amaç edinir.

Küçük Serçe: Bir erik ağacının üstünde arkadaşlarına şiirler okur, Ay'ın yanına nasıl gideceğini paylaşır, onlara hayallerini anlatır.

Küçük Serçe: Hayallerinden vazgeçmez, gün boyunca düşler kurar, planlar yapar, gün batımıyla birlikte Ay'ın yanına gitmeyi hedefler.

Deniz: Yakamozlarla birlikte küçük serçeye el sallar.

Ay: Gece gökyüzünde bulunmadığı zaman hiçbir şey görünmez, küçük serçeyi bekler.

Küçük Serçe: Ay'ın ışığı gece kendisine yeter, nefesi tükenene, kanatları yorulana kadar umutsuzluğa kapılmadan Ay'a doğru kanat çırpır.

Hayaller: Kapkara denizlere gömülür.

Ağaç Dalı: Üstüne kuşlar konar.

Su Birikintisi: Kuşlar susuzluğunu giderir.

Kutup Yıldızı: Küçük serçenin boşluğa tam kendini bırakacağı sırada kanatlarından ansızın tutuveren, pırl pırl ışıklar saçan, gülümseyip “Dinlen biraz Ay seni bekliyor ama oraya bu yorgun kanatlarla gidemezsin, bu gece bizimle kal, yarın yoluna devam et.” diyen, küçük serçeyi en güzel ezgi ve ninnilerle uyutan yıldızdır.

Küçük Serçe: Gözünü açtığı anda gece olduğu için Ay'ı yeniden görür, hayalini gerçekleştirmek için Ay'a ulaşmaya çalışır.

Küçük Serçe: Tüm gücüyle nefesi tükenene dek uçarak Ay'a ulaşmayı başarır.

Ay: Bütün parlaklığıyla küçük serçenin karşısında olan, mutlu gök cisimidir.

Tüm Yıldızlar: Küçük serçe Ay'a varmadan önce Ay'ın çevresine toplanıp dans eder, şölen yapar, küçük serçe için yanıp sönererek yeryüzüne göz kırpar, küçük serçenin dostlarına selam söylerler.

Bazı Yıldızlar: Hep birlikte sevinçle gülümser, kayarak yeryüzüne inip gökyüzüne selam götürürler.

Küçük Serçe: Öykünün sonunda büyür, öğrencileri, çocukları olur, her gece gururla gökyüzüne bakıp yaşadıklarını ve yıldız dostlarını hep tebessümle anımsar.

4.2.1.2.7. “Güzel Bulut” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Dünya’mız ve Uzay

Alt Tema: Bulut

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Ayla Çınaroğlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Güzel Bulut

Güzel Bulut: Kollardan tutup kaldıran, sırtında oturtan, bir süre yağmur olmayı unutan, bembeyaz, hafif ve yükseklerde olan, düşlerde yüzer gibi ışıklı masmavi göklerde bulunan, kişiyi görmediği bilmediği yerlere götürüp oraları gösteren, nehirleri, ülkeleri, dağları anlatandır.

İnsanlar: Evde yaşayıp, konuşup, eğlenirler.

Çocuklar: Oyun oynarlar.

Kediler: Miyavlar.

Türküler: Söylenir.

Güzel Bulut: İnsanların nasıl konuşup eğlendiğini gösteren, çocukların hangi oyunları oynadığını söyleyen, kedilerin nasıl miyavladığını ve hangi türkülerin söylendiğini anlatan, yorulduğunda kişiyi yağmur damlası gibi yere bırakmayarak tekrar evine getirendir.

4.2.1.2.8. “Güzel Yurdum Türkiye’ m” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Ülkem Türkiye

Alt Tema: Ürettiklerimiz

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: M. Zeki Taşkın

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir.

“Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.” ile “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir.

Güzel Yurdum Türkiye’ m

Yurdumuz: Gezmesi hoştur.

Uçak: İçine binip başkent Ankara’da inmemizi sağlar.

Gezi: İstendiği zaman uzatılır.

Türk İli: Gezip tanınır.

Bursa: Yurdun gelinidir.

Anadolu: Ecedir.

İstanbul: Anadolu eceyse gerdanlıktır.

İnsan: Bir kolu Çanakkale’de diğer kolu İstanbul’dadır.

İzmir: Gündüzleri pırl pırl olan, geceleri şırl şırl ışıktan sellerin aktığı üzümün yurdudur.

Uçak: Hemen atlanıverilen Van Gölü’ne dümeni kırılındır.

Van Gölü: Havada uçakla seyredilen en büyük göldür.

Başı Dumanlı Dağlar: Büyük ve Küçük Ağrı, Süphan, Nemrut, Munzur, Bingöl Dağları’dır.

Kütahya: Şehrin içi gezilen, işlenen çinisiyle yüzyıllar boyu dünyayı sanatına hayran edendir.

Kızılırmak: Çok uzundur.

Yeşilirmak: Kızılırmak'ın yarısı kadardır.

Sarı Buğday: Üşenilmediği takdirde çuval çuval durmadan sayılır.

Mısır: Altın sarısıdır.

Anadolu: Buğday, arpa, mısır ve mercimeğin bulunduğu bütün ürünlerin atasıdır.

Kömür: Zonguldak'ta çıkan ve saymaya ömrün yetmediği kara incidir.

Pamuk: Beyaz incidir.

Güzel Yurdum Türkiye'm: Arısı, balı, meyve dolu dalı, altın ipek kozası, sarı sedef bozası,

kömürü, pamuğu, mısırı, arpası, mercimeği, buğdayı, Kızılırmak'ı, Yeşilirmak'ı, çinisi,

Kütahya'sı, dağları olan, Van Gölü'nü, İzmir'i, İstanbul'u, Çanakkale'yi, Bursa'yı, Ankara'yı

kapsayandır.

4.2.1.2.9. “Anadolu Sevgisi”

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Ülkem Türkiye

Alt Tema: Tarihi ve Turistik Yerler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Abdurrahim Karakoç

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Anadolu Sevgisi

Bizim Dağlar: Boz dumalar çekildiğinde ve yaylalara çıkıldığında her haftası bayram her günü düğündür.

Boz Dumalar: Dağlardan çekilir.

Ovalar: Nasıl olduğu ancak ekinler ekildiği zaman bilinen, kağnıların yollarda, yoncaların dizde olduğu yerlerdir.

Mavi Sular: Karlar eriyince yularını kırar, köpüğu beyaz, seli sarıdır, taştan taşa döküldüğünde görülür.

Sular: Karlar eriyince akar, taştan taşa dökülür.

Bizim Köyler: Yolları toz ve çamur, evleri kerpiç olan ama yakından bakıldığında o kirli kabukta en temiz iç olandır.

Bizim Halk: Anlayıp tanımak için yakınına gelince sevgiyi bulduğumuz kişilerdir.

Kalıplar: Gönül perdeleri söküldüğünde gerçeği göstermez.

4.2.1.2.10. “Bilgi Çağı” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Yenilikler ve Gelişmeler

Alt Tema: Buluşlar

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Bestami Yazgan

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma” kazanımında “Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu

katar.” denmektedir. “Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme” bölümünde: “Grup

çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.” denmektedir. “Okuduğunu Anlama”

bölümünde: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Yazma” kazanımında

“Kendini Yazılı Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.” denmektedir.

Bilgi Çağı

İletişim Kuşağı: Dört bir yana yayılır.

Göklerdeki Uydular: Uzağı yakın eder.

İnternet Ağı: Günümüzde tüm dünyayı kaplar.

Bilgi Çağı: Ekrandan hepimizi selamlar.

Bilgi Güneşi: Yurdun hür ufkunda durur, ışığı önce bizim alınımıza vurur.

Bilgi: Uygarlık yarışında herkesi geçebilmek için gerçek rehber olarak seçilir.

Bilim Adamları: Dünyanın her yerine bir anda gitmemizi sağlayan, teşekkür

ettiklerimizdir.

4.2.1.2.11. “Bilim ve Teknoloji” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Yenilikler ve Gelişmeler

Alt Tema: Bilgi ve İletişim Teknolojisindeki Gelişmeler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Naim Yalnız

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Bilim ve Teknoloji

İnsan: Her doğal olayda ürperir, dikkatini doğal olaya verir, doğal olaylardan bilgi derler.

Doğal Olay: Aylarca, yıllarca hep irdelenir, bulunan sonuçtan bilgi derlenir.

Bilgi: Zamanla bilim olup bütün insanlığa ışık tutar, uygarlığa her kuşağın bir şey katmasıyla sağlam bir temel atar.

Uygarlık: Her kuşağın kendinden bir şey katmasıyla oluşur.

Teknoloji: İlimin hizmet aracı olarak zamandan kazandırır, doğru kullananın baştaçı olur, hedefe varmanın teknik ilacı olur.

Kullanıcı: Teknolojiyi kullanarak zamandan kazanır.

Bilgi Çağı: Yeni kuşaklara tez öğretilmesi gereken, aziz yurdumuzu yüceltmenin, çağdaş uygarlığa erişmenin aracıdır.

4.2.1.2.12. “Sinemaya Gitme Günü” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Sanatlar

Alt Tema: Sinema

Süre: 6 Ders Saati

Yazarı: Salih Mercanoğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Konuşma” kazanımında “Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde: “Sesine duygu tonu katar.” denmektedir. “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir. “Okuduğunu Anlama” bölümünde: “Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.” denmektedir. “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümünün “Görsel Sunu” bölümünde: “Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar ve bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.” denmektedir.

Sinemaya Gitme Günü

Yağmur: Kırpikleri bir sinemanın kapısının önünde ıslatır.

Sinema: Babayla vb. kişiyle gidilir, kapısında yağmur kırpikleri ıslatır.

Baba: İyi ki ıslandı kırpiklerimiz, yalan da olsa doldu gözlerimiz diyerek sinemanın sadece eğlenme yeri değil aynı zamanda hüznün yeri olduğunu söyler.

Gözler: Yalandan da olsa ıslanır.

Film: Komik olduğu için çocuğu çok güldüren, bir yandan da düşündüren eğlenme aracıdır.

Sinema: Eğlenceden başka ne olabileceği merak edilir.

Çocuk: Yastığa başını koyup gözlerini kapadığında yağmur, gülümse, hüzün gibi şeyleri art arda düşünüp sinemanın sadece eğlenme yeri olmadığını, hayatın kendisi olduğunu anlar.

MEB Yayınları'nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5

MEB Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
A						+				+							+										+							
B			+	+				+	+														+				+							
C	+	+	+					+	+						+	+							+						+			+		
D												+															+	+				+	+	
E	+				+	+				+				+							+	+					+							
F			+			+		+							+						+			+			+					+		
G						+	+		+									+	+								+							
H				+																							+							
J				+							+										+				+		+							
K				+																	+					+						+		
L				+	+										+				+							+					+			
M							+						+					+	+										+					

Tablo A-Öğretmenim, B-Atatürk ile Doğuş, C-O Mustafa Kemal'di, D-Orman Konuşuyor, E-Türkiye, F-Ayda Bir Küçük Serçe, G-Güzel Bulut, H-Güzel Yurdum Türkiye'm, J-Anadolu Sevgisi, K-Bilgi Çağı, L-Bilim ve Teknoloji, M-Sinemaya Gitme Günü

1-Aşk, 2-Barış, 3-Başarı, 4-Beğenme, 5-Dayanışma, 6-Dostluk, 7-Eğlenme, 8-Gurur, 9-Güven, 10-Heyecan, 11-Hoşgörü, 12-Huzur
13-Hüzün, 14-İnanç, 15-Karamsarlık, 16-Kararlılık, 17-Kardeşlik, 18-Keşfetme, 19-Merak, 20-Minnet, 21-Mutluluk, 22-Özlem, 23-Özgürlük
24-Sabır, 25-Saflık, 26-Saygı, 27-Sevgi, 28-Sevinç, 29-Şaşırma, 30-Tasarruf, 31-Ümit, 32-Üzüntü, 33-Yalnızlık

Tablo 4.6

*MEB Yayınları Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu**Frekansları*

MEB Yayınları	f	%
Sevgi	8	11,76%
Beğenme	5	7,35%
Dostluk	4	5,88%
Başarı	3	4,41%
Gurur	3	4,41%
Güven	3	4,41%
Kararlılık	3	4,41%
Merak	3	4,41%
Mutluluk	3	4,41%
Aşk	2	2,94%
Dayanışma	2	2,94%
Eğlenme	2	2,94%
Heyecan	2	2,94%
Keşfetme	2	2,94%
Özgürlük	2	2,94%
Saygı	2	2,94%
Şaşırma	2	2,94%
Tasarruf	2	2,94%
Üzüntü	2	2,94%
Barış	1	1,47%
Hoşgörü	1	1,47%
Huzur	1	1,47%
Hüzün	1	1,47%
İnanç	1	1,47%
Karamsarlık	1	1,47%
Kardeşlik	1	1,47%
Minnet	1	1,47%
Özlem	1	1,47%
Sabır	1	1,47%
Saflik	1	1,47%
Sevinç	1	1,47%
Ümit	1	1,47%
Yalnızlık	1	1,47%

Tablo 4.5'teki analize göre incelenmiş olan 12 adet şiirin hepsinde en az iki adet en fazla 10 adet duygu bulunmuştur. En az duygu H'deki "Güzel Yurdum Türkiye'm" şiirinde, en fazla duygu ise C'deki "O Mustafa Kemal'di" adlı şiirde bulunmuştur.

MEB Yayınları'nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki toplam 12 adet şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.6'da verilmiştir. Tablo 4.6'da görüldüğü gibi bu kitapta 33 adet duygu başlığı ve 69 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla "sevgi" duygusu ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitapta duygulara çokça yer verildiğini gösterir. Bu durum duygu eğitimi açısından önemlidir.

4.2.1.3. FCM Yayınları ile MEB Yayınları'nın Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması

FCM Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe beşinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması tablo 4.7'de gösterilmiştir. Tablo 4.7'de duyguların karşısında bulunan rakamlar adı geçen duygunun şiirlerde kaç kez bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.7

FCM Yayınları ve MEB Yayınları'nın Türkçe Beşinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerde Bulunan Duyguların Karşılaştırılması

	FCM Yayınları 5. Sınıf	MEB Yayınları 5. Sınıf
Acımasızlık	1	-
Adalet	-	-
Ait Olma	-	-
Aşk	6	2
Ayrılık	-	-
Bağlılık	1	-
Barış	-	1
Başarı	2	3

Beğenme	5	5
Cesaret	2	-
Çaresizlik	-	-
Dayanışma	1	2
Dirlik ve Birlik	-	-
Dostluk	3	4
Eğlenme	-	2
Eşitlik	-	-
Fedakârlık	-	-
Girişimcilik	-	-
Gurur	2	3
Güven	2	3
Güvensizlik	-	-
Hayal Kırıklığı	1	-
Heyecan	2	2
Hor Görme	-	-
Hoşgörü	1	1
Huzur	3	1
Hüzün	1	1
İnanç	1	1
Kahramanlık	1	-
Kanaatkârlık	-	-
Karamsarlık	-	1
Kararlılık	-	3
Kardeşlik	-	1
Kaygı	1	-
Keşfetme	1	2
Kıskançlık	-	-
Korku	1	-
Merak	2	3
Minnet	-	1
Mutluluk	5	3
Mücadele	1	-
Özgürlük	-	2
Özgüven	-	-
Özlem	3	1
Sabır	-	1
Saflık	-	1
Savaş	1	-
Saygı	1	2

Sevgi	9	8
Sevinç	7	1
Sorumluluk	-	-
Şaşırma	-	2
Şefkat	-	-
Şüphe	-	-
Takdir Etme	1	-
Tasarruf	1	2
Tevazu	-	-
Tutku	-	-
Utanç	-	-
Ümit	-	1
Üzüntü	2	2
Vefa	1	-
Yalnızlık	2	1
Yardımseverlik	1	-

Tablo 4.7’deki analize göre incelenmiş olan 24 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 19 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “adalet, ait olma, ayrılık, çaresizlik, dirlik ve birlik, eşitlik, fedakârlık, girişimcilik, güvensizlik, hor görme, kanaatkârlık, kıskançlık, özgüven, sorumluluk, şefkat, şüphe, tevazu, tutku ve utançtan” oluşmaktadır. FCM Yayınları’nda toplamda 75 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 69 adet duygu bulunmaktadır. Hem FCM Yayınları hem de MEB Yayınları beşinci sınıflarda forma göre ortak olarak 22 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “aşk, başarı, beğenme, dayanışma, dostluk, gurur, güven, heyecan, hoşgörü, huzur, hüznün, inanç, keşfetme, merak, mutluluk, özlem, saygı, sevgi, sevinç, tasarruf, üzüntü ve yalnızlıktan” oluşmaktadır. FCM Yayınları beşinci sınıfta en fazla bulunan duygu “sevgi”dir. Aynı şekilde MEB Yayınları beşinci sınıfta da en fazla bulunan duygu “sevgi”dir.

4.2.2. Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Türkçe altıncı sınıf ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları'ndaki şiirlerde tespit edilen duygular, hem Gizem Yayınları'na hem de MEB Yayınları'na göre ayrı ayrı değerlendirilecektir.

4.2.2.1. Gizem Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Gizem Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan dokuz adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.2.1.1. “Türkiye’ m Türkiye’ m” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Vatan Sevgisi

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Halim Yağcıoğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” ve “Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” denmektedir. “Okuma Alışkanlığı Kazanma” bölümünde ise: “Okuduklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.” denmektedir.

Türkiye’ m Türkiye’ m

Türkiye’ m: Büyük destanlarla çalkalanan, kalplerde bir kor gibi yanan, sonsuz hürriyetin olduğu içli bir memlektir.

Türkiye'm: Ulu rüzgârlarla dövüşen Ağrı, Toros ve Kaz dağları olan, toprağa altın akıtan Seyhan ve Ceyhan nehirleri bulunan, candan insanları olan yerdir.

Ağrı, Toros ve Kaz Dağları: Ulu rüzgârlarla dövüşür.

Seyhan ve Ceyhan: Toprağa altın akıtır.

İnsanlar: Candandır.

İrgatlar: Dumanlı toprağın başında saban sürerken görünürler.

Ayşeler: Kaderine boyun eğerler, memnun ve iyimser görünürler.

Köylüler: Yiğit mi yiğit, yağız mı yağız olan kalplerinde tek bir aşk yatar.

Türkiye'm: Dumanlı toprağın başında saban süren ırgatların görüldüğü, kaderine boyun eğen ve bu durumdan memnun ve iyimser olan Ayşelerin olduğu, kalplerinde tek bir aşk yatan, yiğit mi yiğit, yağız mı yağız köylülerin bulunduğu yerdir.

Evladlar: Türkiye'yi gönülden duyamayan, onun taşını toprağını işleyemeyen, uykuda olduğu için geriliğe neden olan, Türkiye'ye layık olmadığı için af bekleyenlerdir.

Türkiye: Türkiye'yi gönülden duyamayan, taşını toprağını işleyemeyen, uykuda olduğu için geriliğe neden olan, Türkiye'ye layık olamadığı için af bekleyen evlatların olduğu yerdir.

Gerilik: Uyku sonucu oluşur.

Taş ve Toprak: İşlenebilir.

Askerler: Karlar altında nöbet beklerken görülür.

Teğmenler: Ölümlere göğüs gererken görülür.

Babalar: Kalbi gibi sofrası bütün yurda açık olan dokuz çocukludur.

Mühendisler: Ramanları delip geçerken görülür.

Ağrı: Türkiye'nin bağında dinecektir.

Kemikler: Türkiye'nin koynunda çözülecektir.

Beden: Zerre zerre Türkiye'nin aziz toprağına dağılacaktır.

Türkiye'm: Karlar altında nöbet beklerken görülen askerlerin olduğu, ölümlere göğüs gererken görülen teğmenlerin bulunduğu, kalbi gibi sofrası bütün yurda açık babaların, Ramanları delip geçen mühendislerin bulunduğu, bütün ağrıların bağrında dindiği, kemiklerin koynunda çözüldüğü, bedeninin zerre zerre aziz toprağında dağıldığı yerdir.

Destan: Türkiye'nin çocukları tarafından söylenir.

Ana Toprak: Şehit kanlarıyla yıkanmış Türkiye'dir.

Bayrak: Düşman ateşiyle yanmış atalar mirasıdır.

Türkiye'm: Şehit kanlarıyla yıkanmış ana toprağın, düşman ateşiyle yanmış atalar mirası bayrağın, çocukların destanını söylediği ekmek, su, hayat, ev, saadet ve mezar olan yerdir.

4.2.2.1.2. “Ben Öğretmenim” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: İnsan Sevgisi

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Türkan Gedik Bengi

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Ben Öğretmenim

Sevgili: Sevgisi bir kişide tutsak veya binlerce yüreklerde bölüm bölümdür.

Sevgi: Minikler için bölüm bölüm parçalanıp, bakan gözlerde görülür.

Öğretmen: Bir tek değil binlerce sevgilisi bulunan, sevgisini bir tek kişide tutsak etmeyip bölüm bölüm binlerce yüreklerle ve miniklerine dağıtan, miniklerin gözlerinde sevgiyi gören ve onlara yürekten bağlanandır.

Sevgi: Bakan gözlerde görülür.

Kişiler: Yürekten bağlanır.

Öğretmen: Ben öğretmenim derken onurlanan ve kendisini önemseyen, karanlık odalarda pencereler açan, dünyayı ayakları altına alarak miniklerin ellerinden tutup “Bak işte dünya!” diyendir.

Dünya: Ayakların altındadır.

Minikler: Elllerinden tutup “Bak işte dünya!” denenlerdir.

Pencereler: Karanlık odalarda açılır.

Öğrenciler: Yıldızlarla ve evrenle tanıştırılır, gözleri kocaman açılarak şaşırıp sevinirler.

Öğretmen: Öğrencilerini yıldızlarla ve evrenle tanıştırıp onların gözlerinin kocaman açılarak şaşırıp sevinmesini sağlar.

Gözler: Şaşırınca ve sevinince kocaman açılır.

M. Kemal: İnsanlar bağrına basar.

Öğretmen: Kurtuluş Savaşı’nı, vatan sevgisini, bir çiçeğin büyümesini ve bağrımıza bastığımız

M. Kemal’i anlatır.

Zekâ: İşlerlik kazanır.

Öğretmen: Karşısında yüzlerce çocuk okuyup yazınca büyülenen, zekânın işlerlik kazanarak bir çocuğun ilk okuyuşunu görmenin güzel bir şey olduğunu söyler.

Haz: İçte büyük ve karmaşıktır.

Emek: Ürünü alınır.

Mutluluk: Emeğin ürünü alınınca ortaya çıkar, görkemli saraylarda ve büyük aşklarda bile olmayandır.

Bahçıvan: Toprakta fidanları olan ve fidanlarının en iyi biçimde yetişmesini sağlayan, cılız olanların bile kurumasına izin vermeyendir.

Öğretmen: Toprakta fidanları olan ve fidanların en iyi biçimde yetişmesini sağlayan, cılız olanların bile kurumasına izin vermeyen bir bahçıvan gibi emeğinin karşılığını alınca görkemli

saraylarda ve büyük aşklarda olmayan bir mutluluk duyan içinde hazların en büyüğünü ve karmaşığını yaşayarak kendini alkışlayıp göklere çıkarır.

Sevgi: Bolca tutulur, her ortamdaki olağanüstü gücüne inanılır.

Öğretmen: Sevgiyi bolca tutan, sevginin her ortamdaki olağanüstü gücüne inanan, gözlerini öğrencilerinin üzerinde tutarak cılız fidanlarda kırırdanışlar sezen, içinde bir şeyler kanat çırpınca ayakları yerden kesilendir.

Oyun: Öğretmen sınıfa girdiği anda başlar.

Aydınlık Yüz: Öğretmenin, sorunları yüzünden ağlama kertesine geldiğinde bile her zaman öğrencilerine gösterdiği yüzüdür.

Kaygılar: Öğretmen kapının dışında bırakır.

Ressam: Yeşili, mavisi bol olan özlediği dünyayı anlatır.

Türkiye'm: Bir yıldız gibi parlar.

Öğretmen: Sınıfa girdiği anda oyun başlayan, ağlama kertesine bile gelse öğrencilerine aydınlık yüzle görünen, kaygılarını kapının dışında bırakıp zil çaldığında yeniden geri alan, bir ressam gibi yeşili, mavisi bol özlediği dünyayı anlatan, kara rengi kovup Türkiye'yi bir yıldız gibi parlatandır.

Öğretmen: Yeni kuşakla tanışıp arkadaş olan, onlarla anlaşabilen, dünyaya bakan, onların soluklarını duyan, sürekli yenilere yetişme koşusunda olan, hiç yaşlanmayan, hep genç kalandır.

Atatürk: Öğretmenin gözlerine bakıp: "Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır." diyen, öğretmeni kafes arkasından çıkarıp, Türkiye'yi öğretmenin avuçlarına verip onu yücelten, onurlandıran, bunlardan dolayı öğretmenler tarafından çok sevilip saygı duyulandır.

4.2.2.1.3. "Atatürk Gülümsedi" Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Kişisel Özellikleri

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Talat Tekin

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Atatürk Gülümsedi

Öğretmen: Sınıfa girince goncanın açılmasını ve kara bulutların dağılmasını sağlar.

Atatürk: Öğretmenin sınıfa girince goncanın açılmasını ve kara bulutların dağılmasını sağladığı için ona gülümseyendir.

Gonca: Açılır.

Kara Bulutlar: Dağılır.

Öğretmen: Kendisinin ve düşüncelerinin yeni olması sebebiyle Atatürk'ü sevindirip gülümsetir.

Atatürk: Okulun, öğretmenlerin ve düşüncelerin yeni olmasından dolayı sevincini saklamayıp gülümser.

Sevinç: Saklanamaz.

Öğretmen: Genç ve bilgili olan, yolunca yöntemince eğiten, bundan dolayı Atatürk'ü çokça sevindirip gülümsetendir.

Atatürk: Öğretmenin genç, bilgili olmasından ve yolunca yöntemince çocukları eğitmesinden dolayı çokça sevinen ve gülümseyendir.

Eğitim: Yolunca yöntemince yapılır.

Öğretmen: Öğrencilerin arasına karışıp eğitimin yolunu çizer, bundan dolayı Atatürk'ün gözlerini dolu dolu doldurup onu gülümsetir.

Atatürk: Öğretmenin öğrencilerinin arasına karışıp eğitimin yolunu çizdiğini görünce gülümseyip, gözleri dolu dolu olandır.

Yol: Öğretmenin, öğrencilerinin arasına girip eğitim adına çizdiği.

Yaz: Atatürk'ün gözünü sıraların boş olmasından ve harf okunmamasından dolayı kırpmadığı mevsimdir.

Atatürk: Sıraların boş olması ve harf okunmamasından dolayı bütün yaz gözünü kırpmaz.

Sıralar: Boştur.

Harf: Okunmaz.

Kapkara Bulutlar: Atatürk'ün, bilgisizliğe yönelindiğini sanmasından dolayı bora gibi, fırtına gibi ışıklı gözlerine iner.

Atatürk: Bilgisizliğe yönelindiğini sanmasından dolayı ışıklı gözlerine bora gibi, fırtına gibi kapkara bulutlar inendir.

Bora ve Fırtına: Bulutlarla gelir.

Kız ve Oğlan: Okulda kitaplarını iştahla açmak için özlemle bir koşu okula varırlar.

Gün: Kız ve oğlanın okulda kitaplarını iştahla açmak için özlemle, bir koşu okula vardıklarında doğandır.

Atatürk: Kız ve oğlanın, okulda kitaplarını iştahla açmak için özlemle bir koşu okula vardıklarında günün doğmasına bakar.

Öğretmen: Zil çalıp sınıfa girdiğinde bütün bakışlar üzerinde olan, gözlerinde sınımsız bir sevgiyle günaydın deyip derse başlayandır.

Sevgi: Gözlerde sınımsızdır.

Zil: Çaldığında sınıfa girilir.

Ders: Günaydın dedikten sonra başlar.

Atatürk: Türkiye'mizin hızla aydın ufuklara yürüdüğünü görünce gülümseyip bizle övünür.

Aydın Ufuklar: Hızla yürünür.

Kara Bulutlar: Öğrenciler sınıfına girince dağılır.

4.2.2.1.4. “Gelecek Senin Çocuğum” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Büyüme, Başarı

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Tarık Orhan

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme/İzleme” bölümü kazanımlarından “Dinleneni/İzleneni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana duygusunu/anafikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Yazma” bölümü kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Gelecek Senin Çocuğum

Çocuk: Küçük elleriyle sarılıp büyük büyük işler yapan, gözlerindeki ışık, damarlarındaki kan, ve her şeyden temiz alınıyla her güçlüğü aşabilecek yeteneği olandır.

Çocuk: Gelecektir.

Küçük Eller: Sarıldığında büyük büyük işler yapar.

Işık: Gözlerdedir.

Kan: Damarlardadır.

Alın: Her şeyden daha temizdir.

Küçük Eller: Yarın büyüyerek usta ve ırgat olacaktır.

Çocuk: Küçük elleri yarın büyüyerek yurt yapısında her taşın ustası, ırgadı olan, yurdun bütün şifası, saadeti ve yükselişi parmaklarında olandır.

Parmaklar: Yurdun bütün şifası, saadeti ve yükselişini gerçekleştirecektir.

Çocuk: Ak elleri yarın büyüyecek olan, her parmağında bir hünerle bin hayırlı iş yoğuran her adımını doğru atandır.

Parmak: Bir hünerle bin hayırlı iş yoğurandır.

Çocuk: Her emeğin, her şeyin, bayrağın ve toprağın tek sahibi olmak için bugün çalışıp, yorulması ve didinmesi istenendir.

Gülmek: Yorulmadan yalandır.

4.2.2.1.5. “İlk Adım” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Girişimcilik

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Rabona Turner Gordon

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

İlk Adım

İlk Adımı Atmak: Korkutucu olan, çekince yaratan en önemli adımı atmaktır.

Çocuk: Emeklemekten yorulur.

Keşfetmek: Uçağa binip yeni bir yere gitmek gibi ufukumuzu genişleten ve yeni bir ışık gösterendir.

Atılan İlk Adım: Tüm kapıları açarak kendimizi önceden hiç olmadığı gibi gösterendir.

Güçlü Kollar: Çocuğu kimi zaman tökezleyip düştüğünde yakalayıp onun tekrar ayaklarının üzerinde durduran, çocuğu tekrar yürütendir.

En Uzun Yolculuk: İlk adımla başlar.

Her Şey: İlk kez yürünmeye başlandığında yoluna girer.

Arkadaş: Çocuğun elini tutarak yolculuğunda yanında olur, yardım ederek onu güçlü kılar.

Yol: Bittiği görüldüğünde koşmaya başlanır.

Bebek: İlk adımı attığında tökezleyip düşer, dişlerini sıkarak yürür ve yolun bittiğini görünce koşmaya başlar.

Anne veya Baba: Bebeğini sever, bebeğinin ilk adımını atmasında ve tüm yolculuğunda ona yardımcı olur.

Bebek: İlk adımı atma işi tamamen kendisine bırakılır.

4.2.2.1.6. “İstanbul” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Şehirler

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Ziya Osman Saba

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” ve “Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” denmektedir.

İstanbul

İstanbul: Gözlerle kucaklar gibi uzaktan görülen minareleri, evleri, yol ve meydanları olan şehirdir.

Gözler: Uzaktan kucaklar.

Vapur Sesi: Bir iskeleden vapur kalkması sonucu Boğaziçi’nden gelir.

Kız Kulesi: Mavi sular üzerinde bembeyazdır.

İstanbul: Kıyıları, semtleri ve Beşiktaş’ı vardır, geçmiş yaşantıları hatırlatır.

Evlendirme Dairesi: İstanbul'un kızını bir gün şairin eder.

Kışla: Şairin askerlik yaptığı yerdir.

İstanbul: Bir tepesinde şairin okuduğu mektep bulunan, evlendirme dairesinde bir kızını bir gün şairin eden şehirdir.

İstanbul: Küçüksu ve Eyüp Sultan'ın bulunur.

Küçüksu: Şairin babası yatar.

Eyüp Sultan: Şairin anasının toprağıdır.

Boğaz: Açık kollarıyla şairin önündedir.

İstanbul: Açık kollarıyla Boğaz'ı, Çengelköy'ü, Rumelihisar'ı, Kadıköy'ü ve Üsküdar'ı olan şehirdir.

İstanbul: Köprü ortasında durulabilen, Adalar'da çamların kokusu alınabilen, gün olup şairin Beyoğlu'nu özlediği ve Tünel'in kokusunu koklamak istediği yerdir.

Köprü: Ortasında durulur.

Çamların Kokusu: Adalar'da alınır.

Beyoğlu: Şairin özlediği yerdir.

Tünel: Şair tarafından kokusu alınmak istenir.

İstanbul: Şairin dünya gözüyle bir daha görmek istediği, göğü şairin hep üzerinde, havası ciğerlerinde olan, doğup yaşadığı yerdeki her taşını öpüp başına koymak istediği şehirdir.

Gök: Hep üsttedir.

Hava: Ciğerlerde hissedilir.

Taş: Öpülüp başa koyulmak istenir.

4.2.2.1.7. “Okul” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Okulumuz

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Âşık Veysel Şatıroğlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Okul

Okul: Cici yavru, cennet meyvesi olan, türlü sanatın ve medeniyetin membasıdır.

Cümle Varlık: Okulda bulunur.

Darlık: Okulda hiçbir şekilde çekilmez.

Dirlik ve Birlik: Okulda bulunur ve yurdun ihyasında kullanılır.

Okul: Cümle varlığın bulunduğu, hiçbir türlü darlığın çekilmediği, yurdun ihyası olan dirlik ve birlik duygusunun bulunduğu yerdir.

Yavru: Okula yürür.

Altın Bilezik: Kola takılır.

Okul: Koluna altın bilezik takmak için hem kızın, hem oğlanın gittiği ilim irfan yuvasıdır.

Okul: Uykudan uyandıran, okuyanların bahtiyar olduğu, mücevherlerin hası olan yerdir.

Okuyanlar: Bahtiyardır.

Okul: İstikbali kişilerin görmesini sağlayacak, yurdun namusunu, arını koruyan can damarıdır.

Okul: Doğru yolu bilen, yurdun temeli olan, "Mürşit ilimdir." diyen Ata'nın sesidir.

Okul: Okuyup çalışılan, hidayet bulunan bunun sonucu olarak mesut bir hayat yaşatan, Âşık Veysel'in ilim deryası dediği yerdir.

4.2.2.1.8. "Rüzgâr" Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Doğa Olayı (Rüzgâr)

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Cahit Külebi

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.” denmektedir. “Konuşma” kazanımında “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir.

Rüzgâr

Rüzgâr: Şimdi buradan geçen, peşinden koşulan ama yetişilemeyen, nerelerde gezip tozduğu öğrenilemeyendir.

Rüzgâr: Denizden çıkıp kıyılar boyunca giden, tuz, katran ve ter kokusu yüreğini allak bullak edendir.

Rüzgâr: Dağlara doğru tırmanmaya başlayıp bulutları koyun gibi güden, otları yaylalarda okşayıp büyütendir.

Bulutlar: Rüzgârın koyun gibi güttüğüdür.

Yaylalar: Otların büyüdüğü yerdir.

Rüzgâr: Köylere uğradığında ıslak, karanlık odalarda beşik sallayan; güneş altında çalışanlara imdat eyleyendir.

Beşik: Köylerde ıslak, karanlık odalarda bulunur.

Rüzgâr: Ovalara doğru alçalmaya başlayıp, haşhaş tarlalarının ve mavi dikenlerin gözüne toz kaçırandır.

Göz: İçine toz kaçar.

Rüzgâr: Kentlere uğrayıp yanımızdan geçen, haşhaş çiçeğine benzeyen kızları görüp bir gülüş, bir tel saç, allık, pudra alıp gidendir.

Kızlar: Haşhaş çiçeğine benzer.

4.2.2.1.9. “Dünya ve Zaman” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Yeryüzü ve Uzay

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Suhan Hatipoğlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Dünya ve Zaman

Dünya: Elips yörüngesinde Güneş çevresinde, kendi ekseninde milyonlarca yıldır dönen ve insanlara hep böyle anlatılan yerdir.

Dünya: Güneş’e bakıp aydınlanan, Güneş’ten yaşam, sevgi, coşku alan gökyüzü kararırken, yıldızlar, ışıklar parlarken, ay gülümserken yeni günlere dönen yerdir.

Ay: Gülümser.

Güneş: Dünya’nın bakıp aydınlandığı aşk, sevgi, coşku, yaşam aldığıdır.

Işık ve Yıldızlar: Parlar.

Dünya: Yeni günleri kucaklarken ve insanları bir uyutup bir uyarırken yeni mevsimlere koşan, başı kutup yıldızına hep eğik olarak Güneş’i selamlayan bir gezegendir.

Güneş: Dünya’nın başının kutup yıldızına hep eğik olarak selamladığı gezegendir.

Doğa: Renk renk coşar.

Kuşlar: Gökyüzünde konuk olur.

Yapraklar: Sararıp kızarır.

Güneş: Pırıl pırıl parlar.

Deniz ve Gökyüzü: Masmavidir.

Dünya: Elips yörüngede yol alırken yağmur ve karla kış mevsimini yaşayan, doğanın renk renk coştığı, konuk kuşların gökyüzünde olduğu, ilkbahar mevsimini yaşayan bir yerdir. Aynı zamanda pırlıl pırlıl Güneş ile birlikte gelen yaz mevsiminde denizin ve gökyüzünün masmavi olduğu, sonbaharın sararan, kızaran yapraklarla birlikte geldiği bir gezegendir.

Dünya: Yeni günlere, mevsimlere koşarken geçen bir yılı tüm gönüllere bırakır.

Afacan Aydede: Gökyüzünde ayna olup Güneş'i bize yansıtan, bir küçülüp bir büyürken ışıkları sulara serebilen, neşeyle dünyayı dolandırken bir kez daha bize gülümserken yeni aylara kucak açandır.

Dünya: Ay tarafından neşeyle dolandırılır.

Ayna: Güneş'i bize yansıtır.

Ay, Dünya ve Güneş: Sonsuz evrende bizlere bir sevgidir.

Gizem Yayınları'nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8

Gizem Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı 'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
A	+			+	+										+			+	+			+						
B	+	+		+							+										+	+	+	+	+			
C									+									+					+			+	+	
D												+					+	+					+	+				
E			+			+		+		+		+				+	+											
F	+			+																+		+						
G				+			+							+				+				+						
H	+			+									+				+					+						+
J																		+				+	+					

Tablo A-Türkiye'm Türkiye'm, B-Ben Öğretmenim, C-Atatürk Gülümsedi, D-Gelecek Senin Çocuğum, E-İlk Adım, F-İstanbul, G-Okul H-Rüzgâr, J-Dünya ve Zaman

1-Aşk, 2-Bağlılık, 3-Başarı, 4-Beğenme, 5-Cesaret, 6-Dayanışma, 7-Dirlik ve Birlik, 8-Dostluk, 9-Fedakârlık, 10-Girişimcilik, 11-Gurur, 12-Güven, 13-Hayal Kırıklığı, 14-Huzur, 15-Kanaatkârlık, 16-Korku, 17-Merak, 19-Özgürlük, 20-Özlem, 21-Saygı, 22-Sevgi, 23-Sevinç, 24-Sorumluluk, 25-Şaşıрма, 26-Takdir Etme, 27-Ümit, 28-Yardımsaverlik

Tablo 4.8’deki analize göre incelenmiş olan dokuz adet şiirin hepsinde en az üç adet en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu J’deki “Dünya ve Zaman” şiirinde, en fazla duygu ise B’deki “Ben Öğretmenim” adlı şiirde bulunmuştur. Gizem Yayınları’nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki toplam dokuz şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.9’da verilmiştir

Tablo 4.9

Gizem Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerin Duygu

Frekansları

Gizem Yayıncılık	f	%
Sevgi	6	11,76%
Beğenme	5	9,80%
Mutluluk	5	9,80%
Aşk	4	7,84%
Sevinç	4	7,84%
Merak	3	5,88%
Güven	2	3,92%
Sorumluluk	2	3,92%
Bağlılık	1	1,96%
Başarı	1	1,96%
Cesaret	1	1,96%
Dayanışma	1	1,96%
Dirlik ve Birlik	1	1,96%
Dostluk	1	1,96%
Fedakârlık	1	1,96%
Girişimcilik	1	1,96%
Gurur	1	1,96%
Hayal Kırıklığı	1	1,96%
Huzur	1	1,96%
Kanaatkârlık	1	1,96%
Korku	1	1,96%
Özgürlük	1	1,96%
Özlem	1	1,96%
Saygı	1	1,96%
Şaşırma	1	1,96%
Takdir Etme	1	1,96%
Ümit	1	1,96%
Yardıms severlik	1	1,96%
	51	

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi bu kitapta 28 adet duygu başlığı ve 51 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.2.2. MEB Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde MEB Yayınları Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yer alan altı adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.2.2.1. “Kütüphane” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kütüphaneler

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: M. Nihat Malkoç

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Yazma” bölümü kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı

Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Kütüphane

Kitaplar: Dostuluktan yana candan özge can olan, tüm cihana yol gösterendir.

Cihan: Kitaplar tarafından yol gösterilir.

Kütüphane: Kişinin dünyasıdır.

Kütüphane: Ana sevgisinden sıcak olan, insanlığa kucak açan, raflarında binbir çiçek olan bir yuvadır.

Kütüphane: Dört tarafı inci mercan olan, her sayfada bir heyecan veren, ruhumuza can katan bir deryadır.

Cahil: Kitaplar tarafından mezarı kazılandır.

Kitaplar: Bakılıp okunan her satırında sevgi yazandır.

Kütüphane: Kitaplarda kendimizi gördüğümüz bir aynadır.

Hayat: Bazen çatik kaşlı olduğumuz, bazen ağladığımız kitaplarla başlayan yolculuktur.

Kütüphane: Sıladır.

Kütüphane: Yücelerde yaşatılan, nicelerinde gururun kalmadığı, hecelerde yol alan bir sevdadır.

4.2.2.2.2. “100. Yıl Atatürk Marşı” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk’ün Kişilik Özellikleri

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Fazıl Hüsnü Dağlarca

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

100. Yıl Atatürk Marşı

Geceler: Dışarı yürünen zamandır.

Gelecek: Aydınlığı severken yaratılandır.

Savaş: Kara gündür.

Atatürk: En erken gecelerden dışarı yürüyünce aydınlığı severken geleceği yaratandır.

Savaş yalazlarıyla oluşan kara günü ak ederek barışlarla yurdunu ve yeryüzünü süsleyendir.

Atatürk: Yüzüncü yılındadır, bize sonsuzluktur. Bayrak özgürlüğünü içimize katandır.

Ova: Elleri çiçeklidir.

Yayla: Omuzları karlıdır.

Karanlıklar: Devrimlerle yok olur.

Çağ: Devcesine dinelme karşısında yenilenir.

Atatürk: Devrimleriyle karanlıkları yok eden, çağı yenileyerek devleşen, görüntüsü tutsak uluslara dek ulaşandır.

Umutlar: Yeşerir.

Kördüğüm: Kılıçla değil bakışla açılır.

Toplum: Gizi çözülür.

Atatürk: Umutlar yeşerince ilk yazı kışla açan, kördüğümü kılıçla değil bakışla açarak toplumun gizini çoğulda ve tekte çözen, gerçekte akli ve yüreği ile demir çift sürendir.

Atatürk: Binbir eylemin yerdeki toplamını yaparak binbir yıldızla ülkesinin damını örten, maviliği evrensel avucuna sığdırarak kurtuluşun dört yönde dört ucuna ulaşandır.

Atatürk: Topraktır, denizdir, taştır, sudur, gökyüzüdür, nereye uzansak bütün yollarda izi olandır.

4.2.2.2.3. “Soylu Bilgi Ağacı” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Öğretmen Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Bestami Yazgan

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Konuşma” bölümü kazanımlarından “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir. “Yazma” bölümü kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Soylu Bilgi Ağacı

Sevgi: Yürekteki harçtır.

Çiçek: Burcu burcu kokar.

Öğretmen: Yürekteki doku, sevgi harcı olan, her çiçekte burcu burcu kokandır.

Fer: Gözdedir.

Öğretmen: Kalpte ışık gözde fer olan, milletin şan ve zafer kazanmasında her zaman öndedir.

Sevgi: Gönlümüzdeki bağdır.

Yıldız: Al bayrağa aittir.

Güneş: Şavklıdır.

Öğretmen: Gönlümüzdeki sevgi bağdır, al bayraktaki yıldızdır. Güneş tuğlu gül şafağın şavkıdır.

Bilgi: En soylu ağaçtır.

Huzur: Ruhta bulunur.

İlaç: Kalbi tedavi eder.

Öğretmen: Ruha huzur, kalbe ilaç arayanların muhtaç olduğudur. En soylu ağaç olan bilginin köküdür.

Tohum: Bir yere atılır.

Çiçek: Açar.

Türkü: Dilden düşmez.

Öğretmen: Attığı her tohum gökçek olan, şefkatiyle çiçeklerin açtığı, dillerden hiç düşmeyen bir türküdür.

Güneş: Doğar.

Öğretmen: Güneş yüzü doğduğunda ufukta hüznün kalmayandır. Gece ile gündüzün farkıdır.

4.2.2.2.4. “Bayrak” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Bayrak Sevgisi

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Ârif Nihat Asya

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Bayrak

Gök: Mavidir.

Gelinlik: Kız kardeşe aittir.

Son Örtü: Şehide örtülür.

Destan: Okunur.

Bayrak: Mavi göklerin beyaz ve kıvıll süsü, kız kardeşin gelinliği, şehidin son örtüsü, ışıkk ışıkk, dalga dalga olan, destanı okunup yazılandır.

Mezar: Kazılır.

Kuş: Uçar.

Yuva: Bozular.

Bayrak: Aynı gözle bakmayanların mezarını kazdıran, selamlamadan uçan kuşların yuvasını bozdurandır.

Ay Yıldız: Dalgalandığı yerde korku ve keder olmayan, gölgesinde yer alınan, sabah olmayıp günler doğmadığında yurda ışığı yetendir.

Gün: Doğar.

Savaş: Karlı dağlara götürür, dağlardan çöllere düşürür.

Bayrak: Savaş karlı dağlara götürdüğünde kızılığında ısınılır, dağlardan çöllere düşürdüğünde gölgesine sığınılır.

Dalga: Rüzgârla oluşur.

Güvercin: Barışı temsil eder.

Kartal: Savaşı temsil eder.

Bayrak: Rüzgârda dalgalı, barışın güvercini, savaşın kartalı olan, yüksek yerlerde açan çiçektir. Altında doğulur, dibinde ölünür.

Bayrak: Tarih, şeref, şiir, her şeydir. Yeryüzünde yer beğenen, nereye dikilmek isterse oraya dikilendir.

4.2.2.2.5. “Anne” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Şefkat

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Ârif Nihat Asya

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme/İzleme” bölümü kazanımlarından “Dinleneni/İzleneni” anlama ve çözümleme bölümünde: “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana duygusunu/anafikrini belirler.” ve “Şiirin

kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Konuşma” bölümü kazanımlarından “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir.

Anne

Anne: İlk kundak, ilk oyuncaktır.

Bebek: Acı ve tatlıyı bilmeyendir.

Anne: Bebeğin dili damağıdır.

El: Bir şeye ulaşmaya yarar.

Anne: Bebeğin elinin ermediği, dilinin dönmediği çağlarda bebeğin kolu-kanadı, dili-dudağıdır.

Tül: Duvakla anılan bir şeyi saklamaya yararandır.

Anne: Gördüklerini belki kıskanırlar diye gülücüklerini gözlerden saklayan, çocuğa tül duvaktır.

Ad: Söylenir.

Anne: Onun annesi denmekle yetinen sevgilidir.

Anne: Bebeğinin bir dediğini iki etmeyeyim diye çırpınan, usanmadan, yorulmadan, çekinmeden severdir.

Bebek: Annesini gün olup kırandır.

Anne: Yavrusu kırdığında incinmeyen, yavrusunun ilk ve son oyuncağı olan, layık değilken layık görülendir.

4.2.2.2.6. “Anadolu’da Bahar” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Yurdumuz

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Abdurrahim Karakoç

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Yazma” bölümü

kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde:

“Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Anadolu'da Bahar

Silifke: Nar şimdi çiçek açar.

Bolu: Her taraf yeşillenir.

Sultandağı: Benek benek kar olandır.

Anadolu'da Bahar: Anadolu'ya ilkbaharın geldiği zamandır.

Anadolu'da Bahar: Eğri yolların yaylaların kuşağından geçtiği, çayır çimenin sevgililere döşek olduğu zamandır.

Sürmene'nin Uşağı: Horon teper.

Dadaşlar: Bar oynarlar.

Anadolu'da Bahar: Daday'ın durgun çayının köpüklendiği, Hatay'da palmyelerin zümrüt tacı olduğu, Çukurova'nın cennet olduğu aydır.

Daday: Çayı köpüklenir.

Hatay: Palmiyeler zümrüt tacı olur.

Aydın: Efelere dardır.

Anadolu'da Bahar: Gönüllerin kaval sesinde dile geldiği, Mersin'de martıların düğün yaptığı, Isparta'da bülbüllerin renk renk gül bahçesinde neşelendiği aydır.

Gönül: Kaval sesinde dile gelir.

Boz Martılar: Mersin’de düğün yapar.

Bülbüller: Isparta’nın renk renk gül bahçesinde neşelenir.

Anadolu’da Bahar: Bölük bölük, sarı, yeşil, mor renkte halı gibi nakışlanan ovalarda kelebeklerin birbirini kovaladığı aydır.

Yuvalar: Cıvıl cıvıl sessiz durur.

Kelebekler: Halı gibi nakışlanan ovalarda birbirini kovalar.

Elbistan: Âşıklar diyarıdır, bahar mevsiminin Bağ-ı İremi’dir.

Güzel: Çeşme başındadır.

Arı: Her çiçekte dolaşır.

Anadolu’da Bahar: Elbistan’ın Bağ-ı İrem olduğu, her çeşmenin başında üç beş tane güzelin bulunduğu, her çiçeğin bir arısının olduğu aydır.

Anadolu’da Bahar: Çamlıca’nın başına çıkıp İstanbul’u tarif etmenin zor olduğu, iki kıtanın bir boğazda aşına olduğu aydır.

İstanbul: İki kıta bir boğazda aşına olur.

Çamlıca: Üzerine basıp çıkılır.

Karakoç: Şiirin şairidir.

MEB Yayınları’nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4.10

MEB Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
A									+							+		+	+	+	+	+
B			+	+	+	+					+	+			+			+				
C	+				+													+	+			
D		+	+		+					+				+			+	+				
E							+	+					+					+			+	
F					+									+				+	+			

Tablo A-Kütüphane, B-100. Yıl Atatürk Marşı, C-Soylu Bilgi Ağacı, D-Bayrak, E-Anne, F-Anadolu'da Bahar

1-Aşk, 2-Bağlılık, 3-Barış, 4-Başarı, 5-Beğenme, 6-Cesaret, 7-Gurur, 8-Güven, 9-Heyecan, 10-Huzur, 11-Kahramanlık

12-Kararlılık, 13-Kıskançlık, 14-Mutluluk, 15-Özgürlük, 16-Özlem, 17-Savaş, 18-Sevgi, 19-Sevinç, 20-Şefkat, 21-Tevazu

22-Üzüntü

Tablo 4.10'daki analize göre incelenmiş olan altı adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla sekiz adet duygu bulunmuştur. En az duygu C'deki "Soylu Bilgi Ağacı" ve F'deki "Anadolu'da Bahar" şiirlerinde, en fazla duygu ise B'deki "100. Yıl Atatürk Marşı" adlı şiirde bulunmuştur. MEB Yayınları'nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki toplam altı şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11

MEB Yayınları Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu

Frekansları

MEB Yayınları	f	%
Sevgi	6	17,14%
Beğenme	4	11,42%
Sevinç	3	8,57%
Barış	2	5,74%
Mutluluk	2	5,71%
Şefkat	2	5,71%
Aşk	1	2,85%
Bağlılık	1	2,85%
Başarı	1	2,85%
Cesaret	1	2,85%
Gurur	1	2,85%
Güven	1	2,85%
Heyecan	1	2,85%
Huzur	1	2,85%
Kahramanlık	1	2,85%
Kararlılık	1	2,85%
Kıskançlık	1	2,85%
Özgürlük	1	2,85%
Özlem	1	2,85%
Savaş	1	2,85%
Tevazu	1	2,85%
Üzüntü	1	2,85%
	35	

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi bu kitapta 22 adet duygu başlığı ve 35 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.2.3. Gizem Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması

Gizem Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe altıncı sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması tablo 4.12’de gösterilmiştir. Tablo 4.12’de duyguların karşısında bulunan rakamlar adı geçen duygunun şiirlerde kaç kez bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.12

Gizem Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe Altıncı Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Bulunan Duyguların Karşılaştırılması

	Gizem Yayınları 6. Sınıf	MEB Yayınları 6.Sınıf
Acımasızlık	-	-
Adalet	-	-
Ait Olma	-	-
Aşk	4	1
Ayrılık	-	-
Bağlılık	1	1
Barış	-	2
Başarı	1	1
Beğenme	5	4
Cesaret	1	1
Çaresizlik	-	-
Dayanışma	1	-
Dirlik ve Birlik	1	-
Dostluk	1	-
Eğlenme	-	-
Eşitlik	-	-
Fedakârlık	1	-

Girişimcilik	1	-
Gurur	1	1
Güven	2	1
Güvensizlik	-	-
Hayal Kırıklığı	1	-
Heyecan	-	1
Hor Görme	-	-
Hoşgörü	-	-
Huzur	1	1
Hüzün	-	-
İnanç	-	-
Kahramanlık	-	1
Kanaatkârlık	1	-
Karamsarlık	-	-
Kararlılık	-	1
Kardeşlik	-	-
Kaygı	-	-
Keşfetme	-	-
Kıskançlık	-	1
Korku	1	-
Merak	3	-
Minnet	-	-
Mutluluk	5	2
Mücadele	-	-
Özgürlük	1	1
Özgüven	-	-
Özlem	1	1
Sabır	-	-
Saflık	-	-
Savaş	-	1
Saygı	1	-
Sevgi	6	6
Sevinç	4	3
Sorumluluk	2	-
Şaşıрма	1	-
Şefkat	-	2
Şüphe	-	-
Takdir Etme	1	-

Tasarruf	-	-
Tevazu	-	1
Tutku	-	-
Utanç	-	-
Ümit	1	-
Üzüntü	-	1
Vefa	-	-
Yalnızlık	-	-
Yardımseverlik	1	-

Tablo 4.12’deki analize göre incelenmiş olan 15 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 27 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “acımasızlık, adalet, ait olma, ayrılık, çaresizlik, eğlenme, eşitlik, güvensizlik, hor görme, hoşgörü, hüznün, inanç, karamsarlık, kardeşlik, kaygı, keşfetme, minnet, mücadele, özgüven, sabır, saflık, şüphe, tasarruf, tutku, utanç, vefa ve yalnızlık”tan oluşmaktadır. Gizem Yayınları’nda toplamda 51 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 35 adet duygu bulunmaktadır. Hem Gizem Yayınları hem de MEB Yayınları altıncı sınıflarda forma göre ortak olarak 13 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “aşk, bağlılık, başarı, beğenme, cesaret, gurur, güven, huzur, mutluluk, özgürlük, özlem, sevgi ve sevinçten” oluşmaktadır. Gizem Yayınları altıncı sınıfta en fazla bulunan duygu “sevgi”dir. Aynı şekilde MEB Yayınları altıncı sınıfta da en fazla bulunan duygu “sevgi”dir.

4.2.3. Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Türkçe yedinci sınıf ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde tespit edilen duygular, hem Cem Veb Ofset Yayınları’na hem de MEB Yayınları’na göre ayrı ayrı değerlendirilecektir.

4.2.3.1. Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz

Kitabı'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan altı adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.3.1.1. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kitaplar

Süre: 10 Ders Saati

Yazarı: Coşkun Ertepinar

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” denmektedir.

Kitaplarla Kurulan Dostluk

İlk Çocukluk: Masum çağdır.

Bez Çanta: İlk çocuklukta omuzda ve elde taşınır.

Yürek: Sevdikleri için köz gibi yanıp kavrulur.

Kitap: Ömür boyu dost bilinen, cüz adıyla tanınıp ilk çocukluğun masum çağında küçükken yitirilen, sevdikleri için yüreği bir köz gibi yanıp kavrulurken bez çantada omuzda ve elde taşınandır.

Kitap: Yavaş yavaş derinden derine düşüncede ve duyguda yaşanan dildeki masaldır. Gür bir ağaç gibi gün gün serpilene, akıldaki ve baştaki bilgidir.

Masal: Dildedir.

Ağaç: Gün gün serpilir.

Bilgi: Başta, akıldadır.

Kitap: Bir düz ovada koşarcasına sayfalarında dağılınan, böyle böyle tek adamken çoğalan, Keloğlan ile Kerem ile dost olunan, Karacaoğlan ile dağ tepe dolaşılan, Erkilet Güzeli'ni bağ arasında arayan, dallar üzerinde Çalığışu ile söylenilendir.

Düz Ova: Koşulur.

Karacaoğlan: Dağ tepe dolaşır.

Erkilet Güzeli: Bağ arasındadır.

Çalığışu: Dalların üstündedir.

Kitap: Dar kapıdan geçilen Don Kişot'tan Faust'a ulaşılan, umutlarına, hayallerine güç katılan, yaz ortasında olmayınca dağlarına, ovalarına, yoluna kar yağandır.

Dağ, Ova, Yol: Kar yağar.

Kitap: Dostların başına gelen dost olan, ışığı içleri aydınlatan, yeryüzünün Güneş'ten önce Güneşi'dir. Yürekleri sevgilerin ölümsüzlüğüyle dolup taşır, olmayınca hâli nice olandır.

Güneş: Yeryüzünü ışığıyla aydınlatır.

Yürek: Sevgilerin ölümsüzlüğüyle dolup taşar.

Dostluk: Kitaplarla yıkılmaz.

Çocuklar: Herkesten her şeyden çok kitaba güvenen altın kalplilerdir.

Kitaplık: Gözünüzde eviniz ve yuvanız kadar sıcaktır.

Kitap: Herkesten her şeyden daha çok güvenilen, gözlerde evler ve yuvalar kadar sıcak olan, yıkılmaz dostluklar kurandır.

4.2.3.1.2. “50. Yıl Marşı” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk ve Cumhuriyet

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Bekir Sıtkı Erdoğan

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

50. Yıl Marşı

Müjdeler: Cumhuriyet'in elli şeref yaşına erdiği için yurdumun taşına, toprağına olandır.

Bayrak: Rüzgârla şahlanmış dalga dalgadır.

Türk: Özgür başına başka bir tuğ yaraşmayandır.

Atatürk: Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolunu ve çağdaş uygarlık yolunu çizer.

Cumhuriyet'in 50. Yılı: Cumhuriyet'in elli şeref yaşına erdiği için yurdun taşına, toprağına müjdeler olan, bu rüzgârlarla bayrağı dalga dalga şahlanan özgür Türk'ün başına başka bir tuğun yaraşmadığı bir yıldır.

Yıllar: Bir çığ gibi hafta hafta aşılır.

Kadın Erkek: Bir safta durmadan koşulur.

Ülke: Eldeki meşale ve ışıklarla her tarafı donatılır.

Cumhuriyet'in 50. Yılı: Kadın ve erkeğin bir safta hiç durmadan koşarak hafta hafta yılları bir çığ gibi aştığı, ülkenin her tarafının elimizdeki meşale ile Atatürk ve ışıklarla donatıldığı yıldır.

Taş ve Toprak: Aynı kandan feyz alır.

Bilekler: Kılıç tutarak sabanla savaş verir.

50. Yıl Marşı: Bunca taş ve toprağın aynı kandan feyz aldığı, kılıç tutan bileklerin sabanla savaş verdiği, tekniğin dev nabzında her adım ve dakikanın çarklarda aynı tempoda olduğu, yüreklerde olan marştır.

Yurtta Barış: İlk hedeftir.

Cihanda Sulh: Paroladır.

Millî Birlik: Hiçbir güç koparamaz.

Cumhuriyet'in 50. Yılı: Hiçbir gücün bizi millî birlikten koparamadığı, atamızın izinde kol kola koştuğumuz, yurttta barışın ilk hedef cihanda sulhun parolamız olarak elli senedir yürekten bağlı olduğumuz yıldır.

Devlet: Düzeniyle cihana örnektir.

Cumhuriyet'in 50. Yılı: Hür ulusun soylu gencinin şanlı ordunun sarsılmaz güvenliğinin yaşadığı, nice mutlu çağlara erdiği, devletin düzeninin cihana örnek olduğu yıldır.

4.2.3.1.3. “Zamana Vurulan Kirit” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: El Sanatları

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Feyzi Halıcı

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir.

Zamana Vurulan Kirit

Halı: Ebem kuşağından bir ıslak masal gibi dudaklarda ak pak okunan, gün ışığından ipleri boyanmış, ufukta dokunandır.

İpler: Gün ışığı ile boyanır.

Yaprak: Büyür.

Çiçek: Açar.

Halı: Büyümüş yapraktaki açan çiçekte, halıcı kız türküsündeki gerçekte, geleceğin altın tezgahından taptaze dokunandır.

Meyve: Dalından kopup düşer.

Halı: Dalından kopup düşen meyveden düşlerin en güzelinden ayrılamadan buğday başağından, Raman petrolünden bembeyaz dokunandır.

Gündüz: Al aldır.

Geceler: Yıldız yıldızdır.

Halı: Bacaları tutan bir umut olarak acıları ilmek ilmek boşa vererek gündüzleri al al, geceleri yıldız yıldız olarak ufukta dokunandır.

Rüzgâr: Eser.

Duygular: İçte büklüm büklüm olur.

İğne: Alaca toprakta bir destandır.

Halı: Bir rüzgâr gibi estiğine bakmadan duyguların içte büklüm büklüm olduğu ufukta dokunandır.

4.2.3.1.4. “Odalar ve Sofalar” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Odalar

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Sabri Esat SİYAVUŞGİL

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Yazma” bölümü

kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde:
 “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Odalar ve Sofalar

Evler: Nara benzer.

Akşam: Yol gibi gezer.

Sükûn: Su gibi dolar.

Sofalar: Nar tanesidir.

Sofa: Camlarda yanan korun eşi içine düştüğünde, odada bir panjurun güneşidir.

Kor: Camda yanan eşi içe düşendir.

Gölgenin Salkımları: Odada yığın yığındır.

Sofa: Odada yığın yığın gölgenin salkımlarının olduğu, yalnızlığın adımları duyulandır.

Oda: Oluktan düşenleri duyar.

Sofa: Merdivenleri dinleyip geceyi oyar.

Oda: Kuş gibi sofamın laflarını toplar.

Sofa: Odam uyku dolunca beni duvar boyunca bir kum gibi ufalar, uyumaz.

4.2.3.1.5. “Han Duvarları” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Ülkeler

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Faruk Nafiz Çamlıbel

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Han Duvarları

Yağız Atlar: Kışner.

Meşin Kırbaç: Şaklar.

Araba: Bir dakika yerinde duraklar.

Demir Raylar: Altımda sarsılır.

Kervansaraylar: Gözlerimin önünden geçer.

Gurbet: Gönülde duyula duyula Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya gitmedir.

İlk Acı ve Ayrılık: İlk sevgiliye benzer.

Hava: Yüreğin yaktığı ateşle ılıktır.

Sarı: Gök, toprak ve çıplak ağaçların rengidir.

Toros Dağları: Yüksek olan, arkada zincirlenen dağlardır.

Etekler: Önde olan, uzun bir kışın soldurduğudur.

Tekerlekler: Döner, dönerken inler.

Eller: Rüzgârın saçına takılır.

Araba: Bir dağın yamacına asılır.

Islık: Yalnız arabacının dudağındadır.

Yollar: Islıkla uzayan, dönen, kıvrılan, uykuya varmış gibi görünen yılan gibi başını kaldırarak boşluğu dinleyendir.

Gökler: Bulutlanır.

Rüzgâr: Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince ince ince serpilmeye başlar, serinler.

Beniz: Nihayetsiz bir ovanın ağarttığıdır.

Yollar: Bir şerit gibi bizi ufka bağlayandır.

Gurbet: Muttasıl kendisine çekendir.

Düzlük: Yine bitmeyendir.

Bir Atlı, İki Yayan: Ara sıra geçer.

Tekerlekler: Bozuk düzen taşların üzerinde fıkrıdayarak yollara bir şeyler anlatır.

Tekerlek Sesi: İnsanın kendisini kaptırarak yaylının şiltesine uzanmasına neden olan sestir.

Sarsıntı: Arabanın yola benzer bir sudan geçmesinden dolayı uzun süren uykudan uyandırandır.

Niğde: Karşıda hisar gibi yükselir.

Sağ Taraf: Önden ağır ağır deve kervanı geçtiği için çingirak seslerinin geldiği yerdir.

Han: Beldenin bir kenarında görünen viranedir.

Alaca Karanlık: Atlarımızı çözüp handan içeri girdiğimiz zaman her yeri sarar.

Kervansaray: Gariplerin bağrındaki yaraya bir deva bulmak için toplandığı yerdir.

Vatanın Dört Bucağı: Bir noktada birleşir.

Ocak: Gurbet çeken gönüllerin kuşattığı yerdir.

Gözler: Bir parıltı gördüğünde daralan organdır.

Göğüsler: Nefesin çekilmesi sonucu daralan bölgedir.

Lambanın Işığı: Her yüze bir hüznün kırışığı çizen şişesi is bağlayandır.

Çizgiler: Yüz ve gözlerde gitgide bir ayet gibi derinleşir.

Hazin Gün: Uykuya varmanın erken olduğu zamandır.

Kapanmayan Gözler: Duvarlarda gezerken yazılanları birdenbire görünce birkaç şair arkadaşa rastlayandır.

Yolcu: On yıldır Kınadağı'ndan, baba ocağından, yâr kucağından ayrı olan, sevgi bağından bir çiçek dermeden huduttan hududa atılandır.

Bahar: Araya gitti diye içlenilmemesi istenendir.

Son: Huduttan götürülen yarına yetişendir.

Yolculuk: Ertesi gün, gün doğmadan başlayan, her soluğun buz tuttuğu soğuk bir mart sabahıdır.

İlk Alevler: Ufku tutuşturur.

Kenar Evler: Şehrin arkamızda kalan kısmıdır.

Gün: Bulutların ardında yanmadan söner.

Höyükler: Bir dağ gibi uzaktan görünür.

Kervanlar: Yanımızdan ağır ağır geçer.

Eski Hanlar: Bir derebeyi gibi kurulur.

Sonsuz Yol: Bir derebeyi gibi kurulur.

Geçit: İki dağ arasında boğulur.

Arkada Kalan Yerler: Baharla anlaşılan yerlerdir.

Arazi: Önde olan şimdi karla örtülü bulunan yerdir.

Geçit: Sanki yazla kışı ayırır.

Son Fırtına: Son dalı kırar.

Karlar: Etrafımızda savrulmaya başlayan, etrafımızı beyaz bir karanlığa gömen gökyüzünden yağın beyaz ölümdür.

Han: Bir menzile varılarak atların çekildiği yerdir.

4.2.3.1.6. “Kara Toprak” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Güzel Sanatlar

Alt Tema: Müzik

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Âşık Veysel Şatıroğlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Kara Toprak

Dost: Dost dost diye nicesine sarılan, beyhude dolanıp boşa yorulunan ama gerçekte kara topraktır.

Kara Toprak: Sadık yârdır.

Güzel: Kişilerin bağlandığı zaman ne vefa gördüğü ne de fayda bulduğudur.

Kara Toprak: Her türlü isteğe cevap veren sadık yârdır.

Kara Toprak: Koyun, kuzu, süt, yemek, ekmek, et veren, kazma ile dövmeyince kıt veren sadık yârdır.

Kara Toprak: İşkence yaptıkça gülen, bir çekirdeğe dört bostan veren sadık yârdır.

Hava: Bakılınca hava alınır.

Toprak: Bakılınca dua alınır.

Kara Toprak: Ayrılınca kalacak yer bulunamayan sadık yârdır.

Sırra Mazhar Olan Kişi: Dünyaya ölmez bir eser bırakır.

Kara Toprak: Gün geldiğinde Veysel'i bağrına basan sadık yârdır.

Cem Veb Ofset Yayınları'nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.13'te gösterilmiştir.

Tablo 4.13

Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı 'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
A									+		+		+								+	+			
B				+		+	+			+	+			+		+	+				+				
C					+	+																+	+		
D																							+		+
E		+							+						+			+					+		+

Tablo A-Kitaplarla Kurulan Dostluk, B-50. Yıl Marşı, C-Zamana Vurulan Kirkit, D-Odalar ve Sofalar, E-Han Duvarları

F-Kara Toprak

1-Aşk, 2-Ayrılık, 3-Bağlılık, 4-Barış, 5-Başarı, 6-Beğenme, 7-Cesaret, 8-Çaresizlik, 9-Dostluk, 10-Eşitlik, 11-Güven

12-Hoşgörü, 13-Huzur, 14-Kahramanlık, 15-Karamsarlık, 16-Mutluluk, 17-Özgürlük, 18-Özlem, 19-Saygı, 20-Sevgi

21-Ümit, 22-Üzüntü, 23-Vefa, 24-Yalnızlık

Tablo 4.13'teki analize göre incelenmiş olan altı adet şiirin hepsinde en az iki adet en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu D'deki "Odalar ve Sofalar" şiirinde, en fazla duygu ise B'deki "50. Yıl Marşı" ve F'deki "Kara Toprak" adlı şiirlerde bulunmuştur. Cem Veb Ofset Yayınları'nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki toplam altı şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14

Cem Veb Ofset Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu Frekansları

Cem Veb Ofset Yayınları	f	%
Sevgi	3	8,57%
Üzüntü	3	8,57%
Beğenme	2	5,71%
Dostluk	2	5,71%
Güven	2	5,71%
Huzur	2	5,71%
Mutluluk	2	5,71%
Ümit	2	5,71%
Yalnızlık	2	5,71%
Aşk	1	2,85%
Ayrılık	1	2,85%
Bağlılık	1	2,85%
Barış	1	2,85%
Başarı	1	2,85%
Cesaret	1	2,85%
Çaresizlik	1	2,85%
Eşitlik	1	2,85%
Hoşgörü	1	2,85%
Kahramanlık	1	2,85%
Karamsarlık	1	2,85%
Özgürlük	1	2,85%
Özlem	1	2,85%
Saygı	1	2,85%
Vefa	1	2,85%
	32	

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi bu kitapta 24 adet duygu başlığı ve 32 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi ve üzüntü” duyguları ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.3.2. MEB Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde MEB Yayınları Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yer alan beş adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.3.2.1. “Atatürk ve Türk Dili” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk ve Türk Dili

Süre: 8 Ders Saati

Yazarı: Hasan Sancak

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” denmektedir.

Atatürk ve Türk Dili

Türk Dili: Ulu Önder Atatürk tarafından tutkun olunandır.

Atatürk: Türk diline tutkun olan, dilin gücüne ezelden inanan ve nereye giderse gitsin o harfleri çocuk ve gençlere tez elden öğretmek amacıyla kaleme alandır.

Atatürk ve Türk Dili: Millî varlığımızdır. Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Millî Duygu: Dille bağı çok kuvvetlidir.

Dilini İhmal Eden, Okumayan ve Yazmayan: Ayan beyan ayak altında kalıp solar.

Milletin Gücü: Dili konuşmaktan gelir.

İyi Öğrenmek: Şaşmaktan kurtulmayı sağlar.

Dile Önem Göstermemek: Düşmana boyun eğerek perişan hâle düşer.

Atatürk: Türkçe'yi öven, savunup kollayan, bizi çıkmazdan kurtararak geleceğe yollayandır.

Atatürk: Gençliğe: “Dilimizi öğrenin, kültürlü insan olun ki kimse sizi yenmesin.” diye seslenendir.

Düşünce Birliği: Dil tarafından oluşturulup saygıyı, sevgiyi ve hürmeti okulda buluşturan birliktir.

Vatan ve Bayrak: Değerlidir.

Dil: Kutsal ve milletler gibi bağımsızdır.

Atatürk: Geçmişten bu günleri gören, millet için hep emek verendir.

4.2.3.2.2. “M. Kemal’i Düşünüyorum” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Ümit Yaşar Oğuzcan

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

M. Kemal’i Düşünüyorum

M. Kemal: Yeleleri alevden bir ata binen, yüce dağları engin denizleri aşarken rüzgârda altın saçları dalgalanan ve mavi gözleri ışık ışık yanandır.

At: Yeleleri alevdendir.

Altın Saçlar: Rüzgârda dalgalanır.

Mavi gözler: Işık ışık yanar.

M. Kemal: Yanmış, yıkılmış, savaş alanlarında cihanın görmediği destanlar yaratan, her askeri kendisi gibi olan, arkasından dağ dağ ordular getirendir.

Savaş Meydanları: Yanmış, yıkılmıştır.

M. Kemal: Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel olan, uçsuz bucaksız göklere hükmeden, yalın kılıç al bir ata binerek zaferden zafere koşandır.

M. Kemal: Bir kasım sabahı ölmeyen, bizimle beraber her yerde vatanın dört köşesinde damar damar yüreklerde yaşayandır.

M. Kemal: Altın saçları rüzgârlarda dalgalanan, her gece ufuklara girince ellerinden öpülen, mavi gözleri ışıltılı görünendir.

4.2.3.2.3. “Bakardım Güneş Avuçlarımda” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar

Alt Tema: Hayal

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Beşir Ayvazoğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir.

Bakardım Güneş Avuçlarımda

Güzel Çocukluk Evleri: Görülmemiş rüyalar gördüğümüz, üşüyünce yıldızlara büründüğümüz, Ay'ın üşümüş ellerimizde kaydığı, dışarıda ıslık ıslık karın yağdığı yerdir.

Yıldızlar: Üşününce bürünülür.

Ay: Üşünen ellerde kayar.

Kar: Dışarda ıslık ıslık yağar.

Bin Atlı: Dağlarda masallardan kopup gelmiş ateş yakar.

Çocuk: Pencereye koşar ve pencereden masallara bakar.

At: Doludizgin dağlara sürülür.

Dağ: Ağır uykulardan uyanır.

Çocuk: Doludizgin dağlara at sürünce dağları ağır uykularından uyandıran, kendini korkulardan alarak biraz daha hürdür.

Masal Sofraları ve Çocuk: Bahçeler, kuşlar ve kahkahayla öylesine sevilen, hülya gibi sessizce kurulandır.

Güller: Parmak uçlarında açar.

Güneş: Avuçlarda bulunur.

4.2.3.2.4. “Yüksek Yüksek Tepelere” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Türk Müziği

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Anonim-Rumeli

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme/İzleme” bölümü kazanımlarından “Dinleneni/İzleneni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana duygusunu/anafikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir.

Yüksek Yüksek Tepelere

Ev: Yüksek yüksek tepelere kurulur.

Kız: Aşrı aşrı memlekete verilir.

Annesinin Bir Tanesi: Hor görülür.

Anne, Baba ve Köy: Kişi tarafından özlenir.

Anne: Yelkeni olup açıp gelir.

Baba: Bir atı olup binip gelir.

Kardeş: Yollarını bilip gelir.

Uçan Kuşlar: Malum olunur.

4.2.3.2.5. “Sular” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Sular

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Âşık Veysel Şatıroğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana fikrini/duygusunu belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Okuma Alışkanlığı Kazanma” bölümünde ise: “Okuduklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.” denmektedir.

Sular

Sular: Gözyaşları gibi enginden engine ulu dağlardan çağlayan, engine engine derelerden dönerek aslını arayıp ağlayandır.

Sular: Bahçeden bağa çağlayarak toprağa hayat ve kuvvet veren, çiçeklere, yaprağa renk veren, nebatı toprağa bağlayandır.

Sular: Ateş olup fırında çiğ pişiren, ziya verip nurlar saçan, köy pınarında saf olarak akan, güzellerin gönlünü eğleyendir.

İnsanoğlu: Suyu kendi hâline bırakmayan, suyun yoluna setler çekerek baraj yapan kişidir.

Sular: Baharda bulanıp çağlayan, gözyaşlarını akıtan ve derdini yenileyendir.

MEB Yayınları'nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15

MEB Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
A	+	+						+		+			+	+		+	+	
B		+	+	+	+		+				+							
C			+						+	+	+				+			
D	+					+					+							
E			+									+		+				+

Tablo A-Atatürk ve Türk Dili, B-M. Kemal'i Düşünüyorum, C-Bakardım Güneş

Avuçlarımda, D-Yüksek Yüksek Tepelere, E-Sular

1-Bağlılık, 2-Başarı, 3-Beğenme, 4-Cesaret, 5-Güven, 6-Hor Görme, 7-Kahramanlık

8-Kararlılık, 9-Korku, 10-Özgürlük, 11-Özlem, 12-Safılık, 13-Saygı, 14-Sevgi

15-Sevinç, 16-Şaşırma, 17-Tutku, 18-Üzüntü

Tablo 4.15'teki analize göre incelenmiş olan beş adet şiirin hepsinde en az üç adet en fazla sekiz adet duygu bulunmuştur. En az duygu D'deki "Yüksek Yüksek Tepelere" şiirinde, en fazla duygu ise A'daki "Atatürk ve Türk Dili" adlı şiirde bulunmuştur. MEB Yayınları'nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki toplam beş şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16

MEB Yayınları Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu Frekansları

MEB Yayınları	f	%
Beğenme	3	11,53%
Özlem	3	11,53%
Bağlılık	2	7,69%
Başarı	2	7,69%
Özgürlük	2	7,69%
Sevgi	2	7,69%
Cesaret	1	3,84%
Güven	1	3,84%
Hor Görme	1	3,84%
Kahramanlık	1	3,84%
Kararlılık	1	3,84%
Korku	1	3,84%
Saflık	1	3,84%
Saygı	1	3,84%
Sevinç	1	3,84%
Şaşırma	1	3,84%
Tutku	1	3,84%
Üzüntü	1	3,84%
	26	

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi bu kitapta 18 adet duygu başlığı ve 26 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “beğenme ve özlem” duyguları ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.3.3. Cem Veb Ofset Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların

Karşılaştırılması

Cem Veb Ofset Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe yedinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması tablo 4.17’de gösterilmiştir. Tablo 4.17’de duyguların karşısında bulunan rakamlar adı geçen duygunun şiirlerde kaç kez bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.17

Cem Veb Ofset Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe Yedinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Bulunan Duyguların Karşılaştırılması

	Cem Veb Ofset Yayınları 7. Sınıf	MEB Yayınları 7. Sınıf
Acımasızlık	-	-
Adalet	-	-
Ait Olma	-	-
Aşk	1	-
Ayrılık	1	-
Bağlılık	1	2
Barış	1	-
Başarı	1	2
Beğenme	2	3
Cesaret	1	1
Çaresizlik	1	-
Dayanışma	-	-
Dirlik ve Birlik	-	-
Dostluk	2	-
Eğlenme	-	-
Eşitlik	1	-

Fedakârlık	-	-
Girişimcilik	-	-
Gurur	-	-
Güven	2	1
Güvensizlik	-	-
Hayal Kırıklığı	-	-
Heyecan	-	-
Hor Görme	-	1
Hoşgörü	1	-
Huzur	2	-
Hüzün	-	-
İnanç	-	-
Kahramanlık	1	1
Kanaatkârlık	-	-
Karamsarlık	1	-
Kararlılık	-	1
Kardeşlik	-	-
Kaygı	-	-
Keşfetme	-	-
Kıskançlık	-	-
Korku	-	1
Merak	-	-
Minnet	-	-
Mutluluk	2	-
Mücadele	-	-
Özgürlük	1	2
Özgüven	-	-
Özlem	1	3
Sabır	-	-
Saflık	-	1
Savaş	-	-
Saygı	1	1
Sevgi	3	2
Sevinç	-	1
Sorumluluk	-	-
Şaşırma	-	1
Şefkat	-	-
Şüphe	-	-
Takdir Etme	-	-
Tasarruf	-	-
Tevazu	-	-
Tutku	-	1
Utanç	-	-

Ümit	2	-
Üzüntü	3	1
Vefa	1	-
Yalnızlık	2	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 4.17’deki analize göre incelenmiş olan 11 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 33 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “acımasızlık, adalet, ait olma, dayanışma, dirlik ve birlik, eğlenme, fedakârlık, girişimcilik, gurur, güvensizlik, hayal kırıklığı, heyecan, hüznün, inanç, kanaatkârlık, kardeşlik, kaygı, keşfetme, kıskançlık, merak, minnet, mücadele, özgüven, sabır, savaş, sorumluluk, şefkat, şüphe, takdir etme, tasarruf, tevazu, utanç ve yardımseverlik”ten oluşmaktadır. Cem Veb Ofset Yayınları’nda toplamda 32 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 26 adet duygu bulunmaktadır. Hem Cem Veb Ofset Yayınları hem de MEB Yayınları yedinci sınıflarda forma göre ortak olarak 11 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “bağlılık, başarı, beğenme, cesaret, güven, kahramanlık, özgürlük, özlem, saygı, sevgi ve üzüntüden” oluşmaktadır. Cem Veb Ofset Yayınları yedinci sınıfta en fazla bulunan duygular “sevgi ve üzüntü”dür. Buna karşın MEB Yayınları yedinci sınıfta en fazla bulunan duygular ise “beğenme ve özlem”dir.

4.2.4. Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit

Edilen Duygular

Bu bölümde Türkçe sekizinci sınıf ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde tespit edilen duygular, hem Yıldırım Yayınları’na hem de MEB Yayınları’na göre ayrı ayrı değerlendirilecektir.

4.2.4.1. Yıldırım Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde Yıldırım Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan altı adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.4.1.1. “Atatürk” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürkçülük

Alt Tema: Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri

Süre: 8 Ders Saati

Yazarı: İbrahim Minnetoğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Atatürkçülük” bölümü kazanımlarında: “Atatürk'ün insan sevgisi ve evrensellik konularındaki görüşlerini kavrar.” denmektedir. “Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Dil Bilgisi” bölümü kazanımlarında: “Cümleye hâkim olan duyguyu fark eder.” denmektedir.

Atatürk

Atatürk: Güneş saçlı deniz gözlü diye sevindiğimizde övülen, saçları siyah ya da kumral olsa da yine de düşüncenin ışığında yolumuzu aydınlatandır.

Saç: Siyah, kumral ya da güneş gibi olur.

Düşünce: Işıyla yolumuzu aydınlatır.

Düşüncenin Işığı: Aklımıza “Ne mutlu Türküm diyene!” sözünü getirir.

Türk'e Yakışan Şeyler: İstiklâl, hürriyet, kılık kıyafet, yazma, okuma, öz dil, kafesin kırılması, peçenin atılması, kadın-erkek demeden okuyup çalışmadır.

Atatürk: İçteki emniyet dıştaki güven ektiği tohumun meyvesi olan, durmayalım düşeriz sözünü yurdumuzda bir şarkı gibi söyletendir.

Meyve: Ekilen tohumdur.

Şarkı: Yurdumuzda söylenen, inandığımızdır.

Atatürk: Güneş saçlı, deniz bakışlı diye sevindiğimizde övülen, “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” diye bize yeni bir ruh verendir.

Atatürk: Ruhu ilmin ışığında, sanatın güzelinde yürüyenlerle beraber olan, güzel ve aydınlık olarak tanınan, izinden ayrılmadığımız zaman bizimledir.

Mevsimler: Zamanın üzerindedir.

4.2.4.1.2. “Atatürk Nerede?” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Atatürkçülük

Alt Tema: Atatürk'ün Kişisel Özellikleri

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Osman Güngör Feyzoğlu

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Atatürk Nerede?

Atatürk: Yavrusu, “Atatürk nerede?” diye sorduğunda yerini göstermenin güç olmadığı kişidir.

Atatürk: Ders anlatırken coşkulu bir şekilde sınıftan sesi gelen, sözleri açık seçik bir şekilde durudur.

Sınıf: Coşkulu bir şekilde ders anlatılan yerdir.

Sözler: Akarsular gibi duru, açık seçiktir.

Atatürk: Alnındaki her damlanın yarının altın başağı olması için kızgın güneşin altında çift sürendir.

Çift: Kızgın güneşin altında güzel yarımlar için sürülür.

Atatürk: Uzakta, dağ başında geceyi gündüze katarak usanmak bilmeden içtenlikle çalışandır.

Atatürk: Sirtında beyaz gömleği ve beceri yüklü elleriyle göğsü sevgiyle dolu olarak can kurtarır.

Atatürk: Verdiği kararlarla yurda huzur getirir, yüce ulusumuz adına hak hukuk dağıtır.

Karar: Verildiğinde yurda huzur getirir.

Atatürk: Mutlu ezgiler eşliğinde türküsünü söylerken yurdun dört bir köşesinde büyük işler başarır.

Türkü: Mutlu ezgiler eşliğinde söylenir.

Atatürk: Sağlam düşünceler için spor yaparak çelikleşmiş bedeninde kendisini eğitir.

Sağlam Düşünceler: Spor yaparak, kendisini eğiterek çelikleşmiş bedende bulunur.

Atatürk: Sanatın her dalında güzellikler yaratarak bilimde çağdaşlığa önder ve örnek olmak ister.

Güzellikler: Sanatın her dalında olur.

Atatürk: Nicedir uykuyu unutarak sınırdaki bizi bekleyen onurumuzun gücü, er oğlu erdir.

Er: Sınırdaki bizim için bekler.

Onurumuzun Gücü: Sınırdaki bizi bekleyen, nicedir uyumayan erdir.

Atatürk: Yeni şeyler öğrenirken gözleri ışıltılı olan neredeyse olduğu ancak bu şekilde anlaşılabilir.

Gözler: Yeni şeyler öğrenirken ışıltılı olur.

Atatürk: Şöyle bir çevreye bakıp, inceleyip, araştırıp düşündüğünde farkına vardığın, senin yerinde sen olmandır.

Farkına Varmak: Çevreye bakıp, incelenen, araştırılan, düşünülendir.

4.2.4.1.3. “Kaldırımlar” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Sokağımız, Çevremiz

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Necip Fazıl Kısakürek

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.”, “Metindeki yardımcı fikirleri, duyguları belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Konuşma” kazanımında “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir.

Kaldırımlar

Ben: Kimsesiz bir sokak ortasında arkasına bakmadan yürüyen, yolun karanlığa saplanan noktasında sanki onu bekleyen bir hayal varmış gibi görendir.

Sokak: Arkaya bakmadan yürünür.

Hayal: Yolun karanlığa saplanan noktasında görülür.

Ben ve Serseri Kaldırımlar: Kara göklerin kül rengi bulutlarla kaplandığı, yıldırımların evlerin bacasını kolladığı, inin cinin uykuda olduğu zamanda uyanık olan iki yoldaştır.

Kara Gökler: Kül rengi bulutlarla kaplanır.

Yıldırımlar: Kara göklerin kül rengi bulutlarla kaplandığı zaman evlerin bacasını kollar.

Korku: Damla damla içte birikir.

Devler: Her sokak başını keser.

Evler: Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi üstüne camlarını simsiyah diker.

Ben: Evler gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi üstüne camlarını simsiyah dikince, devlerin her sokağın başını kestiğini sanan, içinde damla damla korku biriktirendir.

Kaldırımlar: Çilekeş yalnızların annesi olan, içinde yaşamış bir insanın ses kesilince sesi duyulan, içinde kıvrılan bir lisandır.

Lisan: Ses kesilince sesi duyulup içte kıvrılır.

Ben: Karanlık sokakta yolculuğun bitmesini istemeyen, sabah olmasın diyen, yumuşacık kucakta can vermenin uygun olmadığını düşünen, bu kaldırımların emzirdiği çocuğumdur.

Sabah: Olması istenmez.

Yolculuk: Karanlık sokakta bitmesi istenmez.

Yol: Ben gidince gider.

Fenerler: İki yandan bir sel gibi akar.

Aç Köpekler: Tak tak ayak sesini işitir.

Yolumun Zafer Takı: Gölgeden taş kemerlerdir.

Gündüzler: Size kalandır.

Yorgan: Islak ve üste örtülüp sımsıkı bürünülendir.

Karanlıklar: Islak bir yorgan gibi serilip, üste örtülüp sımsıkı bürünülendir.

Gövde: Taşlara boydan boya uzanıverir.

Taşlar: Alından ateşi alır.

Kaldırımların Kara Sevdalı Eşi: Sokaklar kadar esrarlı bir uykuya dalıp ölmesi istenir.

Kaldırımlar: Gövdenin taşlara boydan boya uzanıverdiğinde alından ateşi alan taşlardır.

4.2.4.1.4. “Beyaz Ev” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Evimiz

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Ziya Osman Saba

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Beyaz Ev

Sarmaşık: Balkona tırmanır.

Işık: Gece pencerelerden süzülür.

Baca: Kışın tüter.

Beyaz Ev: Kışın bacası tüten, gece pencerelerinden ışık sızan, balkonuna sarmaşık tırmanan, beliren her su kenarına her dağ yamacına kurulan, pembe damlı, yeşil panjurlu, balkonlu, gözlerin önünde hep aynı kalandır.

Çıngırak: Kapıyı ittiğinde çalar.

Yol: Çıkılacak üç basamaktır.

Eldiven: Ellerden sıyrılıp atılır.

El: Bütün bir ömür bırakılmaz.

Saç: Okşanır.

Ses: Dinlenir.

Yüz: Bakmakla doyulmaz.

Gündüz ve Hava: Açık panjurlardan o gün dolar.

Beyaz Ev: Kapı itildiğinde çalacak çıngırağın sesinin şimdiden berrak duyulduğu, çıkılacak üç basamağı geçilecek yol olan, her hâliyle gülüşü, kokusu, bütün ruhuyla bir ömür

bırakılamayacak el olan, okşanacak saç, dinlenecek ses, bakmakla doyulamayacak yüz olan, açık panjurlardan o gün dolacak gündüz olandır.

Reçeller: Kilerin raflarında elle yapılır.

Sofra: Karşı karşıya oturulur.

Su: Sürahide ışıldar.

Testi: Yazın rüzgâra koyulur.

Üzümler: Çardakta bir yandan sararır.

Rüzgâr: Eser.

Yağmur: Sesi dinlenir.

Çimenler: Karlarla bembeyaz kesilir.

Göklerin Altı: Bahtiyar olunabilecek bir yerdir.

Anne ve Baba: Mezardan çıkıp beyaz eve yerleşecek olan, uzun kış gecelerinde göz göze bakışarak mangalı eşecek olanlardır.

Beyaz Ev: Camlarına perdeleri ellerle asılan, kilerinin raflarında elle yapılan reçellerin bulunduğu, karşı karşıya oturlan, sofranın, sürahide ışıldayan suyun olduğu, yazın öğle uykusuna yatılan, bir yandan çardaktaki üzümlerin sarardığı, kâh rüzgârın estiği kâh yağmurun sesini dinlediğimiz, kâh çimenlerin karlarla bembeyaz kesildiği, şu göklerin altında “Hayat beraber ölüm beraber.” diye geçinerek bahtiyar olunan, anne babamızın mezardan çıkarak evimize yerleşip uzun kış gecelerinde göz göze bakışarak mangalı eştikleri yerdir.

4.2.4.1.5. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kitap Sevgisi

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Coşkun Ertepinar

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Konuşma” kazanımında “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir.

Kitaplarla Kurulan Dostluk

İlk Çocukluk: Masum çağdır.

Bez Çanta: İlk çocuklukta omuzda ve elde taşınır.

Yürek: Sevdikleri için köz gibi yanıp kavrulur.

Kitap: Ömür boyu dost bilinen, cüz adıyla tanınan, ilk çocukluğun masum çağında küçükken yitirilen, sevdikleri için yüreği bir köz gibi yanıp kavrulurken bez çantada omuzda ve elde taşınandır.

Kitap: Yavaş yavaş, derinden derine düşüncede ve duyguda yaşanan dildeki masaldır. Gür bir ağaç gibi gün gün serpilir, akıldaki ve baştaki bilgidir.

Masal: Dilde olur.

Ağaç: Gün gün serpilir.

Bilgi: Başta ve akıldadır.

Kitap: Bir düz ovada koşarcasına sayfalarında dağılın, böyle böyle tek adamken çoğalan Keloğlan ile Kerem ile dost olunan, Karacaoğlan ile dağ tepe dolaşan, Erkilet Güzeli’ni bağ arasında arayan, dallar üzerinde Çalığışu ile söylenilendir.

Düz Ova: Koşulan yerdir.

Karacaoğlan: Dağ tepe dolaşır.

Erkilet Güzeli: Bağ arasındadır.

4.2.4.1.6. “Her İşin Başı” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Sevgi, Coşku, Yaşama Sevinci

Süre: 5 Ders Saati

Yazarı: Hasan Şimşek

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme” bölümü kazanımlarından “Dinleneni/İzleneni Anlama ve Çözümleme”

bölümünde: “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.” ve “Şiirin

kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Konuşma” kazanımında

“Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.” denmektedir.

Her İşin Başı

Sevgi: Dünyanın güzel yaşamanın iyi olmasını sağlar, her işin başıdır.

Toprak: Bir buğu bir duman bulunan, ıslak alından eğilip öpülendir.

Beş Duyu: Tetikte olan şu ırmak, şu taş, şu köprü diye bakılan iğde ağacı ve çiçek gibi ne görse ilgiyle kokusundan tanıyan, ortalık yavaş yavaş ışyınca güneşin doğduğunu, karıncanın buğdayı taşıdığını, köstebeğin yeri eştiğini, yolun silkinip uzandığını, dağın rahatça yerleştiğini görendir.

İğde Ağacı ve Çiçek: Kokusundan tanınır.

Ortalık: Güneş doğduğunda yavaş yavaş ışıır.

Karıncı: Buğday taşır.

Köstebek: Yeri eşer.

Yol: Silkinip uzanır.

Dağ: Rahatça yerleşir.

Gece: Kalın, kirli bir gömlek gibi soyunup üzerinden atılır.

Gündüz: Giyinip kuşanılır.

Kan: Damarlardaki öz sudur.

Can: Tende burcu burcudur.

Memleket Türküsü: Çalışmaya giderken dildedir.

Eller: Alın teri ve hayatla sarmaş dolaş olan güvenilendir.

Aşk ve Ümit: Mekân tutup içime yerleşen göller dolusu mavidir.

Yıldırım Yayınları'nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.18'de gösterilmiştir.

Tablo 4.18

Yıldırım Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
A							+		+						+				+					
B	+		+	+						+		+		+				+						
C					+						+		+									+	+	
D					+				+	+				+				+	+	+				
E						+			+	+									+			+		
F		+						+	+							+			+	+				

Tablo A-Atatürk, B-Atatürk Nerede? C-Kaldırımlar, D-Beyaz Ev, E-Kitaplarla Kurulan Dostluk, F-Her İşin Başı

1-Adalet, 2-Aşk, 3-Başarı, 4-Beğenme, 5-Cesaret, 6-Dostluk, 7-Eşitlik, 8-Gurur, 9-Güven, 10-Huzur, 11-Karamsarlık

12-Kararlılık, 13-Korku, 14-Mutluluk, 15-Özgürlük, 16-Özgüven, 17-Özlem, 18-Saflık, 19-Sevgi, 20-Sevinç, 21-Ümit

22-Üzüntü, 23-Yalnızlık

Tablo 4.18'deki analize göre incelenmiş olan altı adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla yedi adet duygu bulunmuştur. En az duygu A'daki "Atatürk" şiirinde, en fazla duygu ise B'deki "Atatürk Nerede?" ve D'deki "Beyaz Ev" adlı şiirlerde bulunmuştur. Yıldırım Yayınları'nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki toplam altı şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.19'da verilmiştir.

Tablo 4.19

Yıldırım Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki Şiirlerin Duygu Frekansları

Yıldırım Yayınları	f	%
Sevgi	4	11,76%
Güven	4	11,76%
Huzur	3	8,82%
Cesaret	2	5,88%
Mutluluk	2	5,88%
Sevinç	2	5,88%
Adalet	1	2,94%
Aşk	1	2,94%
Başarı	1	2,94%
Beğenme	1	2,94%
Dostluk	1	2,94%
Eşitlik	1	2,94%
Gurur	1	2,94%
Karamsarlık	1	2,94%
Kararlılık	1	2,94%
Korku	1	2,94%
Özgürlük	1	2,94%
Özgüven	1	2,94%
Özlem	1	2,94%
Saflık	1	2,94%
Ümit	1	2,94%
Üzüntü	1	2,94%
Yalnızlık	1	2,94%
	34	

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi bu kitapta 23 adet duygu başlığı ve 34 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi ve güven” duyguları ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.4.2. MEB Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duygular

Bu bölümde MEB Yayınları Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yer alan altı adet şiir duygu eğitimi açısından sırayla incelenmektedir.

4.2.4.2.1. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kitaplar

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Coşkun Ertepinar

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir.

Kitaplarla Kurulan Dostluk

İlk Çocukluk: Masum çağdır.

Bez Çanta: İlk çocuklukta omuzda ve elde taşınır.

Yürek: Sevdikleri için köz gibi yanıp kavrulur.

Kitap: Ömür boyu dost bilinen, cüz adıyla tanınan, ilk çocukluğun masum çağında küçükken yitirilen, sevdikleri için yüreği bir köz gibi yanıp kavrulurken bez çantada omuzda ve elde taşınandır.

Kitap: Yavaş yavaş, derinden derine, düşüncede ve duyguda yaşanan dildeki masaldır. Gür bir ağaç gibi gün gün serpilerek akıldaki ve baştaki bilgidir.

Masal: Dildedir.

Ağaç: Gün gün serpilir.

Bilgi: Başta ve akıldadır.

Kitap: Bir düz ovada koşarcasına sayfalarında dağılınan, böyle böyle tek adamken çoğalan, Keloğlan ile Kerem ile dost olunan, Karacaoğlan ile dağ tepe dolaşılan, Erkilet Güzeli'ni bağ arasında arayan, dallar üzerinde Çalığışu ile söylenilendir.

Düz Ova: Koşulan yerdir.

Karacaoğlan: Dağ tepe dolaşır.

Erkilet Güzeli: Bağ arasındadır.

Çalığışu: Dalların üstündedir.

Kitap: Dar kapıdan geçilen Don Kişot'tan Faust'a ulaşılan, umutlara, hayallere güç katılan, yaz ortasında olmayınca dağlarına, ovalarına, yoluna kar yağandır.

Dağ, Ova, Yol: Kar yağın yerlerdir.

Kitap: Dostların başına gelen dosttur. Işığı içleri aydınlatan yeryüzünün Güneş'ten önce güneşidir. Yürekleri sevgilerin ölümsüzlüğüyle dolup taşır, olmayınca hâli nice olandır.

Güneş: Yeryüzünü ışığıyla aydınlatır.

Yürek: Sevgilerin ölümsüzlüğüyle dolup taşar.

Dostluk: Kitaplarla yıkılmaz.

Çocuklar: Herkesten her şeyden çok kitaba güvenen altın kalplilerdir.

Kitaplık: Gözünüzde eviniz ve yuvanız kadar sıcaktır.

Kitap: Herkesten her şeyden daha çok güvenilen, gözlerde evler ve yuvalar kadar sıcak olan, yıkılmaz dostluklar kurandır.

4.2.4.2.2. “Türküler Dolusu” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Türk Müziği

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Bedri Rahmi Eyüboğlu

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Okuma Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Okuduklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.” denmektedir.

Türküler Dolusu

Memleket: Yüreğinde boylu boyunca canına ciğerine kadar işlemiş binbir yerinden bağlanılandır.

Memleketin Hâli: Ne yana gidilirse gidilsin gözden, elma dalından uzağa düşmez.

Ressam: Nakışlarını dışından tırnağına kadar yurdun taşından toprağından sürüp gelir.

Şair: Bıçak kemiğe dayandığında yurdun taşına toprağına toz konduranın alnını karışlayan, şiir gerçeğinin hasına canı kurban olan, içerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgundur.

Şair: Zifiri karanlıkta şiirin hasını ayak sesinden tanıyan, ne zaman bir köy türküsü duysa şairliğinden utanan, şiir gerçeğini köy türkülerinde bulan, türkülerle dili yunup yıkanan, türkülerle ağlayan, türkülerle gülerdir.

Türküler: Bir uçtan bir uca salınan sahici, gerçek, insanca ve erkekçedir.

Türküler: Ana sütü gibi candan, ana sütü gibi temizdir.

Köy Türküleri: Dilimizin tuzu biberidir.

Ana Sütü: Candan ve temizdir.

Köy, Memleket: Türkülerde dağ dağ, yayla yayla tüter.

Türküler, Köy Türküleri: Memleket ahvali onlardan öğrenilen, Yemen’de öleni kalanı Yemen’e gidip gelmeyi onlardan haber alınan, mis gibi insan mis gibi toprak kokan, hilesiz hurdasıdır.

Türküler, Köy Türküleri: Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi kimi zehir kimi zemberek gibi kiminin rayıhasından geçilmeyendir.

Türküler, Köy Türküleri: Yüreğinde sancı olan, altında imza olmayan yani ne yazanı belli ne düzeni belli olan, içinde yürek olan, cennet misali sevişen, cehennemler gibi dövüşen çocuk gibi gülüp mağaralar gibi inleyendir.

4.2.4.2.3. “Bağlamacıya” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Âşıklık Geleneği

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Ahmet Kutsi Tecer

Bağlamacıya

Bağlamacı: Eski türküler çalan, ataların namelerini diriltten, Dertli, Emrah ve Ruhsat’ı dile getiren, eski ustaların sesini duyurandır.

Ataların Nameleri: İnsanı diriltir.

Bağlama: Odaların şenliğidir.

Bağlamacı: Gevheri, Seyrani ve Sümmani’yi anan, Ömer gibi ağlayıp Kerem gibi yanan, dilinde Karacaoğlan şakıyan odaların şenliğidir.

Bağlamacı: Uzun havadan türkü çalıp söyleyen, bir varsağı bir destan çağıran dağların destancısı olan kişidir.

Yiğitler: Silkinip ata binerler.

Baba, Dede: Türkü söyler.

Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu: Parmakları küsmüş, sözleri yasıdır.

Bağlamacı: Ozanların, âşıkların neslidir. Eski ustaların sesini çalarak duyurur.

4.2.4.2.4. “Su Gibi” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Kişilik Tipleri

Süre: 7 Ders Saati

Yazarı: Can Yücel

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Dinleme/İzleme” bölümü kazanımlarından “Dinleneni/İzleneni Anlama ve Çözümleme” bölümünde: “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana duygusunu/anafikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir. “Yazma” bölümü kazanımlarından “Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Alışkanlığı Kazanma” bölümünde: “Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.” denmektedir.

Su Gibi

Dostlar: Kiminin suyu az kiminin çok olan, kiminde yalnızca elleriniz ıslanan kiminde boydan boya ruhunuz yıkanan bir ırmak gibidir.

İrmak: Suyu az veya çoktur.

İnsan: Uzaktan görünümü çekici, aldatıcı içine daldığınızda yanıltıcı olan, ne kadar uğraşırsanız uğraşın dibi görünmeyen üstü nilüferle kaplı bulanık bir göl gibidir.

İnsanlar: Ne zaman ne yapacağı bilinemeyen, sokulmaktan korkulan güvenilemeyendir.

İnsan: Yanında kendinizi içi boş sandığınız ilk anda ürkütüp korkutan, derinliklerinde gizi saklı olan, daldıkça anladığımız daldıkça tanıdığımızdır.

İnsan: Ne zaman nerede bırakacağı belli olmayan, beyaz köpükleri tutunacak yer göstermeyen, yaklaştırmaya gelmeyen, alıp sürükleyen bir coşkunu akarsu gibidir.

İnsan: Sesinde, gürültüsünde tatlı bir durgunluk olan, yanında olmak başlı başına bir mutluluk olan, insanı rahatlatıp gönüllere huzur veren, sakin akan bir dere gibidir.

İnsan: Çeşit çeşit, tip tip olan, her biri başka bir karaktere sahip olan, gören, inceleyen, doğruyu bulan, her şeyden önemlisi insan olandır.

İnsan: Sözü içten, her davranışı candan, içi dışı bir olandır. Çekinmeden korkmadan dalınan, sizi bir anda sarıveren, dibini gördüğünüz, her şeyi meydana olan berrak pırl pırl bir deniz gibidir.

4.2.4.2.5. “Adam Olmak” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Erdemli Olmak

Süre: Serbest Okuma Şiiri

Yazarı: Rudyard Kipling (Çev.: Bülent Ecevit)

Bu şiir serbest okuma şiiri olduğu için şiirin kazanımlar listesi Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunmamaktadır. Bu sebeple duygular, bu şiirde kazanımlar açısından incelenememiştir.

Adam Olmak

Adam Olmak: Çevrendeki herkes şaşırıp, bunu senden bildiğinde akli başında olmaktır.

Adam Olmak: Hem kendine güvenip hem de usanmadan beklemektir.

Adam Olmak: Yalana yalanla karşılık vermemek, kendini evliya sanmadan kin tutana kin tutmamaktır.

Adam Olmak: Düşlere kapılmadan düş kurabilmek, yolunu saptırmadan düşünmektir. Ne kazandım diye sevinip ne yıkıldım diye yerinmektir. İkisine de değer vermemektir. Ömür verdiği işler bozulsa da işe yeniden koyulmaktır.

Adam Olmak: Varını yoğunu bir yazı turada yitirip yitirmediklerini dile dolamadan yolunu baştan tutabilmektir. Yüreğine, sinirine dayan diyecek direncinden başka bir şeyi kalmasa da herkesin bırakıp gittiği noktada tek olarak dayanmaktır.

Adam Olmak: Herkesle düşüp kalkarken erdemli kalabilmektir. Krallarla gezerken halkı unutmamaktır. Çevresini ne küçümseyip ne büyütmeğdir. Her saatin her dakikasına emeğini hakça katabilmektir.

4.2.4.2.6. “Güney İlleri” Şiiri

Metnin Türü: Şiir

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Şehirler

Süre: 8 Ders Saati

Yazarı: Abdurrahim Karakoç

Şiir, Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bulunan kazanımlara göre incelendiğinde duygularla ilgili şu kazanımlar dikkat çekmektedir:

“Okuma” bölümü kazanımlarından “Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme” bölümünde:

“Metnin ana duygusunu/ana fikrini belirler.” ve “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” denmektedir.

Güney İlleri

Güney İlleri: Göğün mavi, dağların ak, ovaların yeşil olduğu, dört mevsimi bahar olan, çiğ düşmüş çiçekte günün ışıltılı olduğu bir sarı bir mordur.

Çiğ: Çiçeğe düşer.

Gün: Işıl ışıldır.

Güney İlleri: Yolların kıvrım kıvrım yokuştan indiği, taşlardan köpüklü suların döküldüğü, kuşları çiçekten, çiçekleri kuştan seçilemeyendir.

Boz Dumanlar: Yaylaya ait olan ve dağılındır.

Yıldızlar: Eğilip camı öpendir.

Yaz Akşamları: Bir başka âlemdir.

Güney İlleri: Yaylanın başından boz dumanların dağıldığı, yıldızların eğilip camları öptüğü, yaz akşamlarının başka bir âlem olduğu, cennet ile bir olan yerlerdir.

Güney İlleri: Baharda haz duyup narın çiçeklendiği, arı sesinin çan sesine eklendiği, tüm güzelliğin Toroslarda renklendiği, oylum oylumdur.

Güney İlleri: Her sabah motor sesiyle uyanan, kekik kokusuna boyanan, Allah'ın özene bezene yarattığı ne geniş ne dardır.

Güney İlleri: Ozanın gönül bolluğunun orada olduğu, sıcak sıcak sevginin, buğu buğu aşkın olduğu, gerçek yiğitlerin harman olduğu eşsiz diyarlardır.

MEB Yayınları'nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerde bulunan duygular tablo 4.20'de gösterilmiştir.

Tablo 4.20

MEB Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygular

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
A					+	+		+								+					+		
B	+	+	+	+		+							+		+	+	+			+		+	
C													+					+	+				+
D				+		+	+	+		+	+	+								+			
E						+			+					+							+		+
F	+	+		+												+							

Tablo A-Kitaplarla Kurulan Dostluk, B-Türküler Dolusu, C-Bağlamacıya, D-Su Gibi, E-Adam Olmak, F-Güney İlleri

1-Ait Olma, 2-Aşk, 3-Beğenme, 4-Cesaret, 5-Dostluk, 6-Güven, 7-Güvensizlik, 8-Huzur, 9-Kararlılık, 10-İnanç, 11-Korku

12-Mutluluk, 13-Özlem, 14-Sabır, 15-Saflik, 16-Sevgi, 17-Sevinç, 18-Sorumluluk, 19-Şüphe, 20-Utanç, 21-Ümit, 22-Üzüntü

23-Yalnızlık

Tablo 4.21

MEB Yayınları Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı 'ndaki Şiirlerin Duygu

Frekansları

MEB Yayınları	f	%
Güven	4	10,81%
Cesaret	3	8,10%
Sevgi	3	8,10%
Ait Olma	2	5,40%
Aşk	2	5,40%
Huzur	2	5,40%
Özlem	2	5,40%
Sevinç	2	5,40%
Ümit	2	5,40%
Üzüntü	2	5,40%
Beğenme	1	2,70%
Dostluk	1	2,70%
Güvensizlik	1	2,70%
Kararlılık	1	2,70%
İnanç	1	2,70%
Korku	1	2,70%
Mutluluk	1	2,70%
Sabır	1	2,70%
Saflık	1	2,70%
Sorumluluk	1	2,70%
Şüphe	1	2,70%
Utanç	1	2,70%
Yalnızlık	1	2,70%
	37	

Tablo 4.20’deki analize göre incelenmiş olan altı adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla 11 adet duygu bulunmuştur. En az duygu C’deki “Bağlamacıya” ve F’deki “Güney İlleri” şiirlerinde, en fazla duygu ise B’deki “Türküler Dolusu” adlı şiirde bulunmuştur. MEB Yayınları’nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki toplam altı şiirin içerdiği duyguların toplam frekansı tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21’de görüldüğü gibi bu kitapta 23 adet duygu başlığı ve 37 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “güven” duygusu ön plana çıkmıştır. Duygu başlığının fazla olması kitaptaki şiirlerin duygu bakımından zengin olduğunu göstermektedir.

4.2.4.3. Yıldırım Yayınları ile MEB Yayınları’nın Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Tespit Edilen Duyguların Karşılaştırılması

Yıldırım Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe sekizinci sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde bulunan duyguların karşılaştırılması tablo 4.22’de gösterilmiştir. Tablo 4.22’de duyguların karşısında bulunan rakamlar adı geçen duygunun şiirlerde kaç kez bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.22

Yıldırım Yayınları ve MEB Yayınları’nın Türkçe Sekizinci Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerde Bulunan Duyguların Karşılaştırılması

	Yıldırım Yayınları 8. Sınıf	MEB Yayınları 8. Sınıf
Acımasızlık	-	-
Adalet	1	-
Ait Olma	-	2
Aşk	1	2
Ayrılık	-	-
Bağlılık	-	-
Barış	-	-
Başarı	1	-
Beğenme	1	1
Cesaret	2	3
Çaresizlik	-	-

Dayanışma	-	-
Dirlik ve Birlik	-	-
Dostluk	1	1
Eğlenme	-	-
Eşitlik	1	-
Fedakârlık	-	-
Girişimcilik	-	-
Gurur	1	-
Güven	4	4
Güvensizlik	-	1
Hayal Kırıklığı	-	-
Heyecan	-	-
Hor Görme	-	-
Hoşgörü	-	-
Huzur	3	2
Hüzün	-	-
İnanç	-	1
Kahramanlık	-	-
Kanaatkârlık	-	-
Karamsarlık	1	-
Kararlılık	1	1
Kardeşlik	-	-
Kaygı	-	-
Keşfetme	-	-
Kıskançlık	-	-
Korku	1	1
Merak	-	-
Minnet	-	-
Mutluluk	2	1
Mücadele	-	-
Özgürlük	1	-
Özgüven	1	-
Özlem	1	2
Sabır	-	1
Saflık	1	1
Savaş	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	4	3
Sevinç	2	2
Sorumluluk	-	1
Şaşırma	-	-
Şefkat	-	-
Şüphe	-	1
Takdir Etme	-	-
Tasarruf	-	-
Tevazu	-	-
Tutku	-	-
Utanç	-	1
Ümit	1	2
Üzüntü	1	2

Vefa	-	-
Yalnızlık	1	1
Yardımseverlik	-	-

Tablo 4.22’deki analize göre incelenmiş olan 12 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 34 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “acımasızlık, ayrılık, bağlılık, barış, çaresizlik, dayanışma, dirlik ve birlik, eğlenme, fedakârlık, girişimcilik, hayal kırıklığı, heyecan, hor görme, hoşgörü, hüznün, kahramanlık, kanaatkârlık, kardeşlik, kaygı, keşfetme, kıskançlık, merak, minnet, mücadele, savaş, saygı, şaşırma, şefkat, takdir etme, tasarruf, tevazu, tutku, vefa ve yardımseverlik”ten oluşmaktadır. Yıldırım Yayınları’nda toplamda 34 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 37 adet duygu bulunmaktadır. Hem Yıldırım Yayınları hem de MEB Yayınları sekizinci sınıflarda forma göre ortak olarak 16 adet duygu bulunmaktadır. Bu duygular “aşk, beğenme, cesaret, dostluk, güven, huzur, kararlılık, korku, mutluluk, özlem, saflık, sevgi, sevinç, ümit, üzüntü ve yalnızlık”tan oluşmaktadır. Yıldırım Yayınları sekizinci sınıfta en fazla bulunan duygular “sevgi ve güven”dir. Buna karşın MEB Yayınları sekizinci sınıfta en fazla bulunan duygu ise “güven”dir. Araştırmada toplam sekiz adet Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Bu incelemede ders kitaplarında bulunan toplam 62 adet şiirde toplam 64 tane duygu başlığına bakılmıştır. Şiirlerde bulunan duyguların bir bütün olarak frekansları ve oranları tablo 4.23’te verilmiştir.

Tablo 4.23

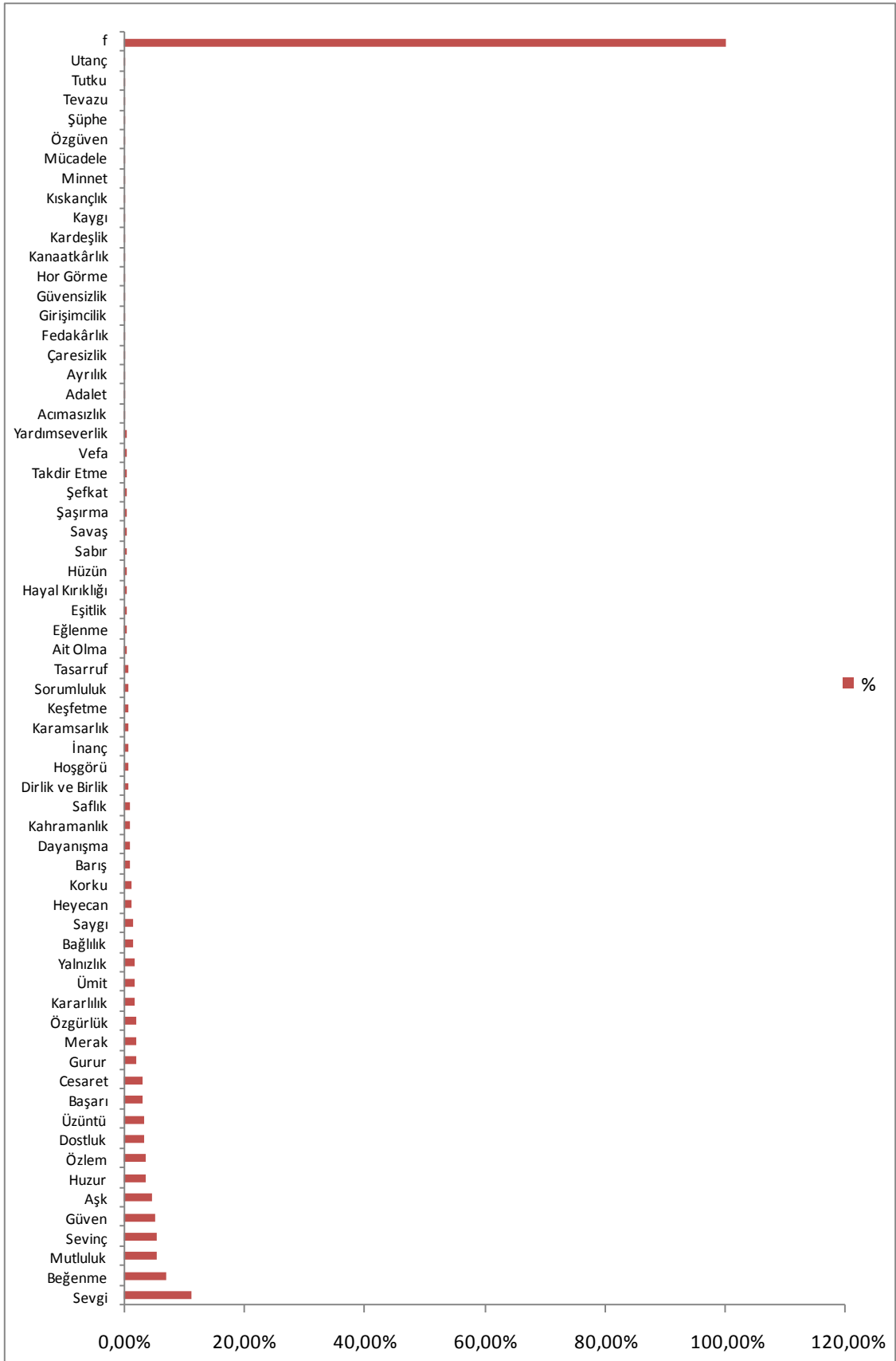
İncelenen Şiirlerin Toplam Duygu Frekansları

	f	%
Sevgi	41	11,32%
Beğenme	26	7,18%
Mutluluk	20	5,52%
Sevinç	20	5,52%
Güven	19	5,24%
Aşk	17	4,69%

Huzur	13	3,59%
Özlem	13	3,59%
Dostluk	12	3,31%
Üzüntü	12	3,31%
Başarı	11	3,03%
Cesaret	11	3,03%
Gurur	8	2,20%
Merak	8	2,20%
Özgürlük	8	2,20%
Kararlılık	7	1,93%
Ümit	7	1,93%
Yalnızlık	7	1,93%
Bağlılık	6	1,65%
Saygı	6	1,65%
Heyecan	5	1,38%
Korku	5	1,38%
Barış	4	1,10%
Dayanışma	4	1,10%
Kahramanlık	4	1,10%
Saflik	4	1,10%
Dirlik ve Birlik	3	0,82%
Hoşgörü	3	0,82%
İnanç	3	0,82%
Karamsarlık	3	0,82%
Keşfetme	3	0,82%
Sorumluluk	3	0,82%
Tasarruf	3	0,82%
Ait Olma	2	0,55%
Eğlenme	2	0,55%
Eşitlik	2	0,55%
Hayal Kırıklığı	2	0,55%
Hüzün	2	0,55%
Sabır	2	0,55%
Savaş	2	0,55%
Şaşırma	2	0,55%
Şefkat	2	0,55%
Takdir Etme	2	0,55%
Vefa	2	0,55%
Yardıms severlik	2	0,55%
Acımasızlık	1	0,27%
Adalet	1	0,27%
Ayrılık	1	0,27%
Çaresizlik	1	0,27%
Fedakârlık	1	0,27%

Girişimcilik	1	0,27%
Güvensizlik	1	0,27%
Hor Görme	1	0,27%
Kanaatkârlık	1	0,27%
Kardeşlik	1	0,27%
Kaygı	1	0,27%
Kıskançlık	1	0,27%
Minnet	1	0,27%
Mücadele	1	0,27%
Özgüven	1	0,27%
şüphe	1	0,27%
Tevazu	1	0,27%
Tutku	1	0,27%
Utanç	1	0,27%
	362	

Tablo 4.23'e göre incelenen toplam sekiz adet Türkçe dersi ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda 64 adet duygu başlığı içerisinde toplam 362 adet duygu bulunmuştur. Bulunan duygular içerisinde en fazla "sevgi", "beğenme", "mutluluk" ve "sevinç" duyguları göze çarpmıştır. "Acımasızlık", "Adalet", "Ayrılık", "Çaresizlik", "Fedakârlık", "Girişimcilik", "Güvensizlik", "Hor Görme", "Kanaatkârlık", "Kardeşlik", "Kaygı", "Kıskançlık", "Minnet", "Mücadele", "Özgüven", "şüphe", "Tevazu", "Tutku", "Utanç" duygularına ise çok az vurgu yapılmıştır. Tablo 4.23'deki veriler şekil 4.1'de grafikte gösterilmiştir.

Şekil 4.1 İncelenen şiirlerin toplam duygu grafiği

4.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” ile toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Cinsiyete Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden elde ettikleri toplam puanların cinsiyetlere göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur:

Bağımlı değişken ölçek puanları ve bağımsız değişken cinsiyet olduğu için bağımsız t testi uygulanması gerekmektedir. İki varsayımı vardır. Verilerin normal olması gerekmektedir. Ayrıca grup varyanslarının homojen olması gerekmektedir.

Tablo 4.24

Cinsiyet Frekans Tablosu

Cinsiyet	Durumlar					
	Geçerli		Kayıp Değer		Total	
	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>
Kız	805	100,0%	0	0,0%	805	100,0%
Erkek	795	100,0%	0	0,0%	795	100,0%

Araştırmanın örneklemini Denizli ve Adana illerinde okuyan 1600 öğrenciden oluşmaktadır. Tablo 4.24'e göre bunların 805'i kız ve 795'i erkek öğrencidir. Ayrıca hiç kayıp değer yoktur. Bu normallik için iyi bir durumdur. Cinsiyetlere göre betimleyici istatistikler tablo 4.25'te sunulmaktadır.

Tablo 4.25

Betimleyici İstatistikler Tablosu

Cinsiyet	İstatistik		Standart hata
Kız	Ortalama	156,55	1,018
	Ortanca	158,00	
	Varyans	834,567	
	Standart Sapma	28,889	
	Minimum	45	
	Maksimum	225	
	Çarpıklık	-,514	,086
	Basıklık	,830	,172
Erkek	Ortalama	152,52	1,117
	Ortanca	152,00	
	Varyans	991,769	
	Standart Sapma	31,492	
	Minimum	45	
	Maksimum	225	
	Çarpıklık	-,382	,087
	Basıklık	,999	,173

Verilerin normalliği için basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması gerekmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri hem kız hem de erkekler için bu aralıktadır. Dolayısıyla veri dağılımı normaldir. Buna göre erkeklerin ortalaması 152,52 iken kızların ortalaması 156,55 olarak elde edilmiştir. Ayrıca kızların standart sapması 28,889 iken erkeklerin standart sapması 31,492 olarak elde edilmiştir. Tablo 4.26'ya göre varyansların homojenliği Levene Testi ile ölçülmüştür.

Tablo 4.26

Varyansların Homojenliği Testi

Levene Testi	
F	p
3,094	0,079

Bağımsız gruplar için bir diğer varsayım grupların homojenliğidir. Grupların homojenliğini Levene testi sağlar. Levene testine göre varyansların homojenliğinin anlamlılık değerine bakılması gerekmektedir.

Ho: Varyanslar homojendir.

H1: Varyanslar homojen değildir.

Anlamlılık düzeyi (α) ve homojenliğin anlamlılık değeri (p) bakıldığında $p > \alpha$

($0,079 > 0,05$) olduğu için Ho hipotezi kabul edilir. Buna göre bu iki grup için varyanslar homojendir.

Tablo 4.27

Cinsiyetlere Göre Bağımsız Örneklem T Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Kız	805	156,55	28,889	2,663	1598	0,008
Erkek	795	152,52	31,492			

Cinsiyetlere göre fark olup olmadığına varyanslar homojen olduğu için o satırdaki önem derecesinin, anlamlılık düzeyleriyle karşılaştırılmasıyla karar verilmelidir. Tablo 4.27'ye göre $0,008 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında fark vardır.

Öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde edilen toplam puanlarına göre cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi yoluyla incelendi. Analiz için gerekli varsayımlar test edildi. Öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettiği toplam puanlar cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır ($p < \alpha$, $sd=1598$, $t=2,663$). Buna göre kızların “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden aldığı puanlar erkeklere göre daha yüksektir çıkarımı yapılabilir. Yani genel olarak kız öğrencilerin, ölçeğin bölümlerinden olan öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımları, kitaplarındaki şiirlerin duyguları kazandırmasına katılımları, kitaplarındaki şiirlerin duygularını algılamalarına katılımları erkek öğrencilerden daha fazladır.

4.3.2. Sınıf Düzeylerine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen

Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği’nden elde ettikleri toplam puanların sınıf düzeylerine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur:

Bağımlı değişken toplam ölçek puanı, bağımsız değişken ise sınıf düzeyleridir. Burada sınıf düzeyleri dört kategoriden oluştuğu için tek yönlü ANOVA analizi yapılması gerekmektedir. Bu analizin de iki varsayımı söz konusudur. Bunlar normallik varsayımı ve grupların homojenliğidir. Normallik varsayımı önceki analizde sağlandığı için bu varsayımın test edilmesine gerek yoktur.

Tablo 4.28

Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği (F)	sd1	sd2	p
2,061	3	1596	,104

Tablo 4.28’e göre varyanslar homojendir ($0,104 > 0,05$). Varsayım kontrol edilmiştir. Tablo 4.29’a göre her gruptan 400 kişi araştırmaya katılmıştır. En yüksek ortalaması olan altıncı sınıflar olup en düşük ortalama sekizinci sınıflar olarak elde edilmiştir. Ayrıca ölçekten alınan minimum puan 45 iken maksimum puan 225 olarak elde edilmiştir. Sınıflar arası Anova özet tablosu tablo 4.30’da sunulmaktadır.

Tablo 4.29

Betimleyici İstatistik Tablosu

	N	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
5. sınıf	400	155,21	28,916	50	225
6. sınıf	400	159,65	31,767	45	225
7. sınıf	400	152,46	32,032	45	224
8. sınıf	400	150,88	27,491	62	225
Toplam	1600	154,55	30,268	45	225

Tablo 4.30

Sınıflar Arası Anova Özet Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Gruplar Arası	17,724,563	3	5,908,188	6,516	,000
Gruplar İçi	1,447,206,015	1596	906,771		
Total	1,464,930,577	1599			

$p < 0,05$ olduğu için sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır. Hangi gruplar arasında fark olduğunu bulmak için post-hoc testlerine bakılması gerekmektedir. En sık kullanılan post hoc testleri Tukey HSD ve Bonferroni testleridir. Bu çalışmada Tukey HSD testi sonuçlarına göre gruplar arası farklılık incelenmiştir.

Sınıflar arası karşılaştırma tablosu tablo 4.31’de sunulmaktadır. Sınıf düzeyleri arasında farklılık olup olmadığına $p(\text{sig})$ değerlerinin anlamlılık düzeyleri (α) ile karşılaştırılarak karar verilir. Buna göre üç durumdaki p değerleri α değerlerinden küçüktür. Yani altıncı ve yedinci sınıflar ile altıncı ve sekizinci sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p < \alpha$).

Altıncı ve yedinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında pozitif olduğu, buradan altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır. Yani altıncı sınıfların “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nde verilen öneri ve uygulamalara katılma dereceleri yedinci sınıflara göre daha yüksektir.

Altıncı ve sekizinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında pozitif olduğu buradan altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır. Yani altıncı sınıfların “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nde verilen öneri ve uygulamalara katılma dereceleri sekizinci sınıflara göre daha yüksektir.

Tablo 4.31

Sınıflar Arası Karşılaştırma Tablosu

	(I) sınıf	(J) sınıf	Ortalama Farkı (I-J)	Standart hata	p
Tukey HSD	5. sınıf	6. sınıf	-4,440	2,129	,158
		7. sınıf	2,752	2,129	,568
		8. sınıf	4,333	2,129	,176
	6. sınıf	5. sınıf	4,440	2,129	,158
		7. sınıf	7,192*	2,129	,004
		8. sınıf	8,773*	2,129	,000
	7. sınıf	5. sınıf	-2,752	2,129	,568
		6. sınıf	-7,192*	2,129	,004
		8. sınıf	1,580	2,129	,880
	8. sınıf	5. sınıf	-4,333	2,129	,176
		6. sınıf	-8,773*	2,129	,000
		7. sınıf	-1,580	2,129	,880

4.3.3. Adana ve Denizli İllerindeki Uygulamalara Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği’nden elde ettikleri toplam puanların Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur: İki bağımsız değişken ve bir bağımlı değişken yer almaktadır. İki yönlü ANOVA analizi kullanılması gerekmektedir. İllere ve sınıf düzeylerine göre betimleyici istatistikler tablo 4.32’de sunulmaktadır.

Denizli ve Adana illerine göre sınıf düzeylerine ait betimleyici istatistik tablosu incelendiğinde Denizli’nin ortalaması *152,11* ve Adana’nın ortalaması *156,98* olarak elde edilmiştir. Ayrıca sınıf düzeylerine göre de ortalamalar tablo 4.32’deki gibidir. Bu analiz için gerekli varsayımlardan biri grupların homojenliği varsayımıdır.

Tablo 4.32

İllere ve Sınıf Düzeylerine Göre Betimleyici İstatistikler

Sınıf	İl	Ortalama	Standart Sapma	N
5. sınıf	Denizli	151,99	22,938	200
	Adana	158,43	33,608	200
	Toplam	155,21	28,916	400
6. sınıf	Denizli	152,20	26,961	200
	Adana	167,09	34,426	200
	Toplam	159,65	31,767	400
7. sınıf	Denizli	155,64	27,618	200
	Adana	149,27	35,695	200
	Toplam	152,45	32,032	400
8. sınıf	Denizli	148,60	24,315	200
	Adana	153,14	30,229	200
	Toplam	150,88	27,491	400
Toplam	Denizli	152,11	25,603	800
	Adana	156,98	34,148	800
	Toplam	154,55	30,268	1600

Tablo 4.33

Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği (F)	sd1	sd2	p
6,769	7	1592	,055

Tablo 4.33’de $p > 0,05$ olduğu için varyanslar homojendir. Varsayım sağlanmıştır.

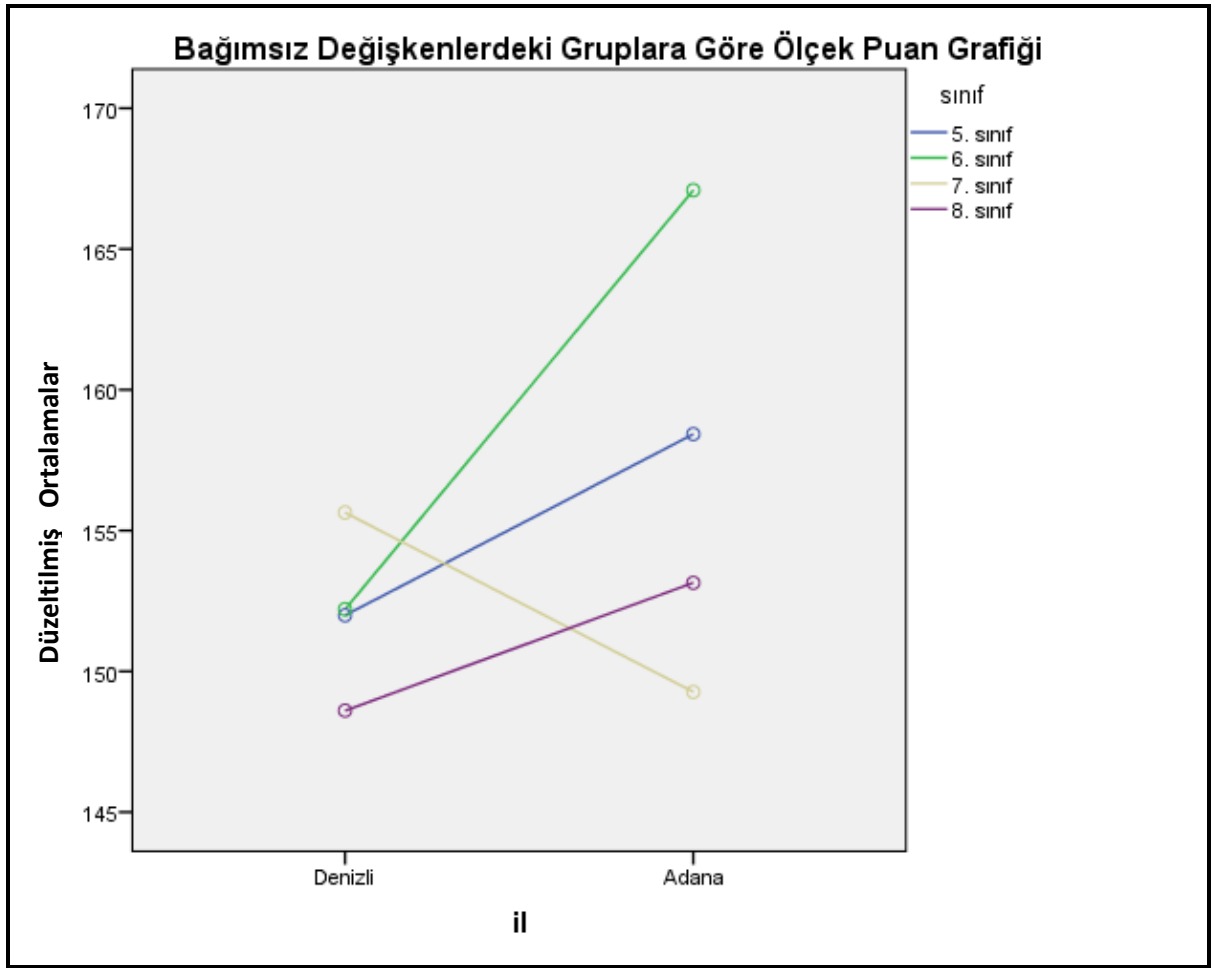
Tablo 4.34

Sınıf ve İllere Göre İki Yönlü Anova Tablosu Özeti

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p	Etki Büyüklüğü
Kesişim	38,215,269,422	1	38,215,269,422	4,024,141	,010	1,000
sınıf	17,724,562	3	5,908,187	,773	,581	,436
il	9,496,502	1	9,496,502	1,243	,346	,293
sınıf * il	22,919,593	3	7,639,864	8,597	,000	,016

Tablodaki p değeri $0,05$ 'ten büyük olduğu için varyansların eşitliği varsayımı sağlanmıştır. Üç tür etki yer almaktadır. Konular arası etkileşim tablosu sınıf düzeylerinin, illerin ve sınıf*il etkileşiminin ölçek puanlarına olan etkisini göstermektedir.

İlk olarak incelenmesi gereken (sig) değerleridir. Bu değerler anlamlılık değeri olan ($0,05$) düzeylerine göre karşılaştırılması gerekmektedir. Buna göre sadece sınıf*il etkileşiminin öğrencilerin duygu eğitimlerine etkisi vardır ($p < 0,05$). İllerin öğrencilerin şiiirlerdeki duygu eğitimlerine yönelik bir etkisi yoktur. İllere göre bir farklılık yer almamaktadır. Etkileşimin etki büyüklüğü ise %2'dir. Çok küçük bir etkiye sahiptir.

Şekil 4.2 Bağımsız değişkenlerdeki gruplara göre ölçek puan grafiği

Bu grafiğe göre beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfların ölçek puanları Adana ilinde Denizli iline göre bir artış göstermiştir. Yedinci sınıf ölçek puanları için tam tersi bir durum söz konusudur. Sonuç olarak sınıf düzeylerinin illere göre öğrencilerin duygu eğitimi ölçeğinden elde ettiği puanlara olan etkisi iki yönlü ANOVA yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Varsayımlar test edilmiştir. Sınıf düzeylerinin illere göre öğrencilerin duygu eğitimine olan etkisi sadece iller arası etkileşim olduğunda anlamlı olarak elde edilmiştir ($p < 0,05$, $F = 8,597$). Bu etki büyüklüğü % 2 olarak elde edilmiştir. Buradan sınıf düzeylerinin illere göre öğrencilerin duygu eğitimine olan etkisinin toplam varyansın sadece %2'sini açıkladığı söylenebilir.

4.3.4. Öğretmen Uygulamalarına Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği’nden elde ettikleri toplam puanların öğretmen uygulamalarına göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur:

Ölçekteki 1-15. maddeler öğretmenlerin şiirlerdeki duyguları nasıl işlediğini göstermektedir. Sadece ilk 15 maddenin puanları toplanarak öğretmen yeterliliğinin sınıf düzeylerine olan etkisi tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiştir. Normallik varsayımı sağlandığı için varyansların homojenlik testine bakılması gerekmektedir.

Tablo 4.35

Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği(F)	sd1	sd2	p
3,303	3	1596	,054

Tablo 4.35’te $p > 0,05$ olduğu için varyanslar homojendir. Varsayım sağlanmıştır.

Tablo 4.36

Anova Özet Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Gruplar Arası	3098,617	3	1032,872	8,549	,000
Gruplar İçi	192829,928	1596	120,821		
Total	195928,544	1599			

Tablo 4.36’da tek yönlü ANOVA tablosuna göre $p < 0,05$ olduğu için sınıf düzeylerine göre öğretmen yeterliliği hakkında anlamlı bir fark vardır. Hangi sınıflar arasında öğretmen yeterliliği bakımından fark olduğunu anlamak için çoklu karşılaştırma tablosuna bakılmalıdır. Sınıflar arası karşılaştırma tablosu tablo 4.37’de sunulmaktadır.

Tablo 4.37

Sınıflar Arası Karşılaştırma Tablosu

	(I) sınıf	(J) sınıf	Ortalama Farkı (I-J)	Standart hata	p
Tukey HSD	5. sınıf	6. sınıf	-2,233*	,777	,025
		7. sınıf	,188	,777	1,000
		8. sınıf	1,663	,777	,196
	6. sınıf	5. sınıf	2,233*	,777	,025
		7. sınıf	2,420*	,777	,011
		8. sınıf	3,895*	,777	,000
	7. sınıf	5. sınıf	-,188	,777	1,000
		6. sınıf	-2,420*	,777	,011
		8. sınıf	1,475	,777	,347
	8. sınıf	5. sınıf	-1,663	,777	,196
		6. sınıf	-3,895*	,777	,000
		7. sınıf	-1,475	,777	,347

Çoklu karşılaştırma tablosu hangi sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Buna göre beşinci ile altıncı sınıflar, altıncı ile yedinci sınıflar ve altıncı ile sekizinci sınıflar arasında öğretmenlerin şiirlerdeki duyguları işleyişleri bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$).

Beşinci ve altıncı sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında negatif olduğu, buradan altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır. Altıncı ve yedinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında pozitif olduğu, buradan altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır.

Altıncı ve sekizinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında pozitif olduğu, buradan altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır. Altıncı sınıfların ölçek puanları beşinci sınıflardan daha fazla olduğu için altıncı sınıfların, Türkçe dersine giren öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımları beşinci sınıflardan daha yüksektir.

Altıncı ve yedinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olması sebebiyle altıncı sınıfların Türkçe öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımları yedinci sınıflardan daha yüksektir. Aynı şekilde altıncı sınıfların ölçek puanları sekizinci sınıflardan daha fazla olduğu için altıncı sınıfların Türkçe dersine giren öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımları sekizinci sınıflardan daha yüksektir.

4.3.5. Öğrencilerin Kitaplarındaki Şiirlerin O Yaştaki Duygularını Karşılamadaki Yeterliliğine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği’nden elde ettikleri toplam puanların öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliğine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur:

Ölçekteki 16-30. maddeler öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin, duyguları öğrencilere kazandırma bakımından katılımlarını ölçmeye yöneliktir. Sadece 16-30 maddelerin puanları toplanarak şiirlerin, öğrencilerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliğinin sınıf düzeylerine olan etkisi tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiştir. Normallik varsayımı sağlandığı için varyansların homojenlik testine bakılması gerekmektedir.

Tablo 4.38

Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği (F)	sd1	sd2	p
,837	3	1596	,473

Tablo 4.38’e göre $p > 0,05$ olduğu için varyanslar homojendir.

Tablo 4.39

Anova Özet Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Gruplar Arası	2,238,862	3	746,287	5,124	,002
Gruplar İçi	232,437,515	1596	145,638		
Total	234,676,377	1599			

Tablo 4.39’da tek yönlü ANOVA tablosuna göre $p < 0,05$ olduğu için sınıf düzeylerine göre şiirlerin, öğrencilerin o yaştaki duygularını karşılamadaki yeterliliği hakkında anlamlı bir fark vardır ($F=5,124$, $sd=3$).

Tablo 4.40

Sınıflar Arası Karşılaştırma Tablosu

	(I) sınıf	(J) sınıf	Ortalama Farkı (I-J)	Standart hata	p
Tukey HSD	5. sınıf	6. sınıf	-1,620	,853	,347
		7. sınıf	,503	,853	1,000
		8. sınıf	1,672	,853	,301
	6. sınıf	5. sınıf	1,620	,853	,347
		7. sınıf	2,123	,853	,078
		8. sınıf	3,292*	,853	,001
	7. sınıf	5. sınıf	-,503	,853	1,000
		6. sınıf	-2,123	,853	,078
		8. sınıf	1,170	,853	1,000
	8. sınıf	5. sınıf	-1,672	,853	,301
		6. sınıf	-3,292*	,853	,001
		7. sınıf	-1,170	,853	1,000

Tablo 4.40’teki çoklu karşılaştırma tablosu hangi sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. En çok kullanılan yöntemlerden Tukey HSD yöntemi kullanılmıştır. Buna göre altıncı ile sekizinci sınıflar arasında öğrencilerin kitaplarındaki

şiiirlerin, duyguları öğrencilere kazandırma bakımından katılımları açısından anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$).

Altıncı ve sekizinci sınıfların ortalamaları arasındaki farka bakıldığında pozitif olduğu buradan hareketle altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu fark anlamlıdır. Altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olması sebebiyle altıncı sınıfların Türkçe ders ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duyguları kazandırmadaki katılım puanları sekizinci sınıflardan daha yüksektir. Yani altıncı sınıflardaki şiirlerin duyguları kazandırma yeterliliği sekizinci sınıflardan daha fazladır.

4.3.6. Öğrencilerin Kitaplarındaki Şiirlerin Duygularını Ayırıştırma Becerisine Göre Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma sorularından olan “Ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden elde ettikleri toplam puanların öğrencilerin kitaplarındaki şiirlerin duygularını ayırıştırma becerisine göre dağılımında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular analiz edilerek şu şekilde bulunmuştur:

Ölçekteki 31-45. maddeler kitaptaki şiirlerdeki duyguları, öğrencilerin nasıl algıladığını ölçmeye yöneliktir. Sadece 31-45. maddelerin puanları toplanarak öğrencilerin, şiirlerdeki duyguları ayırıştırma becerisinin sınıf düzeylerine olan etkisi tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiştir. Normallik varsayımı sağlandığı için varyansların homojenlik testine bakılması gerekmektedir.

Tablo 4.41

Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği (F)	sd1	sd2	p
5,019	3	1596	,052

Tablo 4.41’de $p>0,05$ olduğu için varyanslar homojendir.

Tablo 4.42

Anova Özet Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Gruplar Arası	1,626,302	3	542,101	3,419	,017
Gruplar İçi	253,076,623	1596	158,569		
Total	254,702,924	1599			

Tablo 4.42’deki tek yönlü ANOVA tablosuna göre $p<0,05$ olduğu için sınıf düzeylerine göre öğrencilerin, şiirlerdeki duyguları ayırıştırma becerisi hakkında anlamlı bir fark vardır ($F=3,419$, $sd=3$).

Tablo 4.43

Sınıflar Arası Karşılaştırma Tablosu

	(I) sınıf	(J) sınıf	Ortalama Farkı (I-J)	Standart hata	p
Tukey HSD	5. sınıf	6. sınıf	-,587	,890	1,000
		7. sınıf	2,063	,890	,124
		8. sınıf	,998	,890	1,000
	6. sınıf	5. sınıf	,587	,890	1,000
		7. sınıf	2,650*	,890	,018
		8. sınıf	1,585	,890	,452
	7. sınıf	5. sınıf	-2,063	,890	,124
		6. sınıf	-2,650*	,890	,018
		8. sınıf	-1,065	,890	1,000
	8. sınıf	5. sınıf	-,998	,890	1,000
		6. sınıf	-1,585	,890	,452
		7. sınıf	1,065	,890	1,000

Sınıflar arası karşılaştırma tablosuna göre sınıf seviyelerinin şiirleri nasıl algıladıklarını ölçmek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi uygulandı. Buna göre altıncı ile

yedinci sınıflar arasında öğrencilerin şiirleri algıları bakımından anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Altıncı ve yedinci sınıflar arasındaki ortalamaların farkına bakıldığında, altıncı sınıfların ortalamasının yedinci sınıfların ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre altıncı sınıftaki öğrencilerin şiirleri algılamaları, yedinci sınıf öğrencilerine göre daha iyi (yüksek) olduğu yorumu yapılabilir.

Altıncı sınıfların ölçek puanlarının daha yüksek olması sebebiyle altıncı sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygularını algılamalarına katılım puanları yedinci sınıflardan daha yüksektir. Yani altıncı sınıflardaki öğrencilerin, şiirlerdeki duyguları ayırtma becerisi yedinci sınıflardan daha fazladır.

BEŞİNCİ BÖLÜM=TARTIŞMA VE ÖNERİLERİ

5.1. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulgularla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

5.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın Duygu Bakımından İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışılması

1949 yılındaki “Ortaokul Türkçe Programı”nın “Açıklamalar” kısmında Türkçe derslerinin duygusal gelişim ve hayal gücünü geliştirme açısından öğrencilere fayda sağlayacağı belirtilmiştir. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı’nda duygulara şu şekilde dikkat çekilmektedir:

Programın “Genel Amaçlar” kısmında duygular: Öğrencilerin estetik duygularının gelişmesine yardımcı olmak, ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak şeklinde ifade edilirken, “Anlama” bölümünün “Özel Amaçlar” kısmında ise: “Gördükleri, bildikleri bir yeri, bir olayı, bir canlıyı, bir kimseyi vb. anlatabilme, tanıtabilme, bunlar hakkında duygu ve düşüncelerini açıklayabilme.” şeklinde ifade edilmektedir. Bu kazanımlarla Özbay ve Melanlıoğlu (2012) tarafından yapılan “Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi” adlı çalışmadaki 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı’nda “Genel Amaçlar” kısmında “Dinleme” ile ilgili olarak: “Onlara dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesine yardımcı olmak.” şeklinde tespit edilen bu kazanımlar örtüşmektedir (s. 92).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ilköğretimin genel amaçlarıyla, Türk Millî Eğitimi’nin genel amaçları doğrultusunda öğrencilerin hangi nitelikleri kazanmaları

gerektiği ortaya konulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda çeşitli şiirlerle ve metinlerle çocuklara kazanması gereken nitelikler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu nitelikler bilişsel yeterliliklerin yanında duyuşsal özelliklerden oluşmaktadır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun (1-5. Sınıflar) "Giriş" bölümünde bulunan: "Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme, iletişim kurma, duyu ve düşüncelerini ifade etme, bilgi edinme ve öğrenmelerinde dilin önemli bir yeri bulunmaktadır." ifadesi duygular ve duyu eğitimi açısından önemlidir. Bu ifade Türkçe öğretiminin hedefine ulaşmasında, çocuğun bütün yönleriyle ele alınmasında dilin gerekliliğini göstermektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na bakıldığında duygular ve duyu gelişimi konusunda ayrı bir bölüm bulunmadığı görülmektedir. Buna rağmen 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda: Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarında, programın yapısı ve genel amaçlarında, kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamalarda, öğrenme alanı bölümünde, kazanımların öğrenme-öğretme sürecine dağılımı bölümünde, temalarda, öğrenme tür ve tekniklerde, ölçme ve değerlendirmede ve kitap okuma dosyası bölümünde duyu kavramından bahsedilmektedir.

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın "Giriş" bölümünde bulunan: "Öğrenme sürecinin başarıya ulaşması için, öğrencilerin biyolojik, psikolojik ve zihinsel özelliklerinden kaynaklanan bireysel farklılıklarının dikkate alınması gerekir." ifadesi Türkçe öğretimin hedefine ulaşmasında çocuğun bütün yönleriyle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'na bakıldığında duygular ve duyu gelişimi konusunda ayrı bir bölüm bulunmadığı görülmektedir. Buna rağmen Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda: Türk Millî Eğitimi'nin genel

amaçlarında, programdaki temel yaklaşımda, programın yapısı ve genel amaçlarında, kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamalarda, okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerde, temalarda, yöntem ve tekniklerde, şiir kitabı okuma formunda, ölçme ve değerlendirmede duygu kavramından bahsedilmektedir. Diğer yandan “Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde duygu sözcüğüne doğrudan yer verilmemiş, duygu gelişimi üstü örtük bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu çalışma Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki duyguların şiir türü açısından ele alınması yönüyle Yıldırım’ın (2012) “Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi” adlı çalışmasına benzemektedir. Bu yüksek lisans tezinde, şiirlerin tahlili yapılmış ve daha çok şiirin Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın kazanımıyla uyumu üzerinde durulmuştur. Programda, şiirin ahenk unsurlarıyla ilgili detaylı bir inceleme yapmak yerine öğrencilerin bunları sadece sezmesi ve anlatıma olan etkisini fark etmeleri amaçlanmıştır (s. 5).

Yıldırım’ın (2012) sonuç olarak ortaya koyduğu “Öğrencilerin dilsel, düşünsel ve duygusal gelişimlerine olan etkisi ve onlara maddi, manevi ve ahlaki değerleri kazandırmaya uygunluğu bakımından, duyguya dayalı bir tür olan şiirden Türkçe dersinde etkin şekilde yararlanılmalıdır.” (s. 113) ifadesi, bu çalışmada ortaya konan “Öğrencilerin duygu eğitimlerinde özellikle Türkçe ve edebiyat ders kitaplarında yer alan edebî metinler önemli bir yere sahiptir. Edebî metinler arasında en yüksek duygu ögesine sahip metinleri şiirler oluşturmaktadır” ifadesi ile örtüşmektedir.

Epçaçan ve Erzen (2008) “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında ilköğretim sınıf öğretmenlerine göre Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda sosyal hayatla ilgili konuların yeterli olmadığı ve bütüncül bir yaklaşımla bakıldığında öğretmenlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın etkililiği ve

yeterliliği hakkında bir “kararsızlık” içinde oldukları sonucuna ulaşmışlardır (s. 195). Bu sonuç bu çalışmadaki Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda duygulara ait konuların yetersiz olmasıyla bağdaşmaktadır.

Coşkun ve Taş (2008) “Ders Kitaplarında Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında ders kitaplarına alınacak metinler için sabit bir uzunluktan söz etmek doğru değildir. Metnin, öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygunluğunun, uzunluğundan daha önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır (s. 72). Bu sonuç bu çalışmadaki Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan, duyu eğitiminde kullanılabilecek türlerden olan şiirlerin uzunluk ve kısalığından ziyade öğrencinin seviyesine uygun olarak duyu eğitimini gerçekleştirebilecek kapasitede olmalıdır, sonucuyla aynı amacı taşımaktadır.

Gürbüz (2006) “Türkçe Öğretmenlerinin Şiir Türünden Yararlanma Biçim ve Düzeyleri” adlı çalışmasında şiir metinlerini işlerken diğer metinlerde olduğu gibi Türkçe öğretiminin genel amaçları esas alınmaktadır sonucuna ulaşmıştır (s. 94). Bu sonuç bu çalışmadaki duyu eğitimi çalışmaları Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan amaç, kazanım, yöntem ve tekniklere uygun bir şekilde yapılmalıdır hedefine benzemektedir.

Küçükavşar ve Hasırcı (2014) “Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği” adlı çalışmalarında şiirlerde konu seçiminin daha çok izleğin gözetilerek yapıldığı ancak çocuğun ilgi ve gereksinimlerinin ve şiirlerin çocuklarda okuma isteği yaratma özelliğinin izleğe oranla daha az dikkate alındığı sonucuna ulaşmışlardır (s. 73). Bu sonuç bu çalışmadaki ortaokullarda yapılacak olan duyu eğitimi çalışmalarının Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın gözetilerek yapılması gerektiği konusuyla yakından ilişkilidir.

Cihan (2008) “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Türkçe Kitaplarında Bulunan Şiirler, İnceleme-Metin” adlı çalışmasında, yeni müfredat ile hazırlanan kitaplarda şiiri anlamak, şiiri sevdirmek hatta şiir yazdırmak amaçlanmıştır. Ancak kitaplara alınan şiirler ve buna

bağlı olarak konulan etkinlikler bu amaca tam olarak hizmet edememektedir. Şiiri sevdirmek için daha etkili etkinliklere yer verilmesi gerekir sonucuna ulaşmıştır (s. 109). Bu çalışmada duygu eğitimi çalışmalarının Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda açık bir şekilde bulunmamasından dolayı Türkçe Dersi Öğretim Programları duygu eğitimi çalışmalarına yeterince hizmet edememektedir sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar Türkçe Eğitimi'nde yapısal sorunlardandır.

Yıldırım ve Er (2013) "Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanı Amaç ve Kazanımlar Boyutunun Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı çalışmalarında dil becerilerini ayrı ayrı ele almak yerine bütüncül olarak geliştirmenin esas olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır (s. 247). Bu çalışmada duygu eğitimi çalışmalarının Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan hareketle Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları ile birlikte ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar Türkçe Eğitimi'nde yapısal değişimlerdendir.

Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda bulunan şiirlerdeki duygu seçiminin daha çok Türkçe Dersi Öğretim Programı gözetilerek yapıldığı ancak programda yer almayan duyguların da şiirlerde bulunduğu ve programda çocuğa yönelik "Duygu Eğitimi" adı altında bir bölümün bulunmadığı görülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programları'ndaki "Temel Yaklaşımda" duygularla ilgili herhangi bir vurgu bulunmamaktadır.

İlköğretim 1-5 sınıflar düzeyinde dil bilgisi kural ve ilkelerinin sezdirilerek öğretilmesi benimsenmiştir. Bu nedenle 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda "Dil Bilgisi" konularının verilişinde adlandırmaya gidilmediği için 1-5 sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Dil Bilgisi" alanı duygular açısından ayrı bir bölüm olarak değerlendirmeye alınamamaktadır.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından “Kazanımlar” açısından incelendiğinde, “Dinleme Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Konuşma Kurallarını Uygulama” bölümünde, “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından kazanımların, “Öğrenme-Öğretme Sürecine Dağılımı” açısından incelendiğinde programın, kazanımlarının, öğrenme-öğretme sürecine dağılımının ikinci maddesi olan “Anlama” kısmının “Metni İnceleme” bölümünde; kazanımlarının, öğrenme-öğretme sürecine dağılımının dördüncü maddesi olan “Kendini İfade Etme” kısmının “Kuralları Gözden Geçirme” bölümünün “Konuşma Kuralları” bölümünde; kazanımlarının, öğrenme-öğretme sürecine dağılımının dördüncü maddesi olan “Kendini İfade Etme” kısmınının “Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu” bölümünde duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından “Temalar” açısından incelendiğinde, zorunlu temalardan olan “Atatürk” ana temasında, “değerlerimiz” ana temasında, “sağlık ve çevre” ana temasında, “birey ve toplum” ana temasında; seçmeli temalardan olan “yenilikler ve gelişmeler” ana temasında, “üretim, tüketim ve verimlilik” ana temasında toplam 12 adet duygu tespit edilmiştir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından “Öğrenme Tür, Yöntem ve Teknikleri” açısından incelendiğinde öğrenme türleri bakımından 14 adet tür bulunmaktadır. Bunlardan “Sorgulayıcı Dinleme”, “Sorgulayıcı

Konuşma” ve “Kişi Betimlemesinde” duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir. 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda “Yöntemler” açısından sekiz adet yöntem bulunmaktadır. Bunların hiçbirisi duygularla ilgili değildir. 1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda “Teknikler” bakımından ise altı adet teknik bulunmaktadır. Bunlardan sadece “Drama” tekniğinde duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından “Öğrenme Tür, Ölçme ve Değerlendirme” açısından incelendiğinde “Öğrenme Öz Değerlendirme Formu”nun “Konuşma” bölümünde, “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” bölümünde, “Hikâye Anlatımı Öz Değerlendirme Formu”nda ve “Gözlem Formu”nda duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

1-5 sınıfların Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu duygu bakımından “Okuma Dosyası” açısından incelendiğinde, “İlk Okuma İlgileri” ile “Kişilik ve Beceri Geliştirme İlgileri” bölümünde duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı duygu bakımından “Kazanımlar” açısından incelendiğinde, “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Dinlenen/İzlenen Anlama ve Çözümleme” bölümünde, “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında, “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Konuşma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında, “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Okuma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Etkinlik Örnekleri” kısmında, “Yazma Öğrenme Alanı”nın “Açıklamalar” kısmında, “Sekizinci Sınıfların Dil Bilgisi Öğrenme Alanı”nın “Amaç ve Kazanımlar” kısmında, “Sekizinci Sınıfların Dil Bilgisi Öğrenme Alanı”nın Açıklamalar

kısımında, ara disiplin alan kazanımlarından altıncı sınıfların “Sağlık Kültürü Kazanımları” bölümünde, “Öğretmenin Rolü” bölümünde ve “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bölümünde duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı duygu bakımından “Temalar” açısından incelendiğinde, “sevgi” ana temasında, “toplum hayatı” ana temasında, “okuma kültürü” ana temasında, “hak ve özgürlükler” ana temasında, “kişisel gelişim” ana temasında, “duygular” ana temasında, “kavramlar ve çağrışımlar” ana temasında toplam 28 adet duygu tespit edilmiştir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı duygu bakımından “Yöntem ve Teknikler” açısından incelendiğinde, “Dinleme/İzleme Öğrenme Alanı”nda yedi adet yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bunlardan “Kendisini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme” ve “Eleştirel Dinleme/İzleme”de duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir. Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Konuşma Öğrenme Alanı”nda 10 adet yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bunlardan “Katılımlı Konuşma”, “Kendisini Konuşanın Yerine Koyarak Konuşma”, “Güdümlü Konuşma” ve “Serbest Konuşma”da duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir. Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Okuma Öğrenme Alanı”nda 14 adet yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bunlardan “Tahmin Ederek Okuma”, “Okuma Tiyatrosu” ve “Tartışarak Okuma”da duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir. Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Yazma Alanı”nda 15 adet yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bunlardan “Serbest Yazma”, “Kontrollü Yazma”, “Güdümlü Yazma”, “Metin Tamamlama”, “Tahminde Bulunma”, “Bir Metinden Hareketle Yeni Bir Metin Oluşturma”, “Duyulardan Hareketle Yazma”da duygularla ilgili ifadelere yer verildiği görülmektedir. Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda “Okuma

Alışkanlığının Kazandırılması” bölümünde ve “Okuma Gelişim Dosyası”nda duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı duygu bakımından “Ölçme ve Değerlendirme Araç ve Yöntemleri” açısından incelendiğinde 13 adet yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bunlardan “Görüşme” ve “Tutum Ölçekleri”nde duygularla ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

5.1.2. Doküman İncelemelerinden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Çalışmada ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı (MEB, FCM, Gizem, Cem Veb Ofset, Yıldırım Yayınları) içinde yer alan 62 adet şiir incelenmiştir. İnceleme sonucunda ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda ortak olarak “beğenme, güven, özlem, sevgi” duyguları bulunmuştur. Şiirlerde en fazla yer alan duygular “sevgi, beğenme, mutluluk ve sevinç” duygularıdır. “Acımasızlık, adalet, ayrılık, çaresizlik, fedakârlık, girişimcilik, güvensizlik, hor görme, kanaatkârlık, kardeşlik, kaygı, kıskançlık, minnet, mücadele, özgüven, şüphe, tevazu, tutku ve utanç” duygularına ise çok az yer verilmiştir.

Şiirlerde en fazla bulunan duyguların başında “sevgi” duygusu gelmektedir. Bu sonuç Çapoğlu’nun (2014) tezindeki: “Yedi adet ders kitabında 18 adet değer başlığı içerisinde toplam 104 adet değer bulunmuştur. Bulunan değerler içerisinde en fazla sevgidir.” sonucuyla örtüşmektedir. Çapoğlu’nun (2014) tezinde “sevgi” duygusu biraz daha ayrıntılı olarak ele alınmış olup insan sevgisi ve doğa sevgisi şeklinde ifade edilmiştir (s. 69).

Tablo 5.1’e göre incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiirlerde bulunan duygu başlığı sayısı en fazla “FCM Yayınları” beşinci sınıfta bulunmaktadır. Bu Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda 34 adet duygu başlığı vardır. İkinci olarak en çok duygu başlığı sayısı

33 adet duygu başlığıyla “MEB Yayınları” beşinci sınıfta bulunmaktadır. En az duygu başlığı sayısı ise “MEB Yayınları” yedinci sınıfta bulunmuştur. Bu kitapta 18 tane duygu başlığı vardır.

Tablo 5.1

Araştırmada İncelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları 'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygu Başlığı Sayıları

Öğretmen Kılavuz Kitapları	F
FCM Yayınları 5. Sınıf	34
MEB Yayınları 5. Sınıf	33
Gizem Yayınları 6. Sınıf	28
Cem Veb Ofset Yayınları 7. Sınıf	24
Yıldırım Yayınları 8. Sınıf	23
MEB Yayınları 8. Sınıf	23
MEB Yayınları 6. Sınıf	22
MEB Yayınları 7. Sınıf	18

Tablo 5.2'ye göre incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duygu sayısı en fazla “FCM Yayınları” beşinci sınıfta bulunmaktadır. Bu Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda 75 adet duygu vardır. İkinci olarak en çok duygu sayısı 69 adet duyguyla “MEB Yayınları” beşinci sınıfta bulunmaktadır. En az duygu sayısı ise “MEB Yayınları” yedinci sınıfta bulunmuştur. Bu kitapta 26 tane duygu vardır.

Tablo 5.2

Araştırmada İncelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları 'nda Bulunan Şiirlerdeki Duygu Sayıları

Öğretmen Kılavuz Kitapları	F
FCM Yayınları 5. Sınıf	75
MEB Yayınları 5. Sınıf	69
Gizem Yayınları 6. Sınıf	51
MEB Yayınları 8. Sınıf	37
MEB Yayınları 6. Sınıf	35
Yıldırım Yayınları 8. Sınıf	34
Cem Veb Ofset Yayınları 7. Sınıf	32
MEB Yayınları 7. Sınıf	26

Tablo 5.3'e göre incelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndaki şiirlerde bulunan duygu sayısı en fazla "FCM Yayınları" beşinci sınıfta bulunmaktadır. Bu Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda 75 adet duygu vardır. İkinci olarak en çok duygu sayısı 69 adet duyguyla "MEB Yayınları" beşinci sınıfta bulunmaktadır. En az duygu sayısı ise "MEB Yayınları" yedinci sınıfta bulunmuştur. Bu kitapta 26 tane duygu vardır.

Tablo 5.3

Araştırmada İncelenen Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları 'nda Bulunan Şiir Sayıları

Öğretmen Kılavuz Kitapları	F
FCM Yayınları 5. Sınıf	12
MEB Yayınları 5. Sınıf	12
Gizem Yayınları 6. Sınıf	9
MEB Yayınları 6. Sınıf	6
Cem Veb Ofset Yayınları 7. Sınıf	6
MEB Yayınları 8. Sınıf	6
Yıldırım Yayınları 8. Sınıf	6
MEB Yayınları 7. Sınıf	5

İncelenen Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları yayınlarından FCM Yayınları ve MEB Yayınları beşinci sınıflarda 12'şer adet şiir bulunduğu için en fazla şiir sayısı beşinci sınıflarda bulunmaktadır. İkinci olarak dokuz adetle en fazla şiir sayısı Gizem Yayınları altıncı sınıfta bulunurken MEB Yayınları altıncı sınıfta sadece altı adet şiir bulunmaktadır. Cem Veb Ofset Yayınları yedinci sınıfta altı adet şiir bulunurken, MEB Yayınları yedinci sınıfta beş adet şiir bulunmaktadır. En az şiir sayısı MEB Yayınları yedinci sınıfta bulunmuştur. Sekizinci sınıflarda ise şiir sayısı hem MEB hem Yıldırım Yayınları'nda altışar adettir.

Bu araştırmada beşinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru gidildikçe genel olarak şiir sayılarında sınıf düzeylerine göre düzensiz bir düşüş bulunmaktadır. Küçükavşar ve Hasırcı (2013) da "Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği" adlı çalışmalarında

beşinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru gidildikçe şiir sayılarında düşüş olduğu sonucuna ulaşmışlardır (s. 72).

Beşinci ve sekizinci sınıflardaki şiirler yayınevlerine göre eşit sayıda bulunurken, altıncı ve yedinci sınıflardaki şiir sayıları yayınevlerine göre küçük farklılıklar göstermektedir. Oysa Solak ve Yaylı'nın (2009) yapmış oldukları araştırmada özellikle ortaokul dördüncü sınıf ders kitaplarında yer alan şiirler yayınevlerine göre sayıları bakımından büyük farklılık göstermektedir (s. 444-453).

Kummuz (2015) "Ortaokul 2, 3 ve 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Nitelik ve Nicelik Bakımından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde ders kitaplarında çocuğun seviyesini aşan konulara yer veren şiirlere rastlamıştır (s. 79). Bu çalışmada ise kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre kitaplarındaki şiirlerin seviyelerine daha uygun olduğunu düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan ilki kitaplardaki şiirlere eleştirel yaklaşılması, ikincisi eğitimde öğrencilerin cinsiyetlerinin göz önüne alınması gereğini ortaya koymaktadır.

Gürel (2006), yaptığı çalışmasında öğretici hikâyelerin, düşünce ve duygu eğitimindeki etkisinin belirlenmesinde hikâyelerin beklenen düşünce ve duygu gelişimine katkıda bulunacağını ifade etmiştir (s. 226). Bu çalışma şiirlerin duygu eğitimi açısından incelenip değerlendirilmesi noktasında çocuğun duygu gelişimine katkıda bulunabileceğini ifade etmesi yönüyle bu iki çalışma birbirini desteklemektedir.

Bu çalışmada, ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda hangi duyguların bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. FCM Yayınları beşinci sınıftaki 12 adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu "Bursa", "Enerji Birikimi" ve "Ekmek" şiirlerinde, en fazla duygu ise "Kara Toprak" adlı şiirde bulunmuştur. Aynı

zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 34 adet duygu başlığı ve 75 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır.

MEB Yayınları beşinci sınıftaki 12 adet şiirin hepsinde en az iki adet en fazla 10 adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Güzel Yurdum Türkiye’ m” şiirinde, en fazla duygu ise “O Mustafa Kemal’ di” adlı şiirde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 33 adet duygu başlığı ve 69 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır.

Beşinci sınıflarda kullanılmakta olan FCM Yayınları ve MEB Yayınlarına göre incelenmiş olan 24 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 19 adet duygu bulunmaktadır. FCM Yayınları’nda toplamda 75 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 69 adet duygu bulunmaktadır. Hem FCM Yayınları hem de MEB Yayınları beşinci sınıflarda forma göre ortak olarak 22 adet duygu bulunmaktadır.

Gizem Yayınları altıncı sınıftaki dokuz adet şiirin hepsinde en az üç adet en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Dünya ve Zaman” şiirinde, en fazla duygu ise “Ben Öğretmenim” adlı şiirde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 28 adet duygu başlığı ve 51 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır

MEB Yayınları altıncı sınıftaki altı adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla sekiz adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Soylu Bilgi Ağacı” ve “Anadolu’ da Bahar” şiirlerinde, en fazla duygu ise “100. Yıl Atatürk Marşı” adlı şiirde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 22 adet duygu başlığı ve 35 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” duygusu ön plana çıkmıştır.

Altıncı sınıflarda kullanılmakta olan Gizem Yayınları ve MEB Yayınlarına göre incelenmiş olan 15 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 27 adet duygu bulunmaktadır. Gizem Yayınları’nda toplamda 51 adet duygu bulunurken MEB

Yayınları'nda toplamda 35 adet duygu bulunmaktadır. Hem Gizem Yayınları hem de MEB Yayınları altıncı sınıflarda forma göre ortak olarak 13 adet duygu bulunmaktadır.

Cem Veb Ofset Yayınları yedinci sınıftaki altı adet şiirin hepsinde en az iki adet en fazla dokuz adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Odalar ve Sofalar” şiirinde, en fazla duygu ise “50. Yıl Marşı” ve “Kara Toprak” adlı şiirlerde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 24 adet duygu başlığı ve 32 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi ve üzüntü” duyguları ön plana çıkmıştır.

MEB Yayınları yedinci sınıftaki beş adet şiirin hepsinde en az üç adet en fazla sekiz adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Yüksek Yüksek Tepelere” şiirinde, en fazla duygu ise “Atatürk ve Türk Dili” adlı şiirde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 18 adet duygu başlığı ve 26 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “beğenme ve özlem” duyguları ön plana çıkmıştır.

Yedinci sınıflarda kullanılmakta olan Cem Veb Ofset Yayınları ve MEB Yayınlarına göre incelenmiş olan 11 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 33 adet duygu bulunmaktadır. Cem Veb Ofset Yayınları'nda toplamda 32 adet duygu bulunurken MEB Yayınları'nda toplamda 26 adet duygu bulunmaktadır. Hem Cem Veb Ofset Yayınları hem de MEB Yayınları yedinci sınıflarda forma göre ortak olarak 11 adet duygu bulunmaktadır.

Yıldırım Yayınları sekizinci sınıftaki altı adet şiirin hepsinde en az dört adet en fazla yedi adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Atatürk” şiirinde, en fazla duygu ise “Atatürk Nerede?” ve “Beyaz Ev” adlı şiirlerde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 23 adet duygu başlığı ve 34 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “sevgi ve güven” duyguları ön plana çıkmıştır.

MEB Yayınları sekizinci sınıftaki altı adet şiirin hepsinde en az 4 adet en fazla 11 adet duygu bulunmuştur. En az duygu “Bağlamacıya” ve “Güney İlleri” şiirlerinde, en

fazla duygu ise “Türküler Dolusu” adlı şiirde bulunmuştur. Aynı zamanda kitabın tamamındaki şiirlerde 23 adet duygu başlığı ve 37 tane duygu bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “güven” duygusu ön plana çıkmıştır.

Sekizinci sınıflarda kullanılmakta olan Yıldırım Yayınları ve MEB Yayınlarına göre incelenmiş olan 12 adet şiirde “Şiirde Duygu İnceleme Formu”na göre bulunmayan 34 adet duygu bulunmaktadır. Yıldırım Yayınları’nda toplamda 34 adet duygu bulunurken MEB Yayınları’nda toplamda 37 adet duygu bulunmaktadır. Hem Yıldırım Yayınları hem de MEB Yayınları sekizinci sınıflarda forma göre ortak olarak 16 adet duygu bulunmaktadır.

Sonuç olarak Türkçe ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’nda bulunan 62 adet şiirde toplam 64 tane duygu başlığına göre inceleme yapılmıştır. 64 adet duygu başlığı içerisinde toplam 362 adet duygu bulunmuştur. Bulunan duygular içerisinde en fazla “sevgi”, “beğenme”, ”mutluluk” ve “sevinç” duyguları göze çarpmıştır. “Acımasızlık”, “Adalet”, “Ayrılık”, “Çaresizlik”, “Fedakârlık”, “Girişimcilik”, “Güvensizlik”, “Hor Görme”, “Kanaatkârlık”, “Kardeşlik”, “Kaygı”, “Kıskançlık”, “Minnet”, “Mücadele”, “Özgüven”, “Şüphesiz”, “Tevazu”, “Tutku”, “Utanç” duygularına ise çok az vurgu yapılmıştır.

Çalışmada 62 adet şiirin incelenmesi sonucunda ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda ortak olarak “beğenme, güven, özlem, sevgi” duyguları bulunmuştur.

İncelenen kitaplarda en fazla duygu başlığı FCM Yayınları beşinci sınıfta (34 adet) bulunurken en az duygu başlığı MEB Yayınları yedinci sınıfta (18 adet) bulunmuştur. İncelenen kitaplardaki en fazla duygu sayısı ise FCM Yayınları beşinci sınıfta (75 adet) bulunurken en az duygu sayısı MEB Yayınları yedinci sınıfta (26 adet) bulunmuştur. Türkçe dersi beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf ders kitabı ve Öğretmen Kılavuz

Kitabı'nda yer alan şiirlere baktığımızda sınıf düzeyi yükseldikçe şiir sayısının genel olarak düzensiz bir şekilde azaldığı görülmektedir.

Araştırmada altıncı ve yedinci sınıflardaki incelenen kitaplarda şiir sayıları yayınevlerine göre farklılıklar göstermektedir. Gizem Yayınları altıncı sınıfta dokuz adet şiir bulunurken, MEB Yayınları altıncı sınıfta altı adet şiir bulunmaktadır. Cem Veb Ofset Yayınları yedinci sınıfta altı adet şiir bulunurken, MEB Yayınları yedinci sınıfta beş adet şiir bulunmaktadır. Beşinci ve sekizinci sınıflardaki incelenen kitaplarda şiir sayıları aynıdır. Hem FCM Yayınları hem de MEB Yayınları beşinci sınıfta 12 adet şiir bulunmaktadır. Hem Yıldırım Yayınları hem de MEB Yayınları sekizinci sınıfta ise altı adet şiir bulunmaktadır. Şiirlerde ulusal duyguların yanında evrensel duygulara da yer verilmiştir.

5.1.3. Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde edilen toplam puanlarına göre cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi yoluyla incelendi. Analiz için gerekli varsayımlar test edildi. Öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanlar, cinsiyetlere göre kızlar lehine anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Yani genel olarak kız öğrencilerin, ölçeğin bölümlerinden olan öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılımları, kitaplarındaki şiirlerin duyguları kazandırmasına katılımları, kitaplarındaki şiirlerin duygularını algılamalarına katılımları erkek öğrencilerden daha fazladır. Bu durum Bircan'ın (2004) araştırmasına katılan kız ergenlerin duygusal zekâ ölçeği toplam puanı ile bu ölçeğin alt ölçekleri olan, motivasyon ve diğerlerinin duygularını yönetme puanlarının erkek ergenlerin puanlarından daha yüksek ve aralarındaki farkın kızlar lehine olduğu bulgusuyla örtüşmektedir (s. 1-3). Aynı şekilde Köksal (2003) da araştırmasının sonucunda duygusal zekâ toplam puanında ve kendi duygularını anlama, duygularını yöneltme alt boyutlarında

kızlar lehine anlamlı fark saptamıştır (s. 83). Böylece bu çalışmalar kızların erkeklere göre daha duygu yoğun oldukları sonucunda buluşmaktadırlar.

Farklı yaş grubuyla yapılan benzer bir araştırmada da duygusal zekâ ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Bender, 2006, s. 236). Oysa bu çalışmada ölçeklerden elde edilen toplam puanlarda sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Köse (2009) “7-13 Yaş Çocuklarının Duygusal Zekâ Düzeyi” adlı yüksek lisans tezinde 7 ile 13 yaşlar arasındaki çocukların duygusal zekâ seviyelerini yaş, cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenleri bakımından sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerinin anlamlı düzeyde değiştiği sonucuna ulaşmıştır (s. 79). Oysa bu çalışmada sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin toplam katılım puanlarında düzenli bir artış yoktur. En fazla katılım puanlarını altıncı sınıfların aldığı tespit edilmiştir.

Kummuz (2015) “Ortaokul 2, 3 ve 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Nitelik ve Nicelik Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde yayınevlerine göre yapılan incelemede tutarlılık ve bağdaşıklık ölçütleri bakımından altıncı sınıf ders kitaplarında bulunan şiirlerin hiçbir madde için anlamlı bir fark göstermediği sonucuna ulaşmıştır (s. 80). Oysa bu çalışmada altıncı sınıf öğrencilerine ölçek uygulanması sonucunda ölçeğin alt boyutlarında altıncı sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Gömlüksiz ve Bulut (2007) “Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmalarında il, sınıf ve cinsiyet değişkenleri bakımından öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir (s. 161-185). Bu çalışmada da il, sınıf, cinsiyet vb. değişkenler bakımından incelemeler yapılmıştır. Cinsiyetler ve sınıf düzeyleri noktasında incelemeye konu olan sınıflar

arasında anlamlı farklar ortaya çıkarken, illerdeki uygulama farklılıkları noktasında illere göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çalışmada tespit edilen duygular bağlamında çalışmanın örneklemini olan kitaplar kapsamında eğitim-öğretim hayatına devam eden öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”ne verdiği katılım derecelerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, Adana ve Denizli illeri arası uygulama farklılıkları, öğretmen uygulamaları, kitaplardaki şiirlerin yeterliliği, öğrencilerin şiirin duygularını ayrıştırma becerisi gibi değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmış, yapılan incelemeler sonucunda söz konusu kitaplarda ve öğrencilerde bazı farklılıkların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duygular duyuş alanıyla ilgilidir. Eğitimde duyuşsal özelliklerin ölçülmesine ilişkin ölçek geliştirmek, sonuçların daha net görülmesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okuyan öğrencilerden bilgi almaya yönelik “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi” ölçeği geliştirilmiştir.

Kız öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden aldığı toplam puanlar erkeklere göre daha yüksektir. Kız öğrencilerin “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden aldığı toplam puanların erkek öğrencilerden yüksek olması sebebiyle şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Kız öğrenciler:

Öğretmenlerinin, şiiri incelemeyen önce şiirde bulunan duyguların tanımını yaptığına, şiirdeki duyguları fark etmelerinde yeterince zaman tanıdığına, şiirdeki duyguları anlatırken duyguyla ilgili görsellerden yararlandığına, şiirdeki duyguları diğer şiirlerdeki duygularla ilişkilendiğine, şiirin ana duygusunu okuyuşuyla hissettirdiğine, şiirde olan duyguları günlük yaşamla ilişkilendirdiğine, şiirdeki sözcükleri duygu bakımından tek tek incelediğine, duyguları kazandırma açısından şiirin önemli bir edebî tür olduğunu hissettirdiğine, şiirdeki duyguları kendilerine göre açıklamalarına izin verdiğine,

şiiirdeki duygu eğitimi çalışmalarında şiiir okurken müzikten yararlandığına, şiiirdeki duyguyu hissettirmek için şiiiri ezberden okuduğuna, şiiirdeki duyguları incelerken çalışma kitabından yararlandığına erkek öğrencilerden daha fazla katılmışlardır. Ayrıca “Öğretmenimizle, şiiirlerde duyguyu hissetme çalışmaları yapmak eğlencelidir.” maddesine de katılımları erkeklerden daha fazladır.

“Şiiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nde bulunan, “Kitabınızdaki Şiiirlerin Duyguları Size Kazandırmasına Katılımınız” bölümü toplam katılım puanlarının kızların erkeklere göre daha yüksek olması, kitaplardaki şiiirlerin duyguları kazandırma yeterliliği noktasında şu sonuçları beraberinde getirmiştir:

Kız öğrenciler:

Kitaplarındaki şiiirlerin daha fazla duyguyu öğrenmede sayı bakımından yetersiz olduğu, başlığının şiiirlerdeki duyguları tanımada yardımcı olduğu, duygusal olarak merak uyandırdığı, kendi duygularını anlamasına katkı sağladığı, duyguları ilk okuyuşta hissettirdiği, duygu gelişimine katkıda bulunduğu, okunduğu zaman heyecan verdiği, duygusal seviyesine uygun olduğu, duygu bakımından ilgi çekici olduğu, öğrettiği duyguların gerçek hayatta kullanılabildiği, etkinliklerinin duygu çalışmalarında sayı bakımından yetersiz olduğu, çok fazla duyguyu aynı anda bulundurduğu, duygu incelemesi çalışmalarının zevkli olduğu, duygusal açıdan empati yapmaya elverişli olduğu ve yardımcı duygularının ana duyguyu belirlemeye yardımcı olduğu önermelerine erkeklerden daha fazla katılarak belirtmişlerdir.

“Şiiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nin son bölümü olan öğrencilerin kitaplarındaki şiiirlerin duygularını algılamaları bakımından katılımlarının kızların erkeklere göre daha yüksek olması, Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki şiiirlerin duygularını kız öğrencilerin ayrıştırma becerilerinin erkeklerden daha fazla olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Özet olarak kız öğrencilerin ölçekteki bölümlerden olan “Öğretmenlerinin Şiirleri Duygu Bakımından İşleyişine Katılımları”, “Kitaplarındaki Şiirlerin Duyguları Kazandırmasına Katılımları” ve “Kitaplarındaki Şiirlerin Duygularını Algılamalarına Katılımları” erkek öğrencilerden daha fazladır.

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği”nden elde ettiği toplam puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Altıncı ve yedinci sınıflar ile altıncı ve sekizinci sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Altıncı sınıfların ölçeğe verilen öneri ve uygulamalara katılma dereceleri ve elde ettikleri toplam puanlar yedinci ve sekizinci sınıflara göre daha yüksektir. Diğer sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ölçek sonuçlarının beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, Adana ve Denizli illerindeki uygulamalara göre, sınıflar düzeyinde farkına baktığımızda, sınıf düzeylerinin illerdeki uygulamalara göre öğrencilerin duygu eğitimine olan etkisi, sadece etkileşim olduğunda, anlamlı olarak etki büyüklüğünün % 2 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum bu etki büyüklüğünün çok küçük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kitaplarında bulunan şiirlerdeki duyguların eğitimi çalışmalarında öğretmen uygulamaları yeterliliğine katılım noktasında altıncı sınıfların, öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyişine katılım puanları beşinci, yedinci ve sekizinci sınıflardan daha yüksek olduğu için altıncı sınıfların öğretmenlerinin şiirleri duygu bakımından işleyiş yeterliliğinin diğer sınıflardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kitaplarındaki şiirlerin öğrencilerin o yaştaki duygularını karşılamada yeterliliği noktasında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır. Altıncı sınıfların şiirlerin duyguları çocuğa kazandırmadaki katılım

puanları sekizinci sınıflardan daha yüksek olmasından dolayı altıncı sınıflardaki şiirlerin duyguları kazandırma yeterliliği sekizinci sınıflardan fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kitaptaki şiirlerin duygularını ayrıştırma becerisine ne kadar sahip olduğu noktasında, altıncı sınıfların şiirlerin duygularını algılamalarına katılım puanları yedinci sınıflardan daha yüksek olması sebebiyle, altıncı sınıflardaki öğrencilerin şiirlerdeki duyguları ayrıştırma becerisi yedinci sınıflardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Okulun en önemli amaçlarından biri çocukları yaşama hazırlamaktır. Bu amaç doğrultusunda okulun, çocukların duygu eğitimine ayrı bir önem vermesi çocuğun duygu gelişimine katkıda bulunması açısından gereklidir.

Çocuklara verilecek duygu eğitiminde, eğitimi verecek öğretmenin duygu eğitimi alanında donanımlı olması gerekmektedir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde duygu eğitimi alanında öğretmenleri bilgilendirebilecek bir ekip oluşturulması faydalı olacaktır.

Ders kitapları hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin en çok kullandığı araçların başında gelmektedir. Ders kitaplarının bu özelliği, duygu eğitiminde kitapların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ders kitapları çocuğun duygu eğitimine her açıdan cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Türkçe dersi ders kitaplarında kullanılacak olan metinler, ders kitaplarına seçilirken titiz davranılmalı ve metinlerin duygu bakımından zengin olmasına özen gösterilmelidir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı 4+4+4 sistemine göre yeniden düzenlenmeli, yeni programda duygu eğitimi adı altında bir bölüm ve bu bölüme hizmet edebilecek çalışmalara yer verilmelidir. Türkçe derslerinde yapılacak olan duygu eğitimi çalışmaları Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun şekilde yapılmalıdır.

Türkçe dersinde yapılan duygu eğitimi çalışmalarında okuldaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisinin görüş ve önerilerinden faydalanılmalıdır. Türkçe dersinde yapılan duygu eğitimi çalışmalarında millî duyguların yanında evrensel duygular da öğretilmelidir.

Türkçe dersi ders kitapları, öğrencilerin günlük hayatında kullanabileceği bütün duygularla tanışmalarını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Duygu eğitimi konusunda öğrencilerin duygu eğitimi faaliyetlerini geliştirmeye yönelik olarak okul ders programlarına seçmeli duygu eğitimi dersi konulabilir.

Türkçe dersi ders kitaplarındaki duygular temasında metin türü olarak, duyguya dayalı bir tür olan şiir türü diğer türlerden daha fazla seçilmelidir. Duygu eğitimi çalışmalarında ve duygu eğitimi materyallerinin hazırlanıp belirlenmesinde çocuğun içerisinde bulunduğu yaş ve gelişim dönemi mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkçe dersi ders kitaplarındaki şiirlerde aile, vatan ve doğa sevgisi, çalışkanlık, dayanışma, paylaşma duygusu gibi çocuğu özendirici duygulara daha fazla yer verilmelidir. Yetkili merciler tarafından Türkçe dersi ders kitaplarındaki şiirlerle ilgili bütün konularda yayınevlerine bilgiler verilmeli ve sınıflar düzeyinde gerek sayı gerekse nitelik bakımından bir standartlaşma yoluna gidilmelidir.

Türkçe dersinde öğretmenler sadece çocukların temel dil becerilerini geliştirmeyi amaç edinmemeli aynı zamanda çocukların duyguları tanımasına ve bu duyguları gerçek hayatta kullanmasına olanak tanıyan çalışmalar yapmalıdır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara dayanılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- 1- Türkçe öğretmenleri, şiirlerdeki duyguları hissettirme çalışmalarını çocuk için eğlenceli hâle getirmelidir.
- 2- Türkçe öğretmenleri, şiirlerdeki duyguları anlatırken duygularla ilgili görsellerden yararlanmalıdır.

- 3- Türkçe öğretmenleri, şiirdeki duyguları diğer şiirlerdeki duygularla ilişkilendirmelidir.
- 4- Türkçe öğretmenleri, şiirin ana duygusunu okuyuşuyla hissettirmelidir.
- 5- Türkçe öğretmenleri, şiirde olan duyguları günlük yaşamla ilişkilendirmelidir.
- 6- Türkçe öğretmenleri, şiirdeki sözcükleri duygu bakımından tek tek incelemelidir.
- 7- Türkçe öğretmenleri, duyguları kazandırma açısından şiirin önemli bir edebî tür olduğunu hissettirmelidir.
- 8- Türkçe öğretmenleri, şiirlerdeki duyguları çocuğun kendisine göre açıklamasına izin vermelidir.
- 9- Türkçe öğretmenleri, şiiri inceleme çalışmalarında mutlaka şiirdeki duygulara değinmelidir.
- 10- Türkçe öğretmenleri, şiirdeki beden diline uygun olan duyguları beden diliyle öğrencilere tanıtmalıdır.
- 11- Türkçe öğretmenleri, şiirlerdeki duygu çalışmalarında şiir okurken gerektiğinde müzikten faydalanmalıdır.
- 12- Türkçe öğretmenleri, şiirdeki duyguyu hissettirmek için şiirle ilgili ön hazırlık çalışması yaparak sınıfa gelmelidir.
- 13- Türkçe öğretmenleri, şiiri incelemeden önce şiirde bulunan duyguları öğrencilere sezdirmelidir.
- 14- Türkçe öğretmenleri, şiirlerdeki duyguları fark etmede öğrencilere yeterince zaman tanımalıdır.
- 15- Duygu bakımından zengin bir tür olan şiirlerin, Türkçe dersi ders kitaplarındaki sayısı arttırılmalıdır.
- 16- Şiirlerin başlığı, şiirdeki duyguyu tanımada öğrencilere yardımcı olmalıdır.
- 17- Şiirler, duygusal olarak öğrencide merak uyandırmalıdır.
- 18- Şiirler, öğrencinin kendi duygularını anlamasına katkı sağlamalıdır.

- 19- Şiirler, içinde barındırdığı duyguları ortaokul döneminde ilk okuyuşta hissettirmelidir.
- 20- Şiirler, çocuğun duygu gelişimine katkıda bulunmalıdır.
- 21- Şiirler, çocuğun duygusal seviyesine uygun olmalıdır.
- 22- Şiirlerde öğrenilen duygular, gerçek hayatta kullanılabilir.
- 23- Türkçe çalışma kitabındaki şiir etkinlikleri ve duygu çalışmaları, sayı bakımından yeterli olmalıdır.
- 24- Şiirlerdeki duygu incelemeleri çalışmaları yapılırken öğrencilerin bu çalışmalardan zevk alması adına ne gerekiyorsa yapılmalıdır.
- 25- Şiirler, çocuğun duygusal açıdan empati yapmasına elverişli olmalıdır.

Bu araştırma ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okutulan sekiz adet Türkçe ders kitabındaki ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki şiirlerin duygularını incelemek ve ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda okuyan ortaokul öğrencilerine uygulanan ölçek sonuçlarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Benzer araştırmalar ilköğretim ve lise düzeyinde yapılarak bu araştırmayla kıyaslanabilir.

Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen “Şiirde Duygu İnceleme Formu” ve “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği” bazı değişiklikler yapılarak duygu eğitimi alanındaki her çalışmada kullanılabilir. Başta ortaokullar olmak üzere bütün örgün ve yaygın eğitim kurumlarında duygu eğitimiyle ilgili seminer ve konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Duygu eğitimi alanında nitelikli çalışmalar sayıca azdır ve artırılmalıdır. Araştırmacılar bilişsel gelişime verdiği önem kadar duygusal gelişime de önem vermeli, duygu eğitimiyle ilgili yapılan araştırma sonuçları mutlaka paylaşılmalıdır. Böylece hem program uzmanları, hem yayınevleri, hem de Millî Eğitim Bakanlığı bu gibi çalışmaların sonucundan haberdar edilerek daha nitelikli sonuçların ortaya çıkması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Addington, J. E. (1992). *% 100 Düşünce gücü*. İstanbul: Akaşa Yayınları.
- Akalın, H. (2014). Kompozisyon bilgileri. M. Macit ve S. Cavkaytar, (Ed.), *Türk dili II* içinde (6-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akbal, O. (1977). *Yaşasın edebiyat*. İstanbul: Sander Yayınları.
- Akbaş, O. (2013). *Değerler ve eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: DEM Yayınları.
- Akbayrak, N. (1977). *Ruh sağlığı ve rehberlik*. Ankara: Çağrı Matbaası.
- Akgünlü, S., Server, D., Düzgün, Z. ve Bükük, A. (2005). *Karakter gelişimi ve sosyal beceri eğitimi ders kitabı*. Lefkoşa: KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayını.
- Aktaş, Ş. (2011). *Şiir tahlili* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alkan, C. (1995). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Alper, T. (2012). *Resimli kitaplardaki karakterlerin duygu durumlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 327690)
- Alpöge, G. (2003). Çocuk edebiyatının çocuk gelişimine katkısı. *Çocuk Çocuk*, 24, 32-33.
- Altınköprü, T. (2008). *Şahsiyet analizi* (9. Baskı). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Altunkaya, H. (2010). *Eski ve yeni II. kademe Türkçe dersi öğretim programları ve ders kitaplarında dilbilgisi öğretiminin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 264371)
- Arık, İ. A. (1996). *Motivasyon ve heyecana giriş*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ayhan, H. (1997). *Eğitim bilimine giriş* (2. Baskı). İstanbul: Şule Yayınları.

- Bacanlı, H. (1999). *Duygusal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Yayınları.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1997). *İletişim becerinizin anahtarı sessiz diliniz, beden dili* (15. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2004). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, Z. (2006). *Duygusal zekâ, insanın dünyasını aydınlatan ve işine yansıyan ışık*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Bayak, C. (2003). Divan şiiri üzerinde akademik çalışmalar ve bir divan inceleme metodu önerisi. *Journal of Turkish Studies*, 27/1, 180-202.
- Bender M. T. (2006). *Resim iş eğitimi öğrencilerinde duygusal zekâ ve yaratıcılık ilişkileri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 187178)
- Bircan, S. (2004). *Ergenlerin duygusal zekâlarının çatışma eğilimlerine ve suç davranışlarına etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 145139)
- Bohnert, A. M., Crnic, K. A. & Lim, K. G. (2003). Emotional competence and aggressive behavior in school age children-1. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(1), 79-91.
- Bolat, S. (2007). *İletişim ve edebiyat*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Branden, N. (2015) *Özsaygı*. (D. Tekin, Çev.). İstanbul: Diyojen Yayıncılık.
- Bridge, B. (2004). *Siz olsaydınız ne yapardınız? Duyguların eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak K., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Cavkaytar, S. (2014). Sanatsal yazılar M. Macit ve S. Cavkaytar, (Ed.), *Türk dili II* içinde (110-119). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Chodorow, N. (2007). *Duyguların gücü*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Cihan, N. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf Türkçe kitaplarında bulunan şiirler, inceleme-metin*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 257589)
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarında metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 60-74.
- Çamaşırıcı, Ş. ve Tezcan, A. (2015, Nisan 27). Rehberlik postası. [http // www. eyuboglu. com](http://www.eyuboglu.com) sayfasından elde edilmiştir.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 363442)
- Çeçen, A. R. (2002). Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (9), 164-170.
- Çetin, N. (2006). *Şiir çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Çıngı, H. (2006). *Örnekleme kuramı* (2. Baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Demir, M. ve Duman, B. (2004). Şiir okumaya dayalı Türkçe öğretimi. *İlmi Araştırmalar*, 17/1, 89-98.
- Dereli, T. (2009). *Örgütsel davranış*. İstanbul: Mentesh Kitabevi.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayını.
- Dolaner, K., Onan, S. ve Acar, E. (2013). *9. Sınıf Türk edebiyatı*. Ankara: Palme Yayıncılık.

- Dökmen, Ü. (2000). *Evrenle uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek ve uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dulewicz, V. & Higgs, M. (2000). Emotional intelligence-A review and evaluation study. *Journal of Managerial Psychology*, 15 (4), 341-372.
- Dursunoğlu, H. (2010). Çocuk-edebiyat ve çocuk edebiyatı. Ö. Yılar ve L. Turan, (Ed.), Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde (1-36). Ankara: Pegem Akademi.
- Dziuban, C. D. & Shirkey, E. C. (1974). When is a correletion matrix appropriate for factor analysis? Some decision rules. *Psychological Bulletin*, 81 (6), 358-361.
- Erdal, K. (2010). Çocuk edebiyatının kaynakları. Ö. Yılar ve L. Turan, (Ed.), Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde (67-200). Ankara: Pegem Akademi.
- Epçaçan, C. ve Erzen, M. (2008). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/4, 184-202.
- Fersahoğlu, Y. ve Demir, M. A. (2012). *Din eğitim ve öğretiminde duygu eğitimi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS* (2. Baskı). Londra: Sage Pub.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). *How to desing and evaluate research in education* (6. Baskı). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Goleman, D. (2004). *Duyusal zekâ* (25. Baskı). (B. Yüksel, Çev.). İstanbul: Bilim Yayınevi.
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27, 342-369.
- Gömlüksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2007). Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 36 (175), 161-185.

- Gürbüz, S. (2006). *Türkçe öğretmenlerinin şiir türünden yararlanma biçim ve düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 187193)
- Gürel, P. (2006). *Öğretici hikâyeler yoluyla düşünce ve duygu eğitimi tanımlar ve yöntemler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 191736)
- Gürkan, T. ve Erten, G. (1999). *Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim*. Ankara: Sayısal Kitabevi.
- Harlak, H. (2007). *İletişim becerileri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları.
- Hay, L. (2008). *Düşünce gücüyle tedavi* (15. Baskı). (N. Gün, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- İlhan, A. (2011). *Hangi edebiyat* (3. Baskı). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnanç, B., Bilgin, M. ve Atıcı, M. (2007). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: Elips Kitap.
- İzgi, M. (2014a). *Oğlumu yetiştiriyorum* (40. Baskı). İstanbul: Elit Kültür Yayınevi.
- İzgi, M. (2014b). *Kızımı yetiştiriyorum* (50. Baskı). İstanbul: Elit Kültür Yayınevi.
- Kaiser, H. F. & Rice, J. (1974). Little Jiffy, Mark IV. *Educational and Psychological Measurement*, 34, 111-117.
- Kalyoncu, H. (2012). *Mutluluk için duygu eğitimi*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Kara, M. (2014). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının türev konusuna yönelik tutumları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 383623)
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, M. (2013). Okuma-yazma öğretiminde şiir. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10 (1), 49-96.
- Kıbrıs, İ. (2008). Okuma ve yazma çalışmalarında şiir etkinliklerinden nasıl yararlanılabilir? *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 53-56.
- Kırtıl, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 239344)
- Klosko, J. S. ve Young, J. E. (2012) *Hayatı yeniden keşfedin* (5. Baskı). İstanbul: Psikonet Yayınevi.
- Konuk, Y. (1994). *Okul öncesi çocuklarda dinî duygunun gelişimi ve eğitimi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köksal, A. (2003). *Ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 140908)
- Köse, N. (2009). *7-13 Yaş çocuklarının duygusal zekâ düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 239853)
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kummuz, Y. (2015). *Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin nitelik ve nicelik bakımından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 381239)
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (24), 57-76.

- Langelier, C. A. (2006). *Duygu yönetimi beceri çalışma kitabı*. (M. Bilgin ve R. Çeçen, Çev.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Macit, M. (2012). Klasik dönem Türk Edebiyatı'nda eleştiri. R. Filizok ve M. Dayanç, (Ed.), *Eleştiri tarihi içinde (24-42)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Manz, C. C. (2009). *Duygusal disiplin* (1. Baskı). (N. Bayraktar, Çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Mayer, J. D., Perkins, D., Caruso, D. & Salovey, P. (2001). Emotional intelligence and giftedness. *Roeper Review*, 23 (3), 131-138.
- MEB. (1981). *İlköğretim (6. 7. 8. sınıflar) Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6-8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB. (2006). *Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesi kişisel gelişim*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi duygusal gelişim*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. California: Sage Publications.
- Mohzan Mohd, M. A., Hassan, N. & Halil, N. A. (2013). The influence of emotional intelligence on academic achievement. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 90, 303-312.
- Murphy, J. (2011). *Özgüven ve özsaygı kazanmak*. (M. Baturay, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Okay, O. (1998). *Sanat ve edebiyat yazıları* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Otluoğlu, R. (2002). İlköğretim okulu izlencesinde duyuşsal alan ve duygu eğitimi. *M. Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 163-172.
- Önal, M. (2000). *En uzun asrın edebiyatına teorik bir yaklaşım II*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Önkaş, N. A. (2009). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 2-12.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe Öğretim Programlarının dinleme becerisi bakımından değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 7/1, 87-97.
- Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özdaş, H. (1991). *Güzel yazma konuşma*. Ankara: Yıldırım Yayınları.
- Özkalp, E. (2013). Duygular, tutumlar ve iş tatmini. A. Ç. Kırel ve O. Ağlargöz, (Ed.), *Örgütsel davranış içinde* (57-66). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özyılmaz, Ö. (2003). *İslami eğitim ve psikolojik temelleri*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Pazarlı, O. (1968). *Din psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Peker, H. (2000). *Din psikolojisi* (2. Baskı). Samsun: Aksiseda Matbaası.
- Petrides, K. V., Furnham, A. & Martin, G. N. (2004). Estimates of emotional and psychometric intelligence: Evidence for gender-based stereotypes. *Journal of Social Psychology*, 144, 149-162.
- Ravid, R. (1994). *Practical statistics for educators*. New York: University Press in America.
- Roe, D. B. & Ross, E. P. (2006). *Integrating language arts through literature and thematic units*. Boston: MA: Pearson.

- Safa, P. (1999). *Objektif: 2 sanat edebiyat tenkit* (6. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş.
- Saltalı, N. D. (2010). *Duygu eğitiminin okulöncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 258519)
- Sever, S. (2004). “Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları” [Bildiri]. B. Onur (Ed.). *Cumhuriyet'in 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk- IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 15-17 Ekim 2003, (ss. 223-236). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sever, S. (2007, Nisan). *Türkçe öğretiminde sanatsal bir uyaran olarak karikatürün kullanılması*. Sözel bildiri, VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat* (5. Baskı). İzmir: Tudem Yayınları.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 444-453.
- Sönmez, V. (1986). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Sönmez, V. (1987). Eğitim ortamında sevgi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 65-77.
- Stein, S. J. ve Book, H. E. (2003). *EQ Duygusal zekâ ve başarının sırrı* (1. Baskı). (M. Işık, Çev.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Şahin, Y. F. (2010). İletişim becerilerine genel bir bakış. A. Kaya (Ed.), *Kişiler arası ilişkiler ve etkili iletişim içinde* (32-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahintürk, M. (2010). *Herkes için gelişim psikolojisi*. Malatya: Poza Matbaacılık.
- Şenbay, N. (1972). *Alıştırmalı diksiyon sanatı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5. Baskı).

Boston: Allyn and Bacon.

Tanpınar, A. H. (1969). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Tarhan, N. (2005). *Kendinizle barışık olmak duyguların eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Tenenbaum, H. R., Visscher, P., Pons, F. & Harris, P. L. (2004). Emotional understanding in quechua children from an agro-pastoralist village. *International Journal of Behavioral Development*, 28 (5), 471-478.

Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayıncılık.

TDK. (2005). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK Güncel Sözlük, 04 Nisan 2015 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts alındı.

Topbaş, E. (2003). *Çocuğunuzun korkuları ve çözüm yolları*. Ankara: Bilimadamı Yayınları.

Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. İstanbul: YA-PA.

Türnüklü, A. (2004). Okullarda sosyal ve duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 37, 136-152.

Weisinger, H. (1998). *İş yaşamında duygusal zekâ*. (N. Süleymangil, Çev.). İstanbul: MNS Yayıncılık.

Williford, H. (2000). Emotional intelligence and academic achievement. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Volume, 2 (2), 1154-1157.

Work, W. C., Parker, G. R. & Cowen, E. L. (1990). The impact of life stressors on childhood adjustment: Multiple perspective. *Journal of Community Psychology*, 18, 73-78.

- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuz, K. (1992). *Çocuğun dünyası ve gelişme*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yavuz, K. E. (2009). *Hayatı bütünüyle kucaklayabilmek için çoklu zekâ*. İstanbul: HayatYayıncılık.
- Yavuzer, H. (1993). *Ana-baba ve çocuk* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal zekâ ve eğitim açısından doğurguları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 7 (25), 4.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademedeki Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 322424)
- Yıldırım, F. ve Er, O. (2013). Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme/izleme alanı amaç ve kazanımlar boyutunun öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/2, 231-250.
- Yılmaz, M. (2013). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2007). Ulusal çocuk ve ergen ruh sağlığı politikaları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14, 57-66.

EKLER

Ek-A: Araştırmada Kullanılan Şiirde Duygu İnceleme Formu Örneği

	Adana İlinde Kullanılan Türkçe Kitabı Yayınları	Denizli İlinde Kullanılan Türkçe Kitabı Yayınları
Acımasızlık		
Adalet		
Ait Olma		
Aşk		
Ayrılık		
Bağlılık		
Barış		
Başarı		
Beğenme		
Cesaret		
Çaresizlik		
Dayanışma		
Dirlik ve Birlik		
Dostluk		
Eğlenme		
Eşitlik		
Fedakârlık		
Girişimcilik		
Gurur		
Güven		
Güvensizlik		
Hayal Kırıklığı		
Heyecan		
Hor Görme		
Hoşgörü		

Huzur		
Hüzün		
İnanç		
Kahramanlık		
Kanaatkârlık		
Karamsarlık		
Kararlılık		
Kardeşlik		
Kaygı		
Keşfetme		
Kıskançlık		
Korku		
Merak		
Minnet		
Mutluluk		
Mücadele		
Özgürlük		
Özgüven		
Özlem		
Sabır		
Safılık		
Savaş		
Saygı		
Sevgi		
Sevinç		
Sorumluluk		
Şaşırma		
Şefkat		
Şüphe		

Takdir Etme		
Tasarruf		
Tevazu		
Tutku		
Utanç		
Ümit		
Üzüntü		
Vefa		
Yalnızlık		
Yardımsverlik		

Bu form ile araştırmacı, Şiirleri sütünlarda yer alan,1'den başlayarak sayı numarası verilen 64 adet duyguya göre incelemiştir. Her Şiire 'A' harfinden başlayarak sırayla harfler verilmiş olup o harfler de ölçeğin satır kısmına yazılmıştır. Duygular, satırda bulunan Şiirlere göre işaretlenerek belirlenmiştir. Daha sonra Adana ve Denizli illerindeki beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların Türkçe dersi ders kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları'nda kullanılan yayınevlerinde tespit edilen duygular karşılaştırılmıştır.

Ek-B: Araştırmada Kullanılan Şiirlerdeki Duygu Eğitimi leği rneği

ŞİİRLERDEKİ DUYGU EĞİTİMİ ÖLÇEĞİ

Sevgili ğrenciler;

Bu veri toplama aracı, ‘‘Ortaokul Türkçe Dersi Ders Kitapları ve ğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezim için kullanılma amacıyla hazırlanmıştır. Bilimsel amaçla hazırlanan bu ölçek, başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Ayrıca ölçeğe okulunuzun adını ve kimlik bilgilerinizi yazmanıza gerek yoktur. Ölçek sorularına vereceğiniz doğru yanıtlar, araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliğini arttıracadı için önemlidir. Sorularda uygun gördüğünüz seçeneği, içini iŐaretleyerek belirtiniz.

Araştırmaya göstereceğiniz öneme ve katılıma teşekkür eder, çalıŐmalarınızda başarılar dilerim.

Cinsiyetiniz

1. () Kız 2. () Erkek

Sınıfınız:

1. () 5.

2. () 6.

3. () 7.

4. () 8.

Madde No	Katılma İfadeleri	Katılma Derecesi				
		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
		1	2	3	4	5
	Öğretmeninizin Şiirleri Duygu Bakımından İşleyişine Katılımınız					
1	Öğretmenimiz, şiiri incelemeden önce şiirde bulunan duyguların tanımını yapar.					
2	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguları fark etmemde yeterince zaman tanır.					
3	Öğretmenimizle, şiirlerde duyguyu hissetme çalışmaları yapmak eğlencelidir.					
4	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguları anlatırken duyguyla ilgili görsellerden yararlanır.					
5	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguları diğer şiirlerdeki duygularla ilişkilendirir.					
6	Öğretmenimiz, şiirin ana duygusunu okuyuşuyla hissettirir.					
7	Öğretmenimiz, şiirde olan duyguları günlük yaşamla ilişkilendirir.					
8	Öğretmenimiz, şiirdeki sözcükleri duygu bakımından tek tek inceler.					
9	Öğretmenimiz, duyguları kazandırma açısından şiirin önemli bir edebî tür olduğunu hissettirir					
10	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguları kendime göre açıklamama izin verir.					
11	Öğretmenimiz, şiiri incelerken şiirdeki duygulara değinmez.					
12	Öğretmenimiz, beden diliyle şiirdeki duyguları bize tanıtır.					
13	Öğretmenimiz, şiirdeki duygu çalışmalarında şiir okurken müzikten yararlanır.					
14	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguyu hissettirmek için şiiri ezberden okur.					
15	Öğretmenimiz, şiirdeki duyguları incelerken çalışma kitabından yararlanmaz.					

Madde No	Katılma İfadeleri	Katılma Derecesi				
		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
		1	2	3	4	5
Kitabımızdaki Şiirlerin Duyguları Size Kazandırmasına Katılıyorsunuz.						
16	Daha fazla duygu öğrenmede, kitabımdaki şiirler azdır.					
17	Şiirlerin başlığı, şiirdeki duyguyu tanımada bana yardımcı olur.					
18	Şiirler, duygusal olarak bende merak uyandırır.					
19	Şiirler, duygularımı anlamama katkı sağlar.					
20	Şiirler, duyguları ilk okuyuşta hissettirir.					
21	Şiirler, duygu gelişimime katkıda bulunur.					
22	Şiirler, okunduğu zaman heyecan verir.					
23	Şiirler, duygusal seviyeme uygundur.					
24	Şiirler, duygu bakımından ilgi çekicidir.					
25	Şiirlerde öğrenilen duygular, gerçek hayatta kullanılabilir.					
26	Çalışma kitabındaki şiir etkinlikleri, duygu çalışmaları, sayı bakımından yetersizdir.					
27	Şiirlerde çok fazla duygu, aynı anda bulunur.					
28	Şiirlerdeki duygu incelemesi çalışmaları zevklidir.					
29	Şiirler, duygusal açıdan empati yapmama elverişlidir.					
30	Şiirin yardımcı duyguları, ana duyguyu belirlemeye yardımcı olur.					

Madde No	Katılma İfadeleri	Katılma Derecesi				
		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
		1	2	3	4	5
Kitabınızdaki Şiirlerin Duygularını Algılamanız Bakımından Katılımınız						
31	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
32	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
33	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
34	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
35	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
36	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
37	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
38	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
39	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
40	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
41	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
42	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
43	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
44	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					
45	... şiirinin bana ... duygusunu kazandırdığını düşünürüm.					

Ek-C: Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği'nin Yapılabilirliği Olur İzinleri

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ÖLÇEK İZİN DİLEKÇESİ**

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

16/03/2015

Bölümünüzün tezli yüksek lisans programına kayıtlı 112141501 numaralı öğrencisiyim. “Ortaokul Türkçe Dersi Ders Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları’ndaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezim için kullanma amacıyla hazırlanmış olduğum “Şiirlerdeki Duygu Eğitimi” adlı ölçeği, Adana ili Kozan ve Sarıçam ilçeleri ile Denizli ili Pamukkale ve Merkezefendi ilçeleri 5, 6, 7 ve 8. sınıf ortaokul öğrencilerine uygulamak istiyorum.

Gerekli izinler hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Adres: Hacıbeyli Atatürk Ortaokulu
Kozan-Adana

Sebahattin DEMİR

T.C: 18637093142

Tel: 0542 451 81 91

Ek 1: Tez önerisi 1 adet

Ek 2: Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçekleri 8 adet

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 16605029/44/3565791
Konu : Anket İzni

02/04/2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğünün 19/03/2015 tarih ve 5616 sayılı yazıları.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sebahattin DEMİR "Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Ortaokul Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenip Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasına ilişkin anket formunu ilgi yazı gereği Müdürlüğümüze bağlı Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerindeki tüm ortaokullarda uygulamak istemektedir.

Yukarıda adı geçen müracaatlar ile ilgili (Lisans/Lisansüstü/Doktora) öğrencileri ve Öğretim Görevlilerinin ilgi yazıları ekinde belirtmiş oldukları okullarda, (Ortaöğretim/İlköğretim/Okulöncesi) konuları ile ilgili anket çalışmalarının "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" Genelgesinde belirtilen esaslar gereğince; Okul ve kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde ve bu araştırma kapsamında elde edilen verilerin cd ortamında Müdürlüğümüze teslim edilmesi kaydıyla 2014/2015 eğitim-öğretim yılı içerisinde uygulamaları Müdürlüğümüze uygun görülmüş olup;

Olurlarınıza arz ederim.

Mahmut OĞUZ
Millî Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza

Ash ile Aymadır

13 Nisan 2015 2015

Mahmut TUR
Memur

OLUR

02/04/2015

Ali ŞANLIER

Vali a.

Vali Yardımcısı

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Kurumunuzca Müdürlüğümüzden talep edilen araştırma isteklerine ait Makam Onayı ve Müdürlüğümüzce Onay verilen anket formları ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Ali ŞANLIER
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Anket Formları

Sırakapılar Mah. Saltak Cad. No:76 Merkez / DENİZLİ
Tel No : (0 258) 265 55 54 Faks No: (0 258) 265 01 69
e-posta: strateji20@meb.gov.tr İnternet Adresi: http://denizli.meb.gov.tr

Bilgi için : S.GELMİŞ
V.H.K.I.
Tel: (0 258) 265 55 54 / 708

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 56815420/100/3428550
Konu: Tez Çalışması (Sebahattin DEMİR)

31/03/2015

.....KAYMAKAMLIĞIN
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi : Valilik Makamının 30/03/2015 tarihli ve 3389039 sayılı yazısı.

Denizli İli Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 112141501 numaralı öğrencisi Sebahattin DEMİR'in "**Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Ortaokul Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenip Değerlendirilmesi**" konulu tezini İlimiz Kozan ve Sarıçam İlçelerinde bulunan, isimleri ekte sunulan okullarda uygulamak isteği ile ilgili Valilik Makamının 30/03/2015 tarihli ve 3389039 sayılı oluru ekte gönderilmiştir.

Söz konusu araştırmanın İlimiz Kozan ve Sarıçam ilçelerinde bulunan ortaokullarda, eğitim öğretim aksatılmadan uygulanması, ayrıca yapılan çalışma sonucunda oluşturulacak raporun Müdürlüğümüz Din Öğretimi bürosuna gönderilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Kazim BARAN
Vali a.
Müdür Yardımcısı

EKİ :

- 1- Onay Örneği (1 Adet)
- 2-Dilekçe ve Ekleri (1takım)

132085

Din Öğretimi Şubesi
Elektronik Ağ: www.adana.meb.gov.tr
e-posta:dinogretimi01@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Sultan AY VHKİ
Tel.(0 322) 4588371-1231
Faks: (0322) 4588392-95

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 56815420/100/3389039
Konu: Tez Çalışması (Sebahattin DEMİR)

30/03/2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 19/03/2015 tarihli ve 27848278-044/5614 sayılı yazısı.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 112141501 numaralı öğrencisi Sebahattin DEMİR tarafından hazırlanan "Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Ortaokul Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenip Değerlendirilmesi " konulu yüksek lisans tezini İlimiz Kozan ve Sarıçam ilçesinde bulunan ortaokullarda uygulamak istediği ile ilgili ilgi yazı ekte sunulmuştur.

İlimiz "İl Araştırma Değerlendirme Komisyonu" nun 25/03/2015 tarihli "Uygundur" raporu doğrultusunda, söz konusu tez çalışması ile ilgili "Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Ortaokul Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenip Değerlendirilmesi " konulu yüksek lisans tezini İlimiz Kozan ve Sarıçam ilçesinde bulunan ortaokullarda, eğitim öğretimin aksatılmaması kaydıyla çalışmanın 2014-2015 öğretim yılının 2. döneminde yapılması ayrıca yapılan çalışma sonucunda oluşturulacak raporun il ve ilçe milli eğitim müdürlüğüne gönderilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Turan AKPINAR
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
30/03/2015

Cengiz HOROZOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Din Öğretimi Şubesi
Elektronik Ağ: www.adana.meb.gov.tr
e-posta: dinogretimi01@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Sultan AY VHKİ
Tel: (0 322) 4588371-1231
Faks: (0 322) 4588392-95

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

Sayı : 27848278-044/
Konu : Anket İzni (Sebahattin DEMİR)

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/03/2015-5614

ADANA VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sebahattin DEMİR'in, "Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Ortaokul Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Şiirlerin Duygu Eğitimi Açısından İncelenip Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasına ilişkin anket formunu, Müdürlüğüne bağlı Kozan ve Sarıçam ilçelerinde bulunan ortaokullarda uygulayabilmesi için, bilgilerinizi ve gerekli iznin verilmesini arz ederim.

Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
1-Dilekçe ve Ekleri (1 takım)

17407
İL MİLLİ EĞT. MÜD.
VALİ S.

19 03 2015

Canan ÖGEL
Bilgisayar İşletmeni

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://dys.pau.edu.tr/en/Vision/Dogrula/6L3K4E2>
Kimlik Kampüsü 20160/DENİZLİ
Tel: 0 258 296 20 61
E-Posta:
Faks: 0 (258) 0
Elektronik Ağ: <http://www.pau.edu.tr/genelsekreterlik/tr>

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-D: İncelenen Şiirler

Ekteki şiirler, çalışmada kullanılan Öğretmen Kılavuz Kitapları'ndan aynı şekilde alınmıştır. Şiirlerin imlâ ve noktalamaları aynen korunmuştur.

MEB Yayınları Beşinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Öğretmenim

Mavi önlüğüm ve küçük çantamla,
Okulun ilk günü koşmuştum sana.
Dilim tutulmuştu o heyecanla,
Göz kırpmış, adın ne demiştin bana.

Ben Akın, Ayşe, Fatih, Aysel, Nedim,
Ben seninle “öğretmenim” okulu sevdim.

Düşmüştüm bahçede dizim kanamış,
Gözlerim yaş dolmuş, canım çok yanmış.
Tüm sevgini vermiş, merhemim olmuş,
Ağlama yüreğim, demiştin bana.

Ben Ali, Sinan, Fatma, Nursel, Gülbin,
Ben seninle “öğretmenim” insanı sevdim.

Elimde tebeşir kara tahtada,
Bomboş büyük halka çizmiştim sana.
Elimi tutarak dünya yaptırmış,
Sevgi ve kardeşlik yazmıştın ona.

Ben Fuat, Kasım, Nihat, Arda, Ekin,
Ben seninle “öğretmenim” dünyayı sevdim.

Sendin yol gösteren, sendin ışığım,
Sendin annem, babam, can arkadaşım,
Dünyayı dolaşsam bulunmaz eşin,
Sen oldun hem dost, hem kardeş bana

Ben Emre, Mümin, Esra, Lütfü, Yeşim,
Ben seninle öğretmenim, barışı sevdim.
Ben Cem, Kadriye, Saliha, Emre, Tülin,
Ben seninle “öğretmenim” her şeyi sevdim.

Ağacı, yağmuru, doğan güneşi
Yerde karıncayı, yanan ateşi
Toprağı, bayrağı ve memleketi
Vatanı sevmeyi öğrettin bana.

Ben Aslı, Doğan, Beyza, Seval, Erkin,
Ben seninle “öğretmenim” yurdumu sevdim.

Ben de öğretmenim, sensin önderim
Bilmem ki hakkını nasıl öderim?
İki şey; biri annem, biri sen derim
Kalbimdeki bütün sevgiler sana.

Ben Mahmut, Fatma, Hakan, Elsem, Selin,
Ben seninle “öğretmenim” yaşamı sevdim.

Kucağımda çiçekler, yüreğimde sen,
Önümde öğrenciler, önde giden sen,
Önderimsin benim izindeyim ben,
İçimdeki en güzel duygular sana.

Ben Murat, Betül, Burak, Dilan, Rengin,
Ben seninle “öğretmenim” yaşamı sevdim.

Ben Can, Sümeyra, Oğuz, Nazlı, Engin,
Ben seninle “öğretmenim” dostluğu sevdim.
Ben seninle “öğretmenim” her şeyi sevdim.

Selma ERDEM

(Kısaltılmıştır.)

2- Atatürk’le Doğuş

Ülkemi aydınlatan; medeniyet, hürriyet,
Atatürk’ten armağan bizlere Cumhuriyet.
Çağdaş bir düzen kurdu; milletin hâkimiyet,
Arkasında devletler, ardında nice millet.

Burçlardasın Ata’m sen; baştasın, başlardasın,
En ileri başlardan ışık olur doğarsın.

Türk'ü uyandırdı o, millet yaptı yeniden,
 Karanlıktan kurtardı milleti ebedîyen.
 Dağlar taşlar dağılsa dünya olsa yerinden,
 Zerresi zarar görmez, kurduğu eserinden.

Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın,
 En ileri başlardan ışık olur doğarsın.

Süleyman HAVADAR

3- O Mustafa Kemal'di

“Ordu yok.” dediler, “Kurulur.” dedi.

“Para yok.” dediler, “Bulunur.” dedi.

“Düşman çok.” dediler, “Yenilir.” dedi.

Ve...

Bütün dedikleri oldu.

Bulutlar kara çalıyordu Gelibolu'dan.

Mevsimler boşa susuyordu. Yüreği kan ağlıyordu,

Şanlı bir tarihin.

Denizler yorgun, ağaçlar şaşkındı.

Silah yoktu savunacak, para yok, aş yok.

Düşman çoktu, sarmıştı dört yanını yurdumun.

Edirne'den Kars'a, Samsun'dan Ardahan'a

Düştü kalelerim bir bir.

Düştü Çanakkale, İstanbul, İzmir.

Oysa masmavi bir bakış doğdu,

Okyanusun ta derinlerinden.

Denizden daha maviydi gözleri.

Güneşten daha sarıydı saçları.

“Kurulur.” dedi, “Bulunur, yenilir.”

Sürdü dik yamaçlarına atını.

Eteklerinde ödle kurtların uluduğu.

Kara bulutlarını yarararak dağların.

Savurdu rüzgârları en dibine çağlayanların.

İnatla, azimle.

Sivas, Erzurum, Amasya.

Hazırdı ulusum kanat çırpmaya.

Sürükleniyordu karanlık tutsağı deryalarından.

Dümensiz bir gemi...

Ta ki kartal bakışlı bir kaptan,

“İleri!..” Dediğinde... “İlk hedefiniz Akdeniz’dir! İleri!..”

Ne kırk gemi, ne top, ne tüfek...

Bükülmüştü çoktan düşmanın beli.

İşte O, Mustafa Kemal’di.

Sönmüş ışıklardan sızan bir ışık,

Eli kalem tutan, eli barış, eli özgürlük kokan,

İşte O, Mustafa Kemal’di, Çanakkale’de destanlar yazan.

Suna DOĞANAY

4- Orman Konuşuyor

Ben sizin, dağım sizin, yeşil kucağım sizin

En güzel çiçeklerim, en körpe çağım sizin.

Güneşin sıcaklığını süzüp veren yer, benim.
 Evi, damı, harmanı serinleten yer, benim.
 O menekşe, o mine, o sarı, pembe güller,
 O güllerin dalında coşup duran bülbüller,
 O çiğdemler, o otlar, o yanıklar pınarı,
 O böcekler, o kuşlar, o bal taşıyan arı,
 Benim bağrımında doğar, gelişir, bollaşırlar.
 Ben olmasam, yıllarca kimsesiz kalır kırlar.
 Nerelerde yaşarsam oralarda hayat vardır.
 Otu vardır, kuzu vardır, titreşen kanat vardır.
 Köye kente bereket benim varımla iner,
 Bu yüzden de yokluğun sıkıntıları diner.
 Yere bolluk getiren bulutlar benim malım,
 Çünkü bu bulutları ben çeker, ben toplarım.
 Gelirler bana onlar, yağmuru sağa sağa,
 Bu sayede bozkırlar döner bahçeye bağa.

Tahsin BİLENGİL

5- Türkiye

Vurulmuşum toprağına, taşına,
 Yerde gezen, gökte uçan kuşuna;
 Baharına, yazına, kara kışına,
 Vurulmuşum.
 Eli kalem, eli kazma, eli kürek tutan,
 Yüzü toprak kokan,
 Sınırlarında omuz omuza yatan

İnsanlarına...

Benim iyi yürekli kardeşlerim,

Hep senin dostlarındır,

Benim çiğdem kokulu memleketim.

Ekin biçtim tarlalarında demet demet

Kaval çaldım, koyun göttüm yaylalarında,

Tuza bandım ekmeğimi;

Kolumu yastık yaptım düzünde, bayırında;

Kesemde bereket, gönlümde servetim,

Dizimde kuvvet, torbamda katık,

Damarlarımda dolaşan memleketim...

Gözlerin ne güzel deniz mavisi!

Ormanlar urban olmuş yeşil yeşil;

Uzanır kolların nehirler boyu,

Sıcak kucağında saadetin,

Benim çiğdem kokulu memleketim.

Nice türküler yakıldı senin için,

Destanlar yazıldı bayrak bayrak,

Davullar vuruldu, dize geldi zeybeklerin;

Kapında nöbet tuttu yıllar yılı,

Gençliğim, heyecanım, gayretim

Gözümde nur, içimde sevgi,

Elimde saz, dilimde türkü memleketim.

Türkiye, doğduğum;

Türkiye, doyduğum,

Türkiye konduğum yurt!

Sevgim, inancım, özlemim!

Beşğimi salladım, sendedir mezarım;

Sen, gönlümde yatan memleketim!

Adil TURAN

(Düzenlenmiştir.)

6- Ay'da Bir Küçük Serçe

Gökyüzü, masmavi...

Bulutlar, bembeyaz...

Dans ediyordu küçük serçe.

Masmavi gökyüzünde, bembeyaz bulutlar arasında.

Kanat çırpıtı, şarkılar söyledi.

Dinlendi, arkadaşlarıyla eğlendi.

Öğrenmişti ya uçmayı, keyfini çıkarmalıydı.

Uçtu, uçtu, uçtu.

Güneş batıncaya dek uçtu.

Sabahtan beri bekliyordu küçük serçe, Ay'ın gelmesini.

Güneş'i de severdi ama Ay başkaydı.

En zor iş onundu: Karanlıkları aydınlatmak...

Bu gece onun yanına gidecekti.

En büyük hayaliydi bu, küçük serçenin;

Uçabilmek, Ay'a kavuşabilmek...

Bir erik ağacının üstünde şiirler okudu arkadaşlarına.
Hayallerini anlattı onlara.
Ay'ın yanına nasıl gideceğini paylaştı onlarla
Güldü tüm küçük serçeler:
“Sen daha yeni öğrendin uçmayı,
Nasıl gidersen o kadar uzaklara” dediler.
Küçük serçe bu, hiç pes eder mi, vazgeçer mi hayallerinden?
Dinlemedi hiç birini, yanıt bile vermedi onlara
Gün boyunca düşler kurdu, planlar yaptı.
Ve sonunda gün batımıyla birlikte geldi Ay tüm parlaklığıyla.
Küçük serçe hazırды işte.
Artık uçabilirdi Ay'a...
Uçtu küçük serçe.

Kapkara deniz, yakamozlarla birlikte el sallıyordu ona.
Karanlıktı her yan.
Ay da olmasa hiçbir şey görünmeyecek, yolunu bulamayacaktı.
Karanlıktan korkmuyordu küçük serçe.
Ay'ın ışığı yetiyordu ona.
Biliyordu ki Ay onu bekliyordu.
Uçtu, uçtu, uçtu...
Nefesi tükenene, kanatları yorulana kadar uçtu...
Umutsuzluğa kapılmadan uçtu...
Başaracaktı.

Ama ama ne olmuştu küçük serçeye.

Uçamıyor muydu yoksa?

Çırpamıyor muydu kanatlarını?

Gidemeyecek miydi Ay'ın yanına?

Kapkara denize mi gömülecekti hayalleri?

Evet, yorulmuştu küçük serçe, kanatlarını güçlükle çırpıyordu.

Ama o kadar yüksekteydi ki

Ne bir ağaç dalı vardı üstüne konacak,

Ne de susuzluğunu giderebilecek bir su birikintisi

Karnı da çok acıkmıştı,

Şimdi ne olacaktı?

Tam kendini bırakacaktı ki boşluğa,

Biri ansızın tutuverdi kanatlarından...

Pırıl pırıl, ışıklar saçan,

Kutup Yıldızı'ydı bu...

Gülümsedi, "Dinlen biraz, Ay seni bekliyor.

Ama oraya kadar gidemezsin bu yorgun kanatlarla.

Bu gece bizimle kal. Yarın devam et yoluna..."

Küçük serçe o kadar yorgundu ki, itiraz bile edemedi.

En güzel ezgilerle, en güzel ninnilerle

Uyuttu onu Kutup Yıldızı;

Samanyolu ve tüm yıldızlar da eşlik etti.

Bütün gece ve bütün gün uyudu küçük serçe...

Gözünü açtığında gece olmuş,

Ay yine görünmüştü.

Hayalini gerçekleştirmeli, Ay'a ulaşmalıydı.

Veda etti Kutup Yıldızı'na, Samanyolu'na ve tüm yıldızlara.

Onlar da el salladılar uzun uzun ardından.

Uçtu yine küçük serçe, tüm gücüyle, nefesi tükenene dek, kanatları yoruluncaya dek.

Uçtu, uçtu, uçtu...

Sonunda başarmıştı.

Ay, olanca parlaklığı ile karşıladı küçük serçeyi.

Tüm yıldızlar küçük serçeden önce toplanmışlardı Ay'ın çevresine.

Dans ediyor, şölen yapıyorlardı.

Küçük serçe için yanıp sönüyor,

Göz kırıyorlardı yeryüzüne,

Selam söylüyorlardı küçük serçenin küçük dostlarına.

Serçe mutluydu.

Ay mutluydu.

Yıldızlar mutluydu.

Hep birlikte gülümsediler sevinçle.

Hatta bazı yıldızlar kayarak,

İndiler yeryüzüne.

Gökyüzünden selam götürdüler.

Günler geçti aradan, belki de haftalar...
Ne önemi vardı,
Küçük serçe mutluluktan günleri mi sayacaktı!
Anı an yaptılar günü gün...
Eğlendiler kırk gece, kırk gün.
Ve sonunda küçük serçe ile küçük bir yıldız
Karanlıkları aydınlatıp
Kayarak gökyüzünden
İndiler yeryüzüne...

Aradan yıllar geçti,
Ne mi oldu küçük serçeye?
Öykünün bittiği yerde
Büyümüştü çoktan serçe.
Öğrencileri olmuş, çocukları olmuştu.
Ama o her gece
Gururla bakıp gökyüzüne,

Yaşadıklarını ve yıldız dostlarını
Anımsadı hep tebessümle.
Ay'a el salladı, yıldızlara göz kırptı.
Ve onlar da hiç yalnız bırakmadılar küçük serçeyi.

Çiğdem SUNA

(Düzenlenmiştir.)

7- Güzel Bulut

Güzel bulut

Tut beni kollarımdan kaldır

Sırtına oturt.

Unut yağmur olmayı bir süre

Böyle bembeyaz hafif

Ve yükseklerde

Böyle düşlerde yüzer gibi

Işıklı masmavi göklerde

Gidelim görmediğim, bilmediğim yerlere.

Göster bana, anlat bir bir

“Şu nehir, şu dağdan gelir,

Şurası şu ülkedir.

İnsanları bak işte şu evlerde yaşar,

Şöyle konuşur, şöyle eğlenir.”

Ve bilmek isterim doğrusu

Çocuklar hangi oyunları oynar,

Kediler nasıl miyavlar oralarda

Hangi türküler söylenir?

Ama bak,

Biz tam böyle gezerken

Yoruluverirsen

Bir damlacığına bırakır gibi

Bırakıvermek yok

Beni evime geri getir.

Ayla ÇINAROĞLU

8- Güzel Yurdum Türkiye'm

Yurdumuzu gezmek ne hoş:

Bir gün uçağa binelim

Başkent Ankara'da inelim.

Uzat gezini buradan

Tanı güzel Türk ilini

Bursa, bu yurdun gelini,

Bir eceyse Anadolu'm

Gerdanlığı İstanbul'um

Bir kolum Çanakkale'deyse

İstanbul'da öbür kolum.

İzmir üzümün yurdu

Gündüzleri pırıl pırıl

Işıktan seller akar

Geceleri şırıl şırıl.

Atlasan uçağa hemen

Van Gölü'ne kırsan dümen

Bu en büyük gölümüzü

Havalarda seyreylesen.

Başı dumalı dağlarım:

Büyük Ağrı, Süphan Dağı

Küçük Ağrı, Nemrut Dağı

Munzur Dağı, Bingöl Dağı.

Geçelim Kütahya'mıza

Gezelim kentin içini

Burada işlenen çini

Yüzyıllar boyu dünyayı

Sanatına hayran etmiş.

Çok uzunsun Kızılırmak

Ötekiler cüce mi ki?

Gerek değil bunu sormak

Yarısıdır Yeşilirmak

Çuval çuval sarı buğday

Üşenmezsen durmadan say

Mısırımız altın sarısı

Arpası, mercimeği darısı

Anadolu'm ürün anası

Zonguldak'ta çıkar kömür:

Kara inci, kara inci.

Saymaya yetmez ömür

Pamuğumuz beyaz inci.

Arımız var, balımız var

Meyve dolu dalımız var

Altın ipek kozamız var

Sarı sedef bozamız var.

M. Zeki TAŞKIN

9- Anadolu Sevgisi

Sen bizim dağları bilmezsin gülüm,

Hele boz dumalar çekilsin de gör.

Her haftası bayram her günü düğün;

Hele yaylalara çıkılsın da gör.

Bilmezsin ovalar nasıldır bizde;

Kağnılar yollarda, yoncalar dizde...

Saydıklarım damla değil denizde

Hele bir ekinler ekilsin de gör.

Görmedin sen bizim mavi suları,

Karlar eriyince kırar yuları...

Köpük olur beyaz, sel olur sarı;

Hele taştan taşa dökülsün de gör.

Sen bizim köyleri görmedin ki hiç...

Yolları toz, çamur, evleri kerpiç.

O kirlî kabukta, o en temiz iç;
Hele bir yakından bakılsın da gör.

Anlamaz, bilmezsin sen bizim halkı;
Sevgiyi bulasın yakına gel ki...
Kalıplar gerçeği göstermez belki,
Gönül perdeleri sökülsün de gör.

Abdurrahim KARAKOÇ

10- Bilgi Çağı

Dört bir yana yayıldı
İletişim kuşaağı.
Göklerdeki uydular
Yakın eder uzağı.

Tüm dünyayı kapladı
Artık internet ağı,
Ekrandan hepimizi
Selamlar bilgi çağı.

Bilgi güneşî yurdun
Hür ufkunda durmalı,
Işığı önce bizim
Alnımıza vurmalı.

Gerçek rehber olarak

Bilgiyi seçmeliyiz,
Uygarlık yarışında
Herkesi geçmeliyiz.

Dünyanın her yerine
Bir anda gidiyoruz,
Bilim adamlarına
Teşekkür ediyoruz.

Bestami YAZGAN

(Düzenlenmiştir.)

11- Bilim ve Teknoloji

Her doğal olayda, insan ürpermiş,
Bütün dikkatini, onlara vermiş;
Aylarca, yıllarca; hep irdelemiş
Bulduğu sonuçtan, bilgi derlemiş.
Bilgiler, zamanla “Bilim” olmuş,
Bütün insanlığa, ışık tutmuş;
Her kuşak, kendinden, bir şey katmış
Uygarlığa, sağlam temel atmış.

Teknoloji, ilmin, hizmet aracı,
Zamandan kazanır her kullanıcı;
Doğru kullananın başının tacı,
Hedefe varmanın teknik ilacı.

Yeni kuşaklara tez öğretelim,
“BİLGİ ÇAĞI”ndayız bunu bilelim;
Aziz yurdumuzu hep yüceltelim
Çağdaş uygarlığa tez erişelim.

Naim YALNIZ

(Düzenlenmiştir.)

12- Sinemaya Gitme Günü

Yağmur altında
Bir sinemanın kapısında
Babamla.
Babam dedi ki:
“İyi ki ıslandı kirpiklerimiz
Doldu gözlerimiz yalan da olsa.”

Komikti film, çok güldüm,
Bir yandan da düşündüm:
Niye dolsun ki gözlerimiz,
Eğlenceden başka ne olabilir sinema?

Eve dönerken
Sordum bu soruyu babama
Beyaz bir perdenin içindeymişim gibi
Önce gülümsedi bana
Sonra hüznünlendi
Uzun uzun bakıp yağın yağmura.

Yastığa koyup başımı
Gözlerimi kapadığımda
Yağmur, gülümseme, hüzün
Bir nehir gibi aktı art arda
O zaman anladım
Eğlence değil, bir hayatmış sinema

Salih MERCANOĞLU

FCM Yayınları Beşinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Okulumuz

Her yerden daha güzel
Bizim için burası,
Okul, sevgili okul,
Neşe, bilgi yuvası.

Güzel kitaplar burada,
Birçok arkadaş burada,
İnsan nasıl sevinmez,
Böyle yerde okur da?

Senin çatın altında
Girmez kötü duygular,
Bilgi giren yerlerde
Kalmaz artık kaygılar.

Her yerden daha güzel

Bizim için burası,

Okul, sevgili okul

Neşe, bilgi yuvası!

Rakım ÇALAPALA

Belirli Günler ve Haftalar İçin Şiirler

2- Bugün

Durmadan dalgalanan şanlı bayrağım,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

Ufuklar gül açsın, gülsün toprağım,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

Ağaçlar bezensin, dallar süslensin,

Bahçeler donansın, allar süslensin.

Ata'nın geçtiği yollar süslensin,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

Yurt için savaşmak bir şanlı düğün,

Yaşamak duygusu her şeyden üstün,

İstiklâl sevdası ufkumuzda gün,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

Tarihe sığmayan şanlar Türk'ündür,

Ölümden korkmayan canlar Türk'ündür,

Bayrağa renk veren kanlar Türk'ündür,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

(...)

Bayrağın altında yatanımız var,

Destanlar kaynağı vatanımız var,

Kanını toprağa katanımız var,

Yurdumun en büyük bayramı bugün!

Uluğ TURANLIOĞLU

Belirli Günler ve Haftalar

hızl.: Ahmet KÖKLÜGİLLER

(Kısaltılmıştır.)

3- Rüzgâr

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan,

Koştum ama yetişemedim.

Nerelerde gezmiş tozmuş

Öğrenemedim.

Besbelli, denizden çıkıp

Kıyıları boyunca gitmiştir,

Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu,

Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru,

Bulutları koyun gibi gütmüştür.

Okşayıp otları yaylalarda,

Büyütmüştür.

Köylere de uğradıysa eğer,

Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır.

Güneş altında çalışanlara,

İmdat eylemiştir.

...

Kentlere de uğramış ki yanımdan geçti,

Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür.

Bir gülüş, bir tel saç, allık, pudra,

Alıp gitmiştir.

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan,

Koştum ama yetişemedim.

Sorsaydım söylerdi herhâlde,

Soramadım.

Cahit KÜLEBİ

Çağdaş Türk Şiirleri Antolojisi

hızl.: Mehmet FUAT

(Düzenlenmiştir..)

4- Kara Toprak

Dost dost diye nicesine sarıldım,

Benim sadık yârim kara topraktır.

Beyhude dolandım boşa yoruldum,

Benim sadık yârim kara topraktır.

Nice güzellere bağlandım kaldım,
 Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum,
 Her türlü isteğim topraktan aldım,
 Benim sadık yârim kara topraktır.
 Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi,
 Yemek verdi, ekme verdi, et verdi,
 Kazma ile döğmeyince kıt verdi,
 Benim sadık yârim kara topraktır.

Âdem'den bu deme neslim getirdi,
 Bana türlü türlü meyva yetirdi,
 Her gün beni tepesinde götürdü,
 Benim sadık yârim kara topraktır.

Karnın yardım, kazmayınan belinen,
 Yüzün yırttım, tırnağınan elinen,
 Yine beni karşıladı gülünen,
 Benim sadık yârim kara topraktır.

Gülağ ÖZ

Bütün Yönleriyle Âşık Veysel

(Kısaltılmıştır.)

5- Vatan

Bir gün gelir başka yerler gezersen,
Gönlünde bir yabancılık sezersen,
Annesinden ayrı düşen bir yavru
Gibi sızlar küçük kalbin; işte bu

Vatan sevdasıdır. Bu söze inan.
Hepimizin annesidir bu vatan.
Uzaklardan dönüyorken vatana,
Rüzgâr bir hoş koku getirir sana.

Dalgaların lisanından anlarsın,
İstersin ki gemi uçsun, yaklaşsın.
Bir minare gözüdürken sislerden,
Kalbin taşar içindeki hislerden.

Mavi gökler, yeşil sular, şehirler,
Bize şeref fısıldayan nehirler,
Uyan diye uğuldayan korular...
Düşün yavrum bu yerlerde neler var?

İşte senin bu mübarek memleket,
Annen gibi onu sev de hizmet et.

...

İbrahim Alâattin GÖVSA

Şiirlerle Türkiye

hızl.: Hüseyin TUNCER-İsmet ALPASLAN

(Kısaltılmıştır.)

6- Türkiye'm

Âşık olmuşum toprağına taşına,

Yerde gezen, gökte uçan kuşuna,

Baharına, yazına, kara kışına,

Âşık olmuşum. (1)

Eli kalem, eli kazma, eli kürek tutan,

Yüzü toprak kokan,

Sınırlarında omuz omuza yatan,

İnsanlarına... (2)

Benim iyi yürekli kardeşlerim.

Senin dostlarındır.

Kötü göz bakışlarından bellidir sevgilim.

Benim gözümle bakmazlar sana.

Çiğdem kokulu memleketim.

Ekin biçtim tarlalarında demet demet,

Kaval çaldım, koyun güttüm yaylalarında.

Gözlerin ne güzel deniz mavisi!

Ormanlar urban olmuş yeşil yeşil,

Uzanır kolların nehirler boyu.

Sıcak kucağında saadetim,

Benim çiğdem kokulu memleketim.

...

Elimde saz, dilimde türkü memleketim.

Türkiye, doğduğum,

Türkiye, doyduğum,

...

Türkiye, konduğum yurt!

Ve sen, gönlümde yatan memleketim.

Adil TURAN

hızl.: Hüseyin TUNCER-İsmet ALPASLAN

Şiirlerle Türkiye

(Kısaltılmıştır.)

7- Edirne

Edirne'dir doğduğum yer,

Çok severim ben bu şehri.

Ortasından akıp gider,

Zümrüt gibi Tuna Nehri.

Parıldar ta uzaklardan,

Dört asırlık Selimiye.

Sevinç duyar, her bir insan,

Yaklaşırken Edirne'ye.

İnce boylu dört minare,

Sinan'ın dört genç kızdır.

Ufuklarda gönüllere,

Akan Çobanyıldızı'dır.

Bir tarafta Sarayıçı,
Yeryüzünün bir cenneti.
Bir yanında var Meriç'i,
Ovaların bereketi.

Ataların armağanı,
Bizim yiğit Edirne'miz.
Bağ ve bahçe dört bir yanı.
Gelip onu bir görseniz.
Irmakları gümüş teldir.
Köprüleri altın kemer.
Bu memleket ne güzeldir.
Nerede var böyle bir yer?

Sınırları gözetleyen,
Kartalların yuvasıdır.
Kem gözlere olur diken,
Yurdun kopmaz meyvesidir.

Zeki TUNABOYLU

Ünitelere Uygun Çocuk Şiirleri

8- Bursa

Cennetten bir köşedir,
Bursa'nın her bir yeri.
Mis gibi kokar durur,

Şeftali bahçeleri.

Bembeyazdır yaz ve kış

Dağların dik başları.

Dokur, işler genç kızlar,

İpekli kumaşları.

Çamları Uludağ'ın,

Hastalara şifadır.

Çekirge hamamları,

Bin bir derde devadır.

Bir yanda Cem Sultan'ın

Çinili türbesi var;

Bir yanda gür suların,

Şırıldayan sesi var.

Kıvrım kıvrım Nilüfer,

Ovaların kızıdır.

Yeşil, Türk sanatının,

En parlak yıldızıdır.

Kulaklara çarpan ses,

Nilüfer'in sesidir.

Şen Bursa yurdumuzun,

Yeşil bir köşesidir.

Celâl Sıtkı GÜRLER

Belirli Günler ve Haftalar

9- Uçak Yolculuğu

Bir uçağım olmalı benim.

Binip üstüne binip üstüne,

Şu dünyayı gezmeliyim,

Gidip Akdeniz sahillerine,

Merhaba demeliyim.

Sıcak sıcak denizlerde,

Çimen gemici çocuklara. (1)

Bir uçağım olmalı benim,

Binip üstüne binip üstüne,

Daha uzaklara gitmeliyim,

Ta Fransa'ya, Berlin'e.

Selam demeliyim dört iklimden,(2)

...

Bir uçağım olmalı benim,

Binip üstüne binip üstüne,

Diyar diyar gitmeliyim.

Cahit KÜLEBİ

Barış Koyun Çocukların Adını

hızl.: Refik DURBAŞ

10- Enerji Birikimi

Zenginlik kaynakları,
Düşünülenden çok az.
Bu gidişle dünyamızı
Beklemekte bir çıkmaz!

Petrol tükeniyor hızla
Aman biraz yavaşla!
Korkarım ki arabamız,
Kalıverecek yolda.
Dikkat! Musluğu az aç,
Akıtma suyu boşa.
Değilsen sen odada,
Elektriği kapa.

Ya, o en acımasızca
Tüketilen kâğıtlar!
Ağaçlar sihirbaz mı?
Ölünce kâğıt yapar?

İnsan nasıl olur da
Zamana önem vermez!
Para kazanılır ama
Zaman geriye gelmez.

Çağdaş insan emeğini
Harcamamalı boşa.
Unutma ki birikim,
Olmaz yalnız parayla.

Nesrin SIRMATEL

Nesrin Öğretmenden Çocuklara Şiirler

11- Ekmek

Çiftçi sürer tarlayı,
Sonra eker buğdayı,
Boy verir azar azar,
Saplar gittikçe uzar,
Başaklar olgunlaşır,
İçleri dolgunlaşır.

Yazın artınca sıcak,
Sarıyor her bir başak,
Biçerler ekinleri,
Şenlenir harman yeri,
Olup bitince harman,
Ayrılır buğday saptan.

Güzel kokulu ekmek,
Olmaz seni sevmemek,
Sensin yemeklere baş,
Her yemeğe arkadaş...

Hasan Ali YÜCEL

Belirli Gün ve Haftalar için Şiirler

12- Bugün Bayram

Sen gittin gideli içimde öyle bir sızı var ki

Yalnız sen anlarsın.

Sen şimdi uzakta cennette meleklerle bizi düşler ağlarsın.

Bugün bayram, erken kalkın çocuklar,

Giyinelim en güzel giysileri,

Elimizde taze kır çiçekleri, üzmeelim bugün annemizi.

Sen yaz geceleri yıldızlar içinde,

Ara sıra bize göz kırparsın.

Sen soğuk günlerde kalbimi ısıtan en sıcak anısın.

Bugün bayram, çabuk olun çocuklar,

Annemiz bugün bizi bekler.

Bayramda hüzünlenir melekler,

Gönül alır bu güzel çiçekler.

Barış MANÇO

Funda Eğlenceli Tatil

hızl.: A. KAHVECİ, S. KAHVECİ

MEB Yayınları Altıncı Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Kütüphane

Candan özge candır bana,
Kitaplar dostluktan yana,
Yol gösterir tüm cihana,
Kütüphane dünyam benim.

Ana sevgisinden sıcak,
İnsanlığa açar kucak,
Raflarda bin bir çiçek,
Kütüphane yuvam benim.

Dört tarafı inci, mercan,
Her sayfada bir heyecan,
Ruhumuza can verir can,
Kütüphane deryam benim.

Kitaplara eyle nazar,
Cahil mezarını kazar,
Her satırda sevgi yazar,
Kütüphane aynam benim.

Hikâyede çatık kaşlar,
Romanda dökülür yaşlar,
Hayat kitaplarla başlar,
Kütüphane sılam benim.

Yaşatırsın yücelerde,
 Gurur kalmaz nicelerde,
 Yol alırım hecelerde,
 Kütüphane sevdam benim.

M. Nihat MALKOÇ

2- 100. Yıl Atatürk Marşı

Gecelerden dışarı yürüyünce, en erken,
 Geleceği yarattı aydınlığı severken.
 Savaş yalazlarıyla ak etti kara günü,
 Barışlarla süsledi yurdunu, yeryüzünü.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
 Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Ova elleri çiçek, yayla omuzları kar,
 Devrimleri önünde yok oldu karanlıklar.
 Devcesine dineldi çağı yenileyerek,
 Görüntüsü ulaştı tutsak uluslara dek.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
 Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Umutlar yeşerince ilkyazı kışla açan,
 Kördüğümü kılıçla değil bakışla açan.

Toplum gizini çözdü: Çoğulda hep, tekte hep,
Usu, yüreği demir çift sürdü gerçekte hep.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Yaptı bin bir eylemin yerdeki toplamını,
Bin bir yıldızla örttü ülkesini damını.
Kurtuluşun dört yönde ulaştı dört ucuna,
Maviliği sığdırdı evrensel avucuna.

Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

O, nereye uzansak bütün yollarda izdir,
Topraktır, sudur, taştır, gökyüzüdür, denizdir.
Onu düşünür anlar, onunla dik başlımız,
Büyür onun soluğu çoğalırken yaşımız.
Yüzüncü yılındadır, sonsuzluktur bize o,
Bayrak özgürlüğünü katar içimize o...

Fazıl Hüsni DAĞLARCA

3- Soylu Bilgi Ağacı

Yüreğimde sevgi harcı,
Doku sensin öğretmenim.
Her çiçekte burcu burcu,

Koku sensin öğretmenim.

Kalpte ışık, gözlerde fer,
Önde oldun sen her sefer.
Milletimin şan ve zafer
Takı sensin öğretmenim.

Gönlümüzde sevgi bağı,
Yıldızısın al bayrağın.
Güneş tuğlu gül şafağın,
Şavkı sensin öğretmenim.

Ruha huzur, kalbe ilaç
Aryanlar sana muhtaç.
Bilgidir en soylu ağaç,
Kökü sensin öğretmenim.

Attığın her tohum gökçek,
Şefkatinle açar çiçek.
Dillerden hiç düşmeyecek,
Türkü sensin öğretmenim.

Doğuyverse güneş yüzün,
Ufkumuzda kalmaz hüznün.
Gece ile şu gündüzün,

Farkı sensin öğretmenim.

Bestami YAZGAN

4- Bayrak

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...

Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,

Işık ışık, dalga dalga bayrağım.

Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın

Mezarını kazacağım.

Seni selamlamadan uçan kuşun

Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku ne keder...

Gölgende bana da, bana da yer ver!

Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;

Yurda ay yıldızımın ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün

Kızılığında ısındık;

Dağlardan çöllere düşürdüğü gün

Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;

Barışın güvercini, savaşın kartalı...

Yüksek yerlerde açan çiçeğim;

Senin altında doğdum,

Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim;

Yeryüzünde yer beğen

Nereye dikilmek istersen

Söyle, seni oraya dikeyim!

Ârif Nihat ASYA

5- Anne

İlk kundağın

Ben oldum, yavrum;

İlk oyuncuğın

Ben oldum!

Acı nedir

Tatlı nedir... bilmezdin...

Dilin damağın

Ben oldum!

Elinin ermediği

Dilinin dönmediği

Çağlarda, yavrum

Kolun kanadın

Ben oldum

Dilin dudağın

Ben oldum.

Belki kıskanırlar diye

Gördüklerini

Sakladım gözlerden

Gülücüklerini...

Tülün duvağın

Ben oldum!

Artık isterlerse adım

Söylemesinler bana

“Onun annesi” diyorlar...

Bu yeter sevgilim bu yeter bana!

Bir dediğini iki

Etmeyeyim diye öyle çırpındım ki

Ve seni öyle sevdim sana

O kadar ısındım ki

Usanmadım, yorulmadım, çekinmedim

Gün oldu kırdın...

İncinmedim;

İlk oyuncağın

Ben oldum, yavrum

Son oyuncağın

Ben oldum...

Layık değildim

Layık gördüler

Annen oldum yavrum

Annen oldum!

Ârif Nihat ASYA

6- Anadolu'da Bahar

İlkbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi.
Her tarafı yeşillendi Bolu'nun,
Sultandağı benek benek kar şimdi.

Eğri yollar yaylaların kuşağı,
Çayır, çimen sevgililer döseği,
Horon teper Sürmene'nin uşağı,
Dadaşların oynadığı bar şimdi.

Durgun çayı köpüklendi Daday'ın,
Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın,
Çukurova cennetidir bu ayın,
Aydın ili efelere dar şimdi.

Gönül dile gelir kaval sesinde,
Boz martılar düğün yapar Mersin'de,

İsparta'nın renk renk gül bahçesinde,
Bülbüllerin neşesini gör şimdi.

Cıvıl cıvıl, sessiz duran yuvalar,
Kelebekler birbirini kovalar,
Halı gibi nakışlandı ovalar;
Bölük bölük, sarı, yeşil, mor şimdi.

Âşıklar diyarı Elbistan ili
Olur, bu mevsimin Bağı İrem'i,
Her çeşmenin üç beş tane güzeli,
Her çiçeğin bir arısı var şimdi.

Çıkıp baksan Çamlıca'nın başına,
İki kıta bir boğazda aşına,
Karakoç'um gel yorulma boşuna,
İstanbul'u tarif etmek zor şimdi.

Abdurrahim KARAKOÇ

Gizem Yayınları Altıncı Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Türkiye'm Türkiye'm

Türkiye'm benim içli memleketim.
Büyük destanlarla çalkalanan,
Kalplerde bir kor gibi yanan,
Benim sonsuz hürriyetim.
Türkiye'm memleketim.

Ağruların, Torosların, Kazdağların vardır,
Ulu rüzgârlarla dövüşen.
Altın akıtır toprağa Seyhanların Ceyhanların.
Ya senin insanların Türkiye'm,
Ya senin insanların candır.

Irgatları gördüm dumanlı toprağın başında
Saban süren.
Ayşeleri gördüm memnun ve iyimser
Kaderine boyun eğen.
Köylüleri gördüm yiğit mi yiğit,
Yağız mı yağız.
Tek bir aşk yatıyordu kalplerinde.

Bazen sana layık evlatlar olmadık,
Seni gönülden duyamadık,
Taşını toprağını işleyemedik.
Sorma bu gerilik bu uyku niye.
Affet bizi, affet bizi Türkiye!

Askerleri gördüm karlar altında
Nöbet bekleyen.
Teğmenleri gördüm ölümlere göğüs geren.
Dokuz çocuklu babalar gördüm,

Kalbi gibi sofrası bütün yurda açık.
 Doktorlar, mühendisler gördüm,
 Ramanları delip geçen.
 Senin bağrında dinecek ağrılarım,
 Kemiklerim senin koynunda çözülecek,
 Bedenim zerre zerre aziz toprağında dağılacak.

Ah Türkiye'm evim, saadetim, mezarım!

Çocuklarım, çocuklarım
 Senin destanını söyleyecek.
 Ekmeğim, suyum, hayatım
 Her şeyim sensin.

Türkiye'm Türkiye'm ana toprak.
 Şehit kanlarıyla yıkanmış,
 Düşman ateşiyle yanmış,
 Atalar mirası bayrak.

Halim Yağcıoğlu

2- Ben Öğretmenim

Bu sözü söylerken,
 Öyle onurlanıyorum,
 Öylesine önemsiyorum ki kendimi.
 “Senin bir tek sevgilin var,
 Benim binlerce.
 Bir kişide tutsak senin sevgin,
 Benimkisi, bölüm bölüm yüreklerde.”

Evet,
Sevgimi, bölüm bölüm ettim miniklerime.
Bana bakan gözlerde
Sevgiyi görüyorum.
Yürekten bağlandığım
Öyle çok kişi var ki.

Ben öğretmenim!
Bu sözü söylerken
Öyle onurlanıyorum
Öylesine önemsiyorum ki kendimi.
Pencereler açıyorum
Karanlık odalarda.
Dünya,
Ayaklarımın altında.
Tutup ellerinden miniklerimin,
“Bak, işte dünya!” diyorum.

Onları evrenle
Yıldızlarla tanıştıyorum.
Gözleri, kocaman açılıyor.
Nasıl şaşırıyorlar!
Nasıl seviniyorlar!

Bir çiçeğin büyümesini anlatıyorum.
Kurtuluş Savaşı'nı,
Vatan sevgisini anlatıyorum.
Bağrımıza basıyoruz Mustafa Kemal'i.

Ben öğretmenim!
Bu sözü söylerken
Öyle onurlanıyorum,
Öylesine önemsiyorum ki kendimi.
O, ilk okumasını görmek
Bir çocuğun,
Ne güzel!
Zekânın işlerlik kazanması.
Yüzlerce çocuk
Okuyup yazıyor karşımda.
Büyüleniyorum.

İçimde, hazların en büyüğü,
En karmaşığı...
Kendimi alkışlıyorum.
Kendimi övgülerle göklere çıkarıyorum.
Emeğimin ürünü alıyorum.
Bu mutluluk
Ne görkemli saraylarda,
Ne büyük aşklarda var.

Ben öğretmenim!
Bu sözü söylerken
Öyle onurlanıyorum,
Öylesine önemsiyorum ki kendimi.
Bir bahçıvanım şimdi
Toprakta fidanlarım var.
En iyi biçimde yetişmeli
Benim fidanlarım.
Kurmasına izin veremem
Cılız olanların.

Sevgiyi bolca tutuyorum.
Sevginin
Her ortamdaki olağanüstü gücüne
İnanıyorum.
Gözlerim, üzerlerinde hep.
Cılız fidanlarımda kıpırdanışlar seziyorum.
İçimde, bir şeyler kanat çırpıyor.
Ayaklarım, yerden kesiliyor.

Ben öğretmenim!
Bu sözü söylerken
Öyle onurlanıyorum,
Öylesine önemsiyorum ki kendimi.
Sınıfa girdiğim anda, oyun başlıyor:

Ağlama kertesine de gelse sorunlarım,

Öğrencilerime

Aydınlık yüzle görünmeliyim.

Kapının dışında

Bırakıyorum kaygılarımı.

Zil çalınca alırım.

Ben öğretmenim!

Bu sözü söylerken

Öyle onurlanıyorum,

Öylesine önemsiyorum ki kendimi.

Bir ressamım:

Özlediğim dünyayı anlatıyorum

Yeşili bol, mavisi bol...

Kara rengi kovuyorum.

Bir yıldız gibi parlıyor Türkiye'm.

Ben öğretmenim!

Bu sözü söylerken

Öyle onurlanıyorum,

Öylesine önemsiyorum ki kendimi.

Hangi meslekte

Hep yeni kuşakla tanışmak var?

Onlarla arkadaş olmak,

Onlarla anlaşabilmek,

Onların soluklarını duymak,

Onlarla dünyaya bakmak?

Sürekli koşudayım.

Yenilere yetişme koşusu bu.

Yenilenme koşusu.

Bana yaşlanmak yok,

Ben hep genç kalacağım.

Ben öğretmenim!

Bu sözü söylerken

Öyle onurlanıyorum,

Öylesine önemsiyorum ki kendimi.

Atatürk, gözlerime bakıyor:

“Öğretmenler,

Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır!” diyor.

Beni, kafes arkasından çıkarıp

Türkiye’ mi avuçlarıma verdiği,

Beni, bu denli yücelttiği,

Beni, bu denli onurlandırdığı için

Onu nasıl seviyorum

Ona nasıl saygı duyuyorum.

Türkân Gedik Bengi

3- Atatürk Gülümsedi

Atatürk gülümsedi öğretmenim.

Siz sınıfa girince

Dağıldı kara bulutlar,

Açıldı gonca.

Baktı ki okul yenidir,
Siz yenisiniz düşünceler yeni,
Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Saklayamadı sevincini.

Baktı ki gençsiniz bilgili,
Eğitiyorsunuz yolunca yöntemince
Atatürk gülümsedi öğretmenim.
Sevindi onca

Baktı ki karışmış aramıza
Çiziyorsunuz yolu,
Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Gözleri dolu dolu.

Anlaşılan bütün yaz
Atatürk gözünü kırpmamış
Çünkü boşmuş sıralar
Çünkü harf okunmamış.

Kapkara bulutlar inmiş
Işıklı gözlerine,
Bora gibi fırtına gibi Atatürk'üm

Sanırım yönelmiş bilgisizliğe.

Ama baktı ki gün doğmuş,

Bir koşu varmışız okula,

Özlemle açılmış kitaplar

Bir iştah kızda oğlanda.

Baktı ki zil çalmış sınıfa girmişsiniz,

Bütün bakışlar sizde.

Günaydın demiş derse başlıyorsunuz,

Sımsıcak bir sevgi gözlerinizde.

Baktı ki Türkiye'si Türkiye'miz,

Aydın ufuklara yürüyor hızla

Atatürk gülümsedi öğretmenim,

Övünüyor bizle.

Dağıldı kara bulutlar

Biz sınıfa girince

Atatürk gülümsedi öğretmenim,

Kürsüde kendini görünce.

Talat Tekin

4- Gelecek Senin Çocuğum

Sarı küçük ellerinle,

Büyük büyük işler olsun.

O gözlerindeki ışık,
O damarlarındaki kan,
O her şeyden temiz alnın
Yeter her gücü yenmeye.

Gelecek senin çocuğum.
Yarın küçük eller büyür,
Yurt yapısında her taşın
Irgadı, ustası olur...
Bu yurdun bütün şifası,
Saadeti, yükselişi
Senin parmaklarındadır.

Gelecek senin çocuğum.
Sarıl küçük ellerinle
Büyük büyük işler olsun.
Yarın büyür o ak eller,

Her parmağında bin hüner,
Bin hayırlı iş yoğrulur
Doğru at her adımını
Gelecek senin çocuğum.
Senin içindir her emek,
Bu gördüklerin hep senin.
Bu toprağın, bu bayrağın

Yarın sensin tek sahibi.
Çalış bugün, yorul didin
Yorulmadan gülmek yalan.
Gelecek senin çocuğum.

Tarık Orhan

Anne ve Çocuk Şiirleri Antolojisi

5- İlk Adım

İlk adımı atmak
Korkutucudur.
Bilinmeyenle karşılaşmak
Çekince yaratır.
Ancak emeklemekten yorulan çocuk gibi
İlk adımı atmak
En önemli adımdır.

Ufkunuzu genişletir,
Yeni bir ışık görmenizi sağlar.
Bir şeyi keşfetmek
Uçağa binip yeni bir yere gitmek gibidir.
Attığınız ilk adım,
Tüm kapıları açar,
Kendinizi daha önceden hiç olmadığı gibi
Görmenizi sağlar.

Tüm gayretini bu konuda kullanan çocuk gibi,

Bazen sallanır,
Kimi zaman tökezler ve düşer.
Ancak güçlü kollar çocuğu yakalar,
Tekrar ayaklarının üzerinde durmasını sağlar
Ve çocuk yeniden yürümeye başlar.

En uzun yolculuk bile
İlk atılan adımla başlar.
Bir kez yürümeye başladınız mı
Her şey yoluna girer.
Elimi tut arkadaşım,
Sana yardım edeceğim,
Yolculuğunda yanında olacağım...
İkimiz daha güçlü olacağız.

Evet, bu ilk atılan adım
En önemli olanı.
Ancak eğer tökezler ve düşersen,
Ben yanında olacağım.
Bakışlarımızı ileriye odaklayıp,
Dışlarımızı sıkacağız ve yürüyeceğiz...
O yolun bittiğini gördüğümüzde
Koşmaya başlayacağız.

Seni seviyorum ve sana

Tüm yolculuğunda yardımcı olacağım.

Ancak o ilk adımı atmak

Tamamen sana bağlı.

Rabona Turner Gordon

6- İstanbul

Seni görüyorum yine İstanbul,

Gözlerimle kucaklar gibi uzaktan,

Minare minare, ev ev,

Yol, meydan.

Geliyor Boğaziçi'nden doğru

Bir iskeleden kalkan vapurun sesi.

Mavi sular üstünde yine,

Bembeyaz Kızkulesi.

Bir yanda serin baharla beraber

Doğduğum kıyılar, Beşiktaş'ım.

Baktıkça hep semt semt, yer yer,

Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım!

Durmuş bir tepede okuduğum mektep,

Askerlik ettiğim kışladır ötesi.

Bir gün, bir kızını benim eden

Evlendirme dairesi.

Benim de sayılmaz mı oralar?
 Elimi tutar gibi iki yanımdan.
 Babamın yattığı Küçüküsu,
 Anamın toprağı Eyüp Sultan.

Önümde açık kollarıyla Boğaz,
 Çengelköy'den Rumelihisarı.
 İstanbul, İstanbul'um benim,
 Kadıköy'ü, Üsküdar'ı.

Gün olur, Köprü ortasında durur,
 Anarım Adalar'da çamların kokusunu.
 Gün olur, Beyoğlu'nu özler içim,
 Koklamak isterim Tünel'in kokusunu.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle,
 Gözün hep üstümde, havan ciğerlerimdedir
 Ey doğup yaşadığım, yerde her taşını
 Öpüp başına koymak istediğim şehir!

Ziya Osman Saba

7- Okul

Oku benim cici yavrum.
 Okul cennet meyvesidir.
 Okuldadır türlü sanat
 Medeniyet membasıdır.

Okuldadır cümle varlık,
Hiçbir türlü çekmem darlık,
Okuldadır dirlik birlik,
Birlik yurdun ihyasıdır.

Yürü yavrum okuluna,
Altın bilezik koluna,
Hem kızına hem oğluna
İlim irfan yuvasıdır.

Okul, uykudan uyandırır,
Okuyanlar bahtiyardır.
Bu okulda neler vardır,
Mücevherlerin hasıdır.

Okul yurdun can damarı,
Okul korur namusu, arı,
Okul istikbal yolları,
Görenlerin görmesidir.

Okul bilir doğru yolu,
Okuldur yurdun temeli,
Mürşit ilimdir, bilmeli,
Bu ses Ata'nın sesidir.

Oku, çalış, bul hidayet,
 Mesut olur, yaşar hayat,
 Veysel der ki nihayet,
 Okul ilim deryasıdır.

Âşık Veysel Şatıroğlu

8- Rüzgâr

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan,
 Koştum ama yetişemedim.
 Nerelerde gezmiş tozmuş
 Öğrenemedim.

Besbelli denizden çıkıp
 Kıyılar boyunca gitmiştir.
 Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu
 Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru,
 Bulutları koyun gibi gütmüştür.
 Okşayıp otları yaylalarda
 Büyütmüştür.

Köylere de uğradıysa eğer
 Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır.
 Güneş altında çalışanlara

İmdat eylemiştir.

Sonra başlayıp alçalmaya ovalara doğru,
Haşhaş tarlalarında eflatun, pembe, beyaz,
Kıraçlarda mavi dikenler...
Toz toprak gözlerine gitmiştir.

Şehirlere de uğramış ki yanımdan geçti,
Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür;
Bir gülüş, bir tel saç, allık, pudra
Alıp gitmiştir.

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan,
Koştum ama yetişemedim.
Soraydım söylerdi her hâlde,
Soramadım.

Cahit Külebi

9- Dünya ve Zaman

Hep anlatılır ya size;
Dünya, güneş çevresinde,
Elips yörüngesinde,
Bir de kendi ekseninde,
Milyonlarca yıldır döner, döner...

Kendi ekseninde döner;

Güneşe bakar aydınlanır,
Yaşam alır güneşten,
Sevgi alır,
Coşku alır.
Kararıken gökyüzü,
Parlarken ufuklar, yıldızlar,
Gülümserken ay,
Dünya döner, yeni günlere.

Yeni günleri kucaklarken,
İnsanları bir uyutup, bir uyarırken,
Koşar yeni mevsimlere.
Hep başı kutup yıldızına eğik,
Selamlar güneşi.

Elips yörüngede alırken yol,
Bir bakarsınız kış, yağmur, kar
Bir bakarsınız ilkbahar,
Doğa renk renk coşar,
Gökyüzünde konuk kuşlar.
Derken gelir yaz,
Pırl pırl güneş,
Masmavi deniz ve gökyüzü.
Sararan, kızaran yapraklar
Ve sonbahar...

Dünya koşarken,
 Yeni günlere, mevsimlere
 Geçen bir yılı bırakırken
 Tüm gönüllere,

Gökyüzünde, afacan aydede;
 Ayna olup, yansıtır güneşi bize.
 Bir küçülüp, bir büyürken,
 Işıkları sulara sererken,
 Neşeyle dünyayı dolanırken
 Bir kez daha, yusuvarlak gülümserken,
 Kucak açar yeni aylara.

Ay, dünya ve güneş,
 Sonsuz evrende,
 Bir sevgidir bizlere.

Suhan Hatipoğlu

MEB Yayınları Yedinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Atatürk ve Türk Dili

Ulu Önder Atatürk tutkundu Türk diline,
 Nereye gitti ise kalem aldı eline.
 Dilin güçlülüğüne inanırdı ezelden,
 O harfleri öğretti çocuk gence tez elden.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Millî duygu ve dilin çok kuvvetlidir bağı,
İşlek zengin olması aştırır her an çağı.
Dilini ihmal eden okuyup yazamayan,
Ayak altında kalır solarız ayan beyan.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Gelir milletin gücü dilini konuşmaktan,
Yeter ki iyi öğren kurtulursun şaşmaktan.
Önem göstermeyenler düşmana boyun eğer,
Perişan bir şekilde ne yurt kalır ne de yer.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

İncelemek öğrenmek her Türk'ün görevidir,
Araştırıp okumak topyekûn ödevidir.
Odur Türkçe'yi öven savunurdu kollardı,
Çıkmazdan kurtararak geleceğe yollardı.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Seslenirdi gençliğe öğrenin dilinizi,

Kültürlü insan olun kimse yenmesin sizi.

“Açı, uzay, gerekçe-kesit, konum, dikdörtgen

Artı, eksi, yarı çap-eşit, çarpı ve üçgen”

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Düşünce birliğini dilimiz oluşturur,

Saygı sevgi hürmeti okulda buluşturur.

Vatan, bayrak değerli dilimiz de çok kutsal,

Titizlik ve duyarlık gösterip tedbiri al.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Bağımsız olmalıdır dilimiz millet gibi,

Değer verirsek daim biz oluruz galibi.

Ata'ma minnettarız bu günleri gören o,

Hasan ve millet için hep emekler veren o.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,

Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Hasan SANCAK**2- Mustafa Kemal'i Düşünüyorum**

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Yeleleri alevden al bir ata binmiş,

Aşıyor yüce dağları, engin denizleri

Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda

Işık ışık yanıyor mavi gözleri.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Yanmış, yıkılmış savaş meydanlarında

Destanlar yaratıyor cihanın görmediği;

Arkasından dağ dağ ordular geliyor

Her askeri Mustafa Kemal gibi.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel

Hükmediyor uçsuz bucaksız göklere.

Al bir ata binmiş yalın kılıç

Koşuyor zaferden zafere.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Ölmemiş bir kasım sabahı

Yine bizimle beraber her yerde

Yaşıyor dört köşesinde vatanın,

Yaşıyor damar damar yüreklerde

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda,
Mavi gözleri ışıltılı görüyorum.
Uykularına giriyor her gece
Ellerinden öpüyorum.

Ümit Yaşar OĞUZCAN

3- Bakardım Güneş Avuçlarımda

Hani güzel çocukluk evleri vardı,
Görülmemiş rüyalar gördüğümüz.
Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce,
Ay üşümüş ellerimde kayardı,
Dışarda kar yağardı ışıltılı.

Aşılması dağlar vardı uzakta,
Dağlarda masallardan kopup gelmiş
Ateş yakan bin atlı düşünürdüm,
Ve sonra koşardım pencereme,
Pencerem masallara bakardı.

At sürerdim doludizgin dağlara,
Dağlar uyanırdı ağır uykulardan.
Alırdım kendimi korkulardan,
Biraz daha hürdüm biraz daha.

Hülya gibi sessizce kurulmuş,
 Masal sofraları ve bir çocuk,
 Öylesine sevilmiş doyurulmuş,
 Ki bahçeler kuşlar ve kahkaha.

Güller açardı parmak uçlarımda,
 Bakardım güneş avuçlarımda.

Beşir AYVAZOĞLU

4- Yüksek Yüksek Tepelere

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
 Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
 Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan da kuşlara malum olsun
 Ben annemi özledim
 Hem annemi hem babamı
 Ben köyümü özledim

Annemin yelkeni olsa açsa da gelse
 Babamın bir atı olsa binse de gelse
 Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Uçan da kuşlara malum olsun
 Ben annemi özledim
 Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim

Anonim-Rumeli

5- Sular

Gözyaşları gibi ulu dağlardan
Enginden engine çağlayan sular
Derin derin derelerden dönerek
Arayıp aslını ağlayan sular

Çağlayarak o bahçeden o bağa
Hayat verir kuvvet verir toprağa
İrenk verir çiçeklere yaprağa
Nebatı toprağa bağlayan sular

Ateş olur çığ pişirir fırında
Ziya verir nurlar saçar yerinde
Saf olarak akar köy pınarında
Güzeller gönlünü eğleyen sular

İnsanoğlu suyu koymaz hâline
Setler çeker baraj yapar yoluna
Bunca santraller almış eline
Her bir ihtiyacı sağlayan sular

Her zaman âşığım suyun sesine
Baharda bulanıp çağlamasına

Akar gözyaşlarım gam deryasına
 Veysel'in derdini yenleyen sular.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Cem Veb Ofset Yayınları Yedinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Kitaplarla Kurulan Dostluk

Ömür boyu dost bildiğim kitap,
 Seni cüz adıyla tanıdım önce,
 İlk çocukluğumda, masum çağımda,
 Bir bez çantayla omzumda, elimde.
 Küçücükten yitirdiğim
 Sevdiklerim için yüreğim
 Bir köz gibi yanarken,
 Kavrulurken...

Sonra yavaş yavaş
 Yaşar oldun derinden derine
 Düşüncemde, duygumda.
 Masal oldun dilimde,
 Gün gün serpildin
 Gür bir ağaç gibi,
 Bilgi oldun başımda, aklımda
 Derken derken...

Bir düz ovada koşarcasına
 Yayıldım, dağıldım sayfalarında...

Ben ‘‘Tek Adam’’

Çoğaldım böyle böyle,

Dost oldum Keloğlan’la, Kerem’le,

Dolaştım Karacaoğlan’la dağ tepe,

Aradım

‘‘Erkilet güzelini bağ arasında’’...

‘‘Çalığışu’’yla söyleştım

Bir bahçede dallar üstünde.

‘‘Dar Kapı’’dan geçtim,

Don Kişot’tan Faust’a ulaştım seninle...

Güç kattın umutlarıma, hayallerime,

Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı

Yaz ortasında

Dağlarıma, ovalarıma, yoluma...

Kitap, kitap,

Sen dostların başında gelen dost,

Yeryüzünün güneşten önce güneşi!

Işığın aydınlattı içimi,

Sevgilerin ölümsüzüyle dolup taşı

Yüreğim...

Sen olmasaydın hâlim kim bilir

Nice olurdu nice?

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar!

Güvenin kitaba

Herkesten, her şeyden çok...

Eviniz yuvanız kadar sıcak olsun

Gözünüzde, kitaplıklar...

Hayatta belki

Her türlü dostluk yıkılır da

Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar...

Coşkun ERTEPİNAR

2- 50. Yıl Marşı

Müjdelere var yurdumun toprağına taşına,

Erdi Cumhuriyetim elli şeref yaşına,

Bu rüzgârla şahlanmış dalga dalga bayrağım,

Başka bir tuğ yaraşmaz Türk'ün özgür başına.

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Yılları bir çığ gibi aşarak hafta hafta,

Koşuyoruz durmadan kadın erkek bir safta...

Elimizde meşale, ilke ilke Atatürk,

Işıklarla donattık ülkeyi her tarafta...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Aynı kandan feyz alır bunca toprak, bunca taş...

Kılıç tutan bilekler, verdi sabanla savaş.

Tekniğin dev nabzında her adım, her dakika,

Çarklarda aynı tempo, yüreklerde aynı marş...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Biz yürekte bağlıyız elli yıldır bu yola,

“Yurtta barış” ilk hedef, “Cihanda sulh” parola.

Koparamaz hiçbir güç bizi milli birlikten,

Ata'mızın izinde koşuyoruz kol kola...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Yaşasın hür ulusum, soylu gencim, benliğim,

Yaşasın şanlı ordum, sarsılmaz güvenliğim.

Ersin elli yıllarım nice mutlu çağlara,

Örnek olsun cihana devletim, düzenliğim...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

3- Zamana Vurulan Kirkit

Bir ıslak masal, ebemkuşâğından
 Dudaklarda ak pak okunmaktadır.
 Boyanmış ipleri, gün ışığından
 Ufukta bir halı dokunmaktadır.

Büyümüş yaprağın, açmış çiçeğın
 Halıcı kız türküsünde gerçeğın.
 Altın tezgâhından geleceğın,
 Taptaze bir halı dokunmaktadır.

Kopan meyve düşer durur dalından.
 Ayrılamam düşlerin en güzelinden.
 Buğday başağından, Raman petrolünden,
 Bembeyaz bir halı dokunmaktadır.

Bir umuttur, tuttu tutar bacaları.
 İlmek ilmek boşa verdik acıları.
 Gündüz al al, yıldız yıldız geceleri,
 Ufukta bir halı dokunmaktadır.

Bakmayın bir rüzgâr gibi estiğine.
 İçimde büklüm büklüm duygular yine,
 Alaca toprakta bir destan -iğne
 Ufukta bir halı dokunmaktadır.

Feyzi HALICI

4- Odalar ve Sofalar

Evler, bir nara benzer

Nar tanesi, sofalar.

Akşam, yol gibi gezer;

Sükûn, su gibi dolar.

Odada bir panjurun

Sofadadır güneşi;

Camlarda yanan korun

Düşer içime eşi.

Odada yığın yığın

Gölgenin salkımları;

Sofada yalnızlığın

Duyulur adımları.

Oda, içinden duyar

Oluktan düşenleri;

Sofa, geceyi oyar,

Dinler merdivenleri.

Toplar odam kuş gibi

Sofamın laflarını.

Birer bibloymuş gibi

Süsler boş raflarını.

Beni duvar boyunca

Bir kum gibi ufalar,

Odam uyku dolunca

Uyumayan sofalar.

Sabri Esat SİYAVUŞGİL

5- Han Duvarları

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,

Bir dakika araba yerinde durakladı.

Neden sonra sarsıldı, altımda demir yaylar,

Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...

Gidiyordum, gurbeti gönlümde duya duya,

Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.

İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık!

Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık.

Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı;

Arkada zincirlenen yüksek Toros Dağları.

Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler,

Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...

Ellerim takılırken rüzgârların saçına

Asıldı arabamız bir dağın yamacına.

Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık

Yalnız arabacının dudağında bir ışıık!

Bu ıslıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar,
 Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar
 Başımı kaldırarak boşluğu dinliyordu;
 Gökler bulutlanıyor, rüzgâr serinliyordu.
 Serpilmeye başladı bir rüzgâr ince ince,
 Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince
 Nihayetsiz bir ova ağarttı benzimizi,
 Yollar bir şerit gibi ufka bağladı bizi.
 Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine,
 Yol, hep yol, daima yol... Bitmiyor düzlük yine.
 Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayali,
 Sonum ademdir diyor insana yolun hâli.
 Ara sıra geçiyor bir atlı, iki yayan;
 Bozuk düzen taşların üstünde fıkırdayan
 Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyor,
 Uzun yollar bu sestem silkinerek yatıyor.
 Kendimi kaptırarak tekerleğin sesine...
 Uzanmışım kalmışım yaylının şiltesine.
 Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan,
 Geçiyordu araba yola benzer bir sudan.
 Karşıda hisar gibi Niğde yükseliyordu.
 Sağ taraftan çingirak sesleri geliyordu:
 Ağır ağır önümden geçti deve kervanı,
 Bir kenarda göründü beldenin viran hanı.
 Alaca bir karanlık sarmadayken her yeri

Atlarımız çözüldü, girdik handan içeri.
 Bir deva bulmak için bağrındaki yaraya.
 Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya.

Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
 Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.
 Bir parlıtı gördü mü gözler hemen dalıyor,
 Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor.
 Şişesi is bağlamış bir lambanın ışığı
 Her yüze çiziyordu bir hüznün kırışığı.
 Git gide birer ayet gibi derinleştiler
 Yüzlerdeki çizgiler, gözlerdeki çizgiler...

Yatağımın yanında esmer bir duvar vardı,
 Üstünde yazılarla hatlar karışmışlardı:
 Fani bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler,
 (...)
 Uykuya yarmak için bu hazin günde, erken,
 Kapanmayan gözlerim duvarlarda gezerken
 Birdenbire kıpkızıl birkaç satırla yandı,
 Bu dört mısra değildi, sanki dört damla kandı.
 Ben garip çizgilerle uğraşırken baş başa,
 Rastlamıştım duvarda bir şair arkadaşa:

On yıl var ayrırım Kınadağı 'ndan

Baba ocağından, yâr kucağından

Bir çiçek dermeden sevgi bağından

Huduttan hududa atılmışım ben

Altında da bir tarih: sekiz mart otuz yedi.

Gözüm imza yerinde başka bir ad görmedi.

Artık bahtın açıktır, uzun etme arkadaş!

Ne hudud kaldı bugün, ne askerlik, ne savaş.

Araya gitti diye içlenme baharına,

Huduttan götürdüğün şan yetişir yârına!..

Ertesi gün başladı gün doğmadan yolculuk,

Soğuk bir mart sabahı... buz tutuyor her soluk

Ufku tutuşturmadan fecrin ilk alevleri

Arkamızda kalıyor şehrin kenar evleri.

Bulutların ardında gün yanmadan sönüyor,

Höyükler bir dağ gibi uzaktan görünüyor.

Yanımızdan geçiyor ağır ağır kervanlar,

Bir derebeyi gibi kurulmuş eski hanlar.

Biz bu sonsuz yollarda varıyoruz, gitgide,

İki dağ ortasında boğulan bir geçide.

Sıkı bir poyraz beni titretirken içimden

Geçidi atlayınca şaşırđım sevincimden:

Ardımda kalan yerler, anlaşırken baharla

Önümdeki arazi örtülü şimdi karla.

Bu geçit sanki yazdan kış ı ayırıyordu,
 Burada son fırtına son dalı kır ıyordu.
 Yayl ımız tükettirirken yollar ı aynı hızla,
 Savrulmaya başladı karlar etraf ımızda.
 Karlar etraf ı beyaz bir karanlı ğa gömdü;
 Kar de ğil, gökyüzünden yağ an beyaz ölümdü:
 Gönlümde can verirken köye varmak emeli
 Arabacı haykırd ı: “İşte Araplıbeli!”
 Tanrı yardımcı olsun gayrı yolda kalana,
 Biz menzile vararak atları çektik hana.
 (...)

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL

6- Kara Toprak

Dost dost diye nicesine sarıld ım
 Benim sadık yâr im kara topraktır,
 Beyhude doland ım boşa yoruldum
 Benim sadık yâr im kara topraktır.

 Nice güzellere bağland ım kald ım
 Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
 Her türlü iste ğim topraktan ald ım
 Benim sadık yâr im kara topraktır.

 Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi
 Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi

Kazma ile dövmeyince kıt verdi
Benim sadık yârim kara topraktır.

İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktır.

Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayrılısam nerde kalırım
Benim sadık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırta mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağrına basar
Benim sadık yârim kara topraktır

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

MEB Yayınları Sekizinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Kitaplarla Kurulan Dostluk

Ömür boyu dost bildiğim kitap,
Seni cüz adıyla tanıdım önce.
İlk çocukluğumda, masum çağımda,
Bir bez çantayla omzumda, elimde...
Küçükten yitirdiğim

Sevdiklerim için yüreğim,

Bir köz gibi yanarken,

Kavrulurken.

Sonra yavaş yavaş,

Yaşar oldum derinden derine.

Düşüncemde, duygumda,

Masal oldun dilimde.

Gün gün serpildin,

Gür bir ağaç gibi.

Bilgi oldun başımda, aklımda

Derken, derken...

Bir düz ovada koşarcasına

Yayıldım, dağıldım sayfalarında.

Ben “Tek Adam”

Çoğaldım böyle böyle.

Dost oldum “Keloğlan”la, “Kerem”le;

Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe.

Aradım

“Erkilet güzelini bağ arasında”

“Çalı Kuşu”yla söyleştim,

Bir bahçede dallar üstünde.

“Dar Kapı”dan geçtim,

“Don Kişot”tan “Faust”a ulaştım seninle.

Güç kattın umutlarıma, hayallerime.

Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı,

Yaz ortasında,

Dağlarıma, ovalarıma, yoluma

Kitap, kitap,

Sen dostların başına gelen dost!

Yeryüzünün güneşten önce güneşi,

Işığın aydınlattı içimi.

Sevgilerin ölümsüzlüğü ile dolup taştı

Yüreğim...

Sen olmasaydın hâlim kim bilir

Nice olurdu nice...

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar,

Güvenin kitaba.

Herkesten, her şeyden çok...

Eviniz, yuvanız kadar sıcak olsun,

Gözünüzde kitaplıklar...

Hayatta belki,

Her türlü dostluk yıkılır da

Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar...

Coşkun ERTEPINAR

2- Türküler Dolusu

Kirazın derisinin altında kiraz

Narın içinde nar

Benim yüreğimde boylu boyunca

Memleketim var.

Canıma, ciğerime dek işlemiş

Canıma, ciğerime

Elma dalından uzağa düşmez

Ne yana gitsem nafile

Memleketin hâli gözümden

Bin bir yerinden bağlanmışım

Bundan ötesine aklım ermez.

Yerliyim yerli olmasına

İlmik ilmik, damar damar

Yerliyim

Bir dilim Trabzon peyniri

Bir avuç tiftik

Bir çimdik çavdar

Bir tutam Şile bezi gibi

Dişimden tırnağıma kadar.

Ressamım

Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım.

Taşıma toprağıma toz konduranın

Alnını karışlarım
 Şairim şair olmasına
 Canım kurban şiirin gerçeğine, hasına
 İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum
 Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter
 Eğri büğrü, kör topal, kabulüm.

Şairim
 Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
 Ayak seslerinden tanırım
 Ne zaman bir köy türküsü duysam
 Şairliğimden utanırım.

Şairim
 Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
 Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
 Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm

Hey hey yine de hey hey
 Salınsın türküler bir uçtan uca
 Evelallah hepsinde varım
 Onlar kadar sahici
 Onlar kadar gerçek,
 İnsancasına, erkekçesine
 Bana bir bardak su dercesine
 Bir türkü söylemeden gidersem yanarım.

Ah bu türküler

Türkülerimiz

Ana sütü gibi candan

Ana sütü gibi temiz

Türkülerde tüter dağ dağ yayla yayla

Köyümüz, köylümüz, memleketimiz

Ah bu türküler köy türküleri

Dilimizin tuzu biberi

Memleket ahvalini onlardan sor

Kitaplarda değil türkülerde ara Yemen'i

Öleni kalanı gidip gelmeyi

Ben türkülerden aldım haberi

Ah bu türküler, köy türküleri

Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak

Hilesiz hurdasız çırılçıplak

Dışisi dişi, erkeği erkek

Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara

Bıçağı bıçak.

Ah bu türküler, köy türküleri

Karanlık kuyularda açmış çiçekler gibi

Kiminin reyhasından geçilmez

Kimi zehir, kimi zemberek gibi

Ah bu türküler, köy türküleri
 Olgun bir karpuz gibi yarılr içim
 Kan damlar ucundan mürekkep değil
 İşte söz, işte ses, işte biçim.
 Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar.
 İliklerine kadar işlemiş sızı
 Artık iflah olmaz kavak ağacı
 Bu türkünün yüreğinde sancı var
 Ah bu türküler, köy türküleri
 Ne düzeni belli ne yazanı
 Altlarında imza yok ama
 İçlerinde yürek var
 Cennet misali sevişen
 Cehennemler gibi dövüşen
 Bir çocuk gibi gülüp
 Mağaralar gibi inleyen
 Nasıl unuttur nasıl
 Ömründe bir defa Kâzım'ın türküsünü dinleyen...

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

3- Bağlamacıya

Çal bağlamacı çal, eski türküler,
 Dirilt namelerini ataların!
 Dertli, Emrah, Ruhsat dile gelsinler,
 Duyur sesini eski ustaların!

Gevheri, Seyrani, Sümmani'yi an,
 Ömer gibi ağla, Kerem gibi yan,
 Şakısın dilinde Karacaoğlan,
 Bağlaman şenliğidir odaların.

Çal, söyle bir türkü uzun havadan,
 Bir varsağı çağır, sonra bir destan,
 Arkadan yine bir Karacaoğlan,
 Günahsa boynuma hep kadalarm.

“Yiğitler silkinip ata binende...”
 Köroğlu'nun ruhu canlanır bende.
 Bu türküyü söyler baban, deden de,
 Sen de destancısı ol bu dağların.

Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu?
 Küsmüş parmakları, sazları yaşlı.
 Çal ozanların, âşıkların nesli,
 Duyur sesini eski ustaların!

Ahmet Kutsi TECER

4- Su Gibi

Dostlar ırmak gibidir
 Kiminin suyu az, kiminin çok
 Kiminde elleriniz ıslanır yalnızca
 Kiminde ruhunuz yıkanır boydan boya

İnsanlar vardır; üstü nilüferlerle kaplı,
 Bulanık bir göl gibi...
 Ne kadar uğraşsanız görünmez dibi.
 Uzaktan görünümü çekici, aldatıcı
 İçine daldığınızda ne kadar yanıltıcı...
 Ne zaman ne geleceğini bilemezsiniz;
 Sokulmaktan korkarsınız, güvenemezsiniz!

İnsanlar vardır; derin bir okyanus...
 İlk anda ürkütür, korkutur sizi.
 Derinliklerinde saklıdır gizi,
 Daldıkça anlarsınız, daldıkça tanırsınız;
 Yanında kendinizi içi boş sanırsınız.

İnsanlar vardır, coşkun bir akarsu...
 Yaklaşmaya gelmez, alır sürükler.
 Tutunacak yer göstermez beyaz köpükler!
 Ne zaman nerede bırakacağı belli olmaz;
 Bu tip insanla bir ömür dolmaz.

İnsanlar vardır; sakın akan bir dere...
 İnsanı rahatlatır, huzur verir gönüllere.
 Yanında olmak başlı başına bir mutluluk.
 Sesinde, görüntüsünde tatlı bir durgunluk.

İnsanlar vardır; çeşit çeşit, tip tip.
 Her biri başka bir karaktere sahip.
 Görmeli, incelemeli, doğruyu bulmalı.
 Her şeyden önemlisi insan, insan olmalı...

İnsanlar vardır; berrak, pırıl pırıl bir deniz.
 Boşa gitmez ne kadar güvenseniz.
 Dibini görürsünüz, her şey meydanda.
 Korkmadan dalarsınız, sizi sarar bir anda.
 İçi dışı birdir, çekinme ondan.
 Her sözü içtendir, her davranışı candan...

Can YÜCEL

5- Adam Olmak

Çevrende herkes şaşırса bunu da senden bilse
 Sen akli başında kalabilirsен eğer
 Herkes senden kuşku duyarken hem kuşkuya yer bırakır.
 Hem kendine güvenebilirsен eğer
 Bekleyebilirsен usanmadan
 Yalanla karşılık vermezsen yalana
 Kendini evliya sanmadan
 Kin tutmayabilirsен kin tutana

Düşlere kapılmadan düş kurabilir.
 Yolunu saptırmadan düşünebilirsен eğer

Ne kazandım diye sevinir ne yıkıldım diye yerinir.

İkisine de vermeyebilirsen değer

Söylediğin gerçeği eğip büken düzenbaz

Kandırabilir diye safları dert edinmezsen

Ömür verdiğin işler bozulsa da yılmaz

Koyulabilirsen işe yeniden

Döküp ortaya varını yoğunu

Bir yazı-turada yitirsen bile

Yitirdiklerini dolamaksızın dile

Baştan tutabilirsen yolunu

Yüreğine sinirine dayan diyecek

Direncinden başka şeyin kalmasa da

Herkesin bırakıp gittiği noktada

Sen dayanabilirsen tek

Herkesle düşüp kalkarken erdemli kalabilirsen

Unutmayabilirsen halkı krallarla gezerken

Dost da düşman da incitemezse seni

Ne küçümser ne de büyültürsen çevreni

Her saatin her dakikasına

Emeğini katarsan hakçasına

Her şeyiyle dünya önüne serilir.

Üstelik oğlum adam oldun demektir.

Rudyard KİPLİNG

Çev.: Bülent ECEVİT

6- Güney İlleri

Gök mavi, dağlar ak, ovalar yeşil...

Dört mevsim bahardır güney illeri.

Çiğ düşmüş çiçekte gün ıslıl ıslıl...

Bir sarı, bir mordur güney illeri.

Yollar kıvrım kıvrım iner yokuştan,

Köpüklü suları dökülür taştan.

Kuşları çiçekten, çiçeği kuştan

Seçilmeyen yerdir güney illeri.

Dağılır yaylanın boz dumanları,

Eğilir yıldızlar öper çamları.

Bir başka âlemdir yaz akşamları

Cennet ile birdir güney illeri.

Baharda haz duyar nar çiçeklenir;

Arı sesi çan sesine eklenir.

Tüm güzellik Toroslarda renklenir;

Oylum oylum kardır güney illeri.

Motor sesleriyle uyanır sabah

Kekik kokusuna boyanır sabah.

Özene bezene yaratmış Allah,

Ne geniş ne dardır, güney illeri.

Ordadır ozanın gönül bolluğu:

Sevgi sıcak sıcak, aşk buğu buğu...

Gerçek yiğitlerin harman olduğu,

Eşsiz bir diyardır güney illeri.

Abdurrahim KARAKOÇ

Yıldırım Yayınları Sekizinci Sınıfta Bulunan Şiirler

1- Atatürk

Sevinelim övsünler seni

Güneş saçlı, deniz gözlü diye

Övünelim değil mi?

Saçların siyah da olsaydı kumral da

Yine aydınlatırdın yolumuzu; düşüncenin ışığında

Düşüncenin ışığında dedim de

Aklıma “Ne mutlu Türk’üm diyene.” sözü geldi

Ardından istiklâlîm, hürriyetim

Sonra kılık kıyafetim

Yazmam, okumam, öz dilim...

Hepsi de özdü, türeydi;

Kafesin kırılması, peçenin atılması

Hepsi de Türk’e yakışan şeylerdi.

Kadıncı, erkekti düşünmeden

Okuyup çalışmamız; aklındaki güneşti!..

Ektiğin tohumun meyvesidir

İçteki emniyet dıştaki güven.

Durmayalım düşeriz sözü

İnanığımız bir şarkıdır gayrı

Yurdumuzda söylenen!

Sevinelim övsünler seni

Güneş saçlı, deniz bakışlı diye

İzin verirsen Ata'm söyleyeyim

Sen yeni bir ruh verdin bize

“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” diye

İlmin ışığında, sanatın güzelinde

Yürüyenlerle beraber ruhun

Mevsimler zamanlar üstünde

Bizimle, her zaman bizimle; güzel, aydınlık

İşte böyle tanıdık seni Ata'm, izinden ayrılmadık.

İbrahim Minnetoğlu

2- Atatürk Nerede?

“Atatürk nerede?” diyorsun yavrum

Atatürkçe bakışlarla...

Göstermek hiç de güç değil

Onun yerini sana.

Bak, sesi geliyor sınıftan,
Ders anlatıyor coşkulu;
Sözleri açık seçik
Akarsularca duru...

Bak, tarlada çift sürüyor
Kızgın güneşin altında;
Yarının altın başağı
Alındaki her damla...

Şu, uzakta, dağ başında
Geceyi gündüze katan
Odur usanmak bilmeden
İçtenlikle çalışan...

Sırtında beyaz gömleği
Bir can kurtarıyor şimdi:
Göğsü sevgiyle dolu,
Beceri yüklü elleri...

Yüce ulusumuz adına
Hak hukuk dağıtıyor şurda;
Onun verdiği karar
Huzur getiriyor yurda...

Büyük işler başarıyor
Yurdun bir köşesinde;
Türküsunü söylerken
Mutlu ezgiler sesinde...

Sağlam düşünceler için
Çelikleşmiş bedeninde
Eğitiyor kendini
Spor yaparak işte...

Güzellikler yaratıyor
Sanatın her dalında;
Önder ve örnek olmak istiyor
Bilimde çağdaşlığa...

İşte, onurumuzun gücü
Bak işte o, er oğlu er;
Unutmuş nicedir uykuyu
Sınırdaki bizi bekler...

Bak gözleri ışıltılı
Yeni şeyler öğrenirken;
Şimdi anladın mı onun
Nerede olduğunu sen?

İncele, araçtır, düşün,
 Şöyle bir bak çevrene;
 Farkına varırsın o zaman
 Sen olmuş, senin yerinde...

Osman Güngör FEYZOĞLU

3- Kaldırımlar

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
 Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
 Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
 Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
 Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
 İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
 Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
 Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
 Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyiyor:
 Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
 Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
 Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi:
 Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşacık bir kucakta;

Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!

Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;

Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;

İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.

Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;

Yolumun zafer takı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;

Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!

Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;

Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;

Alsa bu gibi taşlar alnımdan bu ateşi.

Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,

Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl Kısakürek

4- Beyaz Ev

Gözlerimin önünde hep aynı beyaz ev.

Her dağ yamacına kurduğum,

Beliren her su kenarında,

Pembe damlı, yeşil pancurlu, balkonlu,
 Balkonuna tırmanan sarmaşık.
 Gece, pencerelerinden sızacak ışık,
 Kışın tütecek bacası.

Kapıyı ittiğinde çalacak bir çingirak.
 — Duyuyorum o sesi şimdiden, berrak —
 Gececeğin yol, çıkacağın üç basamak,
 Ellerinden sıyırıp atacağın eldiven,
 Her hâlin, gülüşün, kokun, bütün ruhunla sen!
 Ah, bütün bir ömür bırakmayacağım el,
 Okşayacağım saç, dinleyeceğim ses,
 Bakmakla doyamayacağım yüz...
 Açık pancurlardan o gün dolacak gündüz,
 O günkü hava,
 Bir kapıyı açman, dolaşman sofada.
 Şaşıracağım: Böyle gezinen kim?

— Evim! Evim!.. Ellerimle asacağım
 Camlarına perdelerini.
 Yatak odasında düşüneceğiz bir an
 İki kişilik karyolanın yerini...
 Yatak odamız, yemek odası, kiler,
 Raflarında ellerinle yapılmış reçeller.
 Karşı karşıya oturacağımız sofraya,

Sürahide ışıldayan su,
 Yazın, rüzgâra koyacağımız testi;
 Senin yatacağın öğle uykusu...
 Sararacak bir yandan çardaktaki üzümler,
 Kâh esecek rüzgâr, kâh dinleyeceğiz yağmuru,
 Kâh karlarla bembeyaz kesilecek çimenler.
 Hep geçireceğiz içimizden:
 Hayat beraber, ölüm beraber...
 Şu göklerin altında,
 Olacağız o kadar bahtiyar
 Ki çıkıp mezarlarından annemiz, babamız da,
 Beyaz evimize yerleşecekler,
 Uzun kış geceleri onlar da aramızda
 Göz göze bakışacak, mangalı eşecekler...

Ziya Osman Saba

5- Kitaplarla Kurulan Dostluk

Ömür boyu dost bildiğim kitap,
 Seni cüz adıyla tanıdım önce,
 İlk çocukluğumda, masum çağımda,
 Bir bez çantayla omzumda, elimde.
 Küçücükken yitirdiğim
 Sevdiklerim için yüreğim
 Bir köz gibi yanarken,
 Kavrulurken...
 Sonra yavaş yavaş

Yaşar oldun derinden derine
 Düşüncemde, duygumda.
 Masal oldun dilimde,
 Gün gün serpildin
 Gür bir ağaç gibi,
 Bilgi oldun başımda, aklımda
 Derken derken...

Bir düz ovada koşarcasına
 Yayıldım, dağıldım sayfalarında...
 Ben “Tek Adam”
 Çoğaldım böyle böyle,
 Dost oldum Keloğlan’la, Kerem’le,
 Dolaştım Karacaoğlan’la dağ tepe,
 Aradım
 “Erkilet güzelini bağ arasında”...

Coşkun Ertepinar

6- Her İşin Başı

Ben her işin başı sevgi diyorum,
 Dünya güzel, yaşamak iyi diyorum.

Daha evvel sabah ezanından,
 Siz uykudayken uyanıyorum.
 Toprakta bir buğu, bir duman,
 Eğilip öpüyorum toprağı ıslak alnından.

Beş duyum tetiktedir;
İlgiyle bakıyorum ne görsem;
Şu ırmak diyorum, şu köprü, şu taş,
Şu iğde ağacı, çiçektedir,
Kokusundan tanıyorum.
Ortalık ışıyor yavaş yavaş.
Güneş doğuyor.
Karınca buğday taşıyor görüyorum,
Köstebek yeri eşiyor görüyorum,
Yol silkinip uzanıyor,
Dağ rahatça yerleşiyor görüyorum...

Kalın, kirli bir gömlek gibi
Soyunup atıyorum üzerimden geceyi,
Giyinip kuşanıyorum gündüzü,
Kanım damarlarında öz su,
Canım benimde burcu burcu,
Çabam, savaşım, gücüm yeni,
Dilimde bir memleket türküsü,
Çalışmaya gidiyorum.

Alın terime güveniyorum.
Ellerim hayatla sarmaş dolaş,
Ellerime güveniyorum.

Mekân tutup içimde yerleşiyor, hey!

Gökler dolusu mavi bir şey;

Aşk mı desem, ümit mi desem...

Ben her işin başı sevgi diyorum,

Dünya güzel, yaşamak iyi diyorum.

Hasan Şimşek

Uygulamalı Türkçe Eğitimi

Hazırlayanlar: Nurettin Ergen, Fehim Özdoğan

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Sebahattin
Soyadı	Demir
Doğum yeri ve tarihi	Kozan, 07.10.1986
Uyruğu	T.C.
İletişim adresi ve telefonu	Hacıbeyli Atatürk Ortaokulu Kozan/ADANA 0542 451 81 91
Eğitim	
İlköğretim	Cumhuriyet İlköğretim Okulu (1993)
Ortaöğretim	İmamoğlu Lisesi (2001)
Yükseköğretim	Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü (2015)
	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (2008)
Yabancı Dil	
İngilizce-YDS-Nisan 2014	43,75
Mesleki Deneyim	
2008-2015 (Hâlen çalışıyor)	Millî Eğitim Bakanlığı'nda kadrolu Türkçe Öğretmenliği yapmaktadır.